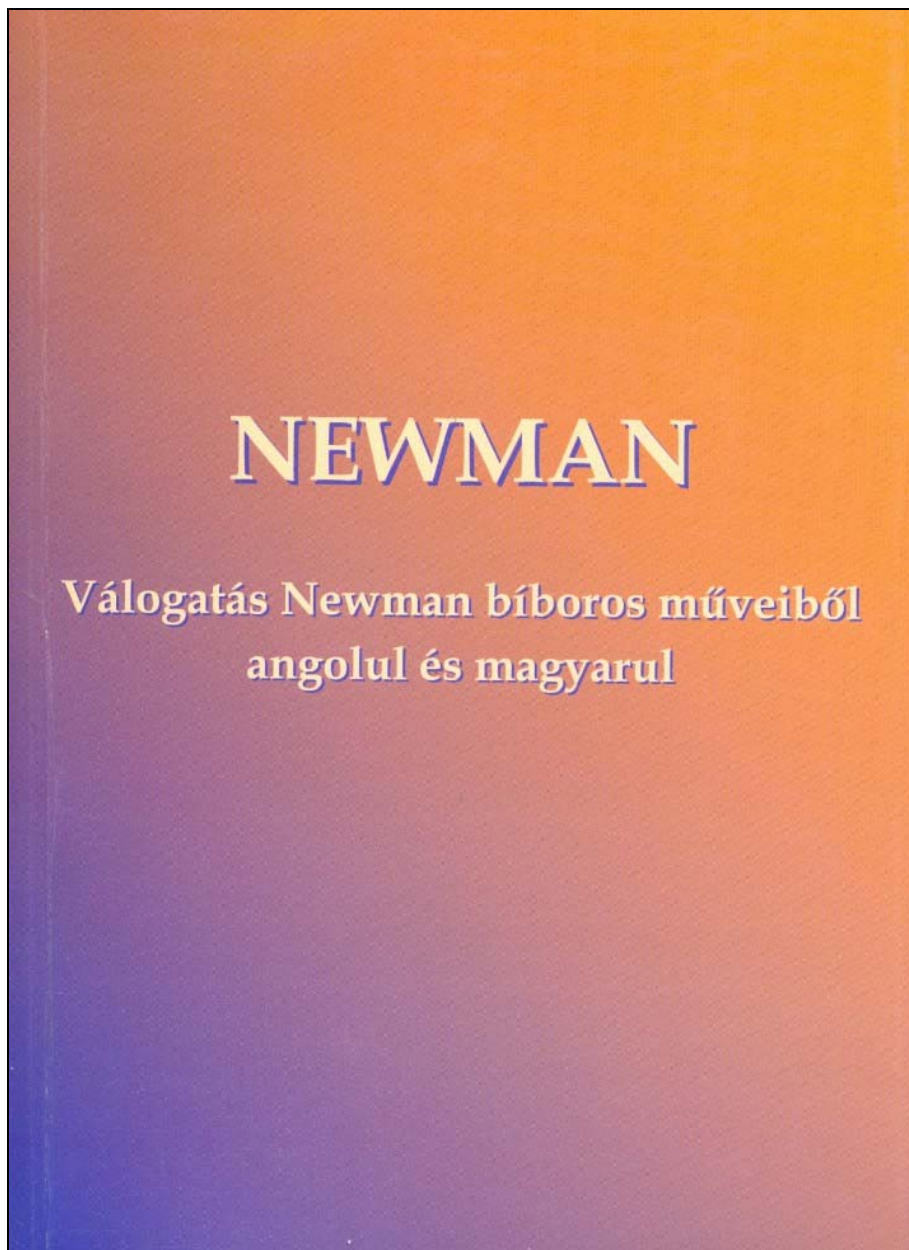

Newman

Válogatás Newman bíboros műveiből angolul és magyarul

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Newman

Válogatás Newman bíboros műveiből angolul és magyarul

Fordította: Salacz Gábor

Szerkesztette: Stéger István

Az angol nyelvű válogatás

Erich Przywara S. J. munkája alapján készült

(A Newman Synthesis, London, 1930.)

A magyar nyelvű válogatás

a Szent István Társulat kiadása alapján készült

(Istentől Istenig, Budapest, 1977.)

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című könyv elektronikus változata. A könyv a Veszprémi Érseki Hittudományi Főiskola megbízásából a JEL Könyvkiadónál jelent meg az ISBN 963 9318 35 3 azonosítóval, a Főiskola „lelkiségi sorozat” második köteteként. Az elektronikus változat Stéger István engedélyével készült. A könyvet lelkipásztori célokra a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár szabályai szerint lehet használni. Minden más szerzői jog a Szent István Társulaté.

Tartalomjegyzék

Impresszum.....	2
Tartalomjegyzék.....	3
Sík Sándor: Newman – Az ember és az imádkozó.....	8
Rövidítések jegyzéke.....	18
Válogatás.....	19
1.....	19
2.....	19
3.....	20
4.....	21
5.....	22
6.....	23
7.....	24
8.....	26
9.....	26
10.....	27
11.....	27
12.....	28
13.....	30
14.....	30
15.....	31
16.....	31
17.....	33
18.....	34
19.....	35
20.....	36
21.....	37
22.....	39
23.....	40
24.....	40
25.....	41
26.....	41
27.....	42
28.....	46
29.....	46
30.....	50
31.....	50
32.....	51
33.....	52
34.....	53
35.....	55
36.....	59
37.....	60
38.....	61
39.....	62
40.....	63
41.....	64

42.....	64
43.....	65
44.....	66
45.....	66
46.....	67
47.....	69
48.....	69
49.....	70
50.....	71
51.....	71
52.....	75
53.....	77
54.....	78
55.....	79
56.....	80
57.....	81
58.....	82
59.....	82
60.....	83
61.....	84
62.....	85
63.....	86
64.....	87
65.....	87
66.....	88
67.....	89
68.....	91
69.....	91
70.....	92
71.....	95
72.....	96
73.....	98
74.....	98
75.....	99
76.....	99
77.....	100
78.....	101
79.....	101
80.....	103
81.....	104
82.....	104
83.....	105
84.....	107
85.....	108
86.....	108
87.....	109
88.....	110
89.....	110
90.....	114
91.....	116

92.....	116
93.....	118
94.....	118
95.....	119
96.....	120
97.....	120
98.....	121
99.....	122
100.....	123
101.....	124
102.....	124
103.....	124
104.....	125
105.....	126
106.....	129
107.....	131
108.....	131
109.....	131
110.....	132
111.....	133
112.....	134
113.....	134
114.....	135
115.....	137
116.....	138
117.....	140
118.....	141
119.....	142
120.....	142
121.....	143
122.....	144
123.....	144
124.....	147
125.....	148
126.....	149
127.....	150
128.....	151
129.....	152
130.....	152
131.....	153
132.....	154
133.....	155
134.....	157
135.....	159
136.....	160
137.....	161
138.....	161
139.....	164
140.....	165
141.....	165

142.....	166
143.....	167
144.....	168
145.....	169
146.....	169
147.....	170
148.....	171
149.....	172
150.....	173
151.....	174
152.....	175
153.....	176
154.....	176
155.....	178
156.....	178
157.....	179
158.....	180
159.....	181
160.....	182
161.....	183
162.....	183
163.....	184
164.....	185
165.....	186
166.....	186
167.....	187
168.....	188
169.....	189
170.....	192
171.....	193
172.....	194
173.....	195
174.....	196
175.....	198
176.....	199
177.....	200
178.....	201
179.....	202
180.....	203
181.....	204
182.....	205
183.....	206
184.....	207
185.....	207
186.....	208
187.....	209
188.....	209
189.....	210
190.....	211
191.....	212

192.....	212
193.....	213
194.....	215
195.....	215
196.....	216
197.....	217
198.....	217
199.....	219
200.....	219
201.....	220
202.....	221
203.....	222
204.....	223
205.....	223
206.....	224
207.....	225
208.....	226
209.....	227
210.....	228
211.....	230

Sík Sándor: Newman – Az ember és az imádkozó

Néhány hónappal ezelőtt bejárta a katolikus világsajtót a hír, hogy a birminghami érsek megkezdte Newman kardinális boldoggá avatási eljárásának előkészületeit. Az egyik legelterjedtebb egyháztörténelmi összefoglalás szerzője (Funk) így ír róla: „Az angol egyház legszellemibb és legzseniálisabb alakja, a legnagyobb angol író, a XIX. század egyik legnagyobb teológusa, aki a gondolkodás élességét és a pszichológia mély-látását a misztikus jámborságával és a költő lendületével köti össze.” Egy másik jeles egyháztörténész a nagy mintaképnek nevezi, amely korunknak jobban kell, mint bárki más (Lortz). Nem kisebb arányokban festi meg képét a teológus is: Przywara szerint méltó rá, hogy az legyen a modern kornak, ami Szent Ágoston volt az antik világnak és Aquinói Szent Tamás a középkornak. Szintetikus szellemének gazdagságára, gondolatainak forró eleveenségére semmi sem jellemzőbb, mint hogy a mai katolicizmusnak mindhárom eszmei irányzata: a haladó, a konzervatív és a közvetítő egyaránt hivatkozik rá. A róla szóló és egyre szaporodó tanulmányok egyre többször emlegetik az újkori egyházatya címen. Hosszú élete (1801–1890) nemcsak a múlt század – és bizonyos fokig az abból szervesen kinövő XX. század – teológiai szintézisét valósítja meg, hanem egy egészen kivételesen nagyarányú emberi személyiség kivételesen tiszta és heroikus pályáját is. *Ex umbris et imaginibus in veritatem* – mondja maga készítette sírfelirata. Tömörebben aligha lehetne összefoglalni életét. Nagyszabású ez a pálya, de harmincas éveitől kezdve tragikus jellegű; negyvennégy anglikán és negyvenöt katolikus évét egyaránt külső és belső harc tölti be az igazságért és – nem kevesebb intenzitással – az életszentségért.

Oxford

Paraszti származású angol bankárnak és francia hugenotta anyának gyermeke. A század tipikus liberális-morális anglikán nevelésén megy keresztül. Fiatalon lép be az oxfordi egyetemváros hagyományok-szentelte ívei alá és hosszú, boldog éveket tölt ott mint tanuló, majd kollégiumi nevelő, utóbb professzor, egyetemi plébános és hitszónok. Hatása környezetére, hallgatóira, elsősorban az egyetemi ifjúságra szinte példátlanul erős. Az oxfordi ifjúság köreiben szeltemben járta a szállóige: *Credo in Newmannum*. Tizenhat éves korának „első megtérése” óta állandóan érez valami homályos isteni hívást – hogy annak mindenestül átadhassa magát, korán elhatározza, hogy nem nősül. 1833-ban indítja meg néhány nagytudású és apostoli lendületű barátjával (Keble, Pusey) az ún. traktáriánus, más néven Oxford-mozgalmat, az angol egyház legszellemibb köreinek harcát az Egyházon belüli liberalizmus és a césaropapizmus ellen. A mozgalom évtizedes harca, amelyet beszédeken és előadásokon kívül füzetes kiadványokkal (traktátusokkal) vittek bele az anglikán értelmiség szélesebb köreibe, három alap-tételt védelmezett: dogmatikus kereszténységért küzdenek, „szakramentális egyházért” (azaz körülbelül a római katolikus értelemben vett egyházért a hivatalnok egyház ellenében) és a százados angol hagyomány alapján a „bálványimádó és babonás” római egyház ellen. E küzdelmek során Newmann felállítja a „via media” elméletét: a babonás római katolicizmus és az eretnek protestantizmus között az anglikán egyház van hivatva megvalósítani az igazi, ősi katolikus kereszténységet. Ezt az elméletet az ősegyháznak, elsősorban az egyházatyák műveinek szenvedélyes tanulmányozásával iparkodik tudományosan alátámasztani. Tanulmányai azonban ellenkező eredményre vezettek. „Az ősegyház tükrében megláttam arcomat és megdöbbenve láttam, hogy eretnek vagyok.” Az atyák lapjain az eretnek tanok közt, amelyek ellen azok harcolnak, sorra ismer rá korának protestáns (és anglikán) álláspontjaira, Róma pedig akkor is ugyanazt az álláspontot képviselte, mint ma.

Most hat esztendei küzdelem következik. Egy végtelenül finom lelkiismeret és az igazságnak végsőkig menő, feltétlen tisztelete küzd a családi és a nemzeti hagyományokkal, a gyermekkori emlékekkel, jóbarátokkal, beidegzett rágalomokkal, tekintélyének és hatásának egyre valószínűbb elvesztésével. Az a tragikus külső és belső harc, amely változott formákban mindvégig kíséri, már ekkor megkezdődött. A felzúdult anglikán érzékenység szóban és nyomtatásban, levelekben, prédikációkban, püspöki intelmekben mindenfelől rázúdult, a rágalomtól sem irtózva; az üldözés oly méreteket öltött, hogy volt idő, amikor egy-egy levélben már csak azért látszik imádkozni, hagyják békében meghalni, mint az állatokat. A fő vád, amely legjobban fájt, mert legigazságtalanabbnak érezte, a képmutatás és a rosszhiszeműség vádja volt az, hogy belső küzdelmének tíz éve alatt, míg a katolicizmusig eljutott, mint „álcázott pápista” küzdött egyháza ellen. Erre a vádra később így felelt Apológiájában:

„Az első négy évben egészen becsületesen akartam szolgálni az angol egyháznak a római ellenében. A következő négy évben használni akartam az angol egyháznak anélkül, hogy a római egyháznak ártsak. A kilencedik év kezdetén kételkedni kezdtem az angol egyházban és letettem minden papi kötelezettségemet; mindenben, amit ettől kezdve írtam és tettem, már csak az a kívánság vezetett, hogy igazságtalan ne legyek hozzá; használni neki már nem akartam. A tizedik év elején elhatároztam magam, hogy forma szerint elhagyom, de barátaimmal is gyakran közöltem szándékomat. Végre a tizedik év második felében egy könyvön dolgoztam, amely a római egyház mellett és indirekte az angol egyház ellen szólt, de a befejezésig egyáltalán nem volt szándékom nyilvánosságra hozni, hanem nyitva akartam tartani azt a lehetőséget, hogy megváltozhat a gondolkodásom, ha írás közben esetleg tisztázódnak a vitás nézetek.” (Ap. 203.)

Becsületesebben és lojálisabban aligha lehetne szellemi harcot vívni.

1841-ben írja meg a 90. traktátust, amely megpróbálja az angol egyház hittételeit római katolikus szellemben magyarázni. Evvel betelt a mérleg; egyház és egyetem (a neki oly kedves egyetem) egyformán elítéli. Még a rágalomnál is jobban fájt, hogy legkedvesebb barátai, az évek küzdelmében meghitt bajtársai legnagyobbbrészt nemcsak hogy nem követik, de meg sem tudják érteni. Utolsó anglikán prédikációjában a következő megrázó szavakkal búcsúzik egyházától és szeretett barátaitól:

„Testvéreim, barátaim! Ha volt valaki, aki egyszer szavaival, vagy írásával tettekre ösztönzött, ha fölfedezte előttetek a mindennapin túlnyomó magasabb életet, ha nagyobb értéket csillogtatott meg szemetek előtt, mint a föld minden gazdagsága; ha bátorított és megnyugtatót nehézségeitekben; emlékezzetek meg róla akkor is, mikor többé nem hallgatjátok. Imádkozzatok érte, hogy mindenben meglássa Isten akaratát s mindenkor készen álljon teljesítésére.”

Küzdelmek es kudarcok

1845-ben néhány barátjával együtt leteszi a katolikus hitvallást. Két évi visszavonult elmélkedő és imádkozó élet után 1847-ben Rómában katolikus pappá szentelik. Itt ismerkedik meg Néri Szent Fülöp társulatával, az Oratóriummal és IX. Pius pápával egyetértésben elhatározza, hogy ezt az intézményt meghonosítja Angliában. Visszatérve Edgbastonban, Birmingham mellett fel is állítja az első angol Oratóriumot. És most következik életének még tragikusabb fele: három évtized, tele katolikus és anglikán részről egyaránt megnyilatkozó bizalmatlansággal, gyanakvással, ellenszenvvel, törekvéseinek elgáncsolásával. Newman valóban mindenét áldozatul hozta meggyőződésének, kedvelt életmódjára, népszerűségére, a közvetlen hatás minden rendelkezésére álló lehetőségét – ezzel szemben semmit sem várt, csak a belső békességet és a meggyőződése szerint való életet. Ezt sem kapta meg zavartalanul. Amint nem értették meg szellemi útját régi testvérei, nem

értették meg sokáig és nagy többségükben új Egyházának vezetői sem. Túlságosan nagyformátumú egyéniség volt ahhoz, hogy eszméinek útján követni tudják. Főleg nem érthette meg a kis angol katolikus egyház, amely a hosszú elnyomás, másodrendű polgárként való kezelés után ekkor kezd szabadabban fejlődni és így érthetően elsősorban szervezkedni, hódítani, terjeszkedni akar. Ennek a szervező munkának nagystílú vezére, Manning bíboros, jellemre is, és – ennek a „kis egyháznak” képéből és igényeiből indulván ki – törekvésre is valósággal ellentéte volt a messze tekintő, lelkében a világegyház képét hordozó Newmannek. Newman előtt a belső elmélyülés és megszilárdulás lebeg. Amazoknak legfontosabb a hagyomány és fegyelem. Newmannek – az ő évtizedes lelkiismereti küzdelme után semmi sem természetesebb – a belső szabadság. Newman, a XIX. századnak elismerten legnagyobb teológusa, sehogy sem fért bele a teológia és filozófia tekintetében egyaránt mély süllyedés állapotában élő korszak látókörébe. A lángelmék annyiszor megismétlődő sorsa az övé: félnek tőle éppen azok, akikért él, és akik legjobban rászorulnak. A nagy Ward-féle életrajz közli egy beszélgetését püspökével, dr. Ullathorne-nal, aki azt fejtegette előtte, hogy az angol katolikusok békés polgáremlerek, akik nem szoktak kételkedni és nagyon meglepődnek, amikor azt hallják, hogy mások kétségbe vonnak olyan igazságokat, amelyekben ők addig implicite hittek. Newman azt válaszolta: azt hiszi, hogy ő olyan oldalát is látja a tényeknek, amely a püspöknek és a papságnak figyelmét elkerülte. „Ők a vidéki angol nemesség fogalmaiban gondolkoznak, én a tépelődő lelkek és a jövő nemzedék világában élek.” Ez a félelem és gyanakvás annyira ment, hogy egy vezető világi katolikus férfiú, mint Anglia legveszedelmesebb emberét jellemezte a római körök előtt.

Nem lehet csodálni ilyen körülmények között, hogy jóformán minden vállalkozása, noha valamennyibe egyházi fölszólításra fogott, kudarcba fűlt. Első ilyen volt a katolikus egyetem ügye. A dublini érsek meghívja, hogy szervezze meg és mint rektor kormányozza a felállítandó ír katolikus egyetemet. Alkalmat erre az adott, hogy a katolikusok fokozatos társadalmi felszabadulása során megengedték a katolikus ifjúságnak az egyetemi tanulmányokat. A fennálló egyetemek azonban kifejezetten protestánsok voltak. Newman, aki szerelmese volt az egyetemi gondolatnak, két évig jóformán mással sem foglalkozott, mint az egyetem hivatásának és munkájának elvi tisztázásával (ezekről a kérdésekről kitűnő könyvet is írt közben) és a gyakorlati szervező munkával, tudósok felkérésével stb. Lassan kiderült, hogy megbízói egészen más valamit értettek egyetemen, mint ő; egy felsőbb fokú papnevelő-félet. Intézkedéseit megghiúsították, mire Newman lemondott és nem folytatta az „írországi hadjáratot”. – A második vállalkozás, amelynek az angol püspöki kar felszólítására nagy örömmel és roppant alapos és széles körű tudományos munkával adta oda magát, egy új angol bibliafordítás. Újabb évekig tartó munka és egész sereg kitűnő munkatárs dolgoztatása után megint csak felüti fejét a bizalmatlanság; végül is átlátszó ürügyekkel visszavonják a megbízást. Harmadik vállalkozása a Rambler című folyóirathoz fűződik, amelyet fiatal és tüzes katolikus világiak szerkesztettek. Egyházi előjáróinak fölkérésére Newman vállalta a folyóirat szellemi irányítását. Mikor azonban a fiatal túlzókat nem tudta mindenben mérsékelni, hibáikért viszont őt tették felelőssé, ettől is vissza kellett vonulnia. Ezeknél és hasonlóknál jobban fáj az a bizalmatlanság, amely a maga társulatának, az Oratóriumnak fiatal, türelmetlenül konzervatív és erőszakos nemzedéke részéről érte. Végül is visszavonult Edgbastonba és az ott alapított magánközépiszkola növendékeire halmozta nevelői és papi szívének kincseit. A látszólagos eltörésnek ezek alatt az évtizedei alatt írta meg, illetve mondta el azokat a könyveket és beszédeket, amelyek nemcsak az angol egyháznak máig legnagyobb kincsei, hanem az egész katolikus szellemi világra az idővel egyre fokozódó nagy hatással voltak és vannak. (Jellemző, hogy anglikán pap korában elmondott beszédeit mint katolikus, minden változtatás nélkül adhatta ki.)

A szent mint tragikus hős

Íme, Newman tragikus pályája, belülről nézve. Hogyan viseli el ezt a súlyos sorsot belsőleg? Beöthy Zsolt a tragikumról írt könyvében nagy körültekintéssel és finom elemzéssel mutatta be a tragikus hős különféle típusait; azt hiszem, ha ismerte volna Newman tragikus életét, ilyen fejezet is bekerült volna könyvébe. A szent mint tragikus hős. Newman magatartása az első perctől az utolsóig, ha nem is küzdelmek és elsötétülések nélkül, de mindvégig egyenesen és töretlenül a szenté: teljes, alázatos belenyugvás és engedelmisség; de ugyanakkor belső szabadságának teljes és félreérthetetlen megőrzése.

Amikor egy hasonló helyzetben levő ismerőse erősen kikelt az Egyház vezető körei ellen, figyelmezteti:

„Igyekeztek hinni Isten Egyházában. Tegyen különbséget közte és vezetőinek emberi gyarlóságai között. Ne feledje, milyen nehéz a feladatuk s mennyi bírálat éri őket, bármilyen helyesen cselekszenek is. Nem méltán számít-e a mi becsületos, hűséges odaadásunkra? Gondoljunk csak majdnem kétezer éves tapasztalataira: hány kemény, halálos próbán kellett keresztülmennie. Csak nem akarjuk saját, néhány évtizedes tapasztalatainkat többre értékelni? Oly sok nemzedéken át megőrizte számunkra az igaz hitet. Tegyük meg mi is a magunkét, hogy a jövőben is megtarthassa.”

Am Apológiájában az öntudat és a szeretet bátorságával mondja ki: „Egyházunknak azok a leghívebb barátai, akik a tekintély hordozóinak is bátran meg merik mondani, ha tévedéseiket helytelenítik, és akik rámutatnak a tévedések következményeire.” – Ugyanígy egy 1876-ban írt memorandumában: „Rossz szolgálatot tesznek az Egyháznak, akik megakadályozzák, hogy buzgó hívek saját egyéni módjukon keljenek hitük védelmére, és eretnekséggel gyanúsítva, a kitaposott utakra kényszerítik őket.” Természetes, hogy a szomorú tapasztalatok következtében lelkén lassan némi borongás vesz erőt, de ez sem hűségét, sem munkakedvét meg nem gyengíti. Isten szeretete és akaratának feltétlen elfogadása megőrzi lelkének frissességét, fenntartja írásban és szóban való lankadatlan munkásságának erejét, hatékonyságát. Bizalmas feljegyzéseinek egy mondata pedig ráeszméltet bennünket ennek az egész sorsnak legmélyebb – talán legtragikusabb, de ugyanakkor legszentebb gyökerére is:

„Sokszor kértem a múltban, azt hiszem, sokkal előbb, mint katolikus lettem: Ne adj nekem gazdaságot stb. Egész életemben az volt az imám, és Te meghallgattad, hogy félreállítsanak ebben a világban. Most meg akarom újítani: Ó Uram, áldd meg, amit írtam és tedd gyümölcsözővé, hogy sok jót tegyen, sok sikert érjen, de ebből – amíg élek – ne származzék rám semmi dicsőség.”

Az Isten azonban nem engedte meg, hogy ez a nagy, példás élet, ha csak látszólag is, letöréssel végződjék; gondoskodott róla, hogy még életében megkapja az elégtételt. Három esemény jelzi ennek az elégtételnek fokozatait. 1864-ben jelenik meg *Apologia pro vita sua* című munkája. Megírására Kingsleynek, a híres regényírónak egy újságcikke adott alkalmat, amelyben durván megsérti és képmutatással vádolja a katolikus papságot, az Egyházat és személy szerint magát Newmant is. Mivel Newman kérésére nem volt hajlandó visszavonni vádjait, Newman megírja az Apológiát, „vallásos meggyőződéseinek történetét”. Ez a mű, amelyet az egész szellemi Anglia olvasott, és amely nemcsak az angol prózának remeke, hanem az őszinteségnek, a meggyőző erőnek és fensőbbseges mértéktartásnak is, a legkedvezőbb visszhangot keltette, és pedig mindkét oldalon. A katolikus papság köréből százával kapja a köszönő leveleket, becsületük megvédése miatt, anglikán testvérei részéről pedig, akikről olyan tisztelettel és megértéssel szól, széles körökben végét veti az iránta való ellenszenvnek és ressentimentnek. Egy évtized múlva külsőleg is megmutatkozik ez, mikor 1875-ben az oxfordi egyetemnek – az ő kedves Oxfordjának, a protestáns Oxfordnak – talán legelőkelőbb kollégiuma, a Szentháromság Kollégium tiszteleti tagjául választja. A

legnagyobb elégtételt azonban, 1877-ben kapja az Egyháztól. A pápai székre lépő XIII. Leó, mikor azt kérdezték tőle, milyen egyházpolitikát fog folytatni, mosolyogva felelte: nézzék meg, ki lesz az első bíboros, akit kinevez. Ez az első bíboros Newman volt – „az én kardinálisom”, amint a pápa mondani szerette. Persze, élete formáján ez az elismerés már nem változtatható, hiszen 76 éves volt akkor, de a nagy pápának ez a tudatos gesztusa a jövőnek, a katolikus szellemiség nagyvonalúságának és szabadságának szükségleteit szolgálta, annak a fejlődésnek, amelyet XIII. Leó mellett éppen Newman neve jellemez legjobban.

Egyénisége

Íme, ennek a „szekurális férfiú”-nak pályája. Ha a tények és dokumentumok alapján személyiségét akarjuk megközelíteni, – mindenekelőtt szellemi életének roppant gazdagsága lep meg. Művei 37 kötetet töltenek meg, közte 13 kötetnyi prédikáció, két regény, egy vaskos kötet lírai vers és szinte beláthatatlan tömege a leveleknek, amelyek igen nagy része a legmagasabb tudományos és irodalmi igénytel, sokszor pedig megrendítő őszinteséggel, a keresztény önértéknek és alázatnak a nagy szentekre jellemző egységével készült. Egy költő tanítványa, Aubrey de Vere, így írja le külsejét:

„Arcán valami gyengédség ült, valami bűbajos kedvesség mosolya, de olyan kedvességé, amelyben nem volt semmi édeskés. Vitathatatlanul volt arcán valami szigorúság, az olyan emberé, aki tud kényszeríteni másokból is, önmagából is, bárminő kínos áldozatot, amelyet az igazság kívánhat... Arca a kontemplatív szellemének és a heroikus léleknek ritka egységét hordozta.”

Egyénisége tiszta típusát mutatja a (Spranger értelmében vett) vallásos embernek: aki minden részletet az egész keretében, az Istenre vonatkoztatva él meg. *Veszteség és nyereség* című regénye hőisében (ahol voltaképp saját megtérése történetét írja meg) így jellemzi ezt a típust, valójában saját magát:

„Károlyt talán mindennél inkább jellemezte az isteni jelenlét megérezésének készsége: és az érzés természetesen nem biztosítja a gondolatnak és a cselekedetnek önmagával való megszakítatlan egyezését, de mégis ott volt és felhőoszlopként vezette őt. Úgy érezte, hogy Isten teremtménye és Neki felelős; Isten tulajdona, nem saját magáé.”

Klasszikusan felépített kristálytisza mondataiból a belső igazság, az önmagával, Istennel és az emberekkel szemben való tökéletes becsületesség tiszta lehelete veszi körül az embert. Az alázatosságban magukat legutolsó teremtménynek érző nagy szentek vallomásaival találkozunk lépten-nyomon – a nagy realista regény lélekemelő biztonságával és a nagy líra önelemző szenvedélyével megfogalmazva. Még oxfordi fiatalkorában megállapítja:

„Szomorúan kell megállapítanom, nem vagyok szentnek faragva. A szentek nem irodalmi emberek, nem szeretik a klasszikusokat, nem írnak történetet. Talán megfelelnek a magam tárgykörében, csak az a baj, hogy ez nem az igazi, nem a »nagy« tárgykör.”

A traktariánus mozgalom megindulása előtt egy olaszországi utazás során Szicíliában, hosszú és súlyos betegségben, ilyen vallomásokat ír:

„Bűnösségem tudata növekedett. Mindig jobban éreztem, mennyire üres a lelkem ... Olyan vagyok, mint az üveg, melyen átszalad a fény, maga pedig hideg marad ... Szeretem az igazságot, de nincs birtokomban. Felületes vagyok. Kevés bennem a szeretet és a lemondás. Azt hiszem, van egy kevés hitem, de ez minden.”

Nagy római lelkigyakorlatán, pappá szentelése előtt, egy, csak a legutóbbi években előkerült lelki naplóban, szentágostoni erővel tárja elének, illetőleg Isten elé (mert ez a lelkinapló egyáltalán nem készült a nyilvánosság számára) lelke legbelsejét: a mélységet, de ugyanakkor a jóformán elhallgatott, de a mélység fölött annál jobban kiragyogó magasságot is.

„Éveken át majdnem a kétségbeesés, meg a lelki sötétség állapotában éltem. Nem úgy, hogy nem mondhattam volna bensőleg: Istenem és mindenem, mert ezek a szavak állandóan számban voltak, de sok minden volt, ami rámnehezedett.”

Ezekből az önelemzésekből világosan kitűnik lelki struktúrájának egy jellegzetessége: az értelemnek, akaratnak, a képzeletnek legmagasabb rendű fejlettsége mellett érzelmi világa minden mélysége mellett is kevésbé színes és meleg. (Ez az a hiány, amelyet Bremond, a róla szóló, egyébként remek könyvében, erősen eltúloz.) Ez érteti meg pl. az imádságról szóló prédikációkat, amelyekben mindennél nagyobb súlyt vet az ima pozitív mozzanataira: a határozott, időhöz kötött imára, az ima-formulák nagy jelentőségének kiemelésére. Ez az alkat érteti meg egész mélységében olyan mondatait, mint pl. a következő szinte Szalézi Szent Ferenc szájába illő felséges sóhajtást: „Szenvedni attól, hogy nem szeretünk: már szeretet.”

Mert aligha lehet kétséges, hogy egész életének alapélménye az Isten iránti szeretet. Főntebbi szomorú önjellemzése is a Deus meus et omnia élményébe torkollik. Már tizenhét éves korában, első lelki válsága idején „abban nyugodtam meg, hogy csak két lény van, amely abszolút és bevilágító magától-értetődéssel létezik: én és Teremtőm.” Ez a „megnyugvás”, amely értelmi tartalmával Szent Ágostonra, érzelmi mélységével Assisi Szent Ferencre emlékeztet, nála is, mint minden nagy szentnél, az Isten akaratába való föltétlen beleegyezés, Isten akaratának szüntelen keresésében nyilatkozik meg. Az említett római naplóban, ahol részletesen megvallja minden gyöngeségét, a kellemetlenségektől, betegségektől, testi fájdalmaktól való félelmét, ezt olvassuk:

„Szeretek bizonyos kényelmes életet, ez kísértés számomra; viszont azt is remélem hogy ha Isten úgy rendelné, nagy nehézség nélkül le tudnék mondani mindenről, amim van ... Ámbár határozott szokásom mindent Isten akaratára vonatkoztatni és kívánom teljesíteni ezt az akaratot, és ámbár ugyanezt valóban is megfigyelem cselekedeteimben és a földolgozban, de nem keresem ezt az akaratot a kevésbé fontos cselekvésekben ... És még a földolgozban is (folytatja a becsületességnek ez a szentje, és nem veszi észre, hogy amikor vádolja magát, voltaképpen arról tesz szinte kézzelfogható bizonyosságot, amit a morális erénynek nevez), noha gyakran állhatatosan kérem, hogy megismerhessem akaratát, cselekedeteim inkább bizonyos lelkiismeretességéből fakadnak, amely nem engedi, hogy másképp cselekedjem; a becsületesség bizonyos érzékéből, annak meglátásából, hogy valami megfelel nekem, úgy, hogy amikor cselekszem, inkább önmagamhoz való hűségből cselekszem, mintsem hitből és szeretetből.”

A Deus meus et omnia és az Isten akarata mellett még egy harmadik kulcsa is van személyiségének. Gyengeségeinek, bűneinek, szárazságainak elemzése közben van egy mondata, amelyet nem egyszer leírt: sohasem vétkezett a világosság ellen. Nem vétkezett a világosság ellen, vagyis a lelkében megjelenő Igazság ellen. Gyönyörű bizonyága ennek egész pályája, elsősorban a traktáriánus mozgalomtól a katolikus hitvallásig vivő nyílegyenes, drámai pálya. Egyik lélekbemarkoló imádsága így szól:

„Ó én Istenem, megvallom: Te megvilágosíthatod sötétségemet. Megvallom, hogy egyedül Te vagy erre képes.

Sóvárgok utána, hogy sötétségem megvilágosíttassék. Megígérem, hogy kegyelmeddel, amelyért könyörgök, magamhoz akarok ölelni mindent, amit az idők folytában igazságul felismerek, amennyiben sikerül róla biztosságot szereznem. Kegyelmeddel óvakodni akarok minden önámítástól, ami arra vihetne, hogy inkább hajoljak a felé, ami a természetnek hízeleg, semmint amit az értelem jóváhagy.”

És nem vétkezett soha a világosság ellen; a lelkiismeret ellen. „Mindennapi imám és őszinte imám – írta már fiatal korában egy levelében egy fontos szigorlat előtt –, hogy ne sikerüljön elérni semmiféle tisztséget, ha az a legkisebb bűnnel járna.”

A teológus

Ebben a vázlatos megemlékezésben nem lehet célunk Newman korszakalkotó teológiai munkásságát ismertetni. Csak arra a nagyfontosságú tényre szeretnénk rámutatni, hogy problémái ugyanakkor, mikor a teológia legnehezebb kérdéseit fejtegeti, a modern embernek, bizvást mondhatjuk, hogy a mai katolikus embereknek is problémái. Ide tartozik mindenekelőtt dogmatörténeti munkássága, amelyben, ha nem is legelsőnek veti fel, de leghatározottabban alkalmazza a modern fejlődés-gondolatot a keresztény tanítás történetére és dogmatikus határozottságának és a történeti szemléletnek szintézisét valósítja meg (*Development of Christian Doctrine* 1845.) – nem érdektelen, hogy Darwinnak a fejlődésről szóló munkái előtt. Idetartozik egyház-, illetve egyháztörténet-szemlélete is, amely igen élesen mutatja meg az isteni és az emberi elem szerepét a kereszténység fejlődésében. Erőteljesen rámutat, hogy a kereszténység pályája bajok és zavarok sorozata. „Egyik század olyan, mint a másik és a benne élők a magukét rosszabbnak látják minden előzőnél. Bajok mindig voltak és mindig lesznek, ez a mi osztályrészünk.” De minden bajon keresztül az isteni akarat működik és az isteni cél valósul meg. Talán a legmerészebb munkája a vallásfilozófiai *Grammar of Assent*, a hitnek és a vallásos élménynek ez a bölcséleti elemzése, amelyről korunk egyik nagytekintélyű teológusa, Przywara azt mondja, hogy „merész valóságérzékeléssel megteremti az első új vallásfilozófiai kísérletét”, amelyet jelentőségében Aquinói Szent Tamás gondolataival és Bacon *Novum Organum*-ával állítanak párhuzamba.

Apológiai tevékenységét az az egyenes bátorság jellemzi, amely XIII. Leóval megnyitotta a vatikáni levéltárt a történelmi kutatók számára; szembenézni a valósággal, nem könnyíteni meg magunknak a feladatot, tisztelni a tényeket és nem térni ki semmiféle nehézség elől. Az Apológiában így ír:

„Egyáltalán nem akarom tagadni, hogy a keresztény hitvallásnak, a katolikusnak is, a protestánsnak is, minden cikkelye vet fel értelmi nehézségeket, és nekem a magam személyére nézve ilyen nehézségekre nincsen feleletem. Sokan igen fájdalmasan érzik a vallás nehézségeit, és én magam is vagyok ebben olyan érzékeny, mint akárki; de sohasem tudtam megérteni, hogy mi összefüggés lehet ezeknek a nehézségeknek legélesebb megérzése és a nehézségeket tartalmazó tanításokban való kételkedés között. Ahogyan én látom a dolgot, ezer nehézség sem tesz ki egyetlen kételyt. Nehézségek és kételkedés inkommenzurábilis dolgok ... Az ember bosszankodhat, ha nem tud megoldani egy matematikai problémát, amelyre a válasz adva van vagy nincs adva – és mégsem fog kételkedni, hogy lehetséges a válasz, vagy hogy egy bizonyos válasz az egyedül helyes. Szerintem a hit összes pontjai közül Isten létezéséhez tapad a legtöbb nehézség, és mégis ez az igazság kényszeríti rá magát szellemünkre a legnagyobb erővel.”

Ezt az apológiai munkát, legalábbis az élőszóban megvalósulót, szinte nem is apologetikának, hanem a ma hozzánk közelebb álló szóval bizonyágtételnek kellene nevezni. „Mint egy más világ követje jelent meg közöttünk, mintha az első századok egy szentje vagy vértanúja szólt volna” – írja egy hallgatója.

Az imádkozó

De talán legközelebb áll hozzánk, mai emberekhez Newman, az imádkozó. Amikor mai embert mondok, elsősorban világi, a mai világ siketítő lármájában, a mai szellemi harcok izgalmas légkörében élő keresztényekre gondolok, akiknek szívéből tör elő az apostoloknak Krisztus Urunkhoz intézett kérése: „Taníts minket imádkozni!” Mert az imádságnak iskolája van; nem hiába nevezik a szentek tudományának, a szentek is a legjobb mesterei. Minthogy azonban a szentek maguk is annyifélék, ahányan vannak, imájuk is magán viseli lelkük és

lelkiségük színárnyalatait. És mi is annyifélék vagyunk, ahányan vagyunk: a vallási életnek nagy, alapvető, minden emberrel közös igényei bennünk is a „magunk módján”, a mi lelkiségünk árnyalatában tudnak legjobban megnyilatkozni és kifejlődni. Ezért nem mindegy, hogy milyen mesterekhez járunk iskolába a legfontosabb tudományért. Mint a régi nagy korszakok fiatal festői, építői és szobrászai egy-egy nagy mesternek műhelyében tanulták meg a „mesterséget” és ott ismertek magukra és saját formájukra, úgy tanulhatjuk meg ezt a szent „mesterséget” a nagy imádkozóktól; az ő kegyelmi légkörükben ébredünk rá a magunk szavára, vagy – és sokunknál ez lesz az eset – boldogan tapasztaljuk meg, hogy az ő szavaikkal teljesen ki tudjuk fejezni a magunkét, mint ahogyan egy nagy és nekünk kedves költő szavaival teljesebben ki és fejeződnek ki egyéb érzelmeink is.

Ha már most ilyen „nekünk való” imádkozó mestert keresünk, a fent leírt mai ember, azt hiszem, alig találhat magához valóbbat Newmannél.¹ A nagy misztikus imádkozókat nem kell ajánlani az ilyet keresőknek: akit az Isten erre az útra hív, az meg is találja ezt az utat magától, illetve a kegyelem vezetésével. Az egyházatyákhoz, a középkor és az újkori újjászületés nagy századának imádkozóihoz, köztük a mi Pázmányunkhoz is – minden imádságos könyv elsősorban ezekből merít – előbb-utóbb eljut mindenki, aki meghonosodik az imádság országában. A legtöbb mai világi ember azonban valószínűbben annak az imának a „zenéjét” fogja magáénak érezni, amely a Néri Szent Fülöp és Szalézi Szent Ferenc szelleméből táplálkozik és amelyet éppen Newman tiszta bensősége és egyszerűsége ad elénk a legmaibb hangszerelésben. Szent Ágoston imájában egy lángelme szól az Úrhoz, Assisi Szent Ferencében, Szalézi Szent Ferencében mintha angyal énekelne – bármennyire a miénk is, egy kicsit mindig fölfelé készletet szegezni arcunkat, egy vonallal magasabbra, mint ahogy magunktól tennők. Newman szavában a legintimebb és legegyszerűbb vox humana hív bennünket, egyformán távol a számunkra elérhetetlen magasságok zúgásától és a többé-kevésbé mindenkire rá-ráeső álpátosz és szentimentális álajtatosság kísértésétől. Íme imádságos életének – egyébként szentágostoni mélységből forrásozó – alaphangja:

„Nem értjük Isten irgalmasságát, csak ha megértjük hatalmát. Nem mintha előbb jönne a félelem, aztán a szeretet. Rendszerint együtt járnak: a szeretet megédesíti a félelmet, a félelem komolyságot ad a szeretetnek. Ugyanaz az isteni hang, amely fenyeget bennünket, ugyanabban a pillanatban föl is bátorít... Ez a lelkiállapot idegennek tűnhet fel azok előtt, akik nem tapasztalták meg, de fölülmúlhatatlan édességgel van tele. A keserűnek és az édesnek ez a csodálatos vegyülete adja az isteni igazságok valódi ízét. Nem olyan kemények, hogy visszaijeszthetnének, de nincs meg bennük az az émelyítő édesség sem, amelytől hamarosan elfordul az ember.”

Imádságát is, mint pályáját, mint az egész embert, a legteljesebb becsületesség jellemzi; az a csendes, mérsékelt, de tiszta és zengő evangéliumi hang, mely a nagy mintát, a Miatyánkot. Semmi exaltáció, semmi érzelmi kitörés, „elragadtatás”, semmi ékesszólás, „szép szavak”, semmi túlzás, erőlködés, semmi „átvett”, nem-belülről fakadó, nem szerves hang; mindenütt az a nehezen meghatározható, de ma nekünk talán a legfontosabb valami, amit hitelességnek szeretünk nevezni. És ami jellemző ezeknek az imáknak tartalmára, jellemző stílusukra is. A régi nagy mesterek nyelve – a dolgok természete szerint – mindig, még mai magyar nyelven is megőriz valamit a „régiből”, koruk stílusformájából, amely egy kicsit „irodalmivá” is teszi számunkra: Szent Pálhoz át kell törnünk magunkat az ószövetségi nyelv maradványain, Szent Ágostonnál akaratlanul megcsodáljuk a nagy rétor művészetét is, a szentatyáknál, még a Szent Bernátoknál és Bonaventuráknál is egy kicsit idegenül hat a sok allegorikus értelmezés, Aquinói Szent Tamás, Pázmány egy kicsit erősebben moralisták imáikban, mint nekünk kényelmes volna. Szalézi Szent Ferencnél, de Nagy Szent Teréziánál

¹ Imáiból bőségesen található magyarul a következő művekben: J. H. Newmann: Elmélkedések. Szerk. Szunyogh X. Ferenc. 1946. – De profundis. A mai idők imádságai. Összeállította Szunyogh X. Ferenc. 1936. – Dicsőség, Békesség. Imádságoskönyv. Szerk. Sík Sándor. II. kiad. 1944.

is édes mosolyt csalnak ki olykor ajkunkra a barokk nyelvművészet csengetyűcskéi. Newmannél, éppen mert nem „régii” és mert olyan csodálatos mestere a nyelvnek,² semmi efféle zavaró elem nem áll az áhítat útjába. Nyelve, ez a „királyi angolság” több, mint királyi és több, mint angolság: egyszerűen az imádkozó ember természetes hangja. Ezért szól, mint a fent idézett nagyoké, minden időknék. És ezért szól talán mindenkinél inkább nekünk: a történelem nagy távlatában kortársainak. Íme egy példa, reggeli imádságából:

„Ó Istenem, magadért teremtettél engem, hogy a magam módján szolgáljak neked. Hivatásos életművet gondoltál ki számomra, különbözőt mindattól, amit mások elé tűztél. Csak egy kis szeme vagyok a lánchnak, egy kis tagja a szellemi lények nagy közösségének, de nem semmiért teremtettél engem: tennem kell a jót. Munkálkodnom kell műveden. Azon a helyen, amelyre állítottál, a béke angyalának kell lennem, az igazság papjának, még akkor is, ha semmi különösöt nem teszek mindezekért: csak teljesítem akarodat és szolgáljak neked hivatásomban. Így akarom magamat Teneked adni egészen. Akárhol vagyok, ettől el nem szabad tántoríttatnom magam. Ha megpróbáltatás ér, szolgáljon neked megpróbáltatásom. Ha hosszú életet adsz, ha rövidet: te tudod, hogy mire jó.

Add meg nekem, hogy tökéletes gyermeki egyszerűséggel vessem alá magam az isteni akaratnak. Nem kívánhatok jobbat, mint a Te gondviselésedre hagyatkozni, nem a magam okosságára. Azért megígérem neked, Uram, kegyelmed segítségével: követni akarlak, akárhová mégy, nem magam akarom megszabni utamat. Nem akarok türelmetlen lenni. Ha egyszer homályban és kétségben hagysz, ha szükség vagy megpróbáltatás ér, nem akarok panaszkodni, morgolódni. Tudom, hogy nem hagyod el soha azt, aki Téged keres, hogy sohasem csalatkozhatik, aki benned bízik...

Hozzád könyörgök: mindenekelőtt védelmezz meg önmagamtól, hogy más akaratot ne kövessék a tiéd helyett! Arra is kérlek, hogy végtelen szelídségedben ne tedd nagyon nehézre számomra akarodat, ne légy hozzám szigorú, hanem légy kímélettel gyengeségem iránt. Ne tégy próbára, ó szerető Uram (ha szabad így imádkoznom), olyan súlyos dolgokkal, melyeket csak egy szent tud elviselni! Könyörülj gyengeségemen és vezess az ég felé biztonságos úton!

Cselekedjél bennem és általam! Azért vagyok a világon, hogy neked szolgáljak, hozzád tartozzam, a Te szerszámod legyek. Hadd legyek készsége eszközöd. Nem kérem, hogy lássak, nem kérem, hogy tudjak, csak hogy szerszámod lehessenek!”

Egy bánatimából:

„Ó én Istenem, viselj még el engem! Légy hozzám türelemmel, kemény, idétlen, hálátlan voltom ellenére is. Nagyon lassan haladok előre, de legalább keresem, vagy óhajtom keresni a mennyországot. Szegény bűnös vagyok, de az irányt, feléd, nem tévesztem szem elől; lelkemnek üdvössége mégis szívem ügye. Adj hát időt, hogy összeszedjem magam és jól nekiiramodhassak. Komolyan le akarom rázni magamról a lomhaságot és lanyhaságot, végezni akarok ezzel a szárazsággal, kislelkűséggel, félséggel: össze akarom szedni magam, vidám akarok lenni és bizalommal telten járni világosságodban.”

Egy áldozási előkészületből:

„En Istenem, ismersz engem. Mikor azt mondom: Uram, nem vagyok méltó – ó csak Te érted meg ezeket a szavakat egész jelentőségükben. Te nemcsak elkövetett bűneim feltját és szeplőit látod, de azokat a gonosz hatásokat is, amelyeket maguk után hagytak lelkemben: a csonkaságokat, a sebhelyeket, a megmaradt rendetlenségeket. Te látod a rossz megszokásokat, a nemtelen indítékokat, az önös rút gondolatokat, annyi gyengeségemet és nyomorúságomat – és mégis hozzám jössz...”

² „Prózája az angol nyelv fejlődésének Shakespeare óta a csúcspontja” (Meynell).

A költő

A rendelkezésünkre álló keretek között még érinteni sem volt módunk Newmant, a páratlan szónokot és a költőt. De csonka lenne ez a rövid ismertetés is, ha legalább befejezőként meg nem ismernők legelterjedtebb költeményét, a *Lead Kindly Light* kezdetűt (címe: *A felhőoszlop*), amelyet a tengeri úton írt, mikor, hazafelé tartott, Isten és az Oxford-mozgalom felé, és amelyet ma mindenütt énekelnek – katolikusok és protestánsok – ahol angol nyelven dicsérik az Istent.

Vezess, jóságos fény, – körül homály –
Te járj velem!
Az éj sötét, messze a honi táj, –
Te járj velem!
Te vezesd lábam, ne a messzeség
Tereit lássam, – egy lépés elég.

Nem voltam mindig így, nem kért imám,
Hogy jöjj velem,
Magam kerestem ösvényt, – ezután
Te járj velem!
Hangos napot szerettem, és – féltem bár – a gőg
Volt rajtam úr: felejtsd el az elszállott időt!

Áldó hatalmad bizton, csendesesen
Vezet tova,
Lápon, sziklán, vízen, míg elmegyem
Az éjszaka,
S mosolygó angyalok közt virrad reám a fény,
Kiket régtől szerettem s úgy elfeledtem én.

(1955)

(Forrás: *A kettős végtelen*, Sík Sándor válogatott munkái, második kötet, Ecclesia, 1972.)

Rövidítések jegyzéke

Apo.	Apologia, pro Vita Sua
Ari.	The Arians of the Fourth Century
Call.	Callista
D.A.	Discussions and Arguments
Diff.	Certain Difficulties felt by Anglicans in Catholic teaching considered
Dev.	Essay on the Development of Doctrine
Ess.	Essays Critical and Historical
G. A.	Essay in Aid of a Grammar of Assent
H.S.	Historical Sketches
Idea.	Idea of a University, defined and illustrated
Jfc.	Lectures on Justification
L. G.	Loss and Gain
M. D.	Meditations and Devotions
Mir.	Two Essays on Miracles
Mix.	Discourses to Mixed Congregations
O. S.	Sermons Preached on Various Occasions
P. S.	Parochial and Plain Sermons
Prepos.	Lectures on the Present Position of Catholics in England
S. D.	Sermons bearing on Subjects of the Day
S. N.	Sermon Notes
T. T.	Tracts Theological and Ecclesiastical
U.S.	Oxford University Sermons
V. M.	Via Media
V. V.	Verses on Various Occasions

Válogatás

1

1 – Is not the being of a God reported to us by testimony, handed down by history, inferred by an inductive process, brought home so us by metaphysical necessity, urged on us by the suggestions of our conscience? It is a truth in the natural order, as well as in the supernatural. So much for its origin; and when obtained, what is its worth? Is it a great truth or a small one? Is it a comprehensive truth? Say that no other religious idea whatever were given but it, and you have enough to fill the mind; you have at once a whole dogmatic system. The world „God” is a Theology in itself, indivisibly one, inexhaustibly various from the vastness and simplicity of its meaning. Admit a God, and you introduce among the subjects of your knowledge, a fact encompassing, closing in upon, absorbing, every other fact conceivable. How can we investigate any part of any order of Knowledge, and stop abort of that which enters into every order? All true principles run over with it, all phenomena converge to it; it is truly the First and the Last...

Idea, 25.

1– Isten létét nem hagyományozta-e ránk bizonyágtétel, nem tárja-e fel a történelem, nem vezet-e rá bizonyítékok tömege, nem világosítja-e meg metafizikai kényszer, nem erőszakolja-e ránk lelkiismeretünk benső sugallata? A természetes rendnek éppúgy igazsága, mint a természetfölöttinek... És ha rájöttünk, mi az értéke? Nagy jelentőségű igazság-e, vagy jelentéktelen? Átfogó igazság-e? Feltéve, hogy ezen kívül semmiféle más vallási eszme nem adatott neked: mégis eleget tudsz már, hogy lelkedet megtelítsed. Egy csapásra a tantételek egész rendszerének a birtokában vagy. E szó „Isten” teológiai önmagában, oszthatatlanul egy, tárgyának mélysége és egyszerűsége által többféleképpen kimeríthetetlen. Amikor elismered Isten létét, tudásod tartalmában átfogó tény foglal helyet, mely magába zár és olvaszt minden más megfogható tényt. Hogyan tudhatnók a tudomány valamely területének egy részét kikutatni és kutatásunkban megállani az előtt, ami minden rendhez hozzátartozik? Az összes igaz alapelvek belőle erednek, minden jelenség beléje torkollik” .valóban „az Első és Utolsó”...

2

2 – Reason teaches you there must be a God; else how was this all-wonderful universe made? It could not make itself; man could not make it, he is but a part of it; each man has a beginning, there must have been a first man, and who made him? To the thought of God then we are forced from the nature of the case; we must admit the idea of an Almighty Creator, and the Creator must have been from everlasting. He must have had no beginning, else how came He to be? Else, we should be in our original difficulty, and must begin our argument over again. The Creator, I say, had no beginning; for if He was brought into being by another before Him, then how came that other to be? And so we shall proceed in an unprofitable series or catalogue of creators, which is as difficult to conceive as an endless line of men. Besides, if it was not the Creator Himself who was from everlasting, then there would be one being who was from everlasting, and another who was Creator; which is all one with saying there are two Gods. It is least trial then to our reason, it is simplest and most natural, to pronounce, that the Creator of the world had no beginning; and if so, He is self-existing; and

if so, He can undergo no change. What is self-existing and everlasting has no growth or decay; It is what It ever was, and ever shall be the same. As It originated in nothing else, nothing else can interfere with It or affect It. Besides; everything that is has originated in It; everything therefore is dependent on It, and It is independently of everything.

Mix., 285-286

2 – Az ész mondja, hogy kell Istennek lennie. Miként keletkezett volna egyébként e csodákkal csordultig telt világmindenség? Önmagát nem teremthette. Nem teremthette az ember, mert csak része neki. Minden embernek van kezdete – kellett egy első embernek lennie, – ki teremtette őt? Az Isten gondolatára a dolgok természete kényszerít rá minket. El kell ismernünk egy mindenható teremtő eszméjét, kinek mint teremtőnek öröktől fogva lennie kell. Nem lehetett kezdete, különben miként jött volna létre? Különben a kezdeti nehézségekkel találnánk magunkat szembe és újból kellene kezdenünk gondolatmenetünket. A Teremtőnek tehát nincs kezdete. Mert, ha valami más előtte való által jött létre: miként jött akkor ez a más létre: És így a teremtők eredményre nem vezető sorát vagy rendjét állapítanók meg, amit éppoly nehéz megérteni, mint az emberek végtelen sorát. Továbbá, ha nem maga a Teremtő volt az, aki öröktől fogva van, akkor lenne egy lény, ki öröktől fogva volt és egy másik, aki teremtő volt, – ami épp annyit jelentene, mintha két isten lenne.

Ezek szerint a legcsekélyebb nehézség nélkül, mint szerfölött egyszerű és természetes dolgot ismeri el elménk, hogy a világ Teremtőjének nincs kezdete. És ha így van, akkor önmagától való; és ha önmagától való, akkor nincs alávetve változásnak. Ami önmagától van és örökkévaló, az sem nem növekszik, sem nem fogyatkozik. Az, ami mindig volt és mindig ugyanaz lesz. Miként semmi másban nincs az eredete, ugyanúgy semmi más nem zavarhatja és nem érintheti. Minden, ami van, Tőle ered. Minden dolog függ tőle és Ő maga független mindentől.

3

3 – As we have our initial knowledge of the universe through sense, so do we in the first instance begin to learn about its Lord and God from conscience; and, as from particular acts of that instinct, which makes experiences, mere images (as they ultimately are) upon the retina, the means of our perceiving something real beyond them, we go on to draw the general conclusion that there is a vast external world, so from the recurring instances in which conscience acts, forcing upon us importunately the mandate of a Superior, we have fresh and fresh evidence of the existence of a Sovereign Ruler, from whom those particular dictates which we experience proceed; so that, with limitations which cannot here be made without digressing from my main subject, we may, by means of that induction from particular experiences of conscience, have as good a warrant for concluding the Ubiquitous Presence of One Supreme Master, as we have from parallel experience of sense, for assenting to the fact of a multiform and vast world, material and mental.

G. A., 63.

3 – A külvilágról való első ismereteinket érzékeinkkel szerezzük, az Úristenről a lelkiismeret által tanulunk először. Ott a mi fejlődő, kifelé irányuló erős vágyódásunk, az, amely a rechartyán érzékelt pusztá képek révén, – melyek ugyan már önmagukban is egy külső világot tükröznek, – arra az általános meggyőződésre vezet, hogy valóban létezik egy széles, külső világ. Itt a lelkiismeret mindig ismétlődő tapasztalatai azok, melyek minden erőszakolás nélkül egy hatalmasabb lény akarátát sejtetik meg velünk és egyre világosabban meggyőznek egy legfőbb törvényszerző létezéséről, kitől az egyes intelmek és parancsok erednek... Határozottan éppoly jogosult tehát a lelkiismeret egyes tapasztalataiból egy

legfőbb úr mindenkori jelenlétére következtetnünk, mint amily jogos az érzékek egyes észrevételeiből egy sokoldalú, külső anyagi és szellemi világról megbizonyosodnunk...

4

4 – If, as is the case, we feel responsibility, are ashamed, are frightened, at transgressing the voice of conscience, this implies that there is One to whom we are responsible, before whom we are ashamed, whose claims upon us we fear. If, on doing wrong, we feel the same tearful, broken-hearted sorrow which overwhelms us on hurting a mother; if, on doing right, we enjoy the same sunny serenity of mind, the same soothing, satisfactory delight which follows on our receiving praise from a father, we certainly have within us the image of some person, to whom our love and veneration look, in whose smile we find our happiness, for whom we yearn, towards whom we direct our pleadings, in whose anger we are troubled and waste away. These feelings in us are such as require for their exciting cause an intelligent being: we are not affectionate towards a stone, nor do we feel shame before a horse or a dog; we have no remorse or compunction on breaking mere human law: yet, so it is, conscience excites all these painful emotions, confusion, foreboding, self-condemnation; and on the other hand it sheds upon us a deep peace, a sense of security, a resignation, and a hope, which there is no sensible, no earthly object to elicit. „The wicked flees, when no one pursueth;” then why does he flee? whence his terror? Who is it that he seen in solitude, in darkness, in the hidden chambers of his heart? If the cause of these emotions does not belong to this visible world, the Object to which his perception is directed must be Supernatural and Divine; and thus the phenomena of Conscience, as a dictate, avail to impress the imagination with the picture of a Supreme Governor, a Judge, holy, just, powerful, all-seeing, retributive, and is the creative principle of religion...

G. A., 108-110.

4 – Ha azonban lelkiismeretünk szavát megtagadva felelősséget érzünk, szégyenkezünk, félünk, akkor ezzel elismerjük, hogy van valaki, akinek felelősek vagyunk, aki előtt szégyenkezünk, akinek ítéletétől félünk kell. Ha jogtalanúságot elkövetve bánatos szívvel és könnyekkel szemünkben éppoly levertséget érzünk, mint amikor édesanyánknak fájdalmat okoztunk, ha valami jótett után ugyanazt a verőfényes derűtséget, ugyanazt a belső megelégedettséget érezzük, mintha atyánk dicséretét és elismerését vívtuk volna ki: akkor ez nyilvánvalóan annak a jele, hogy olyan személyiség képét hordozzuk a lelkünkben, akire szeretetünk és tiszteletünk feltekint, kinek mosolya boldogít, akihez a szívünk húz, aki előtt mentegetőznünk szükséglet a számunkra, kinek haragja zavar és sorvaszt bennünket. Ezek a tapasztalatok olyneműek bennünk, hogy megindítójukkal szellemi lényt tételeznek föl: kő nem kelt bennünk érzelmet, nincs szégyenérzetünk ló vagy kutya előtt, nem érzünk lelkiismeretfurdalást és nem vagyunk megtörtek, ha pusztán emberi törvényt hágtunk át.

A lelkiismeret tehát ténylegesen felkelti a lélek e kétfajta rezdülését: egyrészt szégyenkezést, sejtelmes félelmet, önvádat; másrészt azt a mély békességet, a biztonságnak azt a nyugodt érzését és azt a boldogító reménységét, amit érzékelhető tárgy, földi lény sohasem kelthet fel bennünk. A gonosz menekül, ha senki sem üldözi is. Miért menekül tehát? Honnét az ijedelmé? Ki az, akit magányában, a sötétben, szíve legtitkosabb rejtekében lát?

Ha ez érzelmek oka nem e látható világba tartozik, akkor természetfölöttinek és isteninek kell lennie. A lelkiismeret ténye tehát, amennyiben „parancs”, arra szolgál, hogy egy legfőbb Úrnak és Bírónak, egy szent, igaz, hatalmas, mindentudó Megtorlónak és Jutalmazónak a képét oltsa lelkünkbe, és így létoka a vallási életnek...

5

5 – The image of God, if duly cherished, may expand, deepen, and be complete, with the growth of their powers and in the course of life, under the varied lessons, within and without them, which are brought home to them concerning that same God, One and Personal, by means of education, social intercourse, experience, and literature.

To a mind thus carefully formed upon the basis of its natural conscience, the world, both of nature and of man, does but give back a reflection of those truths about the One Living God, which have been familiar to it from childhood. Good and evil meet us daily as we pass through life, and there are those who think it philosophical to act towards the manifestations of each with some sort of impartiality, as if evil had as much right to be there as good, or even a better, as having more striking triumphs and a broader jurisdiction. And because the course of things is determined by fixed laws, they consider that those laws preclude the present agency of the Creator in the carrying out of particular issues. It is otherwise with the theology of a religious imagination. It has a living hold on truths which are really to be found in the world, though they are not upon the surface. It is able to pronounce by anticipation, what it takes a long argument to prove – that good is the rule, and evil the exception. It is able to assume that, uniform as are the laws of nature, they are consistent with a particular Providence. It interprets what it sees around it by this previous inward teaching, as the true key of that maze of vast complicated disorder; and thus it gains a more and more consistent and luminous vision of God from the most unpromising materials. Thus conscience is a connecting principle between the creature and his Creator; and the firmest hold of theological truths is gained by habits of personal religion. When men begin all their works with the thought of God, acting for His sake, and to fulfil His will, when they ask His blessing on themselves and their life, pray to Him for the objects they desire, and see Him in the event, whether it be according to their prayers or not, they will find everything that happens tend to confirm them in the truths about Him which live in their imagination, varied and unearthly as those truths may be. Then they are brought into His presence as that of a Living Person, and are able to hold converse with Him, and that with a directness and simplicity, with a confidence and intimacy, *mutatis mutandis*, which we use towards an earthly superior; so that it is doubtful whether we realize the company of our fellow-men with greater keenness than these favoured minds are able to contemplate and adore the Unseen, Incomprehensible Creator.

G. A., 116-118.

5 – Az Istenről való eszménk, ha kellő szeretettel ápoljuk, nőhet a terjedelmében, mélyülhet és tökéletesedhetik az élet folyamán a képességek növekedésével a különböző belső és külső tanulságok által, amelyek a nevelés, a társadalmi érintkezés, a tapasztalat és a tudomány segítségével megérettetik az Egy és Személyes ugyanazon Istent.

A természetes lelkiismerete alapján ily módon gondosan kiművelt léleknek csak visszasugározza mind a természet, mind az ember világa az Egyetlen Élő Istenről azokat az igazságokat, amelyek már gyermekkor óta meghittent az övéi. Napról-napra találkozunk, amíg élünk, a jóval és gonosszal, és vannak, akik bölcsességben gondolják, ha mindkettő megnyilvánulásaival szemben bizonyos fajta pártatlansággal viselkednek, mintha a rossznak éppannyi jogosultsága lenne, mint a jónak, sőt talán több, mert feltűnőbbek a győzelmei és kiterjedtebb a hatóköre. És mivel határozott törvények döntenek el a dolgok folyását, úgy gondolják, hogy ezek a törvények kizárják a Teremtő jelen tevékenységét különleges célok megvalósításában. A vallásos gondolkodásmód teológiája más. Ennek eleven támaszai azok az igazságok, amelyeknek a léte, bár nincsenek a felszínen, megtalálható a világban. Előérzetével ki tudja mondani azt, ami hosszadalmas bizonyításra szorul, – hogy a jó a

szabály, a rossz a kivétel. El tudja fogadni, hogy az egyetemes természeti törvények nem zárják ki a külön Gondviselést. Ezzel a megelőző belső oktatással, mint a mérhetetlenül bonyolult összevisszaság útvesztőjének igazi nyitjával értelmezi azt, amit maga körül lát; és így a legkevesebbet sejtető anyagból is egyre összefüggőbb és világosabb látomása lesz az Istenről. Eképpen a lelkiismeret az az adomány, amely összeköti a teremtményt Teremtőjével; és a teológiai igazságok legszilárdabb megértését a személyes vallásos életmód nyújtja. Ha az emberek minden munkájukat Istenre gondolva kezdik, Érte dolgoznak és az Ő akaratát teljesítik, ha az Ő áldását kérik magukra és életükre, imádkoznak Hozzá azokért, amikre vágnak és Őt látják a bekövetkezett dologban, akár meghallgatásra talált imájuk, akár nem, akkor érezni fogják, hogy minden dolog, ami történik, hozzájárul, hogy megerősítse őket a gondolataikban Róla élő igazságokban, bármennyire különfélék és földöntúliek is legyenek ezek az igazságok. Ezután már úgy élvezik az Isten jelenlétét, mint Élő Személyét, tudnak Vele bizalmasan társalogni, oly közvetlenül és egyszerűséggel, oly bizalommal és meghittséggel, mutatis mutandis, mintha földi feljebbvalója lenne; úgy hogy kétséges, nagyobb valósággal érezzük-e barátaink társaságát, mint ahogyan ezek a kegyelt lelkek tudják szemlélni és imádni a Láthatatlan, Megfoghatatlan Teremtőt.

6

6 – This is only one instance of a general principle which holds good in all such real apprehension as is possible to us, of God and His Attributes. Not only do we see Him at best only in shadows, but we cannot bring even those shadows together, for they flit to and fro, and are never present to us at once. We can indeed combine the various matters which we know of Him by an act of the intellect, and treat them theologically, but such theological combinations are no objects for the imagination to gaze upon. Our image of Him never is one, but broken into numberless partial aspects, independent each of each. As we cannot see the whole starry firmament at once, but have to turn ourselves from east to west, and then round to east again, sighting first one constellation and then another, and losing these in order to gain those, so it is, and much more, with such real apprehensions as we can secure of the Divine Nature. We know one truth about Him and another truth, – but we cannot image both of them together; we cannot bring them before us by one act of the mind; we drop the one while we turn to take up the other. None of them are fully dwelt on and enjoyed, when they are viewed in combination... Break a ray of light into its constituent colours, each is beautiful, each may be enjoyed; attempt to unite them, and perhaps you produce only a dirty white. The pure and indivisible Light is seen only by the blessed inhabitants of heaven; here we have but such faint reflections of it as its diffraction supplies; but they are sufficient for faith and devotion. Attempt to combine them into one, and you gain nothing but a mystery, which you can describe as a notion, but cannot depict as an imagination... We must contemplate the God of our conscience as a Living Being, as one Object and Reality, under the aspect of this or that attribute. We must patiently rest in the thought of the Eternal, Omnipresent, and All-knowing, rather than of Eternity, Omnipresence, and Omniscience; and we must not hurry on and force a series of deductions, which, if they are to be realized, must distil like dew into our minds, and form themselves spontaneously there, by a calm contemplation and gradual understanding of their premisses.

G. A., 131-132, 314.

6 – Istenről és tulajdonságairól tehető élményi tapasztalatainkat alapelszerűen jellemzi, hogy legfeljebb árnyképekben tudjuk Őt meglátni, de az egyes árnyképeket már összekapcsolni nem tudjuk, mert szemünk előtt folyton ide-oda suhannak és sohasem látjuk egyidejűleg őket. Értelmi ténykedéssel egybefoghatjuk és teológiailag rendezhetjük ugyan

Istenről való elképzelésünk különböző elemeit, az ilyen teológiai rend azonban nem ad szemléletünknek olyan képet, mely fogva tarthatná. Róla való képzeletünk sohasem egyetlen kép, hanem mindig számtalan egyes képből áll, melyek mindegyike független a másiktól. A csillagos eget sem tudjuk szemünkkel egyszerre átfogni, hanem keletről nyugatra, majd nyugatról keletre kell fordulnunk, az egyik csillagképet a másik után kell szemügyre vennünk, az egyik nézését abba kell hagynunk, hogy a másikat láthassuk.

Még sokkal nagyobb fokban áll ez azokról az élményi ismeretekről, amelyeket Isten lényéről nyerünk. Megismerjük ezt és azt, nem tudjuk azonban a kettőt képzeletünkben egyesíteni; az egyikre gondolva a másikat eltűnni hagyjuk; a kettő közül egyik sincs teljesen tudatunk központjában és nem éljük át teljesen, ha erőltetni akarjuk egyszerre látásukat...

Törd a fénysugarat színeire: mindegyik szép, mindegyik gyönyörködtethet. Kísérel meg újra egyesíteni a színeket: talán már csak valami nyomorúságos fehéres-szürkét tudsz kihozni! A tiszta osztatlan fényt csak az ég boldog lakói látják. Idelent mi pótléku, a fény törése következtében csak halvány visszfényt látunk, – elegendőt természetesen ahhoz, hogy higgyünk és belemerüljünk. Kísérelt meg a megtört sugarakat újra egybefogni: nem látsz egyebet, mint tiktot! Fogalmak módjára széttagolhatod, de sohasem nézheted úgy, mint valami képet...

Meg kell tehát elégednünk azzal, hogy tudatunk Istenét mint élő lényt, mint egy és ugyanazon valóságot, ennek vagy annak az isteni tulajdonságának a nézőpontjából lássuk. Inkább kell türelemmel megmaradnunk az Örökkévalóra, Mindenhatóra, Mindentudóra való gondolásnál, mint kutatnunk, milyen az örökkévalóság, mindenütt jelenvalóság, mindentudóság. Nem szabad sürgetnünk, nem szabad a következtetések sorát erőltetnünk mert mindezek, amennyiben netalán helytállóak, mégis mint a harmat csak cseppenként szivároghatnak lelkünkbe és csak a nyugodt szemlélődés útján, az előzmények lassan haladó megértése által nyernek bennünk maguktól alakot.

7

7 – We all confess that He is infinite; He has an infinite number of perfections, and He is infinite in each of them...

The outward exhibition of infinitude is mystery; and the mysteries of nature and of grace are nothing else than the mode in which His infinitude encounters us and is brought home to our minds. Men confess that He is infinite, yet they start and object, as soon as His infinitude comes in contact with their imagination and acts upon their reason. They cannot bear the fulness, the superabundance, the inexhaustible flowing forth, and „vehement rushing,” and compassing flood of the Divine attributes. They restrain and limit them to their own comprehension, they measure them by their own standard, they fashion them by their own model; and when they discern aught of the unfathomable depth, the immensity, of any single excellence or perfection of the Divine Nature, His love, or His justice, or His power, they are at once offended, and turn away, and refuse to believe...

The invisible air, how gentle is it, and intimately ours! We breathe it momentarily, nor could we live without it; it fans our cheek, and flows around us, and we move through it without effort, while it obediently recedes at every step we take, and obsequiously pursues us as we go forward. Yet let it come in its power, and that same silent fluid, which was just now the servant of our necessity or caprice, takes us upon its wings with the invisible power of an Angel, and carries us forth into the regions of space, and flings us down headlong upon the earth. Or go to the spring, and draw thence at your pleasure, for your cup or your pitcher, in supply of your wants; you have a ready servant, a domestic ever at hand, in large quantity or in small, to satisfy your thirst, or to purify you from the dust and mire of the world. But go from home, reach the coast; and you will see that same humble element transformed before

your eyes. You were equal to it in its condescension, but who shall gaze without astonishment at its vast expanse in the bosom of the ocean? who shall hear without awe the dashing of its mighty billows along the beach? who shall without terror feel it heaving under him, and swelling and mounting up, and yawning wide, till he, its very sport and mockery, is thrown to and fro, hither and thither, at the mere mercy of a power which was just now his companion and almost his slave? Or, again, approach the flame? it warms you, and it enlightens you; yet approach not too near, presume not, or it will change its nature. That very element which is so beautiful to look at, so brilliant in its character, so graceful in its figure, so soft and lambent in its motion, will be found in its essence to be of a keen resistless nature; it tortures, it consumes, it reduces to ashes that of which it was just before the illumination and the life. So is it with the attributes of God; our knowledge of them serves us for our daily welfare; they give us light and warmth and food and guidance and succour; but go forth with Moses upon the mount and let the Lord pass by, or with Elias stand in the desert amid the wind, the earthquake, and the fire, and all is mystery and darkness; all is but a whirling of the reason, and a dazzling of the imagination, and an overwhelming of the feelings, reminding us that we are but mortal men and He is God, and that the outlines which Nature draws for us are not his perfect image, not to be pronounced inconsistent with those further lights and depths with which it is invested by revelation.

Mix., 309-310; 319-320.

7 – Mindnyájan valljuk, hogy Ő végtelen, tökéletessége végtelen sok és Ő végtelen mindegyikben...

A végtelenségnek a megjelenése titok. A természet és kegyelem titkai nem egyebek, mint a mód, amely szerint végtelensége megmutatkozik és szellemünkbe behatol. Sokan vannak, akik elismerik ugyan az Ő végtelenségét, de meghökkennek és nehézségeket támasztanak, ha végtelensége képzelőerejükkel összezsap és értelmüket szorongatja. Nem tudják elviselni a teljességet és a túláradást, a roppant zajlást és heves bűgást, az isteni tulajdonságok köröskörül hullámzó áradatát. Így azután a végtelenség határt szabnak, a végtelent saját korlátoltságuk szerint korlátozzák, a maguk szempontja szerint mérik és a maguk formái szerint alakítják; és ha ez valamiben különbözik az isteni természet valamely magában álló tökéletességének vagy kiváló tulajdonságának, szeretetének, igazságosságának vagy hatalmának kifürkészhetetlen mélységétől és mérhetetlenségétől, akkor egyszerre megzavarodnak, elfordulnak és nem akarnak hinni...

Milyen meghitten és kellemesen és mennyire mélységesen a miénk a láthatatlan levegő körülöttünk! Egyre és egyre belelegezzük s nem tudunk élni nélküle. Körüllegyezheti arcunkat, játszik és enyeleg velünk, fáradság nélkül haladunk át rajta, mert engedelmesen kitér lépteink előtt s készségesen követi nyomdokainkat. De ha hatalmával tör ránk, ugyanaz a hangtalan fuvallat, kényünknek és kedvünknek imént még oly engedelmes szolgája, láthatatlan cherubszárnyakkal a messzi térbe emel s a következő pillanatban szédítő mélységekbe sodor. Vagy menj a forráshoz, méríts belőle szíved vágya szerint kelyhedbe vagy korsódba, hogy szomjadat csillapítsd. Merő szolgálatkészségre találsz, mindig készséges rabszolgára, akár sokat kívánsz, akár keveset, szomjadat csillapítani, vagy a világ porától és szennyétől megtisztulni. De vándorolj tovább a tengerpartra s ott azt fogod látni, hogy a senkit nem bántó nedű egyszerre más jelleget öltött. Megbirtál vele, míg egyszerű alázatosságában meghajolt előtted, – de ki látja a tenger öblében borzadás nélkül hatalmas kiterjedését? Ki hallgatja rettegés nélkül a hatalmas hullámzuhatok reccsenését a parton? Ki érzi rémület nélkül, amint a víz alatta emelkedik és dagad, magasodik és hatalmasan inog, maga pedig játékszer gyanánt ide-oda vetődik, teljesen kiszolgáltatva ama hatalom önkényének, mely idáig társa, sőt rabszolgája volt? Vagy közeledj a lánghoz; melegít és világít. De ne lépj nagyon közel hozzá! Ne lény nagyon merész, mert megváltoztatja jellegét.

Ez az elem, melyet oly szép nézni, melynek oly ragyogó a valója, mely oly ingerlő alakulásaiban, oly lágy és hízelgő mozgásában: a maga legmélyebb és kiszámíthatatlan lényegében hevesnek és ellenállhatatlanul szenvedélyesnek mutatkozik. Megkínózza, megemészti, hamuvá változtatja azt, akinek még kevéssel előbb fényt és életet jelentett.

Így van ez Isten tulajdonságaival. Amit tudunk róla, mindennapi javunkra szolgál, fényt és meleged ad, táplál, vezet, segít. De eredj fel Mózessel a hegyre és vonuljon el melletted az Isten, vagy állj Illéssel a pusztában vihar, földrengés és tűz közepette: akkor minden titokká és homállyá válik, örvénylő szélé az értelem őrzítő zűrzavarrá a képzelet, dúló viharrá és mindent elborító áradássá az érzelem számára! Ekkor jutunk mi emberek ismét tudatára, hogy mi emberek vagyunk, és Ő Isten, és hogy az árnykép, melyben őt a természet mutatja, nem az ő igazi képe.

Így leszünk fogékonyak további fények és további mélységek iránt, amiket a kinyilatkoztatás tér fel nekünk.

8

8 – O my Lord God ... I adore Thee, because Thou art so mysterious, so incomprehensible. Unless thou wert incomprehensible, Thou wouldst not be God. For how can the Infinite be other than incomprehensible to me.

M. D., 308.

8 – Óh, én uram! ...Imádlak Téged, mert oly titokzatos, oly megfoghatatlan vagy. Ha nem lennél megfoghatatlan, nem lennél Isten. Mert a végtelen mi lehet más nekem, mint megfoghatatlan.

9

9 –Almighty God, Thou art the One Infinite Fulness. From eternity Thou art the One and only absolute and most all-sufficient seat and proper abode of all conceivable best attributes and of all, which are many more, and cannot be conceived. I hold this as a matter of reason, though my imagination starts from it. I hold it firmly and absolutely, though it is the most difficult of all mysteries. I hold it from the actual experience of Thy blessings and mercies towards me, the evidences of Thy awful Being and attributes, brought home continually to my reason, beyond the power of doubting or disputing. I hold it from that long and intimate familiarity with it, so that it is part of my rational nature to hold it; because I am so constituted and made up upon the idea of it, as a keystone, that not to hold it would be to break my mind to pieces. I hold it from that intimate perception of it in my conscience, as a fact present to me, that I feel it as easy to deny my own personality as the personality of God, and have lost my grounds for believing that I exist myself, if I deny existence to Him. I hold it because I could not bear to be without Thee, O my Lord and Life, because I look for blessings beyond thought by being with Thee. I hold it from the terror of being left in this wild world without stay or protection. I hold it from humble love to Thee, from delight in Thy glory and exaltation, from my desire that thou shouldst be great and the only great one. I hold it for Thy sake and because I love to think of Thee as so glorious, perfect, and beautiful. There is one God and none other but He.

M.D., 591, 592.

9 – Mindenható Isten! Te vagy az egy, a végtelen teljesség. Öröktől fogva te vagy az egyetlen egy, a határtalan, mindent kielégítő tűzhelye és gyújtópontja minden elgondolható, – és mi több – tőlünk elgondolhatatlan tökéletességnek. Igaznak vallom ezt, mert az értelem

mondja, – bár a képzelőerőm megborzadva bénul meg előtte. Igaznak vallom, szilárdan meg vagyok róla győződve, – bár minden titkok legnehezebbje. Igaznak vallom, mert meggyőzött róla áldásod és kegyelmed állandó tapasztalata, – tiszteletet parancsoló lényed és csodálatos tulajdonaid bizonyosságai, melyek jelenvalóságát értelmem, kétség és vita lehetőségét kizárva, állandóan érzi. Igaznak vallom a veled való hosszas és meghitt foglalkozás következtében, miáltal eszes természetem alkotórészévé lett. Mert úgy vagyok teremtve és elfogadását annyira igénylem, hogy zárókö ez, amely nélkül darabokra szakad a lelkem. Igaznak vallom, mert lelkiismeretem benső tapasztalatának mindig jelenvaló ténye. Oly bizonyos vagyok benne, hogy nem lenne nehezebb számomra saját személyiségemet tagadni, mint a Tiédet és eltűnni érezném saját létem alapját, ha tagadni akarnám a Tiédet. Igaznak vallom, mert nem tudnám elviselni, ó én Uram és Életem, hogy nélküled legyek, mert szomjúhozom a minden fogalmat meghaladó nagy áldások után egyesülésben Veled. Igaznak vallom, borzadva attól, hogy elhagyatva legyek e sivár világban, támasz és védelem nélkül! Igaznak vallom irántad érzett alázatos szeretetből, fenséged és dicsőséges iránti elragadtatásból, a benső vágtyól indítatva, hogy nagy légy – Te egyedüli nagy! Igaznak vallom a Te kedvedért és mert szeretek Rád gondolni, egyedüli nagy! Igaznak vallom a Te kedvedért és mert szeretek Rád gondolni, – Te oly felséges, tökéletes és szép! „Egy az Isten és nincs rajta kívül más!”

10

10 – Since, O eternal God, Thou art so incommunicably great, so one, so perfect in that oneness, surely one would say, Thou ever must be most distant from Thy creatures, didst Thou create any; – separated from them by Thy eternal ancientness on their beginning to be, and separated by Thy transcendency of excellence, and Thy absolute contrariety to them... For what is every creature in Thy sight, O Lord, but a vanity and a breath, a smoke that stays not, but flits and passes away, a poor thing which only vanishes so much the sooner, because Thou lookest on it, and it is set in the illumination of Thy countenance?... There is an infinite gulf between Thee and me, O my God.

M. D., 592-594.

10 – Mivel Te, ó örökkévaló Isten, oly leírhatatlanul nagy vagy, oly egyetlenegy és oly tökéletes egyedülvalóságodban, okkal vélhetnénk, hogy teremtő tevékenységedben magas fönségben kellene állnod teremtményed fölött; elválaszt tőlük, mert kezdetük van, örökkévaló ősléted, elválaszt tőlük fenséges felülmúlhatatlanságod és egészen más léted. ... Mert mi egyéb a teremtmény a Te szemedben, Uram, mint elszálló lehelet, füst, mely nem marad meg, hanem felszáll és elenyészik, nyomorúságos valami, mely jön és tovatűnik!...

Végtelen az úr köztem és Közted, Istenem!

11

11 – By Thee we cross the gulf that lies between Thee and us. The Living God is life-giving. Thou art the Fount and Centre, as well as the Seat of all good... Remaining one and sole and infinitely removed from all things, still Thou art the fulness of all things, in Thee they consist, of Thee they partake, and into Thee, retaining their own individuality, they are absorbed. And thus, while we droop and decay in our own nature, we live by Thy breath; and Thy grace enables us to endure Thy presence.

M. D., 595-596.

11 – ...Te magad hidalod át a közted és köztünk lévő szakadékot! –: Az élő Isten életet adó. Te vagy minden jó gyökere, forrása és székhelye. ... Mindenkori egyedülvalóságodban,

végtelenségben magasan felette állsz mindenen, mégis Te vagy mindennek teljessége. Banned léteznek, belőled részesednek. Beléd olvadnak annak maradványai, és így saját tulajdon lényünkben elszikkadva és elhervadva a Te leheletedben élünk mi és a Te kegyelmeddel hordozzuk magunkban jelenlétedet.

12

12 – The Apostles appealed to men's hearts, and according to their hearts, so they answered them. They appeared to their secret belief in a superintending providence, to their hopes and fears thence resulting; and they professed to reveal to them, the nature, personality, attributes, will, and works of Him „whom their hearers ignorantly worshipped.’ They came as commissioned from Him, and declared that mankind was a guilty and outcast race, – that sin was a misery, – that the world was a snare, – that life was a shadow, – that God was everlasting, – that His Law was holy and true, and its sanctions certain and terrible; – that He also was all-merciful, – that He has appointed a Mediator between Him and them, who had removed all obstacles, and was desirous to restore them, and that He had sent themselves to explain how. They said that that Mediator had come and gone; but had left behind Him what was to be His representative till the end of all things, His mystical Body, the Church, in joining which lay the salvation of the world. So they preached, and so they prevailed; using indeed persuasives of every kind as they were given them, but resting at bottom on a principle higher than the senses or the reason. They used many arguments, but as outward forms of something beyond argument. Thus they appealed to the miracles they wrought, as sufficient signs of their power, and assuredly divine, in spite of those which other systems could show or pretended. They expostulated with the better sort on the ground of their instinctive longings and dim visions of something greater than the world. They awed and overcame the passionate by means of what remained of heaven in them, and of the involuntary homage which such men pay to the more realized tokens of heaven in others. They asked the more generous-minded whether it was not worth while to risk something on the chance of augmenting and perfecting those precious elements of good which their hearts still held; and they could not hide what they cared not to „glory in,” their own disinterested sufferings, their high deeds, and their sanctity of life. They won over the affectionate and gentle by the beauty of holiness, and the embodied mercies of Christ as seen in the ministrations and ordinances of His Church. Thus they spread their nets for disciples, and caught thousands at a cast; thus they roused and inflamed their hearers into enthusiasm, till „the Kingdom of Heaven suffered violence, and the violent took it by force.” ... Those who had the seed of God within them... would find day by day, as love increased, increasing experience that what they had ventured boldly amid conflicting evidence of sight against sight, and reason against reason, with many things against it, and more things for it, they had ventured well. The examples of meekness, cheerfulness, contentment, silent endurance, private self-denial, fortitude, brotherly love, perseverance in well-doing, which would from time to time meet them in their new kingdom, – the sublimity and harmony of the Church's doctrine, – the touching and subduing beauty of her services and appointments, – their consciousness of her virtue, divinely imparted, upon themselves, in subduing, purifying, changing them, – the bountifulness of her alms-giving, – her power, weak as she was and despised, over the statesmen and philosophers of the world, – her consistent and steady aggression upon it, moving forward in spite of it on all sides at once, like the wheels in the Prophet's vision, and this in contrast with the ephemeral and variable outbreaks of sectarianism, – the unanimity and intimacy existing between her widely-separated branches, – the mutual sympathy and correspondence of men of hostile nations and foreign languages, – the simplicity of her ascetics, the gravity of her Bishops, the awful glory shed around her

Martyrs, and the mysterious and recurring traces of miraculous agency here and there, once and again, according as the Spirit willed, – these and the like persuasives acted on them day by day, turning the whisper of their hearts into an habitual conviction.

Jfc., 269-272.

12 – Az apostolok az emberek szívéhez fordultak és olyan választ kaptak, amilyenek a szívek voltak. Hivatkoztak titkos bizodalmaikra a minden fölött uralkodó gondviselésben és ebből eredő reményeikre és aggodalmaikra. Azzal az igénnyel léptek föl, hogy fölvilágosítsák őket Annak mivolta, személyisége, tulajdonságai, akarata és művei felől, kit hallgatóik „ismeretlenül is tiszteltek”. (ApCsel 17:23.) Mint az Ő küldöttei jöttek és magyarázták, hogy az emberiség vétkes, számkivetett nemzetség, a bűn nyomor, a világ tör és les, az élet árnyék, az Isten örök, törvénye szent és igaz, s megtorlása biztos és rettenetes, – de mindenekfelett könyörületes és Közvetítőt rendelt maga és az emberek közé, ki minden akadályt elhárított és arra vágyakozik, hogy megújítsa őket; és az Ő küldetésében jönnek most megmagyarázni, hogy miként. Mondták, hogy ez a Közvetítő megjött és ismét eltávozott; de hátrahagyott valamit, ami az idők végezetéig helyettesítse: misztikus testét, az Egyházat és a hozzá való csatlakozás a világ üdvössége. Ezt hirdették és így hódítottak; bizonyára felhasználták a meggyőzés mindenfajta rendelkezésükre álló eszközét, de legmélyebb valójában magasabb indító okokra hivatkoztak, mint megérzésekre és értelemre. Alkalmaztak sokféle bizonyítékot, de mégis csak mintegy a külszíne gyanánt valaminek, ami fölötté áll a bizonyítékoknak. Így hivatkoztak a csodákra, melyeket tettek, mint hatalmuk elegendő jeleire és kétségtelenül isteniekre ellentétben azokkal, amilyeneket más rendszerek tudtak felmutatni vagy színlelni. Komolyan a lelkükre beszéltek a jobb embereknek, hivatkoztak ösztönös vágyódásukra és e világnál valami magasabbrendűről való homályos képzeletükre. Félelmet és aggodalmat keltettek a szenvedélyesekben, azt érintve, ami a mennyből bennük még megmaradt, és önkéntelen tiszteletet, melyet még az ilyen emberek is éreznek az égnek másokban jobban megvalósuló jeleivel szemben. Kérdezték a legnemesebb szellemeket, hogy nem érdemli-e meg a fáradságot, merni valamit azért, hogy a jónak szívében szunnyadó értékes csíráit növeljék és kifejlesszék. És a maguk részéről nem tudták elrejteni, amivel nem szerettek „dicsekedni”, személyes, önzetlen áldozatosságukat, nemes tetteiket, életszentségüket. Meggyőztek fogékony és jóindulatú lelkeket a szent élet szépsége által és Krisztus külsőt öltött kegyelmi adományaival, miként azok Egyházának szent szolgálatában és előírásaiban láthatókká váltak. Így vetették ki hálóiakat tanítványok után és ezreket fogtak egyszerre. Így gerjesztették és gyújtották hallgatóikat lelkesedésre, míg a „mennyek országa erőszakot szenvedett és az erőszakosak elragadták azt” (Mt 11:12) ... És azok, akik Isten magvát magukban hordták, ... amily mértékben szeretetük növekedett, napról-napra növekvő tapasztalatra is tettek szert: amit bátor szívvel mertek ellenfénye közepette, – szemléletet szemlélet ellenében, észkokokat észkokok ellenében, minek ellene szólt sok dolog és több mellette –: úgy érezték, hogy jól tették! a szelídség, derűtség, megalégedettség, néma türelem, személyes önmegtagadás, bátorság, testvéri szeretet, az állandó jótettek példái, miket új országukban újból és újból láttak, az egyházi tan magasztossága és összhangja, istentiszteleteiknek és intézményeiknek elragadó és lenyűgöző szépsége, istenadta hatalmuk tudata testvéreik megférézésére, tisztultta tevésére, átalakítására, alamizsnáik bőkezűsége; hatalmuk, bármily gyenge és megvetett volt is, a világ erősei és bölcsei felett; szakadatlan kitartó harcuk a világ ellen, feltartóztathatatlan előnyomulásuk a világ ellenére minden irányba egyszerre, – hasonlóan az Isten szekerének kerekeihez a próféta látomásában, – ellentétesen az eretnenség elmúló és megint fellángoló kitöréseivel, – egymástól távoluló elágazásaik lelki közössége és meghittsége, a kölcsönös vonzalom és érintkezés ellenséges nemzetiségű és idegen nyelvű emberek között; vezeklőik őszintesége, püspökeik méltósága, a vértanúikat körülsugárzó borzongató dicsőség, csodálatos erők titokzatos visszatérő

felvillanása itt és ott, ismételten, ahogy a buzgalom kívánja –: ezek és hasonló bizonyságok napról-napra hatottak rájuk és szívük suttogását egyre jobban és jobban állandó meggyőződéssé változtatták.

13

13 – A religious mind is ever marvelling, and irreligious men laugh and scoff at it because it marvels. A religious mind is ever looking out of itself, is ever pondering God's words, is ever 'looking into' them with the angels, is ever realizing to itself Him on whom it depends, and who is the centre of all truth and good. Carnal and proud minds are contented with self; they like to remain at home; when they hear of mysteries, they have no devout curiosity to go and see the great sight, though it be ever so little out of their way; and when it actually falls in their path, they stumble at it. As great then as is the difference between hanging upon the thought of God and resting in ourselves, lifting up the heart to God and bringing all things in heaven and earth down to ourselves, exalting God and exalting reason, measuring things by God's power and measuring them by our own ignorance, so great is the difference between him who believes in the Christian mysteries and him who does not. And were there no other reason for the revelation of them but this gracious one, of raising us, refining us, making us reverent, making us expectant and devout, surely this would be more than a sufficient one.

P. S., IV, 293.

13 – ...A vallásos érzület mindig ámulatba van; a vallástalan emberek kacagnak és gúnyolódnak azon, ami csodálatos. A vallásos érzület mindig résen van, mindig mérlegeli Isten szavát, mindig figyel rá az angyalokkal, mindig élénken érzi magában Azt, akitől függ és aki minden jónak és igaznak forrása. Testies és büszke szellemek mindig önelégültek; szívesen maradnak a maguk hajlékában; ha titokzatosságról hallanak, semmi szent ösztönzést sem éreznek, hogy elhagyják hajlékukat és nézzék a nagy jelet, bármily kevéssé esik is távol útvonaluktól; és ha éppen az útjukba esik, akkor megbotlanak benne. Amilyen nagy tehát a különbség a gondolat Istenbe merülése és az önmagunkban való veszteglés között, a szív Istenhez emelése s minden égi és földi dolgoknak a magunk szintjére való leszállítása között, az Isten magasztalása és az ész felmagasztalása között, a mindent Isten hatalmához való mérés és a magunk tudatlanságához való mérés között, éppoly nagy a különbség a között, aki a kereszténység titkait hiszi és a között, aki nem hiszi. És ha nem lenne semmi más bizonyága kinyilatkoztatásunknak, mint csak e kegyelemmel telt érv, hogy feleml, megnesesít és hódolatossá tesz minket, hogy várakozással telít és áhitatra késztet, ez is bizonyára több lenne az elegendőnél.

14

14 – To be detached is to be loosened from every tie which binds the soul to the earth, to be dependent upon nothing sublunary, to lean on nothing temporal; it is to care simply nothing what other men choose to think or say of us, or do to us; to go about our own work, because it is our duty, as soldiers go to battle without a care for the consequences; to account credit, honour, name, easy circumstances, comfort, human affections, just nothing at all, when any religious obligation involves the sacrifice of them. It is to be as reckless of all these goods of life on such occasions, as under ordinary circumstances we are lavish and wanton, if I must take an example, in our use of water, – or as we make a present of our words without grudging to friend or stranger, – or as we get rid of wasps, or flies, or gnats, which trouble us,

without any sort of compunction, without hesitation before the act, and without a second thought after it.

H. S., III, 130.

14 – Elkülönültnek lenni annyit jelent, mint mentesnek lenni minden földi kötelektől, ami a lelket a földhöz láncolja, semmi múlandóra sem támaszkodni; annyit jelent, mint egyszerűen semmit sem aggodalmaskodni amiatt, hogy mit gondolnak, mit beszélnek vagy mit akarnak tenni velünk más emberek: azt jelenti, hogy elvégezzük mindennapi munkánkat, mert kötelességünk, amint a katonák mennek az ütközetbe, nem gondolva rá, hogy mi következik; jelenti azt, hogy tekintélyt tiszteletet, nevet, nyugalmas, kellemes körülményeket, kényelmes, emberi vonzalmakat egyenesen semmire sem becsülünk, ha vallásos kötelességünk feláldozásukat kívánja. Azt jelenti, hogy ilyen alkalmakkor éppoly gondtalanul bánunk az élet mindezen javaival, mint rendes körülmények között pl. a vízzel, figyelmetlenül és pazarul, – vagy amint szavainkkal idegeneket éppúgy, mint barátokat fukarkodás nélkül elárasztunk, – vagy ahogy lerázzuk a darazsakat, legyeket, szúnyogokat, ha háborgatnak, – minden lelkiismeretfurdalás nélkül, a nélkül, hogy haboznánk előtte és egy pillanatra is törődnénk utána vele.

15

15 – The present must be sacrificed for the future; that what is seen must give way to what is believed. Nay, more, she drank in the teaching which at first sight seems so paradoxical, that even present happiness and present greatness lie in relinquishing what at first sight seems to promise them; that the way to true pleasure is, not through self-indulgence, but through mortification; that the way to power is weakness, the way to success failure, the way to wisdom foolishness, the way to glory dishonour. She saw that there was a higher beauty than that which the order and harmony of the natural world revealed, and a deeper peace and calm than that which the exercise, whether of the intellect or of the purest human affection, can supply.

Call., 327.

15 – A jelent fel kell áldozni a jövőért, a láthatónak el kell tűnnie azért, amit hiszünk. ... Még jelen boldogságunk és hatalmunk is attól függ, hogy lemondunk-e arról, amit az élet javai első pillantásra ígérni látszanak. az igazi öröm útja nem az önkímélet, hanem az önmegtágadás, a hatalomhoz gyöngeség vezet, sikerhez kudarc, bölcsességhez dőreség, dicsőséghez megszégyenülés. Van valami magasabb fokú szépség, mint ami a természet világának rendjében és összhangjában megnyilatkozik, és valami titokzatosabb békesség és nyugalom, mint amit akár az értelem, akár a legtisztább emberi szeretet gyakorlása nyújthat.

16

16 – These passage [i. e. passages in which Our Lord implies that hardness of belief is a fault], cannot mean that faith is against reason, or that reason does not ordinarily precede faith, for this is a doctrine quite contrary to Revelation, but I think I shall not be wrong in understanding them thus, – that with good dispositions faith is easy; and that without good dispositions faith is not easy...

Now in order to show what this good will, or good disposition is, and how it bears upon faith, I observe as follows: What is the main guide of the soul, given to the whole race of Adam, outside the true fold of Christ as well as within it, given from the first dawn of reason, given to it in spite of that grievous penalty of ignorance, which is one of the chief miseries of

our fallen state? It is the light of conscience, „the true Light,” as the same Evangelist says, in the same passage, „which enlighteneth every man that cometh into this world.’ Whether a man be born in pagan darkness, or in some corruption of revealed religion, – whether he has heard the name of the Saviour of the world or not, – whether he be the slave of some superstition, or is in possession of some portions of Scripture, and treats the inspired word as a sort of philosophical book, which he interprets for himself, and comes to certain a conclusions about its teaching, – in any case, he has within his breast a certain commanding dictate, not a mere sentiment, not a mere opinion, or impression, or view of things, but a law, an authoritative voice, bidding him do certain things and avoid other. I do not say that its particular injunctions are always clear, or that they are always consistent with each other; but what I am insisting on here is this, that it commands, – that it praises, it blames, it promises, it threatens, it implies a future, and it witnesses the unseen. It is more than a man’s own self. The man himself has not power over it, or only with extreme difficulty; he did not make it, he cannot destroy it. He may silence it in particular cases or directions, he may distort its enunciations, but he cannot, or it is quite the exception if he can, he cannot emancipate himself from it. He can disobey it, he may refuse to use it; but it remains.

O. S., 63-64.

16 – Az Írás egyes szakaszai nem jelenthetik azt, hogy a hit ellenkezik az ésszel, vagy hogy az értelem nem előzi meg rendesen a hitet. Ez a tanítás teljesen ellenkezne a kinyilatkoztatással. De azt hiszem nem értem helytelenül úgy, hogy jóhajlandósággal könnyű a hit és jóhajlandóság nélkül nem könnyű; é hogy akik megdicsértettek a hitük miatt, már jóhajlandóságúak voltak, azokba pedig, akik hitetlenkedésük miatt feddésben részesültek, hiányzott ez a jóhajlandóság. ...

Nézzük meg, mi ez a jóakarát vagy jóhajlandóság, miként vezet hitre és figyeljük meg: mi a lélek föltétlen vezérlője, mely Ádám egész nemzetségének, a Krisztis igaz nyáján kívül és belül állóknak az értelem első felébredésétől kezdve egyformán megadatott, bukott állapotunk egyik legnagyobb nyomorúságának, a tudatlanságnak fájdalmas büntetése ellenére? A lelkiismeret világossága ez, „az igaz Világosság”, mely miként ugyanaz az evangélista ugyanabban a szakaszban mondja, „megvilágosít minden világra jövő embert”. (Jn 1:9) Mindegy, hogy valaki a sötét pogányságban született-e vagy a kinyilatkoztatás valamely romlott ágában, – hogy hallotta-e a világ Megváltójának nevét vagy nem, – hogy valami babonáság rabszolgája-e vagy az Írás bizonyos részét elfogadja és a sugalmazott szavakat, valami bölcseleti könyv módjára tárgyalva, saját belátása szerint magyarázza és bizonyos következtetéseket von le belőlük, – mindenképpen valami parancsoló sugallatot érez a keblében, nem pusztá érzelmet, nem pusztá véleményt vagy benyomást, nem a dolgokról való véleményt, hanem egy törvényt, irányító hangot, mely bizonyos dolgokat parancsok, másokat pedig tilt. Nem mondom, hogy e parancsok mindig világosak, hogy mindenkinek mindig ugyanazt mondják; de meggyőződéssel vallom, hogy parancsnok, – hogy helyeselnek, megfeddnek, köteleznek valamire, fenyegetnek, hogy valami jövendőt zárnak magukba és hogy a láthatatlanról tesznek tanúságot. Több ez a hang, mint az ember saját énje. Nincs az embernek magának hatalma fölötté, vagy csakis a legnagyobb nehézséggel; nem ő teremtette, nem tudja semmivé tenni. Bizonyos esetekben vagy irányokban elhallgattathatja, megszólalásait kiforgathatja, de nem tud, vagy ha igen, csak nagyon kivételesen megszabadulni tőle. Megteheti, hogy nem engedelmeskedik neki, elháríthatja figyelembe vételét: de mégis megmarad.

17

17 – This is Conscience; and, from the nature of the case, its very existence carries on our minds to a Being exterior to ourselves; for else whence did it come? And to a Being superior to ourselves; else whence its strange, troublesome peremptoriness? I say, without going on to the question what it says, and whether its particular dictates are always as clear and consistent as they might be, its very existence throws us out of ourselves, and beyond ourselves, to go and seek for Him in the height and depth, whose Voice it is.

And my second remark is this: that, in spite of all that this Voice does for them, it does not do enough, as they most keenly and sorrowfully feel. They find it most difficult to separate what it really says, taken by itself, from what their own passion or pride, self-love or self-will, mingles with it. Many is the time when they cannot tell how much that true inward Guide commands, and how much comes from a mere earthly source. So that the gift of conscience raises a desire for what it does not itself fully supply. It inspires in them the idea of authoritative guidance, of a divine law; and the desire of possessing it in its fulness, not in mere fragmentary portions or indirect suggestion. It creates in them a thirst, an impatience, for the knowledge of that Unseen Lord, and Governor, and Judge, who as yet speaks to them only secretly, who whispers in their hearts, who tells them something, but nor nearly so much as they wish and as they need. Thus you see, my Brethren, a religious man, who has not the blessing of the infallible teaching of revelation, is led to look out for it, for the very reason that he is religious. He has something, but not all; and if he did not desire more, it would be a proof that he had not used, that he had not profited by, what he had. Hence he will be on the look-out. Such is the definition, I may say, of every religious man, who has not the knowledge of Christ; he is on the look-out. As the Jewish believers were on the look-out for a Messiah who they knew was to come, so at all times, and under all dispensations, and in all sects, there are those who know there is a truth, who know they do not possess it except in a very low measure, who desire to know more, who know that He alone who has taught them what they know, can teach them more, who hope that He will teach them more, and so are on the look-out for His teaching.

There is another reason why they will be thus waiting and watching for some further knowledge of God's will than they at present possess. It is because the more a person tries to obey his conscience, the more he gets alarmed at himself, for obeying it so imperfectly. His sense of duty will become more keen, and his perception of transgression more delicate, and he will understand more and more how many things he has to be forgiven. But next, while he thus grows in self-knowledge, he also understands more and more clearly that the voice of conscience has nothing gentle, nothing of mercy in its tone. It is severe, and ever stern. It does not speak of forgiveness, but of punishment. It suggests to him a future judgment; it does not tell him how he can avoid it. Moreover it does not tell him how he is to get better; he feels himself very sinful at the best; he feels himself in bondage to a tyranny which, alas! He loves too well, even while he hates it. And thus he is in great anguish, and cries out in the Apostle's words, „Unhappy man that I am, who shall deliver me from the body of this death!”

O. S., 65-67.

17 – Ez a lelkiismeret. És a dolog természeténél fogva már maga a létezése egy kívülünk álló Lényre késztet gondolni, mert honnét eredne egyébként? És egy fölöttünk álló Lényre, honnét lenne egyébként különös ellentmondás nyomasztóan nem tűrő volta? ... Pusztá léte magunkból kifelé és magunk fölé késztet, arra, hogy menjünk és kutassuk a magasságban és mélységben Azt, akié ez a Hang.

A második észrevételem pedig az, hogy ez a hang, mindannak ellenére, amit nyújt, mégsem nyújt elegendőt az embernek, amint ezt sóvárogva és szomorúan érezzük. Nagyon nehezen tudjuk elválasztani önmagában tekintve azt, amit valóságosan mond, attól, ami a saját szenvedélyünkből vagy büszkeségünkből, önszeretetünkből vagy önfejlésünkből keveredett bele. Sokszor megtörténik, hogy nem tudják az emberek megmondani, mennyi az, amit e hűséges benső Vezető parancsol és mennyi ered pusztán földi indítóokból. Így tehát a lelkiismeret adománya felkelti a vágyat valami után, amit maga nem tud teljesen megadni. Egy irányadó vezetés, egy isteni törvény eszméjét oltja az emberbe; és vágyat, hogy a maga teljességében, ne pusztán töredékes részleteiben vagy közvetett sugallattal szerezzon tudomást róla. Nyugtalan vágyakozást olt belé, hogy megismerje azt a Láthatatlan Urat, Kormányzót és Bírót, aki idáig csak titkosan szólt hozzá, aki suttog a szívében, aki mond neki valamit, de közel sem annyit, amennyit kívánna, vagy amennyire szüksége lenne. Ez arra indítja a lelkiismeretes embert, aki a kinyilatkoztatás csálhatatlan tanításának boldogságát nem élvezi, éppen azért, mert lelkiismeretes, hogy kutasson utána. Van neki valamije, de nem minden; és ha nem vágyakozna többre, az azt jelentené, hogy nem él azzal, hogy nem használja fel azt, amije van. Ezért kutat. Minden vallásos embert, aki nem ismeri Krisztust, azt hiszem úgy lehetne meghatározni, hogy kutató úton van. Amint a vallásos zsidók kutattak a Messiás után, akiről tudták, hogy jön, ugyanúgy minden időben mindenféle viszonyok között és minden felekezetben voltak akik tudták, hogy van valami valóság, amit csak nagyon kis mértékben ismernek, amit kívánnak jobban megismerni, amiről tudják, hogy csak egyedül Attól tanulhatnak többet róla, aki megtanította őket arra, amit tudnak; remélik, hogy többre is fogja őket tanítani és ezért kutatnak a tanítása után.

Egy másik oka is van, amiért annyira figyelnek és várnakoznak rá, hogy valami többet tudjanak meg az Isten akaratáról, mint amennyit már tudnak. Mennél jobban igyekszik ugyanis valaki a lelkiismeretének engedelmeskedni, annál jobban megriad önmagától, hogy csak oly tökéletlenül engedelmeskedik neki. A kötelességérzete ezért erősebb lesz, a bűnnel szemben való érzékenysége finomabb, és egyre jobban és jobban érzi, mily sok bocsánatra van szüksége. És azután mennél jobban növekszik ilyképp az önismerete, annál jobban és világosabban érti, hogy a lelkiismeret hangja semmiben sem engedékeny, nem könnyörületesen hangzó. Szigorú, sőt irgalmatlan. Nem szól bocsánatról, csak büntetésről. Figyelmezteti őt a jövőre, de azt nem mondja meg, hogy miként tudja elkerülni. Sőt még azt sem mondja meg, hogy miként lehet jobb; zsarnokság rabszolgaságában érzi magát, melyet, jaj, nagyon szeret éppen akkor, amikor gyűlöli. És így nagy gyötrelmében az apostol szavaival kiált fel: „Én szerencsétlen ember!

18

18 – I have implied that the laws on which this world is governed do not go so far as to prove that evil will never die out of the creation; nevertheless, they look in that direction. No experience indeed of life can assure us about the future, but it can and does give us means of conjecturing what is likely to be; and those conjectures coincide with our natural forebodings. Experience enables us to ascertain the moral constitution of man, and thereby to presage his future from his present. It teaches us, first, that he is not sufficient for his own happiness, but is dependent upon the sensible objects which surround him, and that these he cannot take with him when he leaves the world; secondly, that disobedience to his sense of right is even by itself misery, and that he carries that misery about him, wherever he is, though no divine retribution followed upon it; and thirdly, that he cannot change his nature and his habits by wishing, but is simply himself, and will ever be himself and what he now is, wherever he is, as long as he continues to be, – or at least that pain has no natural tendency to make him other than he is, and that the longer he lives, the more difficult he is to change.

G. A., 399-400.

18 – A világos kormányzó törvények nem bizonyítják, de mégis arra mutatnak, hogy a gonoszság sohasem hal ki a világban. Semmi élettapasztalat nem nyújthat ugyan a jövőről bizonyosságot, de segíthet és segít minden biznnyal megsejteni, hogy a valószínűség szerint mi történik és e megsejtések megegyeznek a már bennünk rejlő sejtelmekkel. A tapasztalat képessé tesz rá, hogy az ember erkölcsi állapotáról megbizonyosodjunk és ezáltal jelenéből jövőjét előre lássuk. A tapasztalat először arra tanít, hogy az ember önmaga nem elegendő a saját boldogságára, hanem függ az őt körülvevő érzékelhető dolgoktól, és hogy nem tudja ezeket magával vinni, amikor a világot elhagyja. Másodszer azt tanítja a tapasztalat, hogy a jobbjézésével való szembeszállás már önmagában véve nyomorúságot jelent az ember számára és hogy e nyomorúságát magával hordozza mindenüvé, ha nem követte is isteni bosszúállás. A tapasztalat harmadik tanítása az, hogy nem tudja az ember természetét és szokásait óhajásokkal megváltoztatni, hanem egyszerűen az, ami maga és mindig maga fog maradni, és az, ami most, bárhol van is, ameddig él, – vagy legalábbis arra tanítja a tapasztalat, hogy a szenvedés maga még nem irányul arra, hogy mássá tegye, mint ami, és hogy mentől tovább él, annál nehezebben változik.

19

19 – Now we come to the third natural informant on the subject of Religion; I mean the system and the course of the world. This established order of things, in which we find ourselves, if it has a Creator, must surely speak of His will in its broad outlines and its main issues. This principle being laid down as certain, when we come to apply it to things as they are, our first feeling is one of surprise and (I may say) of dismay, that His control of this living world is so indirect, and His action so obscure. This is the first lesson that we gain from the course of human affairs. What strikes the mind so forcibly and so painfully is, His absence (if I may so speak) from His own world. It is a silence that speaks. It is as if others had got possession of His work. Why does not He, our Maker and Ruler, give us some immediate knowledge of Himself? Why does He not write His Moral Nature in large letters upon the face of history, and bring the blind, tumultuous rush of its events into a celestial, hierarchical order? Why does He not grant us in the structure of society at least so much of a revelation of Himself as the religions of the heathen attempt to supply? Why from the beginning of time has no one uniform steady light guided all families of the earth, and all individual men, how to please Him? Why is it possible without absurdity to deny His will, His attributes, His existence? Why does He not walk with us one by one, as He is said to have walked with His chosen men of old time? We both see and know each other; why, if we cannot have the sight of Him, have we not at least the knowledge? On the contrary, He is specially „a Hidden God”; and with our best efforts we can only glean from the surface of the world some faint and fragmentary views of Him. I see only a choice of alternatives in explanation of so critical a fact: – either there is no Creator, or He has disowned His creatures. Are then the dim shadows of His Presence in the affairs of men but a fancy of our own, or, on the other hand, has He hid His face and the light of His countenance, because we have in some special way dishonoured Him? My true informant, my burdened conscience, gives me at once the true answer to each of these antagonist questions: – it pronounces without any misgiving that God exists: – and it pronounces quite as surely that I am alienated from Him; that „His hand is not shortened, but that our iniquities have divided between us and our God.” Thus it solves the world’s mystery, and sees in that mystery only a confirmation of its own original teaching.

G. A., 396-398.

19 – Kétségtelen, hogy ha van Teremtő, e világ elrendezésének legalább nagy körvonalaiiban és legszembeötlőbb megnyilvánulásaiban meg kell szólaltatnia akaratát. Ha azonban most az alapelvet, bizonyosnak tekintve, a valóságra alkalmazzuk, s azt kutatjuk, hogy abban miként érvényesül: első érzésünk nagy meglepetés, mondhatnám megdöbbenés, amiért a Teremtő örökösége ez élő világ felett annyira közvetett, uralma annyira rejtett. Ez az első, amit az emberi dolgok folyásából következtetünk. Ami a lelket annyira sebzi és kínozza az, ha szabad így mondanom: az Isten távolléte saját világától.

Olyan hallgatás ez, amely beszél. Mintha mások vették volna birtokukba művét. Miért nem ad a mi Teremtőnk és Urunk ő maga valamilyen közvetlen felvilágosítást önmagáról? Miért nem tükrözteti vissza nagy vonásokban erkölcsi lényét a történelem arculatán? Miért nem fűzi egybe az eseményeknek ezt a vak, zavaros, összekuszált iramlását égi, hierarchikus rendbe? Miért nem nyilatkoztat ki a társadalom szervezetében önmagából legalább annyit, mint amennyit a pogány vallások nyújtani igyekeztek? Miért nem az idők kezdetétől fogva világosított fel egyenletes, állandó világossággal minden családot a földön és minden egyes embert arról hogy miként tetszhetik neki? Miért lehetséges kiáltó ellentmondás nélkül akaratát, tulajdonságait, létét tagadni? Miért nem jár-kezel velünk meghittten beszélgetve, ahogyan, – mint mondják –, járt-kelt kiválasztottaival a régi időkben? Mi emberek látjuk egymást és tudunk egymásról: hát miért nincs akkor, – ha látunk Őt már nem lehet osztályrészünk, – legalább tudomásunk róla? Épp ellenkezőleg, egyenesen „elrejtőzött Isten” ő, és legnagyobb erőfeszítésünkkel is csak kevés, halvány és foszlányos képet tudunk róla a világ arculatából elkapni!

Csak két lehetőséget látok ez annyira meghökkentő tényállás magyarázatára: vagy nincs Teremtő, – vagy eltaszította magától teremtményeit. Mit mondjunk: Képzeldünk, mikor jelenlétének halvány árnyékait véljük felismerni az emberi eseményekben? Vagy elfedte arcát és vonásainak ragyogását, mert különös módon megszegyenítettük? Csalhatatlan sugalmazóm, bűnnel terhelt lelkiismeretem ez egymásnak ellentmondó mindkét kérdésre egyszerre megadja az igaz választ: minden vonakodás nélkül mondja, hogy van Isten, és éppily bizonyossággal mondja, hogy eltántorodtam Tőle, hogy „keze nem rövidült meg, de vétkeink gátat vetettek közénk és Istenünk közé”.

Így oldja meg ez a világ titkát és leli meg e titokban saját ősi tanításának bizonyosságát.

20

20 – If I looked into a mirror, and did not see my face, I should have the sort of feeling which actually comes upon me, when I look into this living busy world, and see no reflexion of its Creator... Were it not for this voice, speaking so clearly in my conscience and my heart, I should be an atheist, or a pantheist, or a polytheist when I looked into the world... The sight of the world is nothing else than the prophet's scroll, full of „lamentations, and mourning, and woe.”

To consider the world in its length and breadth, its various history, the many races of man, their starts, their fortunes, their mutual alienation, their conflicts; and then their ways, habits, governments, forms of worship; their enterprises, their aimless courses, their random achievements and acquirements, the impotent conclusion of long-standing facts, the tokens so faint and broken of a superintending design, the blind evolution of what turn out to be great powers or truths, the progress of things, as if from unreasoning elements, not towards final causes, the greatness and littleness of man, his far-reaching aims, his short duration, the curtain hung over his futurity, the disappointments of life, the defeat of good, the success of evil, physical pain, mental anguish, the prevalence and intensity of sin, the pervading idolatries, the corruptions, the dreary hopeless irreligion, that condition of the whole race, so

fearfully yet exactly described in the Apostle's words, „having no hope and without God in the world.”...

What shall be said to this heart-piercing, reason-bewildering fact? I can only answer, that either there is no Creator, or this living society of men is in a true sense discarded from His presence... If there be a God, since there is a God, the human race is implicated in some terrible aboriginal calamity. It is out of joint with the purposes of its Creator. This is a fact, a fact as true as the fact of its existence; and thus the doctrine of what is theologically called original sin becomes to me almost as certain as that the world exists, and as the existence of God.

Apo., 241-243.

20 – Ha tükörbe nézek és nem látom az arcomat, hasonló érzés foghatna el, mint amilyen ténylegesen akkor lep meg, amikor beletekintek ebben az élő nyugtalan világba és nem látom Teremtőjének visszatükröződését. ... Ha nem szólalna meg oly világosan lelkiismeretem és szívem hangja: ateista, vagy panteista, illetőleg polyteista lehetnék. ... A világ látványa ugyanazt mondja, mint a próféta tekerése: „siralommal, gyásszal és nyomorúsággal” telt.

A világos a maga hosszúságában és szélességében, változatos történetében tekintve, a sokfajú emberiség kezdeteit, sorsait, kölcsönös elidegenedést, összeütközéseit; és azután élete útjait, szokásait, kormányformáit, szertartásait; vállalkozásait, céltalan útjait, véletlen vívmányait és ismereteit, hosszan fennálló dolgok elerőtlenedett befejeződését, magasröptű terveknek csak halvány és tört nyomait, homályos fejlődését annak, ami mégis nagy hatalommá vagy igazsággá válik, botor kezdetekből nem értelmes célú dolgok haladását, az ember nagyságát és kicsinységét: messzire nyúló céljait, rövid tartamát, a jövője fölé ereszkedő homályt, az élet csalódásait, a jó vereségét, a gonosz sikerét, a testi fájdalmat, lelki gyötrelmet, a bűn uralmát és erejét, a bálványimádás térfoglalását, az erkölcstelenséget, a vigasz és remény nélküli vallástalanságot, az egész emberiségnek az Apostol szavaival oly borzalmasan, de valóságghűen jellemzett állapotát: „Reménytelenül és Isten nélkül a világban”, – szédületes és megrendítő látvány mindez.

Mit kell mondanunk e szívszaggató, értelemzavaró tényhez? Csak azt tudom válaszolni, hogy vagy nincs Teremtő, vagy ez az élő emberi társadalom valódi értelmében eltávolodott az Ő jelenlétéből. ... Ha van Isten, már pedig van Isten, úgy ez az emberi nemzetség valami rettenete ősi szerencsétlenségbe bonyolódott. Nincs többé összhangban Teremtője szándékaival. Ez tény, olyan igaz tény, mint létezésének ténye; és így a tan, amit a teológia nyelvén eredeti bűnnek mondunk, részemre nem csak annyira kétségtelen, mint az, hogy e világ van és Isten létezik.

21

21 – The very difficulties of nature make it likely that a revelation should be made; the very mysteries of creation call for some act on the part of the Creator, by which those mysteries shall be alleviated to you compensated. One of the greatest of the perplexities of nature is this very one, that the Creator should have left you to yourselves. You know there is a God, yet you know your own ignorance of Him, of His will, of your duties, of your prospects. A revelation would be the greatest of possible boons which could be vouchsafed to your. After all, you do not know, you only conclude that there is a God; you see Him not, you but hear of Him. He acts under a veil; He is on the point of manifesting himself to you at every turn, yet He does not. He has impressed on your hearts anticipations of His majesty; in every part of creation has He left traces of His presence and given glimpses of His glory; you come up to the spot, He has been there, but He is gone. He has taught you His law, unequivocally indeed, but by deduction and by suggestion, not by direct command. He has

always addressed you circuitously, by your inward sense, by the received opinion, by the events of life, by vague traditions, by dim histories; but as if of set purpose, and by an evident law, He never actually appears to your longing eyes or your weary heart, He never confronts you with Himself. What can be meant by all this? A spiritual being abandoned by its Creator! There must doubtless be some awful and all-wise reason for it; still a sore trial it is; so sore, surely, that you must gladly hail the news of His interference to remove or diminish it.

The news then of a revelation, far from suspicious, is borne in upon our hearts by the strongest presumptions of reason in its behalf. It is hard to believe that it has not been given, as indeed the conduct of mankind has ever shown. You cannot help expecting it from the hands of the All-merciful, unworthy as you feel yourselves of it. It is not that you can claim it, but that He inspires hope of it; it is not you that are worthy of the gift, but it is the gift which is worthy of your Creator. It is so urgently probable, that little evidence is required for it, even though but little were given... The very fact, I say, that there is a Creator, and a hidden one, powerfully bears you on and sets you down at the very threshold of revelation, and leaves you there looking up earnestly for Divine tokens that a revelation has been made.

Mix., 276-278.

21 – ... A természet tagadhatatlan nehézségei valószínűvé teszik, hogy kellett kinyilatkoztatásnak lennie. A teremtés tagadhatatlan titkai egyenesen megkívánják a Teremtő valamilyen közbelépését, ami e titkokat megenyhítené, vagy megszüntetné. A természet egyik legmegdöbbentőbb titka éppen az lenne, ha a Teremtő magunkra hagyott volna bennünket. Tudod, hogy van Isten, ismered azonban saját tudatlanságodat Róla, akarataról, kötelességeidről, jövődről. A kinyilatkoztatás lenne a lehetséges legnagyobb jótétemény, ami érhetne. Elvégre, tulajdonképpen meg sem érted az Istent, csak a léte tárul fel előtted. Nem látod Őt, csak hallasz Róla. Leplezetten működik; minden fordulatnál úgy látszik, mintha készülné rá, hogy kinyilvánítsa neked magát, de nem teszi soha. Sejtelmeket oltott a szívedbe felségéről; teremtésének minden szögletében otthagya jelenlétének nyomait és elhullatta ragyogásának csillámaid; odaérsz a helyhez, ott járt, de eltávozott. Oktatott a törvényére, bizonyos, hogy félreérthetetlenül, de csak következtetés és sugallat által, nem közvetlen parancs útján. Mindig kerülő utakon fordul hozzád, belső megérezésed, átvett vélemények útján, az élet eseményei, bizonytalan hagyományok, homályos történetek által; mintha szándékos és nyilvánvaló törvény lenne, hogy soha ne mutassa magát valóságosan sóvárgó szemednek vagy fáradt szívednek, hogy sohase kerülj szembe Vele magával. Mi lehet mindennek az értelme? Egy szellemi lényt elhagyott a Teremtője! Itt kétség nélkül valami iszonyatos, mindent megfejtő oknak kell fennforognia. Mégis fájdalmas megpróbáltatás, feltétlenül annyira súlyos, hogy örvendezve kell üdvözölnöd beavatkozásának hírét, mely e megpróbáltatást megszünteti, vagy legalább enyhíti.

A kinyilatkoztatás tehát a szívében mint vágy már előre megszületett, értelmünk ellenállhatatlan sejtelmei által. Mostoha sors lenne, ha azt kellene hinnünk, miként az emberiség viselkedése ténylegesen mindig mutatta, hogy nem adatott kinyilatkoztatás. Nem tehetsz másként, bármily méltatlannak is érezheted magad rá, mint hogy reményled a Legkönyörületesebb kezéből. Nem mintha igényelhetnéd, de Ő sugallja neked, hogy reméld. Nem mintha méltó lennél ilyen adományra, de méltó ez adomány Teremtődhez. Annyira nyomatékosan valószínű, hogy ha csak kevés bizonyítéka volna, még kevés bizonyíték is elég lenne. ... Maga a tény tehát, hogy Teremtő van és elrejtőzött, hatalmasan felemel és egyenesen a kinyilatkoztatás küszöbére helyez, s komolyan készlet az isteni jel kutatására, hogy adatott kinyilatkoztatás.

22

22 – Now take a man from each of these two classes, and suppose the news actually reaches them both, that a message has been received from the unseen world: how will they respectively act? It is plain: on him who has been looking out, or hoping, or at least longing, for such a mercy, its operation will be wonderful. It will affect him profoundly; it will thrill through him; so much so, that, provided only the message, on examination, be of a nature to answer his needs, he will be under a strong temptation to believe it, if he can, on very little evidence, or on none at all. At all events he will set about inquiring what its evidence is, and will do his best to find it all out, whether it be more or less. On the other hand, the man who is without the due religious dispositions I have been describing, simply is not moved at all. He takes no interest in the report, and will not go to the pains to him that he ought to rise, and look about him. He is as little stirred, as if he heard that a great man had arisen in the antipodes, or that there was a revolution in Japan. Here then we have come to the critical difference between the two descriptions of men. The one is active, and the other passive, when Christ is preached as the Saviour of the world. The one goes to meet the truth; the other thinks that the Truth ought to come to him. The one examines into the proof that God has spoken; the other waits till this is proved to him. He feels no personal interest in it; he thinks it not his own concern, but (if I may so say) God Almighty's concern. He does not care to make the most of his knowledge; he does not put things together; he does not add up his facts and cumulate his arguments; he leaves all this to be done for him by Him who speaks to him; and if he is to have any trouble in the matter, then he is willing to dismiss it altogether. And next, supposing proof is actually offered him, he feels no sort of gratitude or delicacy towards Him who offers it: he says without compunction, 'I do not see this'; and „that does not follow”; for he is a critic and a judge, not an inquirer, and he negotiates and bargains, when he ought to be praying for light. And thus he learns nothing rightly, and goes the way to reject a divine message, because he will not throw himself upon and into the evidence; while his neighbour, who has a real concern for his own salvation, finds it and believes.

Returning, then, to what I said when I began, we see now how it was that our Lord praised easiness of belief, and condemned hardness of belief. To be easy in believing is nothing more or less than to have been ready to inquire; to be hard of belief is nothing else but to have been loth and reluctant to inquire. Those whose faith He praised had no stronger evidence than those whose unbelief He condemned; but they had used their eyes, used their reason, exerted their minds, and persevered in inquiry till they found; while the others, whose unbelief He condemned, had heard indeed, but had let the divine seed lie by the roadside, or in the rocky soil, or among the thorns which choked it.

O. S., 69-71.

22 – Tételezzük most fel, hogy mindkét csoportból valótlán az a hír ér egy-egy embert, hogy üzenet érkezett a láthatatlan világból: miként fognak vele szemben állást foglalni? Világos: annál, aki kutatott utána és remélte, vagy legalábbis sóvárogta, csodálatos lesz a hatása. Mélyen megragadja; megremegteti; oly nagyon, hogyha az üzenetet vizsgálva valami választ kap a szorongására, erős lesz a kívánsága, hogy kevés vagy minden bizonyíték nélkül is egészében higgyen benne. Mindenesetre kutatni fogja bizonyosságait és mindent meg fog tenni, hogy megtalálja, akár ok, akár kevés. Az az ember viszont, akiben nincs meg a fent leírt kellő vallási készség, egyszerűen mozdulatlan marad. Nem érinti a hír és nem igyekszik tudakozódni utána. Odújában marad; eszébe sem jut, hogy felkeljen és utána nézzen. Oly kevésbé izgatja, mintha azt hallaná, hogy egy nagy ember tűnt fel a föld ellenkező oldalán, vagy hogy forradalom tört ki Japánban. Ez a mélyenszántó különbség a kétfajta ember között. az egyik aktív, a másik passzív, amikor Krisztusról, mint a világ Üdvözítőjéről szólnak neki.

Az egyik keresi az igazságot; a másik azt várja, hogy az Igazság menjen el hozzá. Az egyik vizsgálja Isten megszólalásának bizonyítékait, a másik vár, míg bebizonyítják neki. Nem érez személyes vonzalmat iránta; úgy gondolja, nem ő rá tartozik, hanem (ha szabad így mondanom) a Mindenható Isten ügye. Nem igyekszik mennél többet megtudni róla; nem kapcsolja egybe a dolgokat; nem gyűjti a tényeit és nem halmozza az érveit; hagyja, hogy mindezt Az tegye meg helyette, aki szól hozzá; és ha valami tárgyi nehézségre akad, akkor elveti az egészet. És azután feltételezve, hogy bizonyítékhoz jut, akkor sem érez semmi hálát vagy gyöngédséget. Azzal szemben, akitől kapta: lelkiismeretfurdalás nélkül mondja, „nem így látom” vagy hogy „ez nem következik belőle”; mert kritikus és bíró, nem kutató és egyezkedik és alkudozik, amikor világosságért kellene imádkoznia. És így semmit sem tud meg igazában, elveti útjában az isteni üzenetet, mert nem törekszik a bizonyosságra; közben pedig a szomszédja, kit igazán aggaszt a saját üdvössége, megtalálja és hisz.

Visszatérve az elején mondottakra, láthatjuk most már, miért dicsérte meg urunk a készséges hitet és miért feddette meg a hitetlenkedőt. Készséges hitűnek lenni nem jelent sem többet, sem kevesebbet, mint készségesnek lenni előbb a kutatásra; hitetlenkedni nem jelent mást, mint vonakodónak és ellenszegülőnek lenni a kutatásban. Azoknak, akiknek a hitét megdicsérte, nem voltak erősebb bizonyítékaik, mint azoknak, akiket megfeddett a hitetlenkedésükért; de használták a szemüket, használták az eszüket, erőltették az értelmüket és kitartóan kutattak, míg meg nem találták; azok pedig, akiknek a hitetlenkedését megfeddette, hallottak ugyan, de az isteni magot otthagyták az útszélen, vagy köves talajon, vagy tövisek között, mely elfojtotta...

23

23 – „If, on the other hand,” ... „if all your thoughts go one way; if you have needs, desires, aims, aspirations, all of which demand an Object, and imply, by their very existence, that such an Object does exist also; and if nothing here does satisfy them, and if there be a message which professes to come from that Object, of whom you already have the presentiment, and to teach you about Him, and to bring the remedy you crave; and if those who try that remedy say with one voice that the remedy answers; are you not bound, Callista, at least to look that way, to inquire into what you hear about it, and to ask for His help, if He be, to enable you to believe in Him?”

Call., 220-221.

23 – Ha mind egyirányúak a gondolataid, ha vannak szükségeid, vágyaid, szándékaid, törekvéseid, amik mind egy indítóokot kívánnak, már ezek megléte is magában foglalja ez Indítóok létezését; és ha semmi sem elégíti ki itt vágyaidat, és ha üzenet érkezne annak kijelentésével, hogy ez Indítóoktól jön, akiről már sejtelmed volt, és oktat róla és írt hoz vágyaidra: és ha akik ez irrál kísérletet tettek egyhangúlag mondják, hogy választ adott az ír vágyaikra, nem kötelességed-e, hogy legalább odatekints, hogy kutasd, amiről hallasz és kérd az Ő segítségét, ha létezik, hogy tudj hinni benne?

24

24 – „There is but one Lover of souls,” „and He loves each one of us, as though there were no one else to love. He died for each one of us, as if there were no one else to die for. He died on the shameful cross. ‘Amor meus crucifixus est.’ The love which he inspires lasts, for it is the love of the Unchangeable. It satisfies, for He is inexhaustible. The nearer we draw to Him, the more triumphantly does He enter into us; the longer He dwells in us, the more

intimately have we possession of Him. It is an espousal for eternity. This is why it is so easy for us to die for our faith, at which the world marvels.”

Call., 222.

24 – A lelkeknek csak egy szerelmese van és úgy szeret minden egyest, mintha nem is volna más, akit szerethetne. Minden egyesért úgy halt meg közülünk, mintha nem is volna más, akiért meghalt. A szégyenteljes kereszten halt meg. „Amot meus crucifixus est. – Keresztre feszítették szerelmemet.” Az a szeretet, amit Ő éleszt, maradandó, mert a Változhatatlan iránti szeretet. Megnyugtat, mert Ő kimeríthetetlen. Mennél jobban közeledünk Hozzá, annál győzedelmesebben tér be hozzánk; mennél tovább lakozik bennünk, annál bensőségesebben lesz a miénk. Az örökkévalóságra való eljegyzés ez. Ezért oly könnyű meghalunk a hitünkért, hogy a világ csodálkozik rajta.

25

25 – All religions, the various heathen religions as well as the Mosaic religion, have many things in them which are very much the same. They seem to come from one common origin, and so far have the traces of truth upon them. They are all branches, though they are corruptions and perversions, of that patriarchal religion which came from God. And of course the Jewish religion came entirely and immediately from God. Now God’s works are like each other, not different; if, then, the Gospel is from God, and the Jewish religion was from God, and the various heathen religions in their first origin were from God, it is not wonderful, rather it is natural, that they should have in many ways a resemblance one with another. And, accordingly, that the Gospel is in certain points like the religions which preceded it, is but an argument that „God is One, and that there is none other but He”; the difference between them being that the heathen religions are a true religion corrupted; the Jewish, a true religion dead; and Christianity the true religion living and perfect.

P. S., V. 170-171.

25 – Tény, hogy az összes vallások, a különböző pogány vallások és a mózesi hit egyaránt, számtalan dologban sok azonosságot mutatnak. Láthatólag közös az eredetük, s így az igazság nyomait rejtik magukban. Elágazásai, ha megromolva és elfajulva is, annak a patriárkális vallásnak, mely az Istentől eredt. És a zsidó vallás természetesen egészében és közvetlenül Istentől származott. Az Isten művei hasonlóak egymáshoz, nem pedig különbözők. ha tehát az Evangélium Istentől van, és Istentől volt a zsidó vallás is, és Isten a kútfeje a különböző pogány vallásoknak is, akkor nem rendkívüli, hanem egyenesen természetes, hogy számos tekintetben hasonlítanak egymáshoz. Ennek következtében az a tény, hogy az Evangélium némely pontban hasonlít a korábbi vallásokhoz, csak azt bizonyítja, hogy „egy az Isten” és „rajta kívül nincs más”. (V. Móz. 6:4; 4:35) A különbség az közöttük, hogy a pogány vallások megromlott igaz vallások, a zsidó vallás halott igaz vallás, a kereszténység pedig az élő és tökéletes, igaz vallás.

26

26 – As a gradual revelation of Gospel truth accompanied the miracles of the Prophets, so to those who admit the Catholic doctrines as enunciated in the Creed, and commented on by the Fathers, the subsequent expansion and variation of supernatural agency in the Church, instead of suggesting difficulties, will seem to be in correspondence, as they are contemporaneous, with the developments and additions in dogmatic statements which have

occurred between the Apostolic and the present age, and which are but a result and an evidence of spiritual life...

We have been accustomed to believe that Christianity is little more than a creed or doctrine, introduced into the world once for all, and then left to itself, after the manner of human institutions, and under the same ordinary governance with them, stored indeed with hopes and fears for the future, and containing certain general promises of aid for this life, but unattended by any special Divine Providence or any immediately supernatural gift. ... On the other hand, if we believe that Christians are under an extraordinary dispensation, such as Judaism was, and that the Church is a supernatural ordinance, we shall in mere consistency be disposed to treat even the report of miraculous occurrences with seriousness, from our faith in a Present Power adequate to their production.

Mir., 170, 171, 184, 185.

26 – Amint az evangéliumi igazságok kinyilatkoztatását Krisztus csodái kísérték, azok szemében, akik elfogadják a katolikus tanokat úgy, amint a Credoban vannak és a szentatyák magyarázzák, nem fog nehézséget okozni a természetfölötti tevékenységnek ezt követő kiterjedtsége és különfélesége sem az Egyházban, hanem az apostoli és a jelen kor között történt és csak a szellemi élet eredményét és bizonyosságát tanúsító dogmatikus meghatározások fejlődésével és bővülésével megegyező kísérőjelenséget fognak látni benne.

...Hozzászoktattuk magunkat, hogy alig gondoljuk a kereszténységet többnek egy credonál vagy tanításnál, mi megindult egyszer a világban és azután magára hagyva az emberi intézmények módjára és velük azonos közönséges vezetésnek van alárendelve, reményekkel és félelmekkel telten ugyan a jövőt illetőleg és magában foglalva bizonyos általános ígéretek segítségével ez életre, de nem kíséri valami különleges Isteni Jelenlét vagy valami közvetlen természetfölötti adomány. ... Ha azonban viszont hisszük, hogy a keresztények, mint egykor a zsidóság, különös gondviselés alatt állnak és hogy az Egyház természetfölötti intézmény, akkor egy Jelenvaló Hatalomhoz méltó tevékenységben való hitünk következtében szinte állandó lesz bennünk a hajlandóság, hogy csodálatos történésekről szóló híradásokat is komolysággal tárgyaljunk.

27

27 – Christianity is the continuation and conclusion of what professes to be an earlier revelation, which may be traced back into prehistoric times, till it is lost in the darkness that hangs over them... When mankind had universally denied the first lesson of their conscience by lapsing into polytheism, is it a thing of slight moment that there was just one exception to the rule, that there was just one people who, first by their rulers and priests, and afterwards by their own unanimous zeal, professed, as their distinguishing doctrine, the Divine Unity and Government of the world, and that, moreover, not only as a natural truth, but as revealed to them by that God Himself of whom they spoke, – who so embodied it in their national polity, that a Theocracy was the only name by which it could be called? It was a people founded and set up in Theism, kept together by Theism, and maintaining Theism for a period from first to last of 2,000 years, till the dissolution of their body politic ; and they have maintained it since in their state of exile and wandering for 2,000 years more. They begin with the beginning of history, and the preaching of this august dogma begins with them. They are its witnesses and confessors, even to torture and death; on it and its revelation are moulded their laws and government; on this their politics, philosophy, and literature are founded; of this truth their poetry is the voice, pouring itself out in devotional compositions which Christianity, through all its many countries and ages, has been unable to rival; on this aboriginal truth, as time goes on, prophet after prophet bases his further revelations, with a sustained reference to a time

when, according to the secret counsels of its Divine Object and Author, it is to receive completion and perfection, – till at length that time comes.

The last age of their history is as strange as their first. When that time of destined blessing came, which they had so accurately marked out, and were so carefully waiting for – a time which found them, in fact, more zealous for their Law, and for the dogma it enshrined, than they ever had been before – then, instead of any final favour coming on them from above, they fell under the power of their enemies; and were overthrown, their holy city razed to the ground, their polity destroyed, and the remnant of their people cast off to wander far and away through every land except their own, as we find them at this day; lasting on, century after century, not absorbed in other populations, not annihilated, as likely to last on, as unlikely to be restored, as far as outward appearances go, now as a thousand years ago...

They were the favoured servants of God, and yet a peculiar reproach and note of infamy is affixed to their name. It was their belief that His protection was unchangeable, and that their Law would last for ever; – it was their consolation to be taught by an uninterrupted tradition, that it could not die, except by changing into a new self, more wonderful than it was before; – it was their faithful expectation that a promised King was coming, the Messiah, who would extend the sway of Israel over all people; – it was a condition of their covenant, that, as a reward to Abraham, their first father, the day at length should dawn when the gates of their narrow land should open, and they should pour out for the conquest and occupation of the whole earth; – and, I repeat, when the day came, they did go forth, and they did spread into all lands, but as hopeless exiles, as eternal wanderers.

Are we to say that this failure is a proof that, after all, there was nothing providential in their history? ... It is an historical fact, that, at the very time that the Jews were driven out from their home to wander over the earth, their Christian brethren, born of the same stock, and equally citizens of Jerusalem, did also issue forth from the same home, but in order to subdue that same earth and make it their own; that is, they undertook the very work which, according to the promise, their nation actually was ordained to execute; and, with a method of their own indeed and with a new end, and only slowly and painfully, but still really and thoroughly, they did it. And since that time the two children of the promise have ever been found together – of the promise forfeited and the promise fulfilled; and whereas the Christian has been in high place, so the Jew has been degraded and despised – the one has been „the head,” and the other „the tail”; so that, to go no farther, the fact that Christianity actually has done what Judaism was to have done, decides the controversy, by the logic of facts, in favour of Christianity...

If the Jews, instead of hailing their own Messiah, crucified Him, then the strange scourge which has pursued them after the deed, and the energetic wording of the curse before it, are explained by the very strangeness of their guilt: – or rather their sin is their punishment; for in rejecting their Divine King, they ipso facto lost the living principle and tie of their nationality...

On the whole, then, I observe, on the one hand, that, Judaism having been the channel of religious traditions which are lost in the depth of their antiquity, of course it is a great point for Christianity to succeed in proving that it is the legitimate heir to that former religion. Nor is it, on the other, of less importance to the significance of those early traditions to be able to determine that they were not lost together with their original storehouse, but were transferred, on the failure of Judaism, to the custody of the Christian Church. And this apparent correspondence between the two is in itself a presumption for such correspondence being real. Next, I observe, that if the history of Judaism is so wonderful as to suggest the presence of some special divine agency in its appointments and fortunes, still more wonderful and divine is the history of Christianity; and again it is more wonderful still, that two such wonderful creations should span almost the whole course of ages, during which nations and

states have been in existence, and should constitute a professed system of continued intercourse between earth and heaven from first to last amid all the vicissitudes of human affairs. This phenomenon again carries on its face, to those who believe in a God, the probability that it has that divine origin which it professes to have; and (when viewed in the light of the strong presumption which I have insisted on, that in God's mercy a revelation from Him will be granted to us, and of the contrast presented by other religions, no one of which professes to be a revelation and direct definite, and integral as His is), this phenomenon, I say, of cumulative marvels raises that probability, both for Judaism and Christianity, in religious minds, almost to a certainty.

G. A., 431-439.

27 – A kereszténység csak folytatása és befejezése a magát ősiibbnak való kinyilatkoztatásnak, melyet követni lehet a történelem előtti időkhöz, hol a ráereszkedő homályban vész el a nyoma...

Lebecsülhető jelentőségű dolog-e, hogy amikor az emberiség az első lelkiismereti próbatételkor kudarcot vallott és sokistenhitűségbe merült, volt mégis kivétel a szabály alól akadt mégis egy nép, mely kezdetben vezetői és papjai által, azután pedig egyértelmű buzgalommal az Isten egyetlenségét és világalalmát őt minden más néptől elválasztó tanként vallotta, s ezt továbbá nemcsak természetes igazságnak tekintette, hanem kinyilatkoztatásnak, ugyanattól az Istentől, akiről szólt s aki annyira megtestesült nemzeti közösségében, hogy theocratia az egyedül megfelelő név rá? Egészen istenhitre alapult és helyezkedett nép volt, az egyistenhit tartotta egybe és tartotta fenn kezdetétől végig kétezer éven át politikai hatalmának megszűnéséig; és megőrizte száműzetése és vándorlása idején további kétezer éven át. Ott látjuk őket a történelem kezdetén és velük indul meg e magasztos tantétel hirdetése. Emellett tanúskodnak és ezt vallják a gyötrelemig és halálig; hozzá és kinyilatkoztatott jellegéhez alkalmazkodnak törvényeik és kormányformájuk; ezen alapul politikájuk, bölcséletük és irodalmuk; ez az igazság hangzik költészetükből, ez árad ki azokból az áhítatos szerzeményekből, amelyeket a kereszténység egy országban és egy korban sem tudott felülmúlni; erre az ősi igazságra építi, amint az idő előrehalad, s próféta prófétát követ, a maga további megnyilatkozásait, folyvást arra az időre gondolva, mely Isten i Indító oka és Szerzője titokzatos végzése szerint meghozza a beteljesülést és befejeződést, – míg végül is az idő beteljesedett. Történelmük utolsó korszaka éppoly különös, mint az első. Amikor megérkezett az előre meghatározott áldott kor, melyet ők maguk oly pontosan megjelöltek és oly aggodalmas áhítózással vártak, – a kor, amelyben buzgóságuk a törvényért és a benne foglalt tanért valóban sokkal izzóbb volt, mint bármikor korábban, – akkor nem valami végső kegyelem jött számukra az égből, hanem ellenségeik hatalmába kerültek, legyőzték őket, szent városukat a föld színével egyenlővé tették, alkotmányukat elpusztították és népük maradékait elűzték, hogy mindig tovább és tovább vándoroljanak, át minden országon, ... mint látjuk, máig; tovább élve századról századra, más népek által föl nem szívva, el nem pusztítva. ...

Ők voltak Isten kitüntetett szolgálói és mégis sajátságos szegény tapad a nevükhöz és megbélyegzettek. Az volt a hitük, hogy az Ő oltalma változatlan és törvényük örökké tart; – az volt szakadatlan hagyományként tanított vigaszuk, hogy csak azért halnak meg, hogy a korábbinál fölségesebb új életet kezdjenek; – az volt hívő bizodalomuk, hogy jönni fog a megígért király, a Messiás, ki Izrael uralmát minden népre kiterjeszti; – az volt szövetségük feltétele, hogy – ősatyjuknak, Ábrahámnak adott jutalmul, – felvirrad végül is a nap, mikor kis országuk kapui megnyílnak és ők kivonulnak az egész föld meghódítására és birtokba vételére; – és ismétlem, mikor a nap elérkezett, kivonultak és szétszóródtak minden országra, de mint reménytelen száműzöttek, mint örök vándorok.

Mondjuk azt most már, e balsorsuk a bizonyosság rá, hogy semmi gondviselészerű sem volt végtére a történetekben? ... Saját tanúságuk és saját szent könyveik vezetnek a nehézség helyes megoldására. Mondtam, hogy az Istennel való szövetség védelme alatt állottak, – talán nem teljesítették a szövetség feltételeit. Valóban úgy látszik, hogy ez a saját magyarázatuk a dolgról ..., s megerősíti ezt Mózes V. könyvének ismert fejezete, mely oly meglepően előre látta büntetésük lényegét. Ez a jövendölés, melyet nem kevesebb, mint 350 esztendővel azelőtt fordítottak görögre, hogy Titus Jeruzsálemet megostromolta, csodálatos jellegű; de most nem ezért hivatkozom rá, hanem csupán annak bizonyításául, hogy a csalódás, mely a kereszténykorban őket ténylegesen utolérte, nem volt szükségszerűleg összeegyeztethetetlen az eredeti isteni szándékkal, illetőleg a nekik tett régi ígéretekkel és ezek beteljesülésére váró bizakodó reménykedésükkel. A felemelkedés helyett jött nemzeti romlásukat ez a könyv az összes ígéretek ellenére oly nyomatékosan és aprólékosan írja le, hogy ez azt bizonyítja, jóval előbb számba volt véve, legalábbis mint a lehetséges alakulása Izrael sorsának.

Történelmi tény, hogy ugyanabban az időben, mikor a zsidók megbocsáthatatlan vétkeiket, bármi volt is, elkövették, és országukból kiűzték őket, hogy szerte a világban bolyongjanak, ugyanabból a törzsből származó keresztény testvéreik, kik ugyancsak Jeruzsálem polgárai voltak, ugyanabból a honból szintén kivonultak, de azért, hogy maguk alá vessék és tulajdonukba vegyék ugyanazt a világot, vagyis ők vállalkoztak ténylegesen a munkára, melyre az ígélet szerint népük valóban hivatva volt; s ezt ugyan a maguk sajátos módján és új célkitűzésekkel tették, csak lassan és gyötrelmesen, de mégis valóságosan és tökéletesen végrehajtották. És ettől az időtől kezdve mindenkor egymás mellett látjuk az ígélet mindkét gyermekét, – az eljátszott és beteljesült ígélet gyermekét; és amíg a keresztény előkelő helyre került, a zsidó megalázott és megvetett, – az egyik „a fő”, a másik „a fark”; álljunk meg itt: a tény, hogy a kereszténység valóságosan megtette azt, amit a zsidóságnak kellett volna tennie, a tények logikája, a kereszténység javára dönti el a vitát.

A jövendölések hirdették, hogy a Messiás meghatározott időben és helyen eljön; a keresztények rámutatnak, hogy a jövendőben időben és helyen eljött; a zsidók nem szállnak szembe ezzel valami ellenigénnyel, nem hivatkoznak vetélytársra, csak azt állítják, hogy a Messiás egyáltalában nem jött el, bár mindaddig mondták, hogy akkor és ott eljön. A kereszténység továbbá megvilágítja a zsidóságra nehezedő titkot, tökéletesen megokolja a nép büntetését, amennyiben pontosan megmondja a vétkeket, irtózatos vétkeket. Ha ahelyett, hogy üdvözölték volna saját Messiásukat, keresztire feszítették Őt, akkor bűnösségük valóban rendkívüli volta megfejtje a tettet követő rendkívüli csapásokat és az azt megelőző átok erélyes fogalmazását; – vagy helyesebben, a vétkek a büntetésük; amikor Isteni Királyukat elvetették, ipso facto elvesztették nemzetségük éltető elvét és kötelékét.

Egészében vége így vélekedem: mivel a zsidóság őskora homályáig visszanyúló vallásos hagyományok hordozója volt, természetesen nagy jelentőségű egyrészt a kereszténység számára, hogy magát az előbbeni vallás jogos örökösének bizonyíthatja. Másrészt nem kevésbé fontos ennek a régi hagyománynak a jelentősége szempontjából, hogy bizonyíthatja, nem veszett el eredeti őrzőjével, hanem a zsidóság bukásakor átment a keresztény egyház őrizetébe. Kettőjük e látható kapcsolata önmagában feltételezi tényleges összetartozásukat. Az a véleményem továbbá ha a zsidó nép története oly csodálatos, hogy fordulataiban és véletleneiben valami különös isteni tevékenység jelenlétét sejteti, akkor a kereszténység története még csodálatosabb és istenibb; és ezután a leginkább bámulatot keltő az, hogy két ilyen csodálatos alkotás majdnem az idő egész folyamatát felöleli, és mialatt népek és országok jönnek és mennek, vallják, hogy ég és föld között szakadatlan érintkezésben álló rendszert alkotnak, kezdettől végig, emberi végzetek minden válságain át. Ez a jelenség azok részére, akik hisznek Istenben, újólaj szembeszökően arra utal, hogy valóban olyan isteni eredetű, amilyennek vallja magát; – ez a jelenség, mondom, a zsidóságnak és

kereszténységnek e halmozódó csodái vallásos lelkek szemében a valószínűséget csaknem bizonyossággá fokozzák.

28

28 – Now, considering that at that very time our Lord did appear as a teacher, and founded not merely a religion, but s(what was then quite a new idea in the world) a system of religious warfare, an aggressive and militant body, a dominant Catholic Church, which aimed at the benefit of all nations by the spiritual conquest of all; and that this warfare, then begun by it, has gone on without cessation down to this day, and now is as living and real as ever it was; that that militant body has from the first filled the world, that it has had wonderful successes, that its successes have on the whole been of extreme benefit to the human race, that it has imparted an intelligent notion about the Supreme God to millions who would have lived and died in irreligion, that it has raised the tone of morality wherever it has come, has abolished great social anomalies and miseries, has elevated the female sex to its proper dignity, has protected the poorer classes, has destroyed slavery, encouraged literature and philosophy, and had a principal part in that civilization of human kind, which, with some evils, has still on the whole been productive of far greater good, – considering, I say, that all this began at the destined, expected, recognized season when the old prophecy said that in one Man, born of the tribe of Judah, all the tribes of the earth were to be blessed, – I feel I have a right to say (and my line of argument does not lead me to say more), that it is at the very least a remarkable coincidence; that is, one of those coincidences which, when they are accumulated, come close upon the idea of miracle, as being impossible without the Hand of God directly and immediately in them.

G. A., 442-445.

28 – Fontoljuk meg tehát, hogy Urunk pontosan ugyanebben az időben lépett fel tanításával és hogy nemcsak vallást alapított, hanem (ami teljesen új gondolat volt akkor a világban) hitbéli hadviselési rendszert, agresszív és küzdő testületet, uralkodó Egyetemes Egyházat, mely mindenki lelki meghódításával az összes népek javát kívánta; és hogy ez a hadviselés velük akkor megkezdődve szakadatlanul tart napjainkig és most éppoly eleven és valóságos, mint akkor volt; hogy ez a harcoló testület kezdettől fogva szétáradt a világra, hogy csodálatos sikerei voltak, hogy e sikerek az emberi nemre egészében rendkívüli áldással jártak, hogy az emberek millióinak, akik különben vallás nélkül éltek és haltak volna, a Legfőbb Istenről értelmes fogalmat közvetített; hogy növelte, bárhová is került, az erkölcsi életfelfogást, megszüntette a nagy társadalmi visszasságokat és nyomorúságot, saját méltóságába juttatta a női nemet, védelmezte az alsóbb társadalmi osztályokat, aláásta a rabszolgaságot, serkentette az irodalmat és bölcselést és így fő része van az emberi nem civilizációjában, ami némely baj mellett egészében véve mégis sokkal több jót eredményezett, – fontoljuk meg, mondom, hogy mindez abban a meghatározott, várt, elismert időben kezdődött meg, amikor az ősi jóvendölések szerint egy Juda törzséből származó férfi által áldásnak kellett szállnia a föld összes népeire, – jogosultnak érzem ezért magam, hogy azt mondjam, legalább i nagyon figyelemreméltó megegyezése ez a dolgoknak; egyike azoknak a megegyezéseknek, melyek halmozódva szinte csodává válnak, mert lehetetlenek volnának az Isten nyílt és közvetlen beavatkozása nélkül.

29

29 – Christianity was quite aware from the first of its own prospective future, so unlike the expectations which the prophets would excite concerning it, and it meets the difficulty

thence arising, by anticipation, by giving us its own predictions of what it was to be in historical fact, predictions which are at once explanatory comments upon the Jewish Scriptures, and direct evidences of its own prescience.

I think it observable then, that, though our Lord claims to be the Messiah, He shows so little of conscious dependence on the old Scriptures, or of anxiety to fulfil them; as if it became Him, who was the Lord of the Prophets, to take His own course, and to leave their utterances to adjust themselves to Him as they could, and not to be careful to accommodate Himself to them. The evangelists do indeed show some such natural zeal in His behalf, and thereby illustrate what I notice in Him by the contrast. They betray an earnestness to trace in His Person and history the accomplishment of prophecy, as when they discern it is His return from Egypt, in His life at Nazareth, in the gentleness and tenderness of His mode of teaching, and in the various minute occurrences of His passion; but He Himself goes straight-forward on His way, of course claiming to be the Messiah of the Prophets,³ still not so much recurring to past prophecies, as uttering new ones, with an antithesis not unlike that which is so impressive in the Sermon on the Mount, when He first says, „It has been said by them of old time,” and then adds, „But I say unto you.”..

1. First, then, the fact has been often insisted on as a bold conception, unheard of before, and worthy of divine origin, that He should even project a universal religion, and that to be effected by what may be called a propagandist movement from one centre. Hitherto it had been the received notion in the world, that each nation had its own gods. The Romans legislated upon that basis, and the Jews had held it from the first, holding of course also, that all gods but their own God were idols and demons...

While the Jews, relying on their Scriptures with great appearance of reason, looked for a deliverer who should conquer with the sword, we find that Christianity, from the first, not by an afterthought upon trial and experience, but as a fundamental truth, magisterially set right that mistake, transfiguring the old prophecies, and bringing to light, as St. Paul might say, „the mystery which had been hidden from ages and generations, but now was made manifest in His saints, the glory of this mystery among the Gentiles, which is Christ in you,” not simply over you, but in you, by faith and love, „the hope of glory.”

2. I have partly anticipated my next remark, which relates to the means by which the Christian enterprise was to be carried into effect. That preaching was to have a share in the victories of the Messiah was plain from Prophet and Psalmist; but then Charlemagne preached, and Mahomet preached, with an army to back them. The same Psalm which speaks of those „who preach good tidings,” speaks also of their King’s „foot being dipped in the blood of His enemies;” but what is so grandly original in Christianity is, that on its broad field of conflict its preachers were to be simply unarmed, and to suffer, but to prevail...

3. Now we come to a third point... I have granted that they [i.e. the prophecies of the Old Covenant] seemed to say that the coming of Christ would issue in a period of peace... [and] seem to predict a reversal of the consequences of the fall, and that reversal has not yet been granted to us, it is true; but let us consider how distinctly Christianity warns us against any such anticipation. While it is so forcibly laid down in the Gospels that the history of the kingdom of heaven begins in suffering and sanctity, it is as plainly said that it results in unfaithfulness and sin; that is to say, that, though there are at all times many holy, many religious men in it, and though sanctity, as at the beginning, is ever the life and the substance and the germinal seed of the Divine Kingdom, yet there will ever be many too, there will be more, who by their lives are a scandal and injury to it, not a defence. This again is an astonishing announcement, and the more so when viewed in contrast with the precepts

³ He appeals to the prophecies in evidence of His Divine mission, in addressing the people of Nazareth (Like IV,18), St. John’s disciples (Matt. XI,5), and the Pharisees (Matt. XXI,42, and John V,39) but not in details, The appeal to details He reserves for His disciples. Vide Matt. XI, 10; XXVI, 24,31,54, Luke XXII,37; XXIV,27,46.

delivered by our Lord in His Sermon on the Mound, and His description to the Apostles of their weapons and their warfare... Yet our Lord's words are express: He tells us that „Many are called, few are chosen;” ... and „the kingdom is like to a net which gathered together all kind of fishes;” and „at the end of the world the Angels shall go forth, and shall separate the wicked from among the just.”

Moreover, He not only speaks of His religion as destined to possess a wide temporal power, such, that, as in the case of the Babylonian, „the birds of the air should dwell in its branches,” but He opens on us the prospect of ambition and rivalry in its leading members, when He warns His disciples against desiring the first places in His kingdom; nay, of grosser sins, in His description of the Ruler, who „began to strike his fellow-servants, and to eat and drink and be drunken,” – passages which have an awful significance, considering what kind of men have before now been His chosen representatives, and have sat in the chair of His Apostles.

If then it be objected that Christianity does not, as the old prophets seem to promise, abolish sin and irreligion within its pale, we may answer, not only that it did not engage to do so, but that actually in a prophetic spirit it warned its followers against the expectation of so doing.

G. A., 447-456.

29 – A kereszténység kezdettől fogva tisztában volt a maga várható jövőjével, amely annyira más, mint a próféták által felkeltett reménykedések. Az ebből eredetű nehézségekkel eleve szembeszállt, mikor maga megjövendölte saját történelmének alakulását. E jövendölések megfejtik a zsidó Írásokat és közvetlenül bizonyítják egyúttal a saját jövőbe látását is.

Figyelemreméltó, hogy Urunkban, bár Messiásnak vallotta magát, oly kevés a tudatos függőség a régi Írásokkal szemben vagy az aggodalmasság teljesítésükre, mint akinek joga van a Próféták Uraként a maga útját járni és hagyja, hogy vonatkoztassák Rá, amennyire tudják, a próféták kifejezéseit, de Ő maga nem gondol rá, hogy alkalmazkodják hozzájuk. Az evangélistákban azonban már van valami ilyen természetes buzgóság az érdekében s ezáltal rávilágítanak arra, hogy Ő nem tette ezt meg. Elárulják komoly igyekezetüket, hogy feltárják a jövendöléseknek személyével és történetével kapcsolatos beteljesülését. Így rámutatnak erre Egyiptomból való visszatérésével, názáreti életével, tanítási módjának nemességével és gyöngédségével, valamint szenvedésének különböző kis körülményeivel kapcsolatban. Ő maga azonban egyenesen megy a maga útján, természetesen megkívánja, hogy elismerjék a próféták Messiásának, de nem annyira a régi jövendölésekre utal, hanem inkább újakat mond, ellentétet használ, hasonlóan ahhoz, mely a hegyibeszédben oly hatásos, mikor ezt mondja előbb: „Hallottátok, hogy mondatott a régieknek” és azután hozzáteszi: „Én pedig mondom nektek”...

Gyakran hangsúlyozzák először is azt a tény, mint merész, korábban hallatlan és méltán isteni eredetű eszmét, hogy Krisztusnak kimondottan egyetemes vallás volt a szándéka és ezt propagandisztikusnak mondható mozgalom útján egy központból kívánta megvalósítani. Mindezideig az volt a világ elfogadott véleménye, hogy minden népnek külön istenei vannak. A rómaiak ezen az alapon törvénykeztek és a zsidók is kezdettől fogva ezt vallották, természetesen azt is mondva, hogy a maguk Istenén kívül minden más isten bálvány és démon.

Amíg azonban a zsidók Írásaikban bízva, látszat szerint nagyon jogosultan, karddal hódító megváltóra vártak, azt látjuk, hogy a kereszténység nem utólagosan a szenvedések és tapasztalatok következtében, hanem kezdettől fogva alapigazságként hivatalosan helyesbítette ezt a tévedést, midőn a régi jövendöléseket átszellemesítette és világosságot derített rá, úgyhogy Szent Pál így szólhatott: „a titok, mely századok és nemzedékek óta el volt rejtve,

most azonban kinyilatkoztatott szentjeinek, ez a titok a dicsőség gazdagságát adja a pogányoknak és nem más, mint az, hogy Krisztus bennetek van”, nem egyszerűen fölöttetek, hanem bennetek, hit és szeretet által a dicsőségnek a reménye². (Kol 1:26–27)

Megelőztem részben a következő megjegyzésem az útra és módra vonatkozóan, mellyel a keresztény vállalkozás megvalósulásra tört. Hogy a szentbeszédnek szerephez kell jutnia a Messiás győzelmeiben, világosan kitént a profétákból és a zsoltárokból: azonban prédikált Nagy Károly és prédikált Mohamed is, fegyveres erővel maga mögött. Ugyanaz a zsoltár, mely azokról szól, „akik az örömhírt hirdetik”, szól a királyukról is, kinek „lába ellenségei vérében gázol”; de ami oly fenségesen újszerű a kereszténységben az az, hogy hirdetőinek szerte a nagy küzdőtereken teljesen fegyverteleneknek kellett lenniök, és szenvedniök, de győzniök.

Áttérünk most arra a harmadik körülményre, hogy az Isteni Mester pontosabb értelmezésével maga megvilágítja és helyesíti bizonyos értelemben az ószövetség jövőndöléseit. El kell ismernünk, a jövőndölések látszat szerint azt mondják, hogy jövedele a béke és jámborság korszakát hozza meg. „Íme, – így szól a próféta, – igazságosan uralkodik majd egy király, s az igazság szerint kormányoznak majd a fejedelmek. Nem hívják majd többé fejedelemnek a balgát és nem nevezik többé előkelőnek a csalót. Együtt lakik majd a farkas a báránnyal, s a párduc együtt tanyázik a gödölyével. Nem ártnak és nem ölnek sehol szent hegyemen, mert eltölti a földet az Úr ismerete, mint ahogy a vizek betöltik a tengert”. (Iz 32:1,5; 11:6,9)

Ezek a szavak, úgy látszik, hogy a bűnbeesés következményeinek a megszűnését jósolják, és a valóság az, hogy e következmények megszűnésében még nem részesültünk; fontoljuk meg azonban, mily határozottan óv bennünket a kereszténység minden ily várakozástól. Amilyen nyomatékosan benne van az Evangéliumban, hogy a mennyek országának története szenvedéssel és megszentelődéssel kezdődik, ugyanolyan világosan mondja, hogy hitetlenséggel és bűnnel végződik; ez azt jelenti, hogy bár minden időben sok szentje, sok jámbor embere van és bár a szentség, miként a kezdetén, ugyanúgy mindig az élete, lényege és termő magva az Isten országának, mégis mindig sokan és mindig többen lesznek, akik az életük által szégyenére és kárára, nem az igazolásra vannak. Ez ismét megdöbbentő híradás és még inkább az, ha Urunk hegyibeszédének a parancsival, valamint az apostoloknak fegyvereikről és hadakozásukról adott leírásával állítjuk szembe. E tény, mikor nem sokkal utóbb nagy méretekben bekövetkezett, annyira megzavarta a keresztényeket, hogy három korai eretnecség többé-kevésbé abból a makacs, nem keresztényi vonakodásból eredt, hogy nem akarták a bűnbeesetteket az Evangélium kiváltságaiban újból részesíteni. De Urunk szavai határozottak, mikor azt mondja, hogy „sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak” (Mt 22:14); a menyegzőről szóló hasonlatban kiküldik a szolgálkat, gyűjtsék össze „mind, akiket találnak, jókat és rosszkat”; az esztelen szüzek nem vittek olajat magukkal; a jó vetés közé az ellenség kártékony és haszontalan konkolyt vet; és „hasonló a mennyek országa a tengerbe vetett hálózhoz, mely mindenféle halat összefog” (Mt 13:47); és a világvégkor eljönnek majd az angyalok és elválasztják a gonoszokat az igazaktól.

Ezenfelül Krisztus nemcsak úgy beszél vallásáról, mint amelynek széleskörű földi hatalom rendeltetett, olyan, hogy a babyloni példára „az égi madarak eljönnek és ágai közt laknak” (Dán 4:9, Mt 13:32), hanem előre föltárja előttünk vezető tagjainak nagyravágyását és vetélkedését is, mikor óvja tanítványait attól, hogy országában az első helyekre törekedjenek; sőt még nagyobb bűnöket sejtet a gonosz szolga rajzával, ki „verni kezdi szolgatársait, és a részegesekkel eszik és iszik” (Mt 24:49) – rettenetes értelműek e szakaszok, ha meggondoljuk, mily emberek voltak már kiválasztott helyettesei és ültek apostolainak székében.

Ha tehát azt vetik ellen, hogy nem tudja a kereszténység, miként a régi próféták látszólag ígérték, a maga kebelében a bűnt és istentelenséget kiirtani, azzal válaszolhatunk, nemcsak

hogy nem kötelezte magát erre, hanem a valóságban prófétai lélekkel óvta követőit a reménykedéstől, hogy megteszi.

30

30 – A Deliverer of the human race through the Jewish nation had been promised from time immemorial. The day came when He was to appear, and He was eagerly expected; moreover, One actually did make His appearance at that date in Palestine, and claimed to be He. He left the earth without apparently doing much for the object of His coming. But when He was gone, His disciples took upon themselves to go forth to preach to all parts of the earth with the object of preaching Him, and collecting converts in His Name. After a little while they are found wonderfully to have succeeded. Large bodies of men in various places are to be seen, professing to be His disciples, owning Him as their King, and continually swelling in number and penetrating into the populations of the Roman Empire; at length they convert the Empire itself. All this is historical fact. Now, we want to know the farther historical fact, viz., the cause of their conversion; in other words, what were the topics of that preaching which was so effective? If we believe what is told us by the preachers and their converts, the answer is plain. They „preached Christ;” they called on men to believe, hope, and place their affections, in that Deliverer who had come and gone; and the moral instrument by which they persuaded them to do so, was a description of the life, character, mission, and power of that Deliverer, a promise of His invisible Presence and Protection here, and of the Vision and Fruition of Him hereafter. From first to last to Christians, as to Abraham, he Himself is the centre and fulness of the dispensation, They, as Abraham, „see His day, and are glad.”

G. A., 463-465.

30 – Az, hogy Megváltója származik az emberi nemnek a zsidó népből, emlékezet előtti idők óta ígéret volt. Elérkezett a nap, mikor meg kellett jelennie, s epedve várták Őt és Egy valaki valóban fellépett ebben az időben Palesztinában és igényt emelt rá, hogy Ő az. S elhagyta a földet, anélkül, hogy látszólagosan sokat tett volna jövedele céljából. Mégis, amikor elment, tanítványai arra vállalkoztak, hogy útra kelnek és a föld minden országában hirdetik Őt, és megtérőket gyűjtenek az Ő nevében. Egy kis idő múltával bámulatos sikereket aratnak. Nagy testületeket látunk a különböző tájakon, melyek magukat az Ő tanítványainak vallják, Királyuknak ismerik el Őt, állandónak növekednek számban, beférkőznek a római birodalom lakossága közé, és végül magát a birodalmat is megtérítik. Mindez történelmi tény. Mi volt az oka megtérésüknek, más szavakkal, mi volt ebben a hirdetésben, hogy annyira hódított? Ha elhisszük, amit hirdetői és követői elbeszélnek, világos a választ. „Hirdették Krisztust”, buzdították az embereket, hogy higgyenek, reméljenek Benne és szeressék ezt a Megváltót, aki jött – és távozott. És a mód, amivel erre rábeszéltek őket, e Megváltó életének, személyiségének, küldetésének és hatalmának az elbeszélése volt, láthatatlan jelenlétének és segítségének ígérete itt a földön és boldogító látásának reménye a másvilágon. Kezdetől végig, keresztényeknek úgy, mint Ábrahámnak, Ő maga az üdvösség középpontja és teljessége. „Látták a napját és örvendeztek”, miként Ábrahám.

31

31 – A temporal sovereign makes himself felt by means of this subordinate administrators, who bring his power and will to bear upon every individual of his subjects who personally know him nit; the universal Deliverer, long expected, when He came, He too, instead of making and securing subjects by a visible graciousness or majesty, departs; – but is found, through His preachers, to have imprinted the Image or idea of Himself in the minds of

His subjects individually; and that Image, apprehended and worshipped in individual minds, becomes a principle of association, and a real bond of those subjects one with another, who are thus united to the body by being united to that Image; and moreover that Image, which is their moral life, when they have been already converted, is also the original instrument of their conversion. It is the Image of Him who fulfils the one great need of human nature, the Healer of its wounds, the Physician of the soul, this Image it is which both creates faith, and then rewards it...

How, without the Hand of God, could a new idea, one and the same, enter at once into myriads of men, women, and children of all ranks, especially the lower, and have power to wean them from their indulgences and sins, and to nerve them against the most cruel tortures, and to last in vigour as a sustaining influence for seven or eight generations, till it founded an expended polity, broke the obstinacy of the strongest and wisest government which the world has ever seen, and forced its way from its first caves and catacombs to the fulness of imperial power?

G. A., 463-465

31 – Földi uralkodó alárendelt hivatalnokai útján érvényesül, általuk érezteti hatalmát és akaratát az egyes alattvalókkal szemben, kik személyesen nem ismerik. A világ Megváltója, akit oly régen vártak, jött és ahelyett, hogy látható kegy és méltóság révén alattvalókat szerezne és biztosítana magának, ismét eltűnik; – mégis azt látjuk, hogy Önmaga Képmását, illetőleg Eszméjét hírnökei révén egyénileg alattvalói szívébe véste, és ez az egyes lelkekben megragadt és imádott Képmás közösségalkotó lesz, egymásközi eleven kapcsa azoknak, akik egy testté egyesültek, mert egyesültek e Képmásban; és ez a Képmás, mely most megtérésük után erkölcsi éltetőjük, ezenfelül még megtérésüknek is tulajdonképpeni eszközlője. Annak a Képe ez, aki az emberi természet nagy hiányérzetét kielégíti, sebeit gyógyítja, lelkét orvosolja. Ez a Képmás az, mely hitet teremt, s azután jutalmaz egyúttal.

... Isten Keze nélkül miként tudhatta volna egy és ugyanaz az új eszme minden rend, különösen az alsóbb társadalmi osztályok férfiainak, asszonyainak és gyermekeinek roppant tömegeit egyidejűleg magával ragadni, miként lehetett volna hatalma gyengeségeik és vétkeik leszoktatására, miként tudhatott volna nekik a legkegyetlenebb kínzások elviselésére erőt adni, és hét vagy nyolc emberöltőn át egyformán életerősen hatva fennmaradni, míg széleskörű társadalmi helyzetbe jutva meg nem törte az ellenállását a legerősebb, legokosabb állami hatalomnak, mit a világ valaha látott és utat nem tört fölfelé a kezdetbeli barlangokból és katakombákból a császári hatalomteljességéhez?

32

32 – We prefer to say, and we think that Scripture bears us out in saying, that from the beginning the Moral Governor of the world has scattered the seeds of truth far and wide over its extent; that these have variously taken root, and grown up as in the wilderness, wild plants indeed but living; and hence that, as the inferior animals have tokens of an immaterial principle in them, yet have not souls, so the philosophies and religions of man have their life in certain true ideas, though they are not directly divine. What man is amid the brute creation, such is the Church among the schools of the world; and as Adam gave names to the animals about him, so has the Church from the first looked round upon the earth, noting and visiting the doctrines she found there. She began in Chaldea, and then sojourned among the Canaanites, and went down into Egypt, and thence passed into Arabia, till she rested in her own land: Next she encountered the merchants of Tyre, and the wisdom of the East country, and the luxury of Sheba. Then she was carried away to Babylon, and wandered to the school of Greece. And wherever she went, in trouble or in triumph, still she was a living spirit, the

mind and voice of the Most High, „sitting in the midst of the doctors, both hearing them and asking them questions”; claiming to herself what they said rightly, correcting their errors, supplying their defects, completing their beginnings, expanding their surmises, and thus gradually by means of them enlarging the range and refining the sense of her own teaching. So far then from her creed being of doubtful credit because it resembles foreign theologies, we even hold that one special way in which Providence has imparted divine knowledge to us has been by enabling her to draw and collect it together out of the world, and in this sense, as in others „to suck the milk of the Gentiles and to suck the breast of king...”

Ess., II, 231-234.

32 – A látható világ Erkölcsi Kormányzója kezdettől fogva az egész világon mindenhol elhintette az igazság magvait, amelyek különbözőképpen gyökereztek meg, mintegy vadonban nőttek, vad, de mégis élő sarjadékként és ezért amint az alsóbbrendű lények egy anyagon kívülálló képesség jelében vannak felruházva, de lelkük még sincs, így az emberiség bölcselőtanait és vallásait bizonyos igaz, de mégsem kimondottan isteni eszmék éltetik. Ami az ember az állami teremtmények között, hasonló ahhoz az egyház a világ tanításai között; és amint Ádám a körülte levő állatoknak nevet adott, úgy nézett körül az egyház kezdettől fogva a földön, szemügyre véve és megvizsgálva a fellelt tanításokat. Káldeában kezdte, időzött a kánaániták között, lement Egyiptomba, innét Arábiába vonult, azután megpihent saját országában. Utána találkozott Tyrus kereskedőivel, Kelet bölcsességével és Sába fényűzésével. Azután elhurcolták Babylonba és elvándorolt a görög bölcséleti iskolákba. Bárhová került, viszontagságosan vagy diadalmasan, mindenhol élénk szellem volt, a Legfenségesebb emlékezete és hangja: „ott ült a tanítók közt, hallgatta és kérdezte őket” (Lk 2:46), elfogadva, amit helyesen mondtak, kijavítva tévedéseiket, kiegészítve hiányosságaikat, befejezve kezdéseiket, kifejtve sejtelmeiket és így általuk fokozatosan növelte saját tanításának terjedelmét és finomította értelmét. Távol attól, hogy hitvallása kétes hitelűvé válnék azért, mert idegen vallási tanokhoz hasonlít, egyenesen úgy vélekedünk, hogy a Gondviselés sajátos útja isteni ismeretek közlésében az egyház képessé tévése arra, hogy a meglévőt a világban felkutassa és összegyűjtse s úgy ebben, mint más értelemben „szopja a nemzetek tejét és királyok emlőjéből szívjon tejet” (Iz 60:16)

33

33 – It does not therefore seem to me difficult, nay, nor even unlikely, that the prophets of Israel should, in the course of God’s providence, have gained new truths from the heathen, among whom those truths lay corrupted. The Church of God in every age has been, as it were, on visitation through the earth, surveying, judging, sifting, selecting, and refining all matters of thought and practice; detecting what was precious amid what is ruined and refuse, and putting her seal upon it.

D. A., 211-212.

33 – ...Ezért semmi nehézséget sem látok benne, sőt még valószínűtlenséget sem, hogy Izrael prófétái új igazságokat nyertek az Isten gondviselése során a pogányoktól, akik között ezek az igazságok megromlottan megvoltak. Az Isten Egyháza minden korban mintegy szemlét tartott a földön, megtekintett, megítélt, megvizsgált, kiválasztott és megtisztított a gondolkodás és gyakorlat körébe tartozó minden dolgot, felfedte az értéket a rom és selejt között és ellátta pecsétjével.

34

34 – It [Christianity] alone has a definite message addressed to all mankind. As far as I know, the religion of Mahomet has brought into the world no new doctrine whatever, except, indeed, that of its own divine origin; and the character of its teaching is too exact a reflection of the race, time, place, and climate in which it arose, to admit of its becoming universal. The same dependence on external circumstances is characteristic, so far as I know, of the religions of the far East; nor am I sure of any definite message from God to man which they convey and protect, though they may have sacred books. Christianity, on the other hand, is in its idea an announcement, a preaching; it is the depository of truths beyond human discovery, momentous, practical, maintained one and the same in substance in every age from its first, and addressed to all mankind. And it has actually been embraced and is found in all parts of the world, in all climates, among all races, in all ranks of society, under every degree of civilization, from barbarism to the highest cultivation of mind. Coming to set right and to govern the world, it has ever been, as it ought to be, in conflict with large masses of men, with the civil power, with physical force, with adverse philosophies; it has had successes, it has had reverses; but it has had a grand history, and has effected great things, and is as vigorous in its age as in its youth. In all these respects it has a distinction in the world and a pre-eminence of its own; it has upon it *primâ facie* signs of divinity; I do not know what can be advanced by rival religions to match prerogatives so special; so that I feel myself justified in saying either Christianity is from God, or a revelation has not yet been given to us.

Look around, my brethren, at the forms of religion now in the world, and you will find that one, and one only, has this note of a divine origin. The Catholic Church has accompanied human society through one revolution of its great year; and is now beginning a second. She has passed through the full cycle of changes, in order to show us that she is independent of them all. She has had trial of East and West, of monarchy and democracy, of peace and war, of imperial and of feudal tyranny, of times of darkness and times of philosophy, of barbarousness and luxury, of slaves and freemen, of cities and nations, of marts of commerce and seats of manufacture, of old countries and young, of metropolis and colonies...

And so I might proceed, going to and fro, and telling of her political successes since, and of her intellectual victories from the beginning, and of her social improvements, and of her encounters with those other circumstances of human nature or combinations of human kind, which I just now enumerated; all which prove to us, with a cogency as great as that of a physical demonstration, that she comes not of earth, that she holds not of earth, that she is no servant of man, else he who made could have destroyed her...

There is but one form of Christianity, my brethren, possessed of that real internal unity which is the primary condition of independence. Whether you look to Russia, England, or Germany, this note of divinity is wanting. In this country, especially, there is nothing broader than class religions; the established form itself is but the religion of a class. There is one persuasion for the rich, and another for the poor; men are born in this or that sect; the enthusiastic go here, and the sober-minded and rational go there. They make money, and rise in the world, and then they profess to belong to the Establishment. This body lives in the world's smile, that in its frown; the one would perish of cold in the world's winter, and the other would melt away in the summer. Not one of them undertakes human nature: none compasses the whole man; none places all men on a level; none addresses the intellect and the heart, fear and love, the active and the contemplative. It is considered, and justly, as an evidence for Christianity, that the ablest men have been Christians; not that all sagacious or profound minds have taken up its profession, but that it has gained victories among them, such and so many, as to show that it is not the mere fact of ability or learning which is the reason why all are not converted. Such, too, is the characteristic of Catholicity; not the

highest in rank, not the meanest, not the most refined, not the rudest, is beyond the influence of the Church; she includes specimens of every class among her children. She is the solace of the forlorn, the chastener of the prosperous, and the guide of the wayward. She keeps a mother's eye for the innocent, bears with a heavy hand upon the wanton, and has a voice of majesty for the proud. She opens the mind of the ignorant, and she prostrates the intellect of even the most gifted. These are not words; she has done it, she does it still, she undertakes to do it. All she asks is an open field and freedom to act. She asks no patronage from the civil power: in former times and places the indeed has asked it; and, as Protestantism also, has availed herself of the civil sword. It is true she did so, because in certain ages it has been the acknowledged mode of acting, the most expeditious, and open at the time to no objection, and because, where she has done so, the people clamoured for it and did it in advance of her; but her history shows that she needed it not, for she has extended and flourished without it. She is ready for any service which occurs: she will take the world as it comes; nothing but force can repress her...

She is the same as she was three centuries ago, ere the present religions of the country existed; you know her to be the same it is the charge brought against her that she does not change; time and place affect her not, because she has her source where time and place affect her not, because she has her source where there is neither place nor time, because she comes from the throne of the Illimitable, Eternal God...

G. A., 430-431.,; Mix., 247-254, 278.

34 – A kereszténységnek van egyedül határozott küldetése az egész emberiséghez. Mohamed vallása, amennyire tudom, semmi új tant sem adott a világnak, kivéve természetesen a maga isteni eredetéről szólót; tanításának jellege túlságosan keletkezésének, a fajnak, időnek, helynek és éghajlatnak a visszaverődése ahhoz, hogy egyetemesen elfogadják. Ez a külső viszonyoktól való függőség jellemzi tudomásom szerint a távoli kelet vallásait is; nem tudok arról sem, bár lehetnek szent könyvek, hogy valami határozott isteni üzenetet hoztak volna vagy őriznének az emberiség számára. A kereszténység ezzel szemben a lényege szerint üzenet, ígehirdetés; az emberi kutatáson túleső igazságok letéteményese, messzeható, gyakorlatias, egy és ugyanazt vallja lényegében minden korban kezdettől fogva, s az egész emberiségnek szól. És valóban el is fogadták és megtalálható a világ minden részében, minden éghajlaton, az összes népfajok között minden társadalmi rendben, a barbárságtól a legfinomabb szellemű műveltségig a civilizáció minden fokán. Jött, hogy rendet hozzon a világba és kormányozza, mindig harcban kellett állnia a nagy emberi tömegekkel, az állami hatalommal, fizikai erőszakkal, ellenséges bölcselletekkel; voltak sikerei, kapott csapásokat; de nagy a története és nagy dolgokat vitt végbe, és éppoly erőteljes öregségében, mint ifjúságában. Mindezekben egyedülálló a világon és kimagaslók a tulajdonai; már első tekintetre az isteni jelét viseli magán; nem tudom, mit lehetne a vetélkedő vallásokban felhozni az ilyen különleges kiváltságokkal való összehasonlításra; úgy érzem, jogosultan mondom ezért, hogy vagy a kereszténység van Istentől, vagy nem adatott még nekünk kinyilatkoztatás.

Tekintsetek körül, testvéreim, a világban a mostani vallási alakulatokon s rá fogtok jönni, hogy egy és csakis egy viseli magán az isteni eredet e jelét. A katolikus egyház mélyreható forradalmi átalakulásokon kísérte már át az emberi társadalmat és most egy újabbnak néz elébe. A változásoknak egész sorát átélte, hogy megmutassa függetlenségét mindegyiktől. Megpróbáltatásokat állt ki kelettől és nyugattól, monarchiától és demokráciától, békében és háborúban, császári és hűbéri zsarnokságtól, a sötétség és a bölcselkedés idején, a barbárság és fényűzés idején, szolgáktól, és szabadoktól, városok és népek által, kereskedelmi helyeken és ipari központokban, régi és új országokban, fővárosokban és gyarmatokon. ... sokáig folytathatnám így még tovább, beszélhetnék eddigi politikai sikereiről és kezdettől való

szellemi győzelmeiről, a köz javáért folytatott munkájáról és együttműködéséről az emberi természet más körülményeivel vagy az emberi társadalom csoportosulásaival. Mindez a természettudományos bizonyítékoknál nem kisebb erővel tanúsítja, hogy az Egyház nem a földről származik és nem a földben gyökerezik, hogy az embernek nem szolgálóleánya, mert elpusztíthatna volna, ha az ő műve lenne...

Azonban csak a kereszténység egyik alakjának van meg az a valóságos belső egysége, mely a függetlenség első feltétele. Akárhová tekintsz, ... hiába kutatsz a többenél az isteni eredet ez ismérve után ... Egyikőjük sem mérkőzik meg az emberi természettel: egyik sem öleli fel az egész embert. Egyiknek sincs mindenkire érvényes mértéke. Egyik sem fogja egybe egyszerűen az elmét és szívet, a félelmet és szeretetet, a cselekvést és szemlélődést. A kereszténység melletti bizonyítéknak tekintették és jogosan, hogy a legfogékonyabb emberek keresztények voltak. Nem mintha minden bölcs és mély szellem elfogadta volna hitvallását, de hódított és győzelmeket ünnepelt a soraikban, oly módon és számban, hogy már nem pusztán a tehetség vagy tudás kérdésének tekinthető, miért nem lettek mindnyájan keresztények. Jellemzi továbbá a katolicizmust, hogy hatással van az Egyház a legmagasabb állású, a legalacsonyabb sorú, a legműveltebb és a legtanulatlanabb emberre is. Gyermekai között számlálja minden osztály képviselőit. Ő a csüggedőnek vigasztalása, a szerencsés korholója, az ingadozó vezetője. Anyai szemmel néz az ártatlanságra, erős kézzel nehezedik rá a feslett életűre és méltóság a hangja a kevélyvel szemben. Megnyitja a tudatlan lelkét és meggyőzi a lángeszű értelmét. Nem szavak ezek: megtette ezeket, megteszi most is és vállalkozik rá újból. Amit igényel, az mindössze nyílt pálya és mozgási szabadság. Nem kíván pártfogást a világi hatalom részéről; régi időkben és országokban kérte ugyan és mint a protestantizmus is, felhasználta a világi hatalmat. Igaz, hogy igénybe vette, mert bizonyos korokban ez volt eljárásának az elismert, legcélszerűbb, magától adódó, ellentmondás nélküli módja és mert a nép is így várta tőle és eleve elismerte. De történelme azt is tanúsítja, hogy nincs rászorulva, mert elterjedt és felvirult nélküle is. Hálás minden szolgálatért és úgy veszi a világot, ahogy van; csak nyert erőszak tudja elnyomni. ... Ugyanaz, ami három évszázaddal ezelőtt volt, amikor az összes mostani felekezetek még nem voltak. Tapasztalhatjátok, hogy ugyanaz, hiszen azt hányják a szemére, hogy nem változik. Idő és tér nem érinti, mert eredete ott gyökerezik, hol sem tér, sem idő nincs, mert a végtelen, az örök Isten trónjáról jön.

35

35 – There is a religious communion claiming a divine commission, and holding all other religious bodies around it heretical or infidel; it is a well-organized, well-disciplined body; it is a sort of secret society, binding together its members by influences and by engagements which it is difficult for strangers to ascertain. It is spread over the known world; it may be weak or insignificant locally, but it is strong on the whole from its continuity; it may be smaller than all other religious bodies together, but is larger than each separately. It is a natural enemy to governments external to itself; it is intolerant and engrossing, and tends to a new modelling of society; it breaks laws, it divides families. It is a gross superstition; it is charged with the foulest crimes; it is despised by the intellect of the day; it is frightful to the imagination of the many. And there is but one communion such.

Place this description before Pliny or Julian; place it before Frederick the Second or Guizot. „Apparent dir's facies.” Each knows at once, without asking a question, who is meant by it. One object, and only one, absorbs each item of the detail of the delineation.

If there is a form of Christianity now in the world which is accused of gross superstition, of borrowing its rites and customs from the heathen, and of ascribing to forms and ceremonies an occult virtue; – a religion which is considered to burden and enslave the mind by its requisitions, to address itself to the weakminded and ignorant, to be supported by

sophistry and imposture, and to contradict reason and exalt mere irrational faith; – a religion which impresses on the serious mind very distressing views of the guilt and consequences of sin, sets upon the minute acts of the day, one by one, their definite value for praise or blame, and thus casts a grave shadow over the future; – a religion which holds up to admiration the surrender of wealth, and disables serious persons from enjoying it if they would; – a religion, the doctrines of which, be they good or bad, are to the generality of men unknown; which is considered to bear on its very surface signs of folly and falsehood so distinct that a glance suffices to judge of it, and that careful examination is preposterous; which is felt to be so simply bad, that it may be calumniated at hazard and at pleasure, it being nothing but absurdity to stand upon the accurate distribution of its guilt among its particular act, or painfully to determine how far this or that story concerning it is literally true, or what has to be allowed in candour, or what is improbable, or what cuts two ways, or what is not proved, or what may be plausibly defended; – a religion such, that men look at a convert to it with a feeling which no other denomination raises except Judaism, Socialism, or Mormonism, viz. with curiosity, suspicion, fear, disgust, as the case may be, as if something strange had befallen him, as if he had had an initiation into a mystery, and had come into communion with dreadful influences, as if he were now one of a confederacy which claimed him, absorbed him, stripped him of his personality, reduced him to a mere organ or instrument of a whole; – a religion which men hate as proselytizing, anti-social, revolutionary, as dividing families, separating chief friends, corrupting the maxims of government, making a mock at law, dissolving the empire, the enemy of human nature, and a „conspirator against its rights and privileges;” – a religion which they consider the champion and instrument of darkness, and a pollution calling down upon the land the anger of heaven; – a religion which they associate with intrigue and conspiracy, which they speak about in whispers, which they detect by anticipation in whatever goes wrong, and to which they impute whatever is unaccountable; a religion, the very name of which they cast out as evil, and use simply as a bad epithet, and which from the impulse of self-preservation they would persecute if they could; – if there be such a religion now in the world, it is not unlike Christianity as that same world viewed it, when first it came forth from its Divine Author.

On the whole, then, we have reason to say, that if there be a form of Christianity at this day distinguished for its careful organization, and its consequent power; if it is spread over the world; if it is conspicuous for zealous maintenance of its own creed; if it is intolerant towards what it considers error; if it is engaged in ceaseless war with all other bodies called Christian; if it, and it alone, is called „Catholic” by the world, nay, by those very bodies, and if it makes much of the title, if it names them heretics, and warns them of coming woe, and calls on them one by one, to come over to itself, overlooking every other tie; and if they, on the other hand, call it seducer, harlot, apostate, Anti-Christ, devil; if, however much they differ one with another, they consider it their common enemy; if they strive to unite together against it, and cannot; if they are but local; if they continually subdivide; and it remains one; if they fall one after another, and make way for new sects, and it remains the same, such a religious communion is not unlike historical Christianity, as it comes before us at the Nicene Era.

If then there is now a form of Christianity such, that it extends throughout the world, though with varying measures of prominence of prosperity in separate places; – that it lies under the power of sovereigns and magistrates, in various ways alien to its faith; – the flourishing nations and great empires, professing or tolerating the Christian name, lie over against it as antagonists; – that schools of philosophy and learning are supporting theories, and following out conclusions, hostile to it, and establishing an exegetical system subversive of its Scriptures; – that it has lost whole Churches by schism, and is now opposed by powerful communions once part of itself; – that it has been altogether or almost driven from

some countries; – that in others its line of teachers is overlaid, its flocks oppressed, its Churches occupied, its property held by what may be called a duplicate succession; – that in others its members are degenerate and corrupt, and are surpassed in conscientiousness and in virtue, as in gifts of intellect, by the very heretics whom it condemns; – that heresies are rife and bishops negligent within its own pale; – and that amid its disorders and its fears there is but one Voice for whose decisions the peoples wait with trust, one Name and one See to which they look with hope, and that name Peter, and that See Rome; – such a religion is not unlike the Christianity of the fifth and sixth Centuries.

When we consider the succession of ages during which the Catholic system has endured, the severity of the trials it has undergone, the sudden and wonderful changes without and within which have befallen it, the incessant mental activity and the intellectual gifts of its maintainers, the enthusiasm which it has kindled, the fury of the controversies which have been carried on among its professors, the impetuosity of the assaults made upon it, the ever-increasing responsibilities to which it has been committed by the continuous development of its dogmas, it is quite inconceivable that it should not have been broken up and lost, were it a corruption of Christianity. Yet it is still living, if there be a living religion or philosophy in the world; vigorous, energetic, persuasive, progressive; vires acquirit eundo; it grows and is not overgrown; it spreads out, yet is not enfeebled; it is ever germinating, yet ever consistent with itself...

It is true, there have been seasons when, from the operation of external or internal causes, the Church has been thrown into what was almost a state of deliquium; but her wonderful revivals, while the world was triumphing over her, is a further evidence of the absence of corruption in the system of doctrine and worship into which she has developed. If corruption be an incipient disorganization, surely an abrupt and absolute recurrence to the former state of vigour after an interval, is even less conceivable than a corruption that is permanent. Now this is the case with the revivals I speak of. After violent exertion men are exhausted and fall asleep; they wake the same as before, refreshed by the temporary cessation of their activity; and such has been the slumber and such the restoration of the Church. She pauses in her course, and almost suspends her functions; she rises again, and she is herself once more; all things are in their place and ready for action. Doctrine is where it was, and usage and precedence, and principle, and policy; there may be changes, but they are consolidations or adaptations; all is unequivocal and determinate, with an identity which there is no disputing.

Dev., 208, 245-247, 272-273, 321-322.; Dev., 437-438, 447

35 – Van egy vallási közösség, mely isteni megbízatást tulajdonít magának és minden más vallási alakulatot maga körül eretnekségnek vagy hitetlenségnek tekint: jól szervezett, szigorú fegyelmű testület; valamiféle titkos társaság, amennyiben tagjait kívülállóktól nehezen felderíthető hatások és kötelezettségek által tartja össze. Szét van szóródva az ismert világon; egyes helyeken lehet gyenge és jelentőség nélküli, egészében azonban összetartása révén erős; lehet kisebb, mint az összes vallási testületek együttesen, de nagyobb, mint mindegyikük külön. Természetes ellenfele a külső hatalmaknak, türelmetlen, érvényesülni kíván és a társadalom átalakítására törekszik; törvényeket tör, szétszakít családokat. Közönséges babonaságnak tekintik, a legsúlyosabb vádakkal terhelik, megveti napjaink értelmisége; a tömeg képzeletében borzadály. És csak egy ilyen közösség van.

Mutasd meg e jellemzést Pliniusnak vagy Juliának, tárd elő II. Frigyesnek vagy Guizotnak: „Apparent dirae facies – Komorult ábrázatok tűnnek elő!” (Vergilius: Aeneis, II. 622) nem kérdezősködni tovább, mindegyikük tudja azonnal, hogy mire vonatkozik. Egyetlen dolog van és csakis az az egy, amelyre illik e jellemzés minden részlete.

Ha van a kereszténységnek ma is egy olyan alakja a világon, amelyet közönséges babonasággal vádolnak, vádolnak azzal, hogy szertartásait és szokásait a pogányoktól vette át, hogy külső formáságoknak és ünnepélyességeknek titkos erőt tulajdonít; – olyan vallás, melyről azt mondják, hogy követelményeivel a szellemet megterheli és rabszolgaságba dönti, hogy gyengeértelműek és tudatlanok felé fordul, csak álokoskodással és csalárdsággal tartja fenn magát, és hogy ellentmond az észnek és merőben értelmetlen hitet magasztal; – olyan vallás, mely komoly lelkekbe a bűnösségről és a bán következményeiről a leggyötrőbb fogalmakat oltja be, amely sorban a legkisebb napi cselekedetekre a dicséret vagy gáncs végérvényes pecsétjét nyomja és így terhes árnyékot vet a jövőre; – olyan vallás, mely a jólét feláldozását dicsóítja és komoly embereket, még ha kívánnák is, képtelenné teszi az élet élvezésére; – olyan vallás, melynek tanai, legyenek bár jók vagy elvetendők, az embereket nagy tömegei előtt ismeretlenek; mely már az első tekintetre meg van bélyegezve balgasággal és hazugsággal, oly nyilvánvalóan, hogy legkisebb megnyilvánulása elegendő elítélésre, és dőreség a szorgosabb utánajárás; olyan vallás, amelyet annyira általánosan megvetendőnek éreznek, hogy vaktában és tetszés szerint rágalmazható: mivel már csakugyan esztelenség lenne bűnösségét egyes tettei szerint pontosan részletezni vagy gondosan meghatározni, mennyiben igaz szó szerint ez vagy az a róla szóló történet, mi az, ami jóhiszeműen elfogadható, mi valószínűtlen vagy kétféleképpen magyarázható, mi az, ami nincs bebizonyítva, vagy mi az, ami ésszerűen még védelmezhető; – olyan természetű vallás, hogy a konvertitát valami oly érzéssel kell tekinteni, amilyent a zsidóságon...és a mormonokon kívül semmi más vallási alakulat sem kelt: vagyis, ahogy adódik, kíváncsisággal, gyanakodással, szorongással, kedvetlen érzéssel, mintha az illetőt valami egészen idegenszerű szállta volna meg, mintha valami titokzatosság beavatottja lenne, oly közösségbe lépett volna, melynek félelmetes a befolyása, oly szövetség tagjává lett volna, mely teljesen megkötötte, magába szívta, személyiségétől megfosztotta és lealacsonyította e testület egészének pusztá szervévé vagy eszközévé; – olyan vallás, melyet, mint lélekhalaszt, társadalomellenest, forradalmárt, családok felbomlasztóját, barátságok szétszakítóját, az állami rend alapelveinek megrontóját, a törvény megcsúfolóját az országok tönkretevőjét, az emberi természet ellenségét, „jogai és előjogai elleni összeesküvőt” csak gyűlölni lehet; – olyan vallás, melyet a sötétség előharcosának és eszközének, fertőnek tekintenek, mi kihívja az országra az ég haragját, olyan vallás, mellyel kapcsolatban mindjárt fondorlatra és összeesküvésre gondolnak, csak sugdosva beszélnek róla, alattomoságait sejtik és eleve működni gyanítják, ha valami rosszul megy, és neki róják fel, ami megmagyarázhatatlan; – olyan vallás, melynek már a nevét is, mint rosszat megvetik, csak szidalmul használják, és amelyet az önfenntartás egyszerű ösztönéből üldöznek, amennyire lehet; – ha van ilyen vallás ma a világon, nem különbözik a kereszténységtől, ahogyan azt ugyanez a világ nézte, amikor Isteni Alapítójától eredetét vette.

[Továbbá,] ha van napjainkban is a kereszténységnek olyan alakja, mely elüt a többitől gondos szervezetével és ebből következő hatalmával, ha szét van szóródva a világon, ha feltűnik buzgalommal telt szilárd ragaszkodása Credo-jához, ha türelmetlen mindennel szemben, amit tévedésnek tekint, ha szakadatlan harcban áll minden más kereszténynek nevezett testülettel, ha őt és csakis őt nevezi a világ, sőt ezek a többi közösségek is „katolikusnak” és büszke e címére; ha ő maga eretneknek nevezi ezeket és figyelmezteti a jövőendő veszélyre és hívja az egyiket is, a másikat is, hogy nem törődve semmi más köteléssel térjen hozzá, és ha ezek a többiek ezzel szemben kísértőnek, megromlottak, hitárulónak, antikrisztusnak, ördögnek nevezik; ha ezek, bármily egyenetlenek is egymás között, mégis őt tekintik közös ellenségüknek; és minden erővel igyekeznek egyesülni ellene és nem tudnak; ha ezek területileg korlátozottak maradnak és folyton tovább szakadoznak, míg ő egységes marad; ha ezek sorban felváltják egymást, hogy új szektáknak adjanak helyet,

míg ő ugyanaz marad: – ha van a kereszténységnek napjainkban is ilyen alakja, nem különbözik az a niceai zsinat korának történelmi kereszténységétől.

*

Ha végigtekintjük az idők sorát, amelyet a katolicizmus átélt, a kiállott kemény megpróbáltatásokat, a rászakadt hirtelen és meglepő, külső és belső változásokat, hitvallóinak szakadatlan szellemi tevékenységét és lelki adományait, a lelkesedést, amelyet keltett, teológusai hitvitáinak szenvedélyességét, az ellene intézett rohamok hevesességét, dogmái szakadatlan kifejlődése következtében állandóan növekvő felelősségét: akkor egyszerűen elképzelhetetlen, hogy ha a katolicizmus elfajulása volna a kereszténységnek, már régen össze ne tört és el ne pusztult volna. Pedig még mindig élet, ha vallás és bölcsélet egyáltalában élő a világban; fiatalosan üde, átütő erejű, meggyőző, fejlődő; vires *acquirit eundo*, ereje növekszik fejlődésével; nő és nem nővi túl magát; szétterjeszkedik, de nem gyengül; mindig újjásarjad és mégis mindig azonos marad önmagával. ...

Igaz, voltak idők, amikor külső és belső okokból oly helyzetbe sodródott az Egyház, ami majdnem az ájulás állapotával volt egyenlő; de csodálatos újjáéledései mindenkor, amidőn a világ már győzedelmeskedni vélt fölötte, csak újabb bizonyítékai annak, hogy tanításának és vallásgyakorlatának abban a rendszerében, amelyet kifejlesztett, a pusztulásnak semmi csírája sincsen. Ha a romlás kezdődő bomlást jelent, akkor bizonyára kevésbé érthető a korábbi erőteljes életnek hosszú szünet után bekövetkezett váratlan és teljes visszatérése, mint a tartós hanyatlás. S éppen ez jellemzi a szóban forgó újjáéledéseket. Nagy megerőltetés után az emberek kimerülnek és álomba zuhannak; felébredve ugyanazok, mint korábban voltak, de felüdültek az ideiglenes pihenéstől. Ilyenféle az Egyház szunnyadása és újjáéledése is. Nyugszik élete folyamán és alig tevékenykedik, majd fölkel és ugyanaz, mint korábban volt: minden tetre készen áll a maga helyén. A tan, a szokások, egyházi rangsor, elvek, kormányzat ugyanaz, ami volt; történhetnek változtatások, de ezek vagy szilárdítások, vagy alkalmazások; minden egyértelmű és határozott, elvitathatatlan azonossággal.

36

36 – Why do not blind men see the sun? because they have no eyes; in like manner it is vain to discourse upon the beauty, the sanctity, the sublimity of the Catholic doctrine and worship, where men have no faith to accept it as Divine. They may confess its beauty, sublimity, and sanctity, without believing it; they may acknowledge that the Catholic religion is noble and majestic; they may be struck with its wisdom, they may admire its adaptation to human nature, they may be penetrated by its tender and winning bearing, they may be awed by its consistency. But to commit themselves to it, that is another matter; to choose it for their portion, to say with the favoured Moabitess, „Whithersoever thou shalt go, I will go! and where thou shalt dwell, I will dwell; thy people shall be my people, and thy God my God,” this is the language of faith. A man may revere, a man may extol, who has no tendency whatever to obey, no notion whatever of professing. And this often happens in fact: men are respectful to the Catholic religion; they acknowledge its services to mankind, they encourage it and its professors; they like to know them, they are interested in hearing of their movements, but they are not, and never will be, Catholics. They will die as they have lived, out of the Church, because they have not possessed themselves of that faculty by which the Church is to be approached. Catholics who have not studied them or human nature will wonder they remain where they are; nay, they themselves, alas for them! will sometimes lament they cannot become Catholics. They will feel so intimately the blessedness of being a Catholic that they will cry out, „Oh, what would I give to be a Catholic! Oh, that I could

believe what I admire! but I do not, and I can no more believe merely because I wish to do so, than I can leap over a mountain. I should be much happier were I a Catholic; but I am not; it is no use deceiving myself; I am what I am; I revere, I cannot accept.”

Mix., 207-208.

36 – Miért nem látják vakok a napot? mert nincs szemük; éppen így hiábavaló a katolikus tan és istentisztelet szépségéről, szentségéről, magasztosságáról beszélni olyan embereknek, akik nem hiszik isteni eredetét. Elismerhetik szépségét, magasztosságát, szentségét anélkül, hogy hinnének benne; elismerhetik, hogy a katolikus vallás nemes és fenséges; megdöbbenhetnek bölcsességétől, csodálhatják az emberi természethez való alkalmazkodását, meghatódhatnak finom és megnyerő magatartása láttára, nagyon tisztelhetik következetességét. De hogy átadják magukat neki, az már valami más dolog; hogy őt válasszák osztályrészükül s a kegyelemmel áldott moabitanővel mondják: „Bárhová mégy, megyek s ahol megtelepszél, én is megtelepszem; néped az én népem, Istened az én Istenem” (Ruth, 1:16), ez már a hit szava. Az ember tisztelhet, az ember magasztalhat valamit, és mégsem hajlandó hallgatni rá, mégsem gondol arra, hogy vallja is. És ez gyakran előfordul az életben: telve vannak az emberek mély tisztelettel a katolikus egyház iránt; elismerik az emberiségért tett szolgálatait, bátorítják őt és híveit; tetszelegnek abban, hogy ismerik, érdeklődéssel hallanak mozgalmairól, maguk azonban nem katolikusok és nem is lesznek soha. Meghalnak, amint éltek, az Egyházon kívül, mert hiányzik belőlük az a tulajdonság, amely által közeledünk az Egyházhoz. Katolikusok, akik nem ismerik őket vagy az emberi természetet, csodálkoznak, hogy ott maradnak, ahol vannak; sőt ők maguk, szegények panaszkodnak néha, hogy nem tudnak katolikusokká lenni. Annyira mélyen érzik belülről, mily boldogságot jelent katolikusnak lenni, hogy szeretnék felkiáltani: „Ó, mit nem adnék érte, ha katolikus volnék! Ó, ha hinni tudnám, amit csodálok! De nem hiszem és hinni csupán azért, mert szeretném hinni, éppoly kevésbé tudom, miként hegyet nem tudok átugorni. Sokkal boldogabb lennék, ha katolikus volnék; de nem vagyok; nem segít, ha áltatom magam; az vagyok, ami vagyok; tisztelem, de magamévá tenni nem tudom.”

37

37 – Faith is, in its very nature, the acceptance of what our reason cannot reach, simply and absolutely upon testimony.

There is, of course, a multitude of cases in which we allowably and rightly accept statements as true, partly on reason, and partly on testimony. We supplement the information of others by our own knowledge, by our own judgment of probabilities; and, if it be very strange and extravagant, we suspend our assent. This is undeniable; still, after all, there are truths which are incapable of reaching us except on testimony, and there is testimony which, by and in itself, has an imperative claim on our acceptance.

As regards Revealed Truth, it is not Rationalism to set about to ascertain, by the exercise of reason, what things are attainable by reason, and what are not; nor, in the absence of an express Revelation, to inquire into the truths of Religion, as they come to us by nature; nor to determine what proofs are necessary for the acceptance of a Revelation, if it be given; nor to reject a Revelation on the plea of insufficient proof; nor, after recognizing it as divine, to investigate the meaning of its declarations, and to interpret its language; nor to use its doctrines, as far as they can be fairly used, in inquiring into its divinity; nor to compare and connect them with our previous knowledge, with a view of making them parts of a whole; nor to bring them into dependence on each other, to trace their mutual relations, and to pursue them to their legitimate issues. This is not Rationalism; but it is Rationalism to accept the Revelation, and then to explain it away; to speak of it as the Word of God, and to treat it as

the world of man; to refuse to let it speak for itself; to claim to be told the why and the how of God's dealings with us, as therein described, and to assign to Him a motive and a scope of our own; to stumble at the partial knowledge which he may give us of them; to put aside what is obscure, as if it had not been said at all; to accept one half of what has been told us, and not the other half; to assume that the contents of Revelation are also its proof; to frame some gratuitous hypothesis about them, and then to garble, gloss and colour them, to trim, clip, and pare away, and twist them, in order to bring them into conformity with the idea to which we have subjected them.

The Rationalist makes himself his own centre, not His Maker; he does not go to God, but he implies that God must come to him.

Ess., 31-32,33.

37 – A hit, a maga igazi lényege szerint, egyszerűen és feltétlenül, tanúskodás alapján való elfogadása valaminek, amit az eszünk nem tud felfogni.

Természetesen nagyon sok esetben megengedett módon és joggal fogadunk el állításokat részben az értelemre, részben tanúskodásra támaszkodva, igazaknak. Kiegészítjük mások tudósításait a saját tudásunkkal, valószínűsítjük a saját ítéletünkkel; és ha ez a tudósítás nagyon szokatlan és túlzó, függőben tartjuk elfogadását. Ez tagadhatatlan; mindazonáltal mégis vannak igazságok, melyek tanúskodás nélkül tudomásunkra sem jutnának, és ebben az esetben a tanúskodás önmaga által és önmagában kényszerítő igényt tart rá, hogy elfogadjuk.

A kinyilatkoztatott igazságot tekintve nem racionalizmus, ha az elme tevékenységével igyekezünk kikutatni, mely dolgok érthetők meg ésszel és melyek nem; kifejezett kinyilatkoztatás hiányában az sem az, ha a vallási igazságokat úgy kutatjuk, mint természetes dolgokat; az sem az, hogy meghatározzuk, milyen bizonyítékok szükségesek elfogadásához, ha kinyilatkoztatás adatik; az sem az, hogyha nincs elegendő bizonyíték rá, elvetünk egy kinyilatkoztatást; az sem az, hogy miután isteninek ismertük el, kinyilatkoztatásának az értelmét kutatjuk és kifejezőmódját magyarázzuk; az sem az, ha a benne foglalt tanokat használjuk, amennyiben illően használhatjuk, isteni eredetének kikutatására; az sem az, ha ezeket korábbi ismeretünkkel egyeztetjük és hozzákapcsoljuk azzal a szándékkal, hogy egy egész részeivé tegyük; az sem az, ha a tanokat egymással függésbe hozzuk, kölcsönös vonatkozásait kinyomozzuk és végső értelmüket keressük. Ez nem racionalizmus; de racionalizmus elfogadni a kinyilatkoztatást és azután értelmét elvenni; mint az Isten szaváról beszélni róla és azután emberi szóként bánni vele; visszautasítani, ha önmagáért akar beszélni; azt kívánni, hogy Isten végzéseinek miéért és mikéntjéért közölje velünk, mintegy kijelölve Neki a mi saját célunkat és szándékunkat; megütközni azon, hogy csak részleges ismeretet ad róluk; mellőzni, ami homályos, mintha egyáltalán nem is mondatott volna; elfogadni annak, amit kinyilvánított nekünk, az egyik felét és a másik felét nem; a kinyilatkoztatás tartalmát egyúttal annak bizonyosságául elfogadni; kieszelni valami önkényes feltevést róla, és azután alárendelve az eszmének, tartalmát meghamisítani, értelmezni, átszínezni, hozzácsiszolni, megcsonkítani, kisebbíteni és elferdíteni, elrendezni az eszménkhez képest: ez racionalizmus.

...A racionalista önmagát teszi a maga központjává, nem Teremtőjét; nem megy az Istenhez, hanem úgy viselkedik, mintha az Istennek kellene hozzájönnie.

38

38 – Faith is „the substance,” or the realizing of what as yet is not here, but only „hoped for”; it is the making present what is future. Again: it is „the evidence” of what is not seen, that is, the ground or medium of proof, on or through which the unseen is accepted as really existing. In the way of nature, we ascertain the things around and before us by sight; and

things which are to be by reason; but faith is our informant about things present which we do not see, and things future which we cannot forecast. And as sight contemplates form and colour, and reason the processes of argument, so faith rests on the divine word as the token and criterion of truth. And as the mind trusts to sense and reason, by a natural instinct, which it freely uses prior to experience, so in a parallel way, a moral instinct, independent of experience, is its impelling and assuring principle in assenting to revelation as divine. By faith then is meant the mind's perception or apprehension of heavenly things, arising from an instinctive trust in the divinity or truth of the external word, informing it concerning them.

Jfc., 252-253.

38 – A vallásos hit a „szilárd alapja”, vagy valóságként elfogadása annak, ami még nincs itt, hanem csak „reméljük”; az, ami jelenlévővé teszi a jövődöbelit. És ugyancsak „a bizonyosága” a láthatatlannak, vagyis bizonyító ok és eszköz, amivel és ami által a láthatatlant valóságosan létezőnek elfogadjuk. A természetben a körülöttünk és előttünk levő dolgokat látással ismerjük meg; és azokat a dolgokat, amelyeknek lenniök kell, az értelem által; de hit a tudósítónk jelenlévő dolgokról, amelyeket nem látunk, és jövődöbeliekről, amelyeket nem tudunk előre látni. És amint a szem az alakot és a színt, az ész pedig az érvelés folyamatát nézi, úgy a hit, mint az igazság jelére és bizonyosságára, az Isten szavára támaszkodik. ... Hitnek mondjuk tehát az égi dolgok szellemi meglátását vagy megértését, az ezeket feltáró külső szó isteni volta vagy igazsága iránti ösztönös bizalomból. ...

39

39 – Faith is the correlative, the natural instrument of the things of the Spirit. While Christ was present in the flesh, He might be seen by the eye; but His more perfect and powerful presence which we now enjoy, being invisible, can be discerned, and used by faith only. Thus faith is a mysterious means of gaining gifts from God, which cannot otherwise be gained; according to the text, „If thou canst believe, all things are possible to him that believeth.” If it was necessary for our justification that Christ should become a quickening Spirit and so be invisible; therefore it was as necessary for the same, in God's providence, that we should believe; as necessary a condition, in St. Paul's language, for „the heart to believe unto righteousness” as any one thing is a necessary condition of another, as (in this world) eating and drinking are necessary for animal life, or the sun for ripening the fruits of the earth, or the air for transmitting sounds... As the Spirit is the only justifier, so faith is the only recipient of justification. The eye sees what is material; the mind alone can embrace what is spiritual.

Jfc., 214-216.

39 – A hit a megfelelő és természetes útja a lelki dolgoknak. Amíg Krisztus testben járt, szemmel lehetett őt látni. Tökéletesebb és erőteljesebb jelenlétét azonban, melynek most örvendünk, – mivel láthatatlan, – csak a hit által érzékelhetjük és élvezhetjük. És így a hit titokzatos eszköz adományok elnyerésére Istentől; amelyeket más módon nem nyerhetünk el; az Írás szava szerint „Minden lehetséges annak, aki hisz.” (Mk 9:23) Ha megigazulásunk érdekében szükséges volt, hogy Krisztus élető szellemmé és ezzel láthatatlanná váljék, akkor az Isten terve szerint hasonlóképpen szükséges e cél érdekében, hogy higgyünk – Szent Pál tanítása szerint ugyanúgy szükséges feltétel „a szív hite a megigazulásra” (Róm 10:10), amint általában szükséges feltétele lehet valami egy másinak, amint étel és ital szükségesek (e világon) a testi élet számára, a nap a föld gyümölcsei megérlelésére vagy a levegő a hang továbbítására. ... Amint csak a Lélek tesz megigazulttá, úgy csak a hit nyeri el a megigazulást. A szem azt látja, ami anyagi, csak a szellem fogja fel azt, ami lelki.

40

40 – Faith is the gift of God, and not a mere act of our own, which we are free to exert when we will. It is quite distinct from an exercise of reason, though it follows upon it. I may feel the force of the argument for the divine origin of the Church; I may see that I ought to believe; and yet I may be unable to believe. This is no imaginary case; there is many a man who has ground enough to believe, who wishes to believe, but who cannot believe. It is always indeed his own fault, for God gives grace to all who ask for it, and use it, but still such is the fact, that conviction is not faith. Take the parallel case of obedience: many a man knows he ought to obey God, and does not and cannot, – through his own fault, indeed – but still he cannot; for through grace alone can he obey. Now, faith is not a mere conviction in reason, it is a firm assent, it is a clear certainty greater than any other certainty; and this is wrought in the mind by the grace of God, and by it alone. As then men may be convinced, and not act according to their conviction, so may they be convinced, and not believe according to their conviction. They may confess that the argument is against them, that they have nothing to say for themselves, and that to believe is to be happy; and yet, after all, they avow they cannot believe, they do not know why, but they cannot; they acquiesce in unbelief, and they turn away from God and His Church. Their reason is convinced, and their doubts are moral ones, arising in their root from a fault of the will. In a word, the arguments for religion do not compel any one to believe, just as arguments for good conduct do not compel any one to obey. Obedience is the consequence of willing to obey, and faith is the consequence of willing to believe; we may see what is right, whether in matters of faith or obedience, of ourselves, but we cannot will what is right without the grace of God. Here is the difference between other exercises of reason, and arguments for the truth of religion. It requires no act of faith to assent to the truth that two and two make four; we cannot help assenting to it; and hence there is no merit in assenting to it; but there is merit in believing that the Church is from God; for though there are abundant reasons to prove it to us, yet we can, without an absurdity, quarrel with the conclusion; we may complain that it is not clearer, we may suspend our assent, we may doubt about it, if we will, and grace alone can turn a bad will into a good one...

Mix., 211, 224-225.

40 – A hit Isten adománya és nem valami pusztán belőlünk való, mellyel tetszésünk szerint bánhatunk. Teljesen különbözik az ész meggyőződésétől, ámbár nyomon követi. ... A hit nem pusztán az értelem meggyőződése, hanem szilárd elismerés, világos bizonyosság, nagyobb, mint valami más bizonyosság; a lélekben jött létre Isten kegyelmével és csakis általa. Amint tehát meggyőződhetnek az emberek valamiről és mégsem cselekednek meggyőződésük szerint, ugyanúgy meggyőződhetnek valamiről anélkül, hogy meggyőződésük szerint higgyenek. ... Értelmük meggyőződött, és kétségeik erkölcsi jellegűek, mert gyökerükben az akarat hibájából származnak. Egyszóval a vallás melletti érvek senkit sem kényszerítenek hívésre, ugyanúgy, amint a jó magatartás melletti érvek senkit sem kényszerítenek engedelmességre. Engedelmesség az engedelmeskedni akarásból következik, a hit pedig a hinni akarásnak a folyománya; beláthatjuk magunktól hit dolgaiban éppúgy, mint az engedelmesség terén, hogy mi a helyes, – de megtenni azt, ami helyes, ezt nem tudjuk Isten kegyelme nélkül. Ez a különbség az ész egyéb megállapításai és a vallás igazsága melletti érvek között. Nem kell hittény hozzá, hogy a $2 \times 2 = 4$ -et igaznak elismerjük; nem tehetünk mást, minthogy elismerjük; és ezért semmi érdemünk sincs benne; azt azonban már érdem hinni, hogy az Egyház Istentől van; mert jóllehet bőségesen bizonyítják érvek, a végkövetkeztetés levonásától mégis esztelenség nélkül húzódozhatunk; panaszkodhatunk

talán, hogy nem világos előttünk, halaszthatjuk elismerésünket, kételkedhetünk, ha akarunk, és csakis a kegyelem tudja a renyhe akaratot jóra változtatni.

41

41 – We have reason to believe that God, our Maker and Governor, has spoken to us by Revelation; yet why has He not spoken more distinctly? He has given us doctrines which are but obscurely gathered from Scripture, and a Scripture which is but obscurely gathered from history... The Jews were left in the same uncertainty about Christ, in which we are about His doctrine... The Old Testament certainly does speak about the Messiah as a temporal monarch, and a conqueror of this world. We are accustomed to say that the prophecies must be taken spiritually; and rightly do we say so. True: yet does not this look like an evasion to a Jew? Is it not much more like an evasion, though it be not, than to say (what the Church does say and rightly) that rites remain, though Jewish rites are done away, because our rites are not Jewish, but spiritual, gifted with the Spirit, channels of grace?... The doctrines of the Church are not hidden so deep in the New Testament as the Gospel doctrines are hidden in the Old; but they are hidden; and I am persuaded that were men but consistent, who oppose the Church doctrines as being unscriptural, they would vindicate the Jews for rejecting the Gospel?...

Ess., 244-249.

41 – Megvan rá az okunk, hogy higgyük, Isten, a mi Teremtőnk és Urunk kinyilatkoztatta magát nekünk, – de miért nem szólt érthetőbben? Oktatott bennünket, de tanai csak homályosan olvashatók ki az Írásból, – az Írásból, mely szintén csak homályosan emelkedik ki a történelemből. ...

...Rendkívül figyelemreméltó, hogy a zsidók ugyanolyan bizonytalanságban voltak Krisztus felől, mint amilyenben mi vagyunk tanítását illetően. A felszólítás: „Vizsgáljátok az Írásokat” (Jn 5:39) és a béreaiak megdicsérése azért, hogy „nap-nap után kutatták az Írást” (ApCsel 17:11), világosan mutatja, hogy az isteni igazság az Ószövetségben sem a felszínen volt. ... Az igazság napja nem ragyogott át egyszerre a prófétai szót burkoló ködön. Homályos beszéd volt az a tömeg számára Krisztus eljövetele után éppúgy, mint előtte. Tagadhatatlan, hogy komoly nehézségeik voltak és vannak a zsidóknak Jézus Krisztusnak Messiásukul való elismerésük közben. Az Ószövetség kétségtelenül úgy beszélt a Messiásról, mint valami földi királyról és a világ meghódítójáról. Mi azt szoktuk mondani, hogy a profétákat szellemileg kell érteni és bizonyos, hogy joggal mondjuk. Igen; de nem tűnik-e ez a zsidók szemében pusztán valami kibúvásnak? És nem látszik-e még inkább kibúvásnak, ámbár nem az, ha azt mondjuk (amit az Egyház mond és joggal), hogy szertartásoknak maradniuk kell, mindazonáltal a zsidó szertartásokat meg kell szüntetni, mert a mi szertartásaink nem olyanok, mint a zsidókéi, hanem lelkiek, telve Szentlélekkel, a kegyelem csatornáit?...

...Az Egyház tanai nincsenek oly mélyen elrejtve az Újszövetségben; mint amennyire burkoltak az Evangélium tanai az Ószövetségben; de rejtve vannak és meggyőződésem: ha következetesek lennének azok, akik az Egyház tanait a Szentírással ellenkezőnek mondják, akkor a zsidókat is védelmükbe kellene venniük, amiért az Evangéliumot elvetették.

42

42 – This then, I say, is certainly a most striking coincidence in addition. Whatever perplexity any one of us may feel about the evidence of Scripture, or the evidence of Church doctrine, we see that such a perplexity is represented in Scripture as the lot of the Jews, too; and this circumstance, while it shows that it is a sort of law of God's providence, and thereby

affords an additional evidence of the truth of the Revealed system by showing its harmony, also serves to quiet and console, and moreover to awe and warn us. Doubt and difficulty, as regards evidence, seem our lot; the simple question is – What is our duty under it?...

Scripture is quite aware of those difficulties...it knows them all; it has provided against them by recognising them. It says, „Believe.”

Ess., 244-249.

42 – Úgy vélem, hogy kétségtelenül nagyon meglepő összetalálkozása ez a dolgoknak. Látjuk, hogy már a zsidók sorsaként vannak beállítva az Írásban olyan kétségeskedések, amilyen kétségeket valaki közülünk az Írás vagy az Egyház tanításának világos bizonyítékaival szemben érezhet. És ez a körülmény, mivel az isteni előrelátás valamilyen fajta törvényét mutatja és újabb bizonyítékot fűz általa, amennyiben összefüggését mutatja, a kinyilatkoztatás rendjének igazságához: arra szolgál, hogy megnyugtasson, megvigasztaljon bennünket, és ezenfelül szent mély tiszteletre késztet s intő jel számunkra. Úgy látszik, hogy bizonyításokat illetőleg kétely és nehézség már a mi osztályrészünk; a kérdés csak az: MI ennél a kötelességünk? ...

...Az Írás ismeri mindezeket a nehézségeket; előre megoldja, midőn elismeri. Azt mondja: Higgyetek! Mert tudja, anélkül, hogy hinnénk, nincs módunkban az isteni dolgok megismeréséhez jutnunk. ...

43

43 – Faith does not regard degrees of evidence. You might lay it down as a rule, speaking in the way of reason, that we ought to have faith according to the evidence. But this is not the case as regards religious faith, – which accepts the Word of God as firmly on the evidence which it is vouchsafed as if that evidence were doubled. This, indeed, we see to be the case as regards things of earth; and surely what we do towards men we may bear to do towards God. If any one whom we trust and revere told us any news, which he had perfect means of knowing, we should believe him; we should not believe it more thoroughly because presently another told it to us also. And in like manner, though it is quite certain that Almighty God might have given us greater evidence than we possess, that He speaks to us in the Bible; yet since He has given us enough, faith does not ask for more, but is satisfied, and acts upon what is enough; whereas unbelief is ever asking for signs, more and greater, before it will yield to the Divine Word.

P.S., VI, 258-260.

43 – A hit nem tekint tehát a bizonyítékok fokozataira. A természetes ész világánál alapszabálynak tekinthető, hogy annyit kell hinnünk, amennyit eszünkkel bizonyíthatunk: mentől több a bizonyíték, annál erősebbnek kell lennie a hitnek; és mentől kevesebb a bizonyíték, annál gyengébb hitet kívánnak tőlünk. A vallásos hit esetében azonban nincs így. A vallásos hit éppoly szilárdul elfogadja az Isten szavát annak a bizonyítéknak az alapján, ami kínálkozik neki, mintha a bizonyíték kétszer olyan erős lenne. Így cselekszünk, mint tapasztaljuk, már a földi dolgokban is; és amit az emberekkel szemben megteszünk, azt már csak az Istennel szemben is megtehetjük. Ha valaki, aki iránt bizalommal és tisztelettel viseltetünk, valami hírt hoz nekünk, amiért valóban kezeskedhet, akkor hiszünk neki; hitünk nem lesz szilárdabb azáltal, ha egy más ember is mondja. És hasonlóképpen: bár tökéletesen bizonyos, hogy a Mindenható Isten nagyobb bizonyosságokat adhatott volna, mint amilyeneket azzal kaptunk, amiket az Írásban mondott, mégis mivel eleget adott, a hit sem kérdez tovább, hanem megelégedett és aszerint cselekszik, ami elég, míg a hitetlenség mindig több és nagyobb jelet kíván, mielőtt Isten szavához igazodnék.

44

44 – What is faith itself but an acceptance of things unseen, from the love of them beyond the determinations of calculation and experience? Faith outstrips argument. If there is only a fair chance that the Bible is true, that heaven is the reward of obedience, and hell of wilful sin, it is worth while – it is safe – to sacrifice this world to the next. It were worth while, though Christ told us to sell all that we have and follow Him, and to pass our time here in poverty and contempt – it were worth while on that chance to do it. This, then, is what is meant by faith going against reason, that it cares not for the measure of probabilities; it does not ask whether a thing is more or less likely; but if there is a fair and clear likelihood what God's will is, it acts upon it. If Scripture were not true, we should in the next world be left where we were; we should, in the event, be no worse off than before; but if it be true, then we shall be infinitely worse off for not believing it than if we had believed it...

P. S., VI, 258-260.

44 – Mi egyéb tehát maga a hit, mint a láthatatlan dolgok elfogadása irántuk való szeretetből, túlmenően a számítás és tapasztalat megállapításain. Hitténynél elnémul a bizonyíték. Még ha csak egy egyszerű eshetőség is szól amellet, hogy a Szentírás igaz, hogy az engedelmesség jutalma a menny, hogy a szándékos véték büntetése a pokol: érdemes, biztonságos dolog ezt a világot a jövődöbeliért feláldozni. Érdemes volna, ha azt parancsolná is Krisztus, hogy hagyjunk ott mindent, amink van és kövessük Őt, és éljünk itt a földön szegénységben és megvetetten: – érdemes lenne megtenni e reményben. Ha azt mondják, hogy a hit ellenkezik az ésszel, ezzel azt gondolják, hogy nem latolgat aggályoskodva valószínűségeket. Nem kérdezi, hogy egy dolog jobban vagy kevésbé hihető-e, hanem mihelyt egy ésszerű és világos valószínűség szól Isten akarata mellett, aszerint cselekszik. Ha nem lenne a Szentírás igaz, azok maradnánk a jövődö világban, amik vagyunk, nem járnánk rosszabbul, mint előbb. De ha igaz, akkor megmérhetetlenül rosszabbul járunk, ha nem hittünk, mintha hittünk...

45

45 – Love of heaven is the only way to heaven. Sight will not move us; else why did Judas persist in covetousness in the very presence of Christ? why did Balaam, whose „eyes were opened,” remain with a closed heart? why did Satan fall, when he was a bright Archangel? Nor will reason subdue us; else why was the Gospel, in the beginning, „to the Greeks foolishness?” Nor will excited feelings convert us; for there is one who „heareth the word, and anon with joy receiveth it”; yet „hath no root in himself,” and „dureth” only „for a while.” Nor will self-interest prevail with us; or the rich man would have been more prudent, whose „ground brought forth plentifully,” and would have recollected that „that night his soul” might be „required of him.” Let us understand that nothing but the love of God can make us believe in Him or obey Him; and let us pray Him, who has „prepared for them that love Him, such good things as pass man's understanding, to pour into our hearts such love towards Him, that we, loving Him above all things, may obtain His promises, which exceed all that we can desire.”

P. S., VIII, 89-90.

45 – Szeretet az ég iránt az egyedüli út az égbe. Hogy látunk, nem visz bennünket előbbre. Különben hogyan átkodhatott volna meg Júdás kapzsiságában Krisztus valóságos jelenlétekor: Miért maradt zárva Balaam szíve, jóllehet „a szeme megnyílt”? Miért bukhatott el Sátán, holott ragyogó arkangyal volt? A gondolkodás sem tud bennünket a hit hatalma alá

vetni; miért volt különben az Evangélium „balgaság a görögöknek”? Heves érzelmek sem változtatnak meg bennünket; mert van, aki „az Isten igéjét hallgatja és mindjárt örömmel fogadja”, de „nincs annak benne gyökere” és „csak ideig-óráig tart”. Még önhasznunk sem tud bennünk felülkerekedni; különben az a gazdag ember, akinek „szántóföldje bőséges termést hozott”, okosabb lett volna és gondolt volna a lehetőségre, hogy „még az éjjel számonkérjük tőle lelkét”. Értsük meg, hogy semmi más, mint Isten szeretete tesz minket Benne hívőkké vagy Neki engedelmesekké; és az vesz rá bennünket, hogy könyörögjünk Hozzá, akik „nagyobb jót készítettek azoknak, akik Őt szeretik, mint ami emberi szellem felfoghat, hogy árásszon a szívünkbe oly szeretetet Iránta, hogy mindenekfölött szeretve Őt, elnyerjük ígéreteit, melyek minden vágyódásunkat felülmúlják”.

46

46 – Our difficulty and its religious solution are contained in the sixth chapter of St. John. After our Lord had declared what all who heard seemed to feel to be a hard doctrine, some in surprise and offence left Him. Our Lord said to the Twelve most tenderly, „Will ye also go away?” St. Peter promptly answered NO: but observe on what ground He put it: „Lord, to whom shall we go?” He did not bring forward evidences of our Lord’s mission, though He knew of such in abundance, in the miracles which our Lord wrought: but, still, questions might be raised about the so-called miracles of others, such as of Simon the sorcerer, or of vagabond Jews, or about the force of the evidence from miracles itself. This was not the evidence on which he rested personally, but this, – that if Christ were not to be trusted, there was nothing in the world to be trusted; and this was a conclusion repugnant both to his reason and to his heart. He had within him ideas of greatness and goodness, holiness and eternity – he had a love of them – he had an instinctive hope and longing after their possession. Nothing could convince him that this unknown good was a dream. Divine life, eternal life, was the object which his soul, as far as it had learned to realize and express its wishes, supremely longer for. In Christ he found what he wanted. He says, „Lord to whom shall we go?” implying he must go somewhere. Christ had asked „Will ye also go away?” He only asked about Peter’s leaving Himself; but in Peter’s thought to leave Him was to go somewhere else. He only thought of leaving Him by taking another god. That negative state of neither believing or disbelieving, neither acting this way nor that, which is so much in esteem now, did not occur to his mind as possible. The fervent Apostle ignored the existence of scepticism. With him his course was at best but a choice of difficulties – of difficulties perhaps, but still a choice. He knew of no course without a choice, – choice he must make. Somewhither he must go: whither else? If Christ could deceive him, to whom should he go? Christ’s ways might be dark, His words offer perplexing, but still he found in Him what He found nowhere else, – amid difficulties a realization of his inward longings. „Thou hast the words of eternal life.”

So far he saw. He might have misgivings at times; He might have permanent and in themselves insuperable objections; still in spite of such objections, in spite of the assaults of unbelief, on the whole, he was that in Christ which was positive, real and satisfying. He saw it nowhere else. „Thou,” he says, „has the words of eternal life; and we have believed and have known that thou art the Christ, the Son of the Living God.” As if he said, we believed and knew the day before. A sudden gust of new doctrines, a sudden inroad of new perplexities, shall not unsettle us. We have believed, we have known: we cannot collect together all the evidence, but this is the abiding deep conviction of our minds. We feel that it is better, safer, truer, more pleasant, more blessed to cling to Thy feet, O merciful Saviour, than to leave Thee, Thou canst not deceive us: it is impossible. We will hope in Thee against hope, and believe in Thee against doubt, and obey Thee in spite of gloom.”

Now what are the feelings I have described but the love of Christ? Thus love is the parent of faith.⁴ ... Love of God led St. Peter to follow Christ, and love of Christ leads men now to love and follow the Church, as His representative and voice.

Ess., 249-252.

46 – Nehézségünket és vallásos megoldását Szent János hatodik fejezete tartalmazza. Miután Urunk befejezte szavait, melyet összes hallgatói láthatólag kemény beszédnek éreztek, némelyek meglepődve és megütközve elhagyták őt. Ekkor Urunk nagy gyöngédséggel így szólt a tizenkettőhöz: „Ti is el akartok menni?” Szent Péter határozottan válaszol: Nem! De figyeljük meg jól, milyen megokolással: „Uram, kihez mennénk?” Nem szedte össze hirtelenében az Úr küldetése mellett bizonyítékait, bár tudott ilyeneket. Ismerte őket bőségesen, a csodákat, amelyeket Urunk tett; de ezekkel szemben felvetődhetett még mindig mások, így Simon mágus vagy más kőborló zsidók úgynevezett csodáinak kérdése, vagy magának a csodának a bizonyító ereje. Nem a csoda volt a bizonyíték, ami személyes biztonságot adott neki, hanem ez: ha Krisztusra nem hagyatkozhat, akkor semmi hitelreméltó nincs a világon; ez azonban olyan eredmény lett volna, ami ellen az esze és a szíve fellázadt. Magában hordta a nagyság és jóság, a szentség és örökkévalóság eszméit – és szerette őket; önkéntelen reménységgel és vágyódással vonzódott utána. Semmi sem tudhatta volna őt meggyőzni, hogy ez a láthatatlan jó csak álom. Isteni élet, örök élet: ezután vágyódott kimondhatatlanul a lelke, amennyire megtanulta, hogy utána való vágyát megjelenítse és kifejezze. Krisztusban megtalálta, amit keresett. Így szólt: „Uram, kihez mennénk?” – ezzel kifejezte, hogy valahová kell mennie. Krisztus ezt kérdezte: „Ti is el akartok menni?” Csak azt kérdezte, hogy el akarja-e Péter Őt hagyni; Péter gondolatában azonban Őt elhagyni annyit jelentett, mint valahová máshová menni. A gondolatot, hogy Őt elhagyja, csak úgy tudta érteni, hogy akkor valami más jót kell választania. Az a negatív álláspont, amely sem hit, sem hittagadás, sem így, sem úgy nem cselekszik, amit ma annyira értékelnek, egyáltalában nem jutott, mint lehetőség az eszébe. A lánglelkű apostol a szkepticizmusnak a létezéséről sem tud. Útja a legjobb esetben természetesen csak nehézségek közti választás volt – tele nehézségekkel talán, de mégis választás. Nem tudott választás nélküli útról – választania kellett. Kellett valahová mennie, – hová menjen máshová? Ha krisztus tévedésbe ejtethné, kihez menjen akkor? Krisztus útjai lehetnek homályosak, szavai gyakran megdöbbenők, de mégis megtalálta Benne, amit máshol sehol sem talált meg: minden nehézség mellett belső vágyódásának megvalósulását: „Az örök élet igéi nálad vannak.”

Ezt megérezte. Lehettek időnként aggodalmai, lehettek tartós és önmagukban leküzdhetetlen nehézségei; mégis e nehézségek ellenére, a hitetlenség kísértései ellenére, egészében azt látta meg Krisztusban, ami pozitív, valóságos, megnyugtató. Máshol nem látta ezt. „Az örök élet igéi, – így szólt, – nálad vannak, és mi hittük és megismertük, hogy te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.” Mintha ezt mondaná: Amellett akarunk maradni, amit tegnap hittünk és megismertünk, amit már a megelőző nap hittünk és megismertünk. Hirtelen hajlandóság új felfogásokhoz, új kápráztató gondolatok hirtelen felbukkanása ne tántorítson meg bennünket. „Hittünk és megismertünk;” nem tudjuk hirtelenében az összes bizonyítékokat előszedni, de maradandó, mély meggyőződés él a lelkünkben. Érezzük, hogy

⁴ The following note, part of which is embodied by Fr. P. in the text, was appended by Newman in 1872: „To say that 'love is the parent of faith'; – is true, if by 'love's is meant, not evangelical charity, the theological virtue, but that desire for the knowledge and drawing towards the service of our Maker which precedes religious conversion. Such is the main outline, personally and historically, of the inward reception of Revelation on the part of individuals, and does not at all exclude, but actually requires, the exercise of Reason, and the presence of grounds for believing, as in an incidental and necessary part of the process. The preliminary called in the text 'love,' but more exactly a 'pia affectio' or 'pia voluntas,' does not stand in antagonism or in contrast to Reason, but is a sovereign condition without which Reason cannot be brought to bear upon the great work in hand.”

jobb, megnyugtatóbb, igazabb, szebb, boldogítóbb a Te lábaidba kapaszkodni, ó könyörületes Üdvözítő, mint elhagyni Téged! Te nem vezethetsz bennünket félre, ez lehetetlen. Bízni akarunk Benned remény ellenére és hinni Benned kétség dacára, követni Téged homály ellenére.

És kérdezem most, mi más egyéb ez az érzés, mint Krisztus szeretete? Ez a szeretet a hit anyja. Hiszünk valamiben, amit nem látunk, szeretetből iránta; ha nem szeretnénk, akkor nem hinnénk. ... Ha az emberek nem hisznek az igének, amivel intik őket, mi más útjuk lehet a másvilágra? Az Isten iránti szeretet vette rá Pétert Krisztus követésére; és a Krisztus iránti szeretet vesz ma rá embereket, hogy szeressék és kövessék az Egyházat, mint az Ő képviselőjét és hangját.

47

47 – Faith and devotion are as distinct in fact as they are in idea. We cannot, indeed, be devout without faith, but we may believe without feeling devotion. Of this phenomenon every one has experience both in himself and in others; and we bear witness to it as often as we speak of realizing a truth or not realizing it...

It is like the distinction between objective and subjective truth. The sun in the spring-time will have to shine many days before he is able to melt the frost, open the soil, and bring out the leaves; yet he shines out from the first notwithstanding, though he makes his power but felt gradually. It is one and the same sun, though his influence day by day becomes greater.

Diff., II, 26,28.

47 – A szigorúan teológiai értelemben vett hit és a hit, mint áhítat, éppúgy különböznek a valóságban, mint eszmékben. Nem lehet áhítatunk hit nélkül és mégis hihetünk áhítat nélkül. E tényt magunk és mások tapasztalata tanúsítja, és ezt fejezzük ki, amikor életté vált és életté nem vált hitről beszélünk. ... Ugyanaz ez, mint az objektív és szubjektív igazság közti megkülönböztetésünk. Tavasszal a napnak néhány napon át kell sütnie, mielőtt képessé válik a fagyot megolvasztani, a talajt meglazítani és a rügyeket kifakasztani; süt ugyan kezdettől fogva, de az erejét csak lassan érezteti. A nap egy és ugyanaz, jóllehet a hatása napról-napra nagyobbodik. ...

48

48 – [Faith lives in works.] It is not (as it were) a shadow or phantom, which flits about without voice or power, but it is faith developed into height and depth and breadth, as if in a bodily form, not as a picture but as an image, with a right side and a left, a without and a within; not a mere impression or sudden gleam of light upon the soul, not knowledge, or emotion, or conviction, which ends with itself, but the beginning of that which is eternal, the operation of the Indwelling Power which acts from within us, outwards and round about us; works in us mightily, so intimately with our will as to be in a true sense one with it; pours itself out into our whole mind; runs over into our thoughts, desires, feelings, purposes, attempts, and works, combines them all together into one, makes the whole man its one instrument, and justifies him into one holy and gracious ministry, one embodied lifelong act of faith, one „sacrifice, holy, acceptable to God, which is his reasonable service.” Such is faith, springing up out of the immortal seed of love, and ever budding forth in new blossoms and maturing new fruit, existing indeed in feelings but passing on into acts, into victories of whatever kind over self, being the power of the will over the whole soul for Christ’s sake, constraining the reason to accept mysteries, the heart to acquiesce in suffering, the hand to work, the feet to run, the voice to bear witness, as the case may be. These acts we sometimes

call labours, sometimes endurances, sometimes confessions, sometimes devotions, sometimes services; but they are all instances of self-command, arising from Taith seeing the invisible world, and Love choosing it.

Jfc., 302-303.

48 – (A hit) tettekben él. Nem valamiféle árnyék vagy káprázat, mely hang vagy erő nélkül lebeg ide-oda, hanem a hit fejlődik magasságban, mélységben és szélességben, mintegy testi alakot öltve, nem olyan, mint a festmény, hacsaknem képmás, jobb és bal oldallal, külsővel és belsővel; nem pusztá benyomás vagy a fény hirtelen felvillanása a lélekben, nem tudás, érzelem vagy meggyőződés, hanem annak kezdete, ami örök, annak a Benne rejlő Hatalomnak a tevékenysége, amely belülről hat bennünk kifelé és köröskörül köröttünk, amely erőteljesen működik bennünk és oly bensőleg egybekapcsolódik akaratunkkal, hogy vadlói értelemben eggyé lesz vele; előzőnli egész szellemi életünket, kiárad gondolatainkba, vágyainkba, érzéseinkre, szándékainkba, kísérletezéseinkbe és tetteinkbe, mindezeket egybeforrasztja, az egész embert eszközzé alakítja és szent és kegyelemteljes szolgálatra, megtestesült, életfogytig tartó hittényre, „szent, Istennek tetsző áldozatra, ésszerű szolgálatra” (Róm 12:1) megerősíti. A hitélet tehát a szeretet halhatatlan magyából ered, szakadatlanul új áldásokba sarjad ki és új gyümölcsöt érlel. Az érzelmekben él ugyan, de tettekké fejlődik, mindenféle győzelmekké önmagunk fölött, az akarat ereje ez az egész lélek fölött Krisztusért, meghódolásra kényszeríti az elmét a titok előtt, csillapítja a szívet a szenvedésben, munkára készíti a kezét, futásra a lábat, tanúskodásra a hangot, amint a körülmény kívánja. Néha munkának, néha türelemnek, néha hitvallásnak, néha odaadásnak, néha szolgálatnak nevezzük; mindez azonban a láthatatlan világot néző Hitből és az azt megragadó Szeretetből fakadó önuralom.

49

49 – When a friend dies, we cannot believe him taken from us at first; – we cannot believe ourselves to be in any new place when we are just come to it. When we are told a thing, we assent to it, we do not doubt it, but we do not feel it to be true, we do not understand it as a fact which must take up a position or station in our thoughts, and must be acted from and acted towards, must be dealt with as existing: that is, we do not realize it. ...

At first children do not know that they are responsible beings; but by degrees they not only feel that they are, but reflect on the great truth, and on what it implies. Some persons recollect a time as children when it fell on them to reflect what they were, whence they came, whither they tended, why they lived, what was required of them. The thought fell upon them long after they had heard and spoken of God; but at length they began to realize what they had heard, and they began to muse about themselves. So, too, it is in matters of this world. As our minds open, we gradually understand where we are in human society. We have a notion of ranks and classes, of nations, of countries. We begin to see how we stand relatively to others. Thus a man differs from a boy; he has a general view of things; he sees their bearings on each other; he sees his own position, sees what is becoming, what is expected of him, what his duty is in the community, what his rights. He understands his place in the world, and, in a word, he is at home in it. ...

P. S., VI, 97, 98, 99.

49 – Ha egy barátunk meghal, eleinte egyáltalában nem tudjuk hinni, hogy elvesztettük. Nem tudjuk hinni, hogy új helyen vagyunk, amikor éppen csak odaértünk. Ha mondanak valamit: helybenhagyjuk és nem kételkedünk benne, de nem érezzük, hogy igaz, nem fogjuk fel olyan valóságként, aminek határozott helye van gondolkodásunkban, ami elindítja és

kíséri cselekedeteinket, amivel mint valami adottsággal számolni kell, – más szavakkal: nem vált létté a számunkra.

... A gyermekek kezdetben nem tudják, hogy felelősek; de azután fokozatosan nemcsak érzik, hogy azok, hanem gondolkoznak is ez egész igazságról, és arról, amit magában foglal. Sokan emlékeznek még gyermekkorukból arra az időre, amikor eszükbe ötlött gondolkozni róla, mik is tulajdonképpen, honnét jönnek, hová mennek, miért élnek, mit kell tenniük. Sokkal később gondoltak ezekre, mint ahogy hallottak és beszéltek az Istenről, de végül is bizonyos idő elteltével létté kezdett bennük válni, amit hallottak, és elkezdtek önmagukról eszmélni. ... ahogyan az eszünk nyílik, fokozatosan megértjük, hogy hová tartozunk az emberi társadalomban. Fogalmunk lesz a társadalmi rangokról és osztályokról, a nemzetekről és országokról. Látni kezdjük másokhoz való viszonyunkat. Így különbözik a férfi a gyermektől; áttekintése van a dolgokról, látja őket kölcsönös viszonyukban, látja a saját helyzetét, látja, mivé készül lenni, mit várnak tőle, mi a kötelessége a közösségben és mik a jogai. Meglátja a helyét a világban, vagyis egyszóval: otthon van benne.

50

50 – We begin our Catechism by confessing that we are risen [to a supernatural condition], but it takes a long life to apprehend what we confess. We are like people waking from sleep, who cannot collect their thoughts at once, or understand where they are. By little and little the truth breaks upon us. Such are we in the present world: sons of light, gradually waking to a knowledge of ourselves. For this let us meditate, let us pray, let us work, – gradually to attain to a real apprehension of what we are. Thus, as time goes on, we shall gain first one thing, then another. By little and little we shall give up shadows and find the substance. Waiting on God day by day we shall make progress day by day, and approach to the true and clear view of what He has made us to be in Christ.

P. S., VI, 97, 98, 99.

50 – A katekizmust azzal a vallomással kezdjük, hogy az üdvösségre vagyunk hivatottak, de hosszú életre van szükség, amíg megértjük, amit vallunk. Hasonlítunk ahhoz, aki álomból ébredve nem tudja egyszerre összeszedni gondolatait, vagy nem tudja, hogy hol van. Darabonként nyílik meg előttünk az igazság. Így vagyunk a jelen világban: a világosság gyermekei, lassanként ébredve a magunk ismeretére..., élményszerű megértésére annak, amik vagyunk. És amint az idő halad, először az egyik dolgot, azután a másikat értjük meg. Lépésről-lépésre tova engedjük az árnyakat és rátalálunk a lényegre. Várva az Istent napról-napra, előbbre haladunk napról-napra, és közeledünk az igazi és tiszta látáshoz: amire Ő hívott meg bennünket Krisztusban.

51

51 – By obeying the commands of Scripture, we learn that these commands really come from God; by trying we make proof; by doing we come to know. Now how comes this to pass? It happens in several ways.

1. Consider the Bible tells us to be meek, humble, singlehearted, and teachable. Now, it is plain that humility and teachableness are qualities of mind necessary for arriving at the truth in any subject, and in religious matters as well as others. By obeying Scripture, then, in practising humility and teachableness, it is evident we are at least in the way to arrive at the knowledge of God. On the other hand, impatient, proud, self-confident obstinate men are generally wrong in the opinions they form of persons and things. Prejudice and self-conceit blind the eyes and mislead the judgment, whatever be the subject inquired into... When I see a

person hasty and violent, harsh and high-minded, careless of what others feel, and disdainful of what they think; – when I see such a one proceeding to inquire into religious subject, I am sure beforehand he cannot go right – he will not be led into all the truth – it is contrary to the nature of things and the experience of the world that he should find what he is seeking. I should say the same were he seeking to find out what to believe or do in any other matter not religious, – but especially in any such important and solemn inquiry; for the fear of the Lord (humbleness, teachableness, reverence towards Him) is the very beginning of wisdom, as Solomon tells us; it leads us to think over things modestly and honestly, to examine patiently, to bear doubt and uncertainty, to wait perseveringly for an increase of light, to be slow to speak, and to be deliberate in deciding.

2. Consider, in the next place, that those who are trained carefully according to the precepts of Scripture, gain an elevation, a delicacy, refinement, and sanctity of mind, which is most necessary for judging fairly of the truth of Scripture.

A man who loves sin does not with the Gospel to be true, and therefore is not a fair judge of it; a mere man of the world, a selfish and covetous man, or a drunkard, or an extortioner, its, from a sense of interest, against that Bible which condemns him, and would account that man indeed a messenger of good tidings of peace who could prove to him that Christ's doctrine was not from God. „Every one that doeth evil hateth the light, neither cometh to the light, lest his deeds should be reproved.” I do not mean to say that such men necessarily reject the word of God, as if we could dare to conclude that all who do not reject it are therefore sure to be not covetous, drunkards, extortioners, and the like; for it is often a man's interest not openly to reject it, though it be against him; and the bulk of men are inconsistent, and have some good feelings left, even amid their sins and vices, which keep them from going all lengths. But, while they still profess to honour, at least they try to pervert and misinterpret Scripture, and that comes to the same thing. They try to persuade themselves that Christ will save them, though they continue in sin; or they wish to believe that future punishment will not last for ever; or they conceive that their good deeds or habits, few and miserable as they are at best, will make up for the sins of which they are too conscious. Whereas such men as have been taught betimes to work with God their Saviour, – in ruling their hearts, and curbing their sinful passions, and changing their wills, – though they are still sinners, have not within them that treacherous enemy of the truth which misleads the judgments of irreligious men.

But to proceed. Consider, moreover, that those who try to obey God evidently gain a knowledge of themselves at least; and this may be shown to be the first and principal step towards knowing God. For let us suppose a child, under God's blessing, profiting by his teacher's guidance, and trying to do his duty and please God. He will perceive that there is much in him which ought not to be in him. His own natural sense of right and wrong tells him that peevishness, sullenness, deceit, and self-will, are tempers and principles of which he has cause to be ashamed, and he feels that these bad tempers and principles are in his heart. As he grows older, he will understand this more and more. Wishing, then, and striving to act up to the law of conscience, he will yet find that, with his utmost efforts, and after his most earnest prayers, he still falls short of what he knows to be right, and what he aims at. Conscience, however, being respected, will become a more powerful and enlightened guide than before; it will become more refined and hard to please; and he will understand and perceive more clearly the distance that exists between his own conduct and thoughts, and perfection. He will admire and take pleasure in the holy law of God, of which he reads in Scripture; but he will be humbled withal, as understanding himself to be a continual transgressor against it. Thus he will learn from experience the doctrine of original sin, before he knows the actual name of it. He will, in fact, say to himself, what St. Paul describes all beginners in religion as saying, „What I would, that do I not; but what I hate, that do I. I delight in the law of God after the

inward man, but I see another law in my members, warring against the law of my mind, and bringing me into captivity. I know that in my flesh dwelleth no good thing.” The effect of this experience will be to make him take it for granted, as an elementary truth, that he cannot gain heaven for himself; to make him feel himself guilty before God; and to feel, moreover, that even were he admitted into the Divine presence, yet, till his heart be (so to say) made over again, he cannot perfectly enjoy God. This, surely, is the state of selfknowledge; these are the convictions to which every one is brought on, who attempts honestly to obey the precepts of God. I do not mean that all that I have been saying will necessarily pass through his mind, and in the same order, or that he will be conscious of it, or be able to speak of it, but that on the whole thus he will feel.

When, then, even an unlearned person thus trained – from his own heart, from the action of his mind upon itself, from struggles with self, from an attempt to follow those impulses of his own nature which he feels to be highest and noblest, from a vivid natural perception (natural, though cherished and strengthened by prayer; natural, though unfolded and diversified by practice; natural, though of that new and second nature which God the Holy Ghost gives), from an innate, though supernatural perception of the great vision of Truth which is external to him (a perception of it, not indeed in its fulness, but in glimpses, and by fits and seasons, and in its persuasive influences, and through a courageous following on after it, as a man in the dark might follow after some dim and distant light) – I say, when a person thus trained from his own heart, reads the declarations and promises of the Gospel, are we to be told that he believes in them merely because he has been bid believe in them? Do we not see he has besides this a something in his own breast which bears a confirming testimony to their truth? He reads that the heart is „deceitful above all things and desperately wicked,” and that he inherits an evil nature from Adam, and that he is still under its power, except so far as he has been renewed. Here is a mystery; but his own actual and too bitter experience bears witness to the truth of the declaration; he feels the mystery of iniquity within him. He reads, that „without holiness no man shall see the Lord”; and his own love of what is true and lovely and pure approves and embraces the doctrine as coming from God. He reads that God is angry at sin, and will punish the sinner, and that it is a hard matter, nay, an impossibility, for us to appease His wrath. Here, again, is a mystery: but here, too, his conscience anticipates the mystery, and convicts him; this mouth is stopped. And when he goes on to read that the Son of God has Himself come into the world in our flesh, and died upon the Cross for us, does he not, amid the awful mysteriousness of the doctrine, find those words fulfilled in him which that gracious Saviour uttered, „And I, if I be lifted up from the earth, will draw all men unto Me!” He cannot choose but believe in Him. He says, „O Lord, Thou art stronger than I, and hast prevailed.”

P. S., VIII, 112-117.

51 – ...Ha a Szentírás utasításainak engedelmeskedünk, akkor rájövünk, hogy utasításai valóban az Istentől vannak. A gyakorlat során bizonyosságra teszünk szert, cselekvés közben megismeréshez jutunk...

1. Fontoljuk meg: A Szentírás azt tanítja, hogy szelídek, alázatosak, gyermekdedek és tanulékonyak legyünk. Az pedig világos, hogy az alázatos és tanulékony lelkület az a szellemi beállítottság, amelyre szükségünk van, hogy akár vallási, akár más dolgokban eljussunk az igazsághoz. A szentírásnak való engedelmesség révén tehát, ami által alázatban és tanulékonyágban gyakoroljuk magunkat, nyilvánvalóan legalábbis útban vagyunk az Isten megismerése felé. A türelmetlen, önhitt, magabízó, önféjű emberek viszont általánosságban helytelenül ítélik meg az embereket és dolgokat. Előítélet és beképzeltség mindenféle vizsgálódásban megvakítja a szemet és tévútra vezeti az ítéletet. ... Amikor valaki olyat látok vallási vizsgálódásba kezdeni, aki neki idegen gondolkozású és érzületű emberekkel szemben

nyugtalan és erőszakos, uralkodni vágyó és gőgös, szeretetlen és kevély, akkor eleve biztos vagyok abban, hogy nem fog jó úton haladni. Nem fog minden igazság mélyére látni; a dolog természete ellen és az emberiség tapasztalata ellenére lenne, hogy megtalálja, amit keres. Ugyanezt mondanám róla, hogy valami más, nem vallási vonatkozású dologban kutatná, hogy mit kell elfogadnia vagy tennie; még inkább mondom tehát az ilyen fontos és komoly vizsgálódásban. Mert, mint Salamon mondja: az Úr félelme (az aláztatosság, tanulékonyosság és mély tisztelet iránta) a bölcsesség igazi kezdete. Ez tanít meg szerényen és becsületesen gondolkodni a dolgokról, türelmesen vizsgálódni, kételyt és bizonytalanságot elviselni, állhatatosan várni a növekedő fényre, halknak lenni a véleménynyilvánításban, óvatosnak a döntésben.

2. Fontoljuk meg ezután, hogy az, aki a Szentírás utasítása szerint gondosan fegyelmezi önmagát, szellemi emelkedettségre, finom megértő érzékenységre és a benső élet szentségére tesz szert; és ez nagyon szükséges a Szentírás igazságának helyes megítéléséhez.

Aki szereti a bűnt, természetesen nem kívánja, hogy az Evangélium igaz legyen, nem lehet ezért megvesztegethetetlen bírója. Egy egészen világi ember, egy önző, kapzsi, iszákos vagy uzorás ember saját érdekében elfogult a Bibliával szemben, mely kárhóztatja és bizonyos, hogy azt tekintené igazi békehírnöknek, aki bebizonyítaná, hogy Krisztus tanítása nem az Istentől van. „Mindaz, aki gonoszt tesz, gyűlöli az világosságot és nem megy a világosságra, hogy nyilvánosságra ne jussanak tettei.” (Jn 3:20) Nem akarom azt mondani, hogy az ilyen ember szükségszerűleg elutasítja az Isten ígését, de éppily kevésbé merhetjük megfordítva azt következtetni, hogy mindenki, aki nem utasítja el, már bizonyos lehetne ezért, hogy nem kapzsi, iszákos, uzorás és más ehhez hasonló. Hiszen lehetnek valakinek okai, hogy Isten ígét, bár ellene szólnak, ne utasítsa nyíltan vissza; és az emberek tömege nem következetes és vétkeik és bűnös hajlamaik közepette is maradnak még bennük bizonyos jóérzések, melyek az utolsó lépéstől visszatartják őket. De amíg azt bizonygatják, hogy tisztelik még a Szentírást, megkísérik végül mégis, hogy megrontsák és másként értelmezzék, – és az eredmény így ugyanaz. Azzal igyekeznek magukat áztatni, hogy Krisztus megmenti őket, jóllehet bűnben maradnak; vagy azt szeretnék hinni, hogy az eljövendő büntetés nem örökkévaló; vagy azt képzelik, hogy jó tetteik és szokásaik, bármily szűkösek és nyomorúságosak is, elegendők arra, hogy kiegyenlítsék vétkeiket, melyeknek nagyon is tudatában vannak. Viszont akik korán megtanulták, hogy Istennel, Üdvözítőjükkel együttműködve igyekezzenek szívüknek parancsolni, bűnös szenvedélyeiket megfékezni, akaratukat megváltoztatni, bár még mindig bűnösök maradnak, azokban mégsincs meg már az igazságnak az az álnok ellensége, ami a vallástalan ember ítéletét tévútra vezeti. ...

Fontoljuk meg továbbá, hogy azok, akik iparkodnak Istennek engedelmessé válni, egészen természetesen legalábbis önismeretre tesznek szert és bizonyosan mondható, hogy ez az első és legfontosabb lépés az Isten megismerésére. Képzeljünk el egy gyermeket, aki Isten kegyelmével nevelői irányítására ügyel, igyekszik kötelességét megtenni és Istennek tetszeni: ez rá fog jönni, hogy sok van benne, aminek nem kellene benne lennie. A jót a rossztól megkülönböztető saját természetes érzéke azt mondja neki, hogy szeszélyesség, barátságatlanság, az őszinteség hiánya, önfejűség olyan hangulatok és alapvonások, amelyeket szégyellnie kell; és érzi, hogy ezek a rossz hangulatok és alapvonások a szívében lakoznak. Abban a mértékben, ahogy lassanként felnő, egyre jobban és jobban meg fogja ezt érteni. És ha kívánczik és iparkodik azután a lelkiismeret törvénye szerint cselekedni, rájön közben, hogy minden erőlködése és nagyon komoly imája ellenére mégis elakad némely dologban, amit helyesnek ismer fel és törekszik rá. Hajlandó valóságosan úgy szólni önmagához, ahogyan Szent Pál rajzol le mindenkit vallásossága kezdetén: „Nem azt teszem, amit szeretnék, hanem, amit gyűlölök. A belső ember szerint örömet találok Isten törvényében, de más törvényt tapasztalok tagjaimban: ez küzd értelmem törvénye ellen és a bűn törvényének rabjává tesz. Tudom ugyanis, hogy a jó nem lakik bennem, vagyis

testemben.” (Róm 7:15, 22–23, 18) E tapasztalás bizonyosnak mondja neki, mintegy alapigazsággként, hogy nem tudja az eget saját erejéből elnyerni, megéreztetni vele bűnösségét Isten előtt, sőt azt az érzést kelti fel benne, hogyha az Isten közvetlen jelenlétébe is bocsáttatnék, nem tudná az Istent tökéletesen élvezni mégsem, ameddig a szíve, (hogy úgy mondjuk,) az ellenkező nem lett. ...

Ha tehát valaki, még ha tanulatlan is, kiművelt így a saját szíve által, lelkének önmagára való hatása által, önmagával vívott harcok árán, azon törekvése által, hogy saját természete legkülönbnek és legnemesebbnek érzett ösztönzéseit kövesse, eleven, természetes megértés útján, (ami természetes, ha imával ápolta és erősített is, természetes, ha gyakorlás által kifejlesztett és mássá tett is, természetes, hacsak annak az új, második természetnek „természetes” is, mit a Szentlélek Isten ad): mint egy veleszületett, ámbár természetfölötti megértése által a rajta kívül és fölötté álló Igazságról való nagy látomásának, [az igazság megértésének, nem ugyan a maga teljességében, de mégis felcsillámlásokban, egyes ihletésekben és időszakonként, lebilincselő hatásával és bizakodó követése által, miként homályban valaki a derengő távoli fényt követheti], mondom, ha egy saját szíve által így kiművelt és kialakított ember az Evangélium kijelentéseit és ígéreteit olvassa; – azt mondjuk-e akkor, hogy csupán azért hisz bennük, mert parancsolva van neki, hogy higgyen bennük? Nem látjuk-e, hogy van még valami ezen felül a saját keblében, ami erősítő bizonyosság a részére az igazsága mellett? Olvassa, hogy az emberi szív „csalfább mindennél és kifürkészhetetlen” (Jer 17:9), hogy megromlott természetet örökölt Ádámtól és amennyiben nem váltotta meg újjászületés, még mindig az őt ért átok sújtja. Titok ez. De a saját jelenlegi és szerfölött fájdalmas tapasztalata bizonyítja e tan igazságát; érzi a gonoszság titkát a maga legbensejében. Olvassa, hogy „életszentség nélkül senki sem látja meg az Urat” (Zsid 12:14) – és az igaz, szeretetreméltó és tiszta iránt érzett saját szeretete helyesnek ismeri el és átöleli e tant, mint Istentől származót. Olvassa, hogy Isten haragszik a bűn miatt és megbünteti a bűnöst, és hogy nehéz, sőt lehetetlen nekünk Isten haragját megengesztelnünk. Ez újabb titok. De lelkiismerete feltételezi itt is a titkot, meggyőzi őt, – és ajka elnémul. És ha ezután olvassa, hogy maga az Isten Fia jött a világra a mi testünkben és meghalt értünk a kereszten – : nem fogja-e akkor e tan titkát borzalma ellenére beteljesültnek érezni magában szeretett Megváltónk ígét: „Ha fölmagasztalnak a földről, mindent magamhoz vonzok”? (Zsid 12:32) Nem tehet egyebet, minthogy hisz Neki. És így szól: Ó, Uram, te erősebb vagy, mint én és győztél!

52

52 – In spite of the great differences in God’s dealings with man and man, there is this one thing the same in all cases, that He has dealt with each. I mean that religion is a personal, private, and individual matter, that it consists in a communion between God and the soul, and that its true evidences belong to the soul that believes, are its property, and not something common to it and the whole world. God vouchsafes to speak to us one by one, to manifest Himself to us one by one, to lead us forward one by one; He gives us something to rely upon which other do not experience, which we cannot convey to others, which we can but use for ourselves.

It was to be the characteristic gift of the Christian Church, that she herself was to be a great public evidence of her mission, that she was to be her own evidence. Her very look, her bearing, her voice, were to be her credentials. As Adam had sovereignty over brute animals on his creation, or as the second Adam, her Lord and Maker, ‘spake as one having authority, and not as the Scribes,’ so she was to win or to awe the souls of men generally, not this one or that, but all, though variously, by the manifest royalty of her very presence. She received this gift from her Lord in the beginning – to claim and command obedience when she spoke,

because she poke; and that not from any thing special in the mind of the hearer, but from the voice and tone of the speaker.

Never must we disguise this great truth... Yet in spite of these tokens, outward, visible, common to all, St. Paul... when about to die and contemplating the judgment, speaks, not of them, of an evidence not outward, not visible, not common, but inward, private, incommunicable. „I know,” he says, „whom I believed.” I bear about me „the marks of the Lord Jesus” in my own person; I have assurance that He has „stood by me,” because He has „strengthened me”; His tabernacle is not only „with men,” but „the grace of Christ tabernacles upon me.” In other words (could we doubt it?), in his instance the general had become particular; the external had flowed into his secret soul; the universal gift had been appropriated; the visible glory had kindled a light in his own breast; and thus, just as we need not read a friend’s writing when we hear his voice, so, though Christ had gone forth into the wide world, and had been lifted up aloft to draw men to Him, and had lodged among them the power and the presence of His Atonement, yet the blessed Apostle needed not seek Him abroad, who had graciously condescended to „come under his roof” and manifest Himself unto him.

I observe, then, this: that the public notes of the Church which are the common property of all men, are rather a sign to unbelievers than to the faithful, and to the world than to Christians; and a sign to members of the Church in proportion as they are without, and till they gain those truer and more precious tokens, to which the external notes lead, and by which they are practically superseded... [It is] their very gift, as Christians, to know the Lord, personally, individually, inwardly; and hence the Apostle says, ‘I know whom I have believed, and am persuaded that He is able to keep that which I have committed unto Him against that day.’”

O. S., 325-328, 330.

52 – A vallásosság valami személyes, magános, egyéni jellegű, az Isten és a lélek közti érintkezés, és valódi bizonyítékai magához a hívő lélekhez szólnak. Sajátosan az övéi, nem másokéval közösek. Az Isten egyénenként kegyeskedik szólni hozzánk, egyénenként nyilvánítja ki Magát nekünk, egyénenként vezet bennünket előre; ad nekünk valamit, amire rábízhatjuk magunkat, amit mások nem éreznek, amit nem tudunk másokkal közölni, aminek csak mi magunk tudjuk hasznát venni.

... Jellegzetes adománya a Keresztény Egyháznak, hogy önmaga nagy nyilvánvaló bizonyítéka küldetésének, hogy önmaga a saját bizonyítéka. Maga a külső megjelenése, magatartása, hangja hiteles bizonyítékai. Amint Ádámnak korlátlan hatalma volt teremtésekor az értelmetlen állatok fölött, vagy amint a második Ádám, Ura és Teremtője, „úgy beszélt, mint akinek hatalma van s nem mint az írástudók”, úgy van itt az Egyház, hogy megnyerje vagy megfélemlítse az egész emberiség lelkét; nem az egyik vagy másik emberét, hanem – bár különbözőképp – mindenkiét, önmagában jelenlétének fenségese kinyilatkoztatása által. Urától kapta kezdetétől fogva azt az adományt, hogy engedelmességet igényeljen és parancsoljon, amikor szól, mert ő szól; és nem a hallgató lelkében lakozó valami sajátos dolog következtében, hanem a szoló szavának és hangjának erejével.

... És Szent Pál mindezek ellenére, amikor halni készül és az ítéletre gondol, mégis nem erről, hanem egy nem külső, nem látható, nem általános, hanem benső, személyes, másra át nem származtatható bizonyosságról szól. „Tudom, – mondja, – kinek hittem.” (2Tim 1:12) „Az Úr Jézus jeleit” viselem a magam testén; bizonyosságom van, hogy „mellém állott”, mert „erőt adott nekem” (2Tim 4:17); lakása nemcsak „az emberek között” van, hanem „Krisztus kegyelme lakozik bennem.” Más szavakkal, (kétkelkedhetünk-e benne?) az ő esetében az általános személyessé vált; a külsőleges lelke titkává olvadt; az egyetemes adomány a sajátjává lett; a látható dicsfény saját keblében gerjesztett világosságot; és így ugyanúgy,

ahogy nem kell olvasnunk egy barát levelét, ha hangját halljuk, így bár Krisztus tova távozott a messze világba és felszállt a magasba, hogy Magához vonja az embereket, és közük helyezte Engesztelő Áldozatának hatalmát és jelenlétét, a szent Apostolnak mégsem kell kívül keresnie Őt, ki kegyelemteljesen leereszkedve „fölede alá jött” és kinyilatkoztatta neki Magát.

...Így az Egyház nyilvánvaló ismertető jelei, amelyek minden ember számára egyformán szólnak, inkább a hitetlenek, mint a hívők, és inkább a világ, mint a keresztények számára jelek; és jelek az Egyház tagjai részére olyan mértékben, amennyiben még nélkülözik és ameddig el nem nyerik azokat az igazabb és értékesebb jeleket, amelyekhez a külső jelek vezetnek, és amelyek ezeknek, hogy úgy mondjuk, a helyébe kerülnek.

...Az a keresztény igazi adománya, hogy megismerje az Urat személyesen, egyénileg, bensőségesen; és ezért mondja az Apostol: „Tudom, kinek hittem, s biztos vagyok abban, hogy Ő meg tudja őrizni reábízott kincsemet addig a napig.” (2Tim 1,12)

53

53 – Religious men have, in their own religiousness, an evidence of the truth of their religion. That religion is true which has power, and so far as it has power; nothing but what is divine can renew the heart. And this is the secret reason why religious men believe, whether they are adequately conscious of it or no, whether they can put it into words or no; viz. their past experience that the doctrine which they hold is a reality in their minds, not a mere opinion, and has come to them, „not in word, but in power.” And in this sense the presence of religion in us is its own evidence. I am not at all denying the use of either of those arguments for religion which are external to us ... but still so it is, we go by external reasons, before we have, or so far as we have not, inward ones; and we rest upon our logical proofs only when we get perplexed with objections, or are in doubt, or otherwise troubled in mind...

Would you know why holy men believe even in an age of miracles? Hear St. Polycarp's words, when the heathen magistrate urged him to blaspheme Christ: „Eighty and six years,” said he, „have I served Him, and He hath never wronged me; and how can I blaspheme my King, who hath saved me?” Or, as St. Paul said, „I know whom I have believed.” It is these inward effects (I speak of the matter of fact), according to the degree in which they are realized, which guarantee to a man the divinity of his form of religion, which make him willing to risk his salvation upon it; as is expressed, in another form, by the Samaritans in the text, when they say to their countrywoman, ‘Now we believe, not because of thy saying, for we have heard Him ourselves, and know that this is indeed the Christ, the Saviour of the world.’

You will observe that neither the blessed Martyr, who had served Christ so long, nor the ignorant Samaritans, who were beginning to acknowledge Him, stated what their reasons were, though they had reasons. And, in truth, it is very difficult to draw out our reasons for our religious convictions, and that on many accounts. It is very painful to a man of devout mind to do so; for it implies, or even involves, a steadfast and almost curious gaze at God's wonder-working presence within and over him, from which he shrinks, as savouring of a high-minded and critical temper. And much more is it painful, not to say impossible, to put these reasons forth in explicit statements, because they are so very personal and private. Yet, as in order to the relief of his own perplexity, a religious man may at times try to ascertain them, so again for the service of others he will try, as best he may, to state them.

O. S., 346-348.

53 – Vallásos embereknek a maguk sajátos vallásossága vallásuk igazságának a bizonyítéka. Az a vallás igaz, amelynek hatalma van, és amennyiben van hatalma, semmi

más, csak az isteni teremtheti újjá a szívet. És ez a titokzatos oka, amiért vallásos emberek hisznek, akár kellően tudatában vannak ennek, akár nem, akár szavakba tudják foglalni, akár nem; régi tapasztalatuk ugyanis, hogy a tanítás, amit vallanak, valóság a lelkükben, nem puszta vélemény, és „nem szavakkal, hanem erővel” győzte meg őket. És ebben az értelemben a hit bennünk lakozása bizonyossága önmagának. ... Külső érveket fogadunk el ameddig és amennyiben nincsenek belső érveink; és logikus bizonyítékainkra csak akkor támaszkodunk, amikor ellenvetések zavarba hoztak, vagy kételyünk van, vagy valamiképp zavarodott a lelkünk.

...Hallgassuk meg Szent Polikárp szavait, amikor a pogány vizsgálóbíró krisztus gyalázására erőszakolta: „Nyolcvanhat évet szolgáltam Neki, – így szólt, – és Ő sohasem tett rosszat nekem; és miként gyalázhatnám Királyomat, aki megváltott engem?” Vagy amint Szent Pál mondta: „Tudom, kinek hittem.” ezek a benső valóságok azok (a ténylegesen meglevőről szólok), amelyek megérezésüknek a mértéke szerint szavatolják az embernek vallása isteni eredetét és készsé teszik üdvösségének vele való megkísérlésére; ezt fejezték ki más alakban a szamaritánusok, így szólva az asszonyhoz: „Most már nem a te beszédedre hiszünk, mert mi magunk hallottuk és tudjuk, hogy ez valóban a Krisztus, a világ Üdvözítője.” (Jn 4,42)

...Valóban nagyon nehéz, több tekintetben is, vallásos meggyőződésünk személyes indító okait kifejtenünk. Nagyon kínos az áhítatos lelkű embernek ezt megtenni; mert maga után vonja, vagy éppen magában foglalja Isten benne és fölötte való csodatevő jelenlétének állandó és csaknem kíváncsiskodó merev figyelését, amitől visszariad, mert gögös és kritikus természetű íze van. És még sokkal kínosabb, hogy ne mondjuk lehetetlen, mert annyira személyesek és sajátosak, előadni ezeket az indító okokat világos meghatározásokkal. Mégis megkísérelheti a vallásos ember saját zavarának enyhítése céljából időnként a kiderítésüket, sőt megkísérelheti, amennyire csak tudja, mások javára szavakba foglalásukat is. ...

54

54 – I suppose a religious man is conscious that God has been with him, and given him whatever he has of good within him. He knows quite enough of himself to know how fallen he is from original righteousness, and he has a conviction, which nothing can shake, that without the aid of his Lord and Saviour, he can do nothing aright. I do not say he need recollect any definite season when he turned to God and gave up the service of sin and Satan; but in one sense every season, every year is such a time of turning. I mean, he ever has experience, just as if he had hitherto been living to the world, of a continual conversion; he is ever taking advantage of holy seasons and new providences, and beginning again. The elements of sin are still alive within him; they still tempt and influence him, and threaten when they do no more; and it is only by a continual fight against them that he prevails; and what shall persuade him that his power to fight is his own, and not from above? And this conviction of a Divine Presence with him is stronger according to the length of time during which he has served God, and to his advance in holiness. The multitude of men – nay, a great number of those who think themselves religious – do not aim at holiness, and do not advance in holiness; but consider what a great evidence it is that God is with us, so far as we have it. Religious men, really such, cannot but recollect in the course of years, that they have become very different from what they were. I say „in the course of years”: this it is, among other things, which makes young persons less settled in their religion. They have not given it a trial; they have not had time to do so; but in the course of years a religious person finds that a mysterious unseen influence has been upon him and has changed him. He is indeed very different from what he was. His tastes, his views, his judgments are different. You will say that time changes a man as a matter of course; advancing age, outward circumstances, trial,

experience of life. It is true; and yet I think a religious man would feel it little less than sacrilege, and almost blasphemy, to impute the improvement in his heart and conduct, in his moral being, with which he has been favoured in a certain sufficient period, to outward or merely natural causes. He will be unable to force himself to do so: that is to say, he has a conviction, which it is a point of religion with him not to doubt, which it is a sin to deny, that God has been with him ... that God is present with him to an extent, with a fulness, in a depth, which he knows not.

S. D., 343-345-346.

54 – Feltételezem, hogy tudatában van a vallásos ember annak, hogy az Isten vele volt és az Ő adománya, bármi jó van benne. Elegendő mértékben ismeri magát ahhoz, hogy tudja, mennyit veszített az eredeti megigazultságból és semmi által meg nem ingatható meggyőződése, hogy Urának és Megváltójának segítségével nélkül semmit sem tehet helyesen. Nem mondom azt, hogy emlékeznie kell valami meghatározott időszakra, amikor a bűn és a Sátán szolgálatát elhagyva az Istenhez fordult; de bizonyos értelemben minden időszak, minden év egy ilyen fordulat ideje. Úgy gondolom, hogy mintha addig a világnak élt volna, mindig a szakadatlan megtérés érzése van benne; igyekszik a szent időket és új intelmeket mindig a javára fordítani, mindig újból kezdve. A bűn csírái még mindig élnek benne; még mindig kísértik és hatnak rá s fenyegetik, ha egyebet nem tesznek; és csakis állandó harccal tud győzedelmeskedni fölöttük; és mi győzhetné meg őt arról, hogy harci ereje az önmagáé és nem felülről kapta? ÉS ez a meggyőződése az isteni velelétről erősödik benne, mennél tovább szolgált az Istennek s növekedett szentsége. Az emberek többsége, – sőt a magukat vallásosaknak gondolók közül is nagyon sokan, – nem törekszenek szentsége és nem növekszenek szentségben; de mily nagy bizonyosságnak tekintjük, hogy velünk az Isten, ha szentek vagyunk. Valóban vallásos emberek nem tudhatják csak évek folytával megállapítani, hogy egészen másokká lettek, mint amik voltak. „Évek folytával”, mondom: ez az egyebek között, amiért fiatal embereknek kevésbé szilárd a vallásosságuk. nem tették próbára, nem volt még idejük rá; de az évek folytán megérzi a vallásos ember, hogy valami titokzatos láthatatlan erő működött fölötte és mássá tette. Valóban igazán más, mint ami volt. Mások vonzalmi, nézetei, ítéletei. Mondhatod, hogy az idő magától értetődően megváltoztatja az embert; évei számának növekedése, külső körülmények, megpróbáltatások, élettapasztalat. Ez igaz, és mégis azt hiszem, hogy a vallásos ember nem kevesebbnek, mint szentségtörésnek, sőt szinte istenkáromlásnak érezné, ha külső vagy pusztán természetes okoknak tulajdonítaná szíve és életmódja, erkölcsi lényének nemesedését, amelyekkel bizonyos kellő idő folytával megáldatott. Képtelen lenne magát erre a felfogásra csábíttatni: vagyis kimondottan vallásos, kétségbe nem vonható meggyőződése, amit bűn lenne tagadnia, hogy Isten vele volt, ... hogy Isten jelen van vele oly mérvben, oly teljességgel, oly mélységesen, hogy nem érti.

55

55 – He has given us Saints and Angels for our protection. He has taught us how by our prayers and services to benefit our departed friends, and to keep up a memorial of ourselves when we are gone. He has created a visible hierarchy and a succession of sacraments to be the channels of His mercies, and the Crucifix secures the thought of Him in every house and chamber. In all these ways He brings Himself before us. I am not here speaking of His gifts as gifts, but as memorials; not as what Christians know they convey, but in their visible character; and I say, that, as human nature itself is still in life and action as much as ever it was, so He too lives, to our imaginations, by His visible symbols, as if He were on earth, with a practical efficacy which even unbelievers cannot deny, so as to be the corrective of that nature, and its strength day by day, – and that this power of perpetuating His Image, being

altogether singular and special, and the prerogative of Him and Him alone, is a grand evidence how well He fulfils to this day that Sovereign Mission which, from the first beginning of the world's history, has been in prophecy assigned to Him.

G. A., 487-489

55 – ...A megígért Megváltó, a népek reménysége nem végzett félmunkát. Szenteket és angyalokat adott a védelmünkre. Megtanított rá, miként tehetünk jót ima és istentisztelet által elhunyt barátainkkal és miként őrizhetjük meg a mi magunk emlékét, ha elhunytunk. Látható hierarchiát rendelt és kegyelme csatornáiként szentségek sorát, és a feszület minden házban és cellában megőrzi Őt gondolatunkban. Ő maga jön mindezek az utakon elébünk. Nem beszélek itt most adományairól mint adományokról, hanem mint emlékeztetőkről, nem arról, amiben, mint ezt a keresztények tudják, részesítenek, hanem a látható jellegükről; és mondom, hogy ugyanúgy, amint az emberi természet önmagában folytonos élet és tevékenység s mindig az volt, hasonlóan él Ő is elképzelésünk számára látható szimbólumaiban, mintha még a földön lenne, oly gyakorlati hatékonysággal, hogy hitetlenek sem tagadhatják, hogy ennek az emberi természetnek gyógyírja és erőssége napról-napra – és hogy ez a hatalom, mellyel alakját megörökíti, egészen egyedüli és sajátos, az Ő és csakis az Ő kiváltsága, nagy bizonyosság rá, hogy Ő még a mai napig is betölti azt a magasztos küldetést, amire a jövődölésekben az emberi történet első kezdeteitől fogva Ő volt kijelölve.

56

56 – „Touch me not,” He says to St. Mary Magdalen, „I am not yet ascended to my Father... Why might not our Lord be touched before ascension, and how could He be touched after it? But Christ speaks, it would seem, thus (if, as before, we might venture to paraphrase His sacred words) – „Hitherto you have only known Me after the flesh. I have lived among you as a man. You have been permitted to approach Me sensibly, to kiss and embrace My feet, to pour ointment upon My head. But all this is at an end, now that I have died and risen again in the power of the Spirit. A glorified state of existence is begun in Me, and will soon be perfected. At present, though I bid you at one moment handle Me as possessed of flesh and bones, I vanish like a spirit at another; though I let one follower embrace My feet, and say, ‘Fear not,’ I repel another with the words, ‘Touch Me not.’ Touch Me not, for I am fast passing for your great benefit from earth to heaven, from flesh and blood into glory, from a natural body to a spiritual body. When I am ascended, then the change will be completed. To pass hence to the Father in My bodily presence, is to descend from the Father to you in spirit. When I am thus changed, when I am thus present to you, more really present than now, though invisibly, then you may touch Me, – may touch Me, more really though invisibly, by faith, in reverence, through such outward approaches as I shall assign. Now you but see Me from time to time; when you see most of Me I am at best but ‘going in and out among you.’ Thou has seen Me, Mary, but couldst not hold Me; thou hast approached Me, but only to embrace My feet, or to be touched by My hand; and thou sayest, ‘O that I knew where I might find Him, that I might come even to His seat! O that I might hold Him and not let Him go!’ Henceforth this shall be; when I am ascended, thou shalt see nothing, thou shalt have everything. Thou shalt ‘sit down under My shadow with great delight, and My fruit shall be sweet to thy taste.’ Thou shalt have Me whole and entire. I will be near thee, I will be in thee; I will come into thy heart a whole Saviour, a whole Christ, – in all My fulness as God and man, – in the awful virtue of that Body and Blood, which has been taken into the Divine Person of the Word, and is indivisible from it, and has atoned for the sins of the world, – not by external contact, not by partial possession, not by momentary approaches, not by a barren

manifestation, but inward in presence, and intimate in fruition, a principle of life and a seed of immortality, that thou mayest 'bring forth fruit unto God.'

Jfc., 216-217, 218-219.

56 – ...Urunk így szólt Szent Mária Magdolnához: „Ne illess engem, mert még nem mentem föl Atyámhoz!” (Jn 20:17) ... Mintha ezt akarta volna mondani: Mostanáig csak test szerint ismertél. Közöttetek éltem, mint ember. Meg volt engedve, hogy érzékelhetően közeledj felém, hogy csókold és átöleld lábaimat, hogy kenetet önts a fejemre. De most mindezeknek vége, most, hogy meghaltam és a lélek erejében újból feltámadtam. Megdicsőülésem megkezdődött és nemsokára teljessé válik. Éppen most, midőn egy pillanatra hívtalak, hogy mint húsból és vérből való embert megérints; eltűnök szellemként hamarosan. És ha az egyik tanítvánnyal át is öleltem lábamat és biztatom: „Ne félj!” – a másikkal szemben viszont védekezem a szavakkal: „Ne illess engem!” Ne illess, mert átmenőben vagyok már a ti javatokért a földről a mennybe, húst és vért elhagyva a megdicsőülésbe, a természet testét levetve szellemi testet öltök. Amikor fölmentem, akkor fog bevégeződni a változás. Átmenetelem az Atyához testi jelenlétem szerint, lejövetelem jelenti az Atyától lélekben hozzátok. Amikor így átváltoztam, ha úgy vagyok majd nektek jelenlevő, jobban jelenlevő, mint ez órában, ha láthatatlanul is: akkor majd illethetsz Engem. Sokkal valóságosabban illethetsz, ha láthatatlanul is: hit által, hódolattal, a közelség azon külső eszközei által, melyeket jelezni fogok. Most csak időről-időre látsz. Mikor a legjobban látsz, még akkor is csak jövőben és menőben vagyok közöttetek. Te láttál engem Mária, de nem tudtál megtartani. Közeledtél hozzám, de csak hogy átöleld lábamat, vagy hogy kezem érintését érezzed, és így beszéltél: „Ó, bár tudnám, hol találhatnám meg Őt, bárcsak rábukkannék, hol nyugszik! Ó, ha tartóztathatnám és nem kellene Őt újból menni hagynom!” De mostantól kezdve legyen így. Ha felmentem, nem fogsz már semmit látni, mégis minden a tiéd lesz. „Nagy boldogsággal fogsz nyugodni árnyékomban és gyümölcsöm édes lesz ínyednek”. Egészen és osztatlanul a tiéd leszek. Közeledben leszek, benned leszek; a szívedbe térek mint teljes Üdvözítő, mint teljes Krisztus, a magam egész teljességében, mint Isten és ember, csodatevő erejével ennek a testnek és vérnek, mely felvétetett az Ige isteni személyébe; elválaszthatatlanul tőle, és engesztelés volt a világ vétekiért, – jönni fogok nem külső illetéssel, nem részleges birtoklásban, nem pillanatnyi közelség által, nem pusztá megjelenéssel, hanem bensőséges jelenlétben, bensőséges átélésre, mint az élet forrása és a halhatatlanság magva, azért, hogy „gyümölcsöt teremt Istenben.”

57

57 – Though Christ now sits on the right hand of God, He has, in one sense, never left the world since He first entered it. ... Even when visibly on earth He, the Son of Man, was still „in heaven”; and now, though He is ascended on high, He is still on earth... Time and space have no portion in the spiritual Kingdom which He has founded; and the rites of His Church are as mysterious spells by which He annuals them both... Christ shines through them, as through transparent bodies, without impediment. He is the Light and Life of the Church, acting through it, dispensing of His fulness, knitting and compacting together every part of it; and these its Mysteries are not mere outward sings, but (as it were) effluences of His grace developing themselves in external forms, as Angels might do when they appeared to men... Once for all He hung upon the cross, and blood and water issued from His pierced side, but by the Spirits' ministrations, the blood and water are ever flowing, as though His cross were really set up among us...

P. S., III, 277-278, 285.

57 – Krisztus, bár most „az Atyának jobbjára felül ül”, bizonyos értelemben nem hagyta el soha a világot, mióta egykor itt megjelent. Mert a Szentlélek működése által ismeretlen módon valóban jelen van velünk és kitarja magát szüntelenül azoknak, akik Őt keresik. Amikor még láthatóan a földön volt, mint az Emberfia, akkor is mégis „a mennyben” volt, és most, bár „fölvétették a mennybe”, mégis a földön van. És miként még mindig nálunk van, mindenkoron, miként a mennyben, ugyanúgy keresztjének és szenvedésének az órája titokzatosan szüntelenül a jelenben van, bár 1800 esztendő telt el azóta. Idő és tér nincsenek az általa alapított szellemi országban és Egyházának szertartásai mintegy időt és tért elosztató titokteljes varázsszavak. ... Átviláglík rajtuk Krisztus, mint átlátszó testeken, akadálytalanul. Ő, az Egyház világhossza és élete, általuk hat, kiosztva bőségében, egymásba kapcsolva és szilárdul egybekötve minden részét. És ezek a misztériumai nemcsak külső jelek, hanem (mintegy) kiáradásai kegyelmének, melyek külső alakokba fejlenek, miként az angyalok, ha embereknek jelennek meg. Az Ő érintése van rajtuk és Ő lehelt rájuk, mikor elrendelte őket. És ezért van erő bennük, mi előtör és körülragyogja őket, míg a hit szeme semmi anyagi elemet nem lát többé bennük. Egyszer s mindenkorra függött a kereszten, és vér és víz folyt átdöfött oldalából, de a Szentlélek működése folytán a vér és víz szakadatlanul folyik, mintha keresztje a valóságban még mindig közöttünk állna.

58

58 – To view Christ as all but visibly revealed – to look upon His ordinances, not in themselves, but as signs of His presence and power, as the accents of His love, the very form and countenance of Him who ever beholds us, ever cherishes us – to see Him thus revealed in glory day by day – is not this to those who believe it an unspeakable privilege? Is it not so great that a man might well wish it true from the excellence of it, and count them happy who are able to receive it? And when this is all plainly revealed in Scripture, when we are expressly told that Christ washes us by Water to change us into a glorious Church, that the consecrated bread is His flesh, that He is present with His ministers, and is in the midst of His Church, why should we draw back like Thomas doubting of our Lord's resurrection? „Blessed are they that have not seen and yet have believed!”

P. S., III, 277-278, 285.

58 – ... Krisztust szemlélni mindenben, természetesen látható jelekben megnyilatkozottan, – üdvintézményeit nem önmagukban tekinteni, hanem mint jelenléte és hatalma zálogait, mint az Ő szeretete hangját, mint az Ő való alakját és arculatát, ki mindig néz bennünket, mindig szeret minket, Őt így felfedve dicsőségben nézni napról-napra –: nem kimondhatatlan kegyelem-e azoknak, akik hisznek? Nem oly nagyszerű-e, hogy már fenségességéért igaznak kívánhatnánk, és boldognak tartjuk azokat, akik képesek elfogadni. És ha mindez világosan ki van nyilatkoztatva az Írásban, mikor kimondottan azt tanítja nekünk, hogy Krisztus a víz által megtisztít bennünket, hogy ragyogó templommá alakítson át, hogy az áldozati kenyér az Ő teste, hogy Ő jelen van szolgálóiban és Egyháza közepett –: miért tartóztatnánk magunkat az Urunk feltámadásában kételkedő Tamásként? „Boldogok, akik nem látnak és mégis hisznek!”

59

59 – Christ is the only Ruler and Priest in His Church, dispensing gifts, and has appointed none to supersede Him, because He is departed only for a brief season. Aaron took the place of Christ, and had a priesthood of His own; but Christ's priests have no priesthood but His. They are merely His shadows and organs, they are His outward sings; and what they do, He does; when they baptize, He is baptizing; when they bless, He is blessing. he is in all acts of

His Church, and one of its acts is not more truly His act than another, for all are His. Thus we are, in all times of the Gospel, brought close to His Cross. We stand, as it were, under it, and receive its blessings fresh from it; only that since, historically speaking, time has gone on, and the Holy One is away, certain outward forms are necessary, by way of bringing us again under His shadow; and we enjoy those blessings through a mystery, or sacramentally, in order to enjoy them really. All this witnesses to the duty both of remembering and of looking out for Christ, teaching us to neglect the present, to rely on no plans, to form no expectations, for the future, but so to live in faith, as if He had not left us, so in hope, as if He had returned to us. We must try to live as if the Apostles were living, and we must try to muse upon our Lord's life in the Gospels, not as a history, but as if a recollection.

P. S., VI, 242-243.

59 – Krisztus, azóta, hogy eljött, szenvedett és felvétetett, mindig a közelünkben van, mindig velünk van, bár nem tért ténylegesen vissza, mintha el sem ment volna, mintegy örökre visszatért. Ő az egyedüli Úr és Pap az Egyházában, ki az adományokat osztja, és nem rendelt senkit, aki mellőzhetővé tenné Őt, mert csak rövid időre távozott. Egykor Áron foglalta el Krisztus helyét és külön papsága volt. Krisztus papjainak azonban nincs más papságuk az Övéen kívül. Ők csak az Ő árnyékai és közegei, az Ő külső megjelenései, és amit tesznek, azt Ő műveli. Ha keresztelnek, Ő keresztel; ha áldanak, Ő áld. Benne van Egyházának minden ténykedésében, és egyik sem jobban az Ő ténykedése, mint a másik, mert mind az Övé. Így vagyunk az evangéliumi időkben mindenkoron közel a keresztjéhez. Mintegy alatta állunk és újdonna fogadjuk Tőle áldásait. Csakhogy mert azóta, történetileg szólva, az idő előrehaladt és a Szent eltávozott, bizonyos külső formák szükségesek, hogy ezek útján újból az árnyékába kerüljünk, és hogy áldásait valósággal élvezzük, valamely titok vagy szentség által élvezzük. Mindez arra a kötelességre int, hogy emlékeztessük magunkat Krisztusra és kutassunk egyúttal utána. Int bennünket, hogy a jelenvalóval ne törődjünk, ne kössük le magunkat célok mellett, ne legyünk várakozásokkal teli a jövőre, hanem úgy éljünk a hitben, mintha nem hagyott volna el bennünket, úgy a reményben, mintha már visszatért volna hozzánk. Meg kell kísérelnünk, úgy élnünk, mintha élnének még az apostolok, és meg kell kísérelnünk, hogy Urunk evangéliumi életéről nemcsak mint történeti adottságról elmélkedjünk, hanem mint emléke mélyedjünk el abban.

60

60 – The Mass is not a mere form of words, – it is a great action, the greatest action that can be on earth. It is not the invocation merely, but, if I dare use the word, the evocation of the Eternal. He becomes present on the altar in flesh and blood, before whom Angels bow and devils tremble. This is that awful event which is the scope, and is the interpretation, of every part of the solemnity. Words are necessary, but as means, not as ends; they are not mere addresses to the throne of grace, they are instruments of what is far higher, of consecration, of sacrifice. They hurry on as if impatient to fulfil their mission, Quickly they go, the whole is quick; for they are all parts of one integral action. Quickly they go; for they are awful words of sacrifice, they are a work too great to delay upon; as when it was said in the beginning: „What thou doest do quickly.” Quickly they pass; for the Lord Jesus goes with them, as He passed along the lake in the days of His flesh, quickly calling first one and then another. Quickly they pass; because as the lightning which shineth from one part of heaven unto the other, so is the coming of the Son of Man. Quickly they pass; for they are the words of Moses, when the Lord came down in the cloud, calling on the Name of the Lord, as He passed by, „the Lord, the Lord God, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth.” And as Moses on the mountain, so we, too, make haste and „bow our

heads to the earth and adore.” So we all around, each in his place, look our for the great Advent, „waiting for the movement of the water.” Each in his place, with his own heart, with his own wants, with his own thoughts, his own intention, with his own prayers, separate but concordant, watching what is going on, watching its progress, uniting in its consummation; – not painfully and hopelessly following a hard form of prayer from beginning to end, but, like a concert of musical instruments, each different but concurring in a sweet harmony, we take our part with God’s priest, supporting him, yet guided by him. There are little children there, and old men, and simple labourers and students in seminaries, priests preparing for Mass, priests making their thanksgiving; there are innocent maidens, and there are penitent sinners; but out of these many minds rises on eucharistic hymn, and the great Action is the measure and scope of it.

L. G., 327-329.

60 – A szentmise nem csupán szavak hosszú sora, hanem cselekmény, nagy, a legnagyobb cselekmény, mi a földön lehetséges. Nem csupán esedezés, hanem azt merem mondani, az Örökkévaló leedsége. Jelenvalóvá lesz az oltáron, mint ugyanaz, ki testben és vérben volt, Krisztus, ki előtt az angyalok meghajolnak és a gonosz szellemek remegnek.

Ez a titokzatosan félelmetes történet az, ami célja és értelme a szertartás minden részének. Szavak szükségesek, de csak eszköz gyanánt, nem célként. nemcsak könyörgések ezek a kegyelem trónjához, hanem eszközlői egy sokkal magasabb rendű dolognak: az átlényegülésnek, az áldozatnak. sietősek a szavak, szinte türelmetlenek, hogy betöltsék küldetésüket. Gyorsan peregnek, – az egész szertartás gyorsan folyik le, – mert minden csak egy egyetlen, oszthatatlan cselekménynek része: az átváltozásnak. Gyorsan peregnek, mert rettenetes áldozati szavak, – túlságosan nagy cselekedethez tartoznak ahhoz képest, hogy időzzünk mellettük, – mintha a kezdetén az mondattott volna: „Amit teszel, tedd gyorsan!” Gyorsan peregnek le, mert az Úr Jézus megy velük, amint ment a tó mentén megtestesülése napjaiban, híván gyorsan az egyik tanítványt és utána a másikat. Gyorsan peregnek le, mert „miként a cikázó villám fénylik az ég egyik sarkától a másikig” (Lk 17:24), olyan az Emberfiának jövetele. Gyorsan peregnek le, mert olyanok, mint Mózes szavai, mikor az Úr leszállott a felhőoszlopban, és Mózes kiáltá az Úr nevét, miközben Ő elvonult előtte: „Uralkodó Úr, irgalmas és kegyes Isten hosszan tűrő, nagy könyörületességű és hűségű!” És miként Mózes a hegyen, „sietve leborulunk és meghajtjuk magunkat.” (2Móz 34:6,8)

Így vagyunk mindnyájan körülötte, mindenki a maga helyén, figyelve a nagy érkezésre, „várva a víz mozdulását” (Jn 5:3) Mindenki a maga helyén, a saját szívével, a saját bajával, a saját szívügyével, saját imáival, – külön és mégis együtt, – várva arra, ami végbemegy, várva továbbhaladására, egyesülve befejezésében. Nem száraz imaformát követünk fáradtságosan s reménytelenül elejétől végig, hanem zengő hangszerek összjátékához hasonlóan: mindenki másként, de édes összhangba olvadva, – cselekszi a magáét Isten papjával, segítve lelkileg neki, ha vezetve is általa. Emitt kis gyermekek, amott aggastyánok, egyszerű munkások és diákok, papok, kik miséjükre készülnek, papok, kik hálaadásukat végzik, emitt ártatlan leánykák, amott vezeklő bűnösök, – de az összes lélekből egyetlen eucharisztikus dicséret árad, és a nagy cselekmény dicséretük oka és célja.

61

61 – Because the Brazen Serpent in the wilderness healed by being looked at, men consider that Christ’s Sacrifice saves by the mind’s contemplating it. This is what they call casting themselves upon Christ, – coming before Him simply and without self-trust, and being saved by faith. Surely we ought so to come to Christ; surely we must believe; surely we must look; but the question is, in what form and manner He gives Himself to us; and it will be

found that, when He enters into us, glorious as He is Himself, pain and self-denial are His attendants. Gazing on the Brazen Serpent did not heal; but God's invisible communication of the gift of health to those who gazed. So also justification is wholly the work of God; it comes from God to us; it is a power exerted on our souls by Him, as the healing of the Israelites was a power exerted on their bodies. The gift must be brought near to us; it is not like the Brazen Serpent, a mere external, material, local sign; it is a spiritual gift, and, as being such, admits of being applied to us individually. Christ's Cross does not justify by being looked at, but by being applied; not by as merely beheld by faith, but by being actually set up within us, and that not by our act, but by God's invisible grace... The Cross must be brought home to us, not in word, but in power, and this is the work of the Spirit...

As, then, the Cross, in which St. Paul gloried, was not the material cross on which Christ suffered, – so neither is it simply the Sacrifice on the cross, but it is that Sacrifice coming in power to him who has faith in it, and converting body and soul into a sacrifice. It is the Cross, realized present, living in him, sealing him, separating him from the world, sanctifying him, afflicting him. Thus the great Apostle clasped it to his heart, though it pierced it through like a sword; held it fast in his hands, though it cut them; reared it aloft, preached it, exulted in it.

Jfc., 174-175, 178.

61 – Mivel a rézkígyó a pusztaságban a reátekintőknek gyógyulást szerzett, azt gondolják némelyek, hogy Krisztus Áldozata megment a róla való elmélkedéssel. Vagyis amint mondják: tekintetüknek Krisztusra szegezése, őszinte és önbizalom nélküli Elébe járulás és a hit által való megváltás útján. Minden bizonnyal így kell mennünk krisztushoz, minden bizonnyal hinnünk kell, minden bizonnyal néznünk kell; de az a kérdés, milyen alakban és módon adja Ő Önmagát nekünk; és azt fogjuk megállapítani, hogy amikor Ő betér hozzánk, a maga dicsőségével bár, fájdalom és önmegtagadás a kísérői. Nem a rézkígyóra meresztett tekintet gyógyított meg, hanem az egészség láthatatlan, isteni adományozása azok részére, akik rámeresztették szemüket. Így a megigazulás is teljességgel Isten műve, Istentől jön hozzánk, Általa a lelkünkbe áradó erő, amint az izraeliták gyógyulása testükre áradó erő volt. Az adománynak bensőségesen kell hozzánk jutni; nem pusztán külső, anyagi, helyi jel a rézkígyóhoz hasonlóan; lelki adomány és mint ilyen egyenkénti nekünk való juttatást tételez fel. Krisztus Keresztje nem a reá való tekintés, hanem a hozzánk való fordulása által tesz megigazulttá; nem akkor, amidőn csupán nézzük hittel, hanem amikor valóságosan gyökeret ver bennünk, és nem a mi ténykedésünk által, hanem Isten láthatatlan kegyelme útján. ... A Keresztnek a szívünkhöz kell szólania, nem szóval, hanem erővel, és ez a Lélek műve. ...

Amint a Kereszt, amelyben Szent Pál dicsekedett, nem az anyagból való kereszt volt, amelyen Krisztus szenvedett, – akként nem egyszerűen a kereszten hozott Áldozat sem az, hanem az az Áldozat, mely hatalommal tér be a benne hívőhöz, és a testet és lelket áldozattá alakítja. Ez az a Kereszt, amely megvalósult, jelenlevővé, élővé lett benne, megerősítette, elkülönítette a világtól, szentté tette, gyötörte őt. Így ölelte a nagy apostol a szívéhez, bár kardként mélyen átdöfte; szilárdan tartotta a kezében, bár megsebesítette; magasra emelte, hirdette és dicsekedett benne.

62

62 – Christ Himself vouchsafes to repeat in each of us in figure and mystery all that He did and suffered in the flesh. He is formed in us, born in us, suffer in us, rises again in us, lives in us; and this not by a succession of events, but all at once: for He comes to us as a Spirit, all dying, all rising again, all living. We are never receiving our birth, our justification, our renewal, ever dying to sin, ever rising to righteousness. His whole economy in all its parts is ever in us all at once; and this divine presence constitutes the title of each of us to heaven;

this is what He will acknowledge and accept at the last day. He will acknowledge Himself, – His image in us, – as though we reflected Him, and He, on looking round about, discerned at once who were His; those, namely, who gave back to Him His image.

P. S., V, 139-140.

62 – ... Krisztus leereszkedve megismétli mindannyiunkban, amit megtestesülésében tett és szenvedett. Képződik bennünk, születik bennünk, szenved bennünk, feltámad bennünk, él bennünk. És mindez nem események sorrendje által, hanem egyszerre történik, mert mint Lélek jön hozzánk, egészen holtraváltan, egészen föltámadva, egészen élve. Mindig érezzük születésünket, megigazulásunkat, megújulásunkat, mindig holtraváltan a véteknek, mindig feltámadva a megigazulásra. Egész üdvrendje mindig bennünk van egészen minden részében egyszerre. És ez az isteni jelenlét adja mindannyiunknak a jogcímet a mennyre. Ezt fogja Ő elismerni és elfogadni az utolsó napon. Önmagát fogja elismerni, – önmaga képmását bennünk, – amint visszasugározzuk Őt, és Ő körültekintve egyszerre észreveszi, hogy kik az Övéi, azokat akik visszasugározzák Neki képmását. Ránk nyomja képmását a Lélek pecsétjével, hogy igazolja általa: az Övéi vagyunk. Amint a király képmása az érmet az ő sajátjává teszi, úgy Krisztus hasonlósága bennünk elválaszt minket a világtól és a mennyek országának jelöl ki.

63

63 – Christ, who is the Well-beloved, All-powerful Son of God, is possessed by every Christian as a Saviour in the full meaning of that title, or becomes to us righteousness; and in and after so becoming, really communicates a measure, and a continually increasing measure, of what He is Himself. In the words of the Apostle, „We are complete in Him,” and again, for the Evangelist, „Of His fullness have all we received, and grace for grace.” He makes us gradually and eventually to be in our own persons, what He has been from eternity in Himself, what He is from our baptism towards us, righteous...”As by one man’s disobedience many were made sinners, so by the obedience of One shall many be made righteous” ...By Christ’s righteousness we are made righteous; made, not accounted merely...

He is the Well-beloved Son, in whom the Father is well pleased, as being „the Brightness of His glory, and the express Image of His Person,” „the unspotted Mirror of the power of God, and the Image of His goodness.” Nothing can He absolutely delight in, but what is like Himself; hence he is said to „put no trust even in His servants, and to charge His Angels with folly.” None but the Eternal Son, who is incommunicably like the Father, can be infinitely acceptable to Him or simply righteous. Yet in proportion as rational beings are like the Son, or partake of His excellence, so are they really righteous; in proportion as God sees His Son in them, He is well pleased with them.

Jfc., 104, 107.

63 – Krisztus, az Isten nagyon szeretett, minden hatalommal teljes Fia minden kereszténynek Megváltójává válik e név teljes értelmében, vagyis megigazulásunkká válik; és ezzé válva és miután ezzé vált valóságosan részesít bizonyos mértékben, és folytonosan növekvő mértékben, abban ami Ő maga. Az Apostol szavaival „tökéletesek vagyunk” benne (Fil 3:15), és amint az Evangélista is mondja: „Mindnyájan az ő teljességéből merítettünk, kegyelmet kegyelemre halmozva (Jn 1:16). Fokozatosan és végérvényesen azzá tesz a magunk saját személyében, ami Ő maga volt az örökkévalóságtól kezdve Önmagában, amiben megkeresztelésünktől kezdve részesít: megigazulttá. Ezt az elfogadottságot, amiben Ő örökké részesült az Atya szemében, mint az Atya tökéletességeinek visszatükröződése, előbb betudja nekünk, azután részesít benne.

Ezt különösen Szent Pál szögezi le, amikor a rómaiakhoz írt levelének ötödik fejezetében azt mondja, hogy „amint egynek engedetlensége miatt bűnössé váltak sokan, úgy sokan megigazulnak egynek engedelmissége miatt.” ... Krisztus engedelmissége, mely a megigazulás teljes, megigazulást művel bennünk is mértékünk szerint.

...Ő a nagyon szeretett Fiú, akiben az Atyának kedve tellett mint „dicsőségének fényességében és személyének hű képmásában”; „az Isten hatalmának szeplőtelen tükrében, és jóságának képmásában”. Semmi másban nem lelheti teljes örömét, csak az Önmagához hasonlóban. ... Senki, csak az Atyával átruházhatatlan módon egyenlő Örök Fiú lehet tökéletesen elfogadott Általa, vagy egyszerűen megigazult. De eszes lényes, abban az arányban amint hasonlók a Fiúhoz, vagy osztoznak kiválóságában, úgy ők is valóban megigazultak, – abban a mértékben, amint az Isten saját Fiát látja bennük: tetszését is megnyerik.

64

64 – This is to be justified, to receive the Divine Presence within us, and be made a Temple of the Holy Ghost.

God is everywhere as absolutely and entirely as if He were nowhere else; and it seems to be essential to the existence of every creature, rational and irrational, good and evil, in heaven and hell, that in some sense or other He should be present with it and be its life. Thus we are told concerning mankind, that „in Him we live, and move, and have our being.” And He who lives in all creatures on earth in order to their mortal life, lives in Christians in a more divine way in order to their life immortal; and as we do not know how the creation exists and lives in Him as a Creator, and use words about it beyond our comprehension, so much more (were not comparison out of the question) are we ignorant of the mode or nature of that life of God in the soul, which is the wellspring of the Christian’s sanctity, and the seed of everlasting happiness.

Jfc., 144-145.

64 – ...Az a megigazulásunk, hogy az isteni jelenléte magunkba fogadjuk és a Szentlélek templomává válunk.

Az Isten mindenhol oly valóságosan és osztatlanul van jelen, mintha máshol sehol sem lenne. És minden egyes teremtmény léte szempontjából lényegbevágónak látszik, – ha eszes, ha esztelen, ha jó, ha rossz, ha a mennyben, ha a pokolban van –: hogy valamilyen értelemben mindnek jelenlevő és az élete. Így nekünk, mint embereknek kifejezetten megmondott, hogy „Benne élünk, mozgunk és vagyunk”. Az Isten, ki minden földi teremtményben él annak halandó életéért, a keresztényekben magasabb rendű, isteni módon él halhatatlan mivoltunkért; és amiként nem tudjuk, miként van és miként él a teremtmény benne, mint Teremtőjében, és mégis beszélünk róla megértésünkön túlmenően: így még inkább (és minden összehasonlítást kizáró módon) tudatlanok vagyunk az Isten ez életének a módjáról vagy a mivoltáról a lélekben, mely a forrás a keresztény életszentségének és magva az örök boldogságnak...

65

65 – Is justification remission of sins? the Gift of the Spirit conveys it, as is evident from the Scripture doctrine about Baptism: „One Baptism for the remission of sins.” Is justification adoption into the family of God? in like manner the Spirit is expressly called the Spirit of adoption, „the Spirit whereby we cry, Abba, Father.” Is justification reconciliation with God? St. Paul says, „Jesus Christ is in you, unless ye be reprobates.” Is justification life? the same

Apostle says, „Christ liveth in me.” Is justification given to faith? it is his prayer „that Christ may dwell in” Christian „hearts by faith.” Does justification lead to holy obedience? Our Lord assures us that „he that abideth in Him and He in him, the same bringeth forth much fruit.” Is it through justification that we rejoice in hope of the glory of God? In like manner „Christ in us” is said to be „the hope of glory.” Christ then is our Righteousness by dwelling in us by the Spirit: He justifies us by entering into us, He continues to justify us by remaining in us. This is really and truly our justification, not faith, not holiness, not (much less) a mere imputation; but through God’s mercy, the very Presence of Christ.

Jfc., 149-150.

65 – Bűnbocsánatot jelent a megigazulás? Ezt a Szentlélek adományából kapjuk, mert világos az Írás tanítása a keresztségről: „Keresztelkedjete meg a bűneitek bocsánatára”. (ApCsel 2:38) Isten gyermekévé fogadás a megigazulás? A Lélek ugyancsak a „gyermekké fogadás lelkének” is mondatik, Lélekben „amelyben azt kiáltjuk: Abba! Atyánk!” (Róm 8:15) Istennel való megbékélés a megigazulás? Szent Pál ezt mondja: „Krisztus Jézus bennetek van, hacsak nem vagytok méltatlanok”. (2Kor 13:5) Élet a megigazulás? Az apostol így szól: „Krisztus él bennem”. (Gal 2:20) A hit jutalma a megigazulás? Az az apostol imája, hogy „lakjék Krisztus” a keresztények „szívében a hit által”. (Ef 3:17) A szent életre vezető út a megigazulás? Urunk biztosít bennünket, hogy „aki Őbenne marad és akiben Ő, az bő termést hoz”. (Jn 15:5) Megigazulás által történik, hogy Isten dicsőségének a reményében örvendezünk? Ugyancsak mondatik, hogy „Krisztus bennünk a dicsőségnek a reménye”. (Kol 1:27) Krisztus tehát a mi megigazulásunk, midőn bennünk lakik a Szentlélek által. Ő tesz megigazulttá bennünket, mikor betér hozzánk; Ő tökéletesíti megigazulásunkat, midőn bennünk marad. Ez valójában és igazán a mi megigazulásunk, nem hit, nem szent élet, még sokkal kevésbé pusztá beszámítás, – hanem Isten kegyessége által: Krisztus valóságos jelenléte.

66

66 – This is what it is to be one of Christ’s little ones...to be possessed by His presence as our life, our strength, our merit, our hope, our crown; to become in a wonderful way His members, the instruments, or visible form, or sacramental sign, of the One Invisible Ever-Present Son of God, mystically reiterating in each of us all the acts of His earthly life, His birth, consecration, fasting, temptation, conflicts, victories, sufferings, agony, passion, death, resurrection, and ascension; – He being all in all, – we, with as little power in ourselves, as little excellence or merit, as the water in Baptism, or the bread and wine in Holy Communion; yet strong in the Lord and in the power of His might.

P. S., VI, 3.

66 – Krisztus kiseded nyájához tartozni annyit jelent, mint: ... teljesen átítatódni jelenlétével, mint életünkkel, erőnkkel, érdemünkkel, reményünkkel, koronánkkal; csodálatos módon tagjaivá válni, eszközeivé, látható alakjává, illetőleg szentségi jelévé az Isten egyetlen, láthatatlan, mindig jelenvaló Fiának, ki titokzatos módon megismétli mindnyájunkban földi életének minden tényét: születését, bemutatását, bűjtölését, megkísértését, harcait, győzelmeit, fájdalmait, haláltusáját, kinszenvedését, halálát, feltámadását és mennybemenetelét; – Ő minden mindenben – bennünk oly kevés az erő, oly kevés a jelen tulajdon vagy érdem, mint a víz a keresztségben vagy a kenyér és bor az eucharishtiában, de erősek vagyunk az Úrban és hatalma erejében.

67

67 – He left His Father's courts, He was manifested, He spake; and His voice went out into all lands. He has taken to Himself His great power and reigned; and, whereas an enemy is the god and tyrant of this world, as Adam made it, so, as far as He occupies it, does He restore it to His Father. Henceforth He is the one principle of life in all His servants, who are but His organs, The Jewish Church looked towards Him; the Christian speaks and acts from Him. What is prior to Him is dark, but all that comes after Him is illuminated. The Church, before His manifestation, offered to Him material elements „which perish with the using;” but now He has sent His Spirit to fill such elements with Himself, and to make them living and availing sacrifices to the Father. Figures have become means of grace, shadows are substances, types are Sacraments in Him. What before were decent ordinances and pious observances, have now not only a meaning but a virtue. Water could but wash the Body in the way of nature; but now it acts towards the cleansing of the soul. „Wine which maketh glad the heart of man,” and „bread which strengthens man's heart,” nay, the „oil which maketh him a cheerful countenance,” henceforth are more than means of animal life, and savour of Him. Hands raised in blessing, the accents of the voice of man, which before could but symbolize the yearnings of human nature, or avail for lower benefits, have now become the „unutterable intercessions” of the Spirit, and the touch, and the breath of the Incarnate Son. The Church has become His Body, her priests His delegates, her people His members.

This is what Christ has done by His coming; but observe, while He did all this for His Church, He claimed all He did as His own. Henceforth whatever is done is His doing, and it is called what it is. As He is the unseen Source, so must He be acknowledged as the Agent, the present Object of worship and thanksgiving in all that is done; and His instruments are not even so much as instruments, but only the outward lineaments of Him. All is superseded by Him, and transmuted into Him. Before He came there were many masters, but henceforth only One; before He came many Fathers, but He is the One Father of the coming age, as the Prophet styles Him; before He came, all to whom the world of God came were called gods, but He is the One God manifested in the flesh; before He came, there were many angelic appearances with the name of God on them, but now the great Angel of the Covenant is alone to be worshipped; before He came, there were many priests who had infirmity, offering sacrifices year by year continually, but now there is but One High Priest, „who is set on the right hand of the throne of the majesty in the heavens, a minister of the sanctuary, and of the true tabernacle, which the Lord pitched, and not man”; before, there were innumerable sacrifices of bulls and calves which could never perfect the worshippers, now One Immaculate Lamb who taketh away the sin of the world; before, there were judges, kings, and rulers of various ranks, but now there is but One King of kings, and Lord of lords, in His kingdom... There were mediators many, and prophets many, and atonements many. But now all is superseded by One, in whom all offices merge, who has absorbed into Himself all principality, power, might, and dominion, and every name that is named; who has put His holy and fearful Name upon all, who is in and through all things, and without whom nothing is good. He is the sole self-existing principle in the Christian Church, and everything else is but a portion or declaration of Him. Not that now, as then, we may not speak of prophets, and rulers, and priests, and sacrifices, and altars, and saints, and that in a far higher and more spiritual sense than before, but that they are not any of them such of themselves; it is not they, but the grace of God that is in them. There is under the Gospel but One proper Priest, Prophet, and King, Altar Sacrifice, and House of God.⁵ Unity is its characteristic sacrament;

⁵ [It is true that there is but one Priest and one Sacrifice under the Gospel, but this is because the Priests of the Gospel are one with Christ, not because they are only improperly called Priests. „Christus et Sacerdotes sunt

all grace flows from One Head, and all life circulates in the members of One Body... Far better surely than Solomon in all his glory, is that chosen generation, that royal priesthood, that holy nation, that peculiar people, whose life is hid with Christ in God, who live because He lives in them, who are blessed because He is blessed, who are the fragrance of His breath, the myrrh, aloes, and cassia from His garments; may, are one spirit with Him as His dove, „His undefiled one,” „His sister and spouse, coming up from the wilderness leaning upon her Beloved.”

Jfc., 195-199.

67 – ...Elhagyta Atyja udvarát, látható volt, szólt; és hangja minden országba elhatolt. Magára öltötte nagy hatalmát és átvette uralmát, – és bár az ellenfél a világ bálványja és zsarnoka, mert Ádám azzá tette, – Krisztus amennyiben birtokába veszi a világot, visszaszolgáltatja azt Atyjának. Ezentúl Ő az éltető elve összes szolgáinak, akik nem egyebek, mint eszközei. A zsidó egyház Feléje tekintett, a keresztény Átala szól és cselekszik. Ami előtte van homály, de minden ami utána jön megvilágosított. Megjelenése előtt a föld anyagait áldozta Neki az Egyház, „melyek elenyésztek a szertartáskor”; most azonban elküldte Lelkét, hogy megtelítse az elemeket Önmagával és élő és érvényes áldozatokká tegye Atyjának. Jelképek kegyelmi eszközökké lettek Benne, árnyékok lényegekké, előképek szentségekké. Ami előbb illő előírás és jámbor szokás volt, most nemcsak értelmet nyert, de erőt is. Vízrel a természet módján csak a testet lehet megmosni, most azonban a lélek megtisztítását munkája. „A bor, mely vidámítja az emberszívet” s „a kenyér, mely erősíti az ember szívét”, sőt „az olaj, mely arcát felderíti” (Zsolt 103:15) ezentúl nagyobb dolgok, mint a testi élet eszközei és Őt ízleltetik meg. Az áldásra emelt kezek, az emberi szó hangsúlyozása, amelyek korábban csak az emberi természet sóvárgását tudták jelképezni, vagy kisebb jóténnél segítettek, most „a Lélek szavakba nem foglalható sóhajtásaivá” (Róm 8:26) és a Megtestesült Fiú érintésévé és leheletévé váltak. Az Egyház az Ő testévé, papjai helyetteseivé, népe tagjaivá lettek.

Ezt tette Krisztus jövetele által; de mert mindezt Egyházáért tette, igényt tart mindenre, amit tett, mint a sajátjára. Ezentúl bármi tételik, az Ő tette, és annak nevezetik ami. Míképp Ő a láthatatlan Forrás, akként Őt kell elismerni mint Működőt, az imádás és hálaadás jelenlevő Tárgyát mindenben, ami történik; és közvetítői nem is annyira közvetítői, hanem csak az Ő külső körvonalai. Mindennek a helyébe került, és minden átalakult Belé. Mielőtt jött sok mester volt, de ettől kezdve csak Egy; mielőtt jött sok atya volt, de most a próféta nyelvén Ő a jövő idő Egyedüli Atyja (Iz 9:6), mielőtt jött mindazok, akikhez az Isten szava jött isteneknek nevezettek, de Ő a testben kinyilvánult Egy Isten; mielőtt jött sok az Isten nevét viselő angyali jelenség volt, de most a szövetség nagy Angyalát (Mal 3:1) illeti meg egyedül az imádás; mielőtt jött sok erőtlén évről-évre folytonosan áldozatokat bemutató pap volt, de most csak Egy Főpap van, „aki a Főtség trónjának jobbján ül az egekben, a szentélynek szolgája és az igaz sátoré, melyet az Úr épített és nem ember” (Zsid 8:1-2); korábban számtalan bika- és borjúáldozat volt, melyek semmiképp sem tudták bemutatóikat tökéletesíteni, most van egy Szeplőtelen Bárány, ki elveszi a világ bűnét (1Pét 1:19, Jn 1:29); korábban voltak bírák, királyok és különböző rendek uralkodói, de most csak egy királyok Királya és uraknak Ura van (Jel 17:14) az Ő királyságában. ... Sok közvetítő volt és sok próféta és sok engesztelés. De most mindet helyettesíti Egy, akiben egybeolvad minden tisztség, aki magába olvasztott minden fejedelemséget, hatalmat, erőt és uralmat, és minden nevű tekintélyt; aki a maga szent és félelmetes Nevét rányomja mindenre, aki mindenben van és átjár minden dolgot, és aki nélkül semmi sem jó. Ő az egyedüli önlétű alap a keresztény

egyházban és minden egyéb csak része vagy kinyilvánítása neki. Nem mintha most nem beszélhetnénk mintegy újból prófétáktól és uralkodókról, és papokról, és áldozatokról, és oltárokról, és szentekről, és sokkal magasabb és szellemibb értelemben, mint korábban, de ezek közül egyik sem önmagából az ami; nem ők maguk ezek, hanem az Isten kegyelme, ami bennük van. Az Evangélium alattvalóságában csak Egy tulajdonképpeni Pap, Próféta és Király, Oltár, Áldozat és Istenháza van. Egység a jellemző kegyelmi jele; minden kegyelem Egy Főből árad, és minden élet Egy Test tagjaiban kering. ... Bizonytalán bámulatraméltóbb mint Salamon minden dicsőségében, ez a választott nemzetség, ez a királyi papság, ez a szent nemzet ez a tulajdonul lefoglalt nép (1Pét 2:9), melynek élete el van rejtve Krisztussal az Istenben (Kol 3:3), amely él, mert Ő él benne, amely áldott, mert Ő áldott, akik az ő leheletének jóillatai, a ruháiból áradó myrrha, áloe és káziától illatosak (Zsolt 44:9); sőt egy lelkek Vele, mint az Ő „galambja”, „szepőlötelenje”, „testvére és jegyese”, ki „feljő a pusztából Kedvesére támaszkodva” (Ének 5:2, 8:5).

68

68 – From the day of Pentecost to this hour there has been in the Church but One Holy One, the King of kings, and Lord of lords Himself, who is in all believers, and through whom they are what they are; their separate persons being but as separate developments, vessels, instruments, and works of Him who is invisible... They are all the organs as if of one invisible, governing Soul, the hands, or the tongues, or the feet, or the eyes of one and the same directing Mind, the types, tokens, beginnings, and glimpses of the Eternal Son of God.

P. S., IV, 170-171

68 – ...Így való értelmében mondható, hogy Pünkösöd napjától a mai napig csak egyetlen egy szent van az Egyházban, maga a Királyok Királya és az Urak Ura, ki bentlakozik minden hívőben és akik általa azok, amik. Egyéni személyeik mintegy csak az ő láthatatlan külön kifejlései, edényei, eszközei és művei. Ez a különbség a Krisztus Lelke eljövetele előtti és utáni Egyház között, Isten szolgálói mintegy a próféta látomásának kiszáradt csontjai (Ezek 38) voltak korábban, a hitvallás s nem benső éltető elv kapcsolta őket egybe; utána azonban mintegy egy láthatatlan uralkodó Lélek szervei, ugyanannak az egy irányító Szellemnek a keze, nyelve, lába vagy szeme, az Isten Örökkévaló Fiának emlékeztető jelei, megnyilvánulásai és megcsillámlásai.

69

69 – Christ came ... to gather together in one all the elements of good dispersed throughout the world, to make them His own, to illuminate them with Himself, to reform and refashion them into Himself. He came to make a new and better beginning of all things than Adam had been, and to be a fountain-head from which all good henceforth might flow. Hence it is said that „in the dispensation of the fullness of times” Almighty God „gathered together in one all things in Christ, both which are in heaven, and which are on earth.” How He became a new commencement to things in heaven, we know not; nor know we adequately in what way He recapitulated or ordered anew things on earth. But this we know, that, the world being under the dominion of Satan, and truth and goodness in it being but as gems in the mine, or rather as metal in the ore, He came to elicit, to disengage, to combine, to purify, to perfect. And, further than this, He came to new-create, – to begin a new line, and construct a new kingdom on the earth: that what had as yet lain in sin, might become what it was at the first, and more than that...He took on Him our nature, that in God that nature might revive and be restored; that it might be new born, and, after being perfected on the Cross, might

impart that which itself was, as an incorruptible seed, for the life of all who receive it in faith, till the end of time. Hence He is called in Scripture the Beginning of the Creation of God, the First-begotten of the dead, the First-fruits of the Resurrection.

Jfc., 193-194.

69 – Krisztus azzal a tulajdonképpeni céllal jött, hogy összegyűjtse egybe a világon szerteszórt jó összes elemeit, hogy ezeket a Maga tulajdonába vegye, hogy megvilágítsa Önmagával, hogy megnemesítse és újjáalakítsa Önmagában. Jött, hogy új és jobb kezdetet adjon minden dolognak, mint Ádám volt, és hogy forrássá legyen, melyből minden jó áradjon. Ezért mondatott, hogy a Mindenható Isten „elhatározta az idők teljességével egybefoglalását Krisztusban minden dolognak, ami az égben és a földön van” (Ef 1:10). ... Új teremtésre jött, – új irány kezdésére, új földi királyság alapítására: hogy az, ami addig bűnből volt, azzá legyen, ami kezdetben volt, és több mint az. ... Magára öltötte természetünket, hogy ez a természet újjáéledjen és megújuljon Istenben; hogy újjászülessék, és a Kereszten való bevégzése után mint romolhatatlan vetőmag mindazoknak az életéért, akik hitben befogadják, az idők végezetéig részesítsen abban, ami maga volt. Ezért nevezi a Szentírás az Isten Teremtése Kútfejének, Elsőszülöttnek a halottak közül, a Feltámadás Zsengéjének.

70

70 – He is above us, my brethren, we feel He is; how little can we understand Him! We fall in even with men upon earth, whose ways are so different from our own, that we cannot understand them... we call them strange and incomprehensible; but what are they compared with the all-marvellousness of the Everlasting God? He alone indeed is incomprehensible, who has not only lived an eternity without beginning, but who has lived through a whole eternity by Himself, and has not wearied of the solitude... He was from eternity ever in action, though ever at rest; ever surely in rest and peace profound and ineffable, yet with a living, present mind, self-possessed, and all-conscious, comprehending Himself and sustaining the comprehension. He rested ever, but He rested in Himself; His own resource, His own end, His own contemplation, His own blessedness.

Yet so it be in us; and if it is incomprehensible that He should have existed solitary through an eternity, it is not incomprehensible too, that He should have ever given up that solitariness, and have willed to surround Himself with creatures: Why was He not content to be as He had been? Why did He bring into existence those who could not add to His blessedness and were not secure of their own? Why did He give them that gift which we see they possess, of doing right or wrong as they please, and of working out their ruin as well as their salvation? Why did He create a world like that which is before our eyes, which at best so dimly shows forth His glory, and at worst is a scene of sin and sorrow? He might have made a far more excellent world than this; He might have excluded sin; but, oh, wonderful mystery, He has surrounded Himself with the cries of fallen souls, and has created and opened the great pit. He has willed, after an eternity of peace, to allow of everlasting anarchy, of pride, and blasphemy, and guilt and hatred of Himself, and the worm that dieth not...

He is everywhere on earth, and sees every crime committed, whether under the sun or in the gloom of night; He is even the sustaining power of those who sin; He is most close to every, the most polluted, soul; He is in the midst of the eternal prison; but ... nothing touches Him, though He touches all things. The sun's rays penetrate into the most hideous recesses, yet keep their brightness and their perfection; and so the Almighty witnesses and suffers evil, yet is not touched or tried by the creature's wilfulness, pride, uncleanness, or unbelief. The lusts of earth and the blasphemies of hell neither sully His purity nor impair His majesty...in persecution, or in triumph, or in peace, whether His enemies hold out or are routed, when the

innocent sin, when the just are falling, when good Angels weep, when souls are hardened, He is one and the same. He is in His blessedness still, and not even the surface is ruffled of His everlasting rest. He neither hopes nor fears, nor desires, nor sorrows, nor repents. All around Him seems full of agitation and confusion, but in His eternal decrees and infallible foreknowledge there is nothing contingent, nothing uncertain, nothing which is not part of one vast plan, as fixed in its issue, and as unchangeable, as His own Essence. Such is the great God, so all-sufficient, so all-blessed, so separate from creatures, so inscrutable, so unapproachable. Who can see Him! who can fathom Him? who can move Him? who can change Him? who can even speak of Him? ... You say that God and man never can be one, that man cannot bear the sight and touch of his Creator, nor the Creator condescend to the feebleness of the creature; but blush and be confounded to hear, oh, peevish, restless hearts, that He has come down from His high throne and humbled Himself to the creature, in order that the creature might be inspired and strengthened to rise to Him...

It became Him who is higher than the highest, to act as if even humility, if this dare be said, was in the number of His attributes, by taking Adam's nature upon Himself, and manifesting Himself to men and Angels in it. It became Him, of whom are all things, and who is in all things, not to create new natures, which had not been before, inconstant spirit and corruptible matter, without taking them to Himself and absorbing them into a personal union with God...The manifold attributes of the Infinite are to be poured out before your eyes through material channels and the operations of a human soul, since He, whose contemplation did but trouble you in Nature, is coming to take you captive by a manifestation, which is both intelligible to you and a pledge that He loves you one by one, raise high your expectations, for surely they cannot suffer disappointment...At fault when he speculated on the height of God, and now again at fault when he tries to sound the depth, man thinks that a royal glory is the note of His presence upon earth. Lift up your eyes and answer whether he has guessed aright. Oh, incomprehensible in eternity and in time! Solitary in heaven and solitary upon earth...The Maker of man, the Wisdom of God, has come, not in strength, but in weakness...Instead of wealth, He has come poor; instead of honour, He has come in ignominy; instead of blessedness, He has come to suffer...Out of the infinitude of His greatness, He has defaced His own glory, and wounded and deformed His own beauty, – not indeed as it is in itself, for He is ever the same, transcendently perfect and unchangeable, but in the contemplation of His creatures, – by the unutterable condescension of His incarnation...When in fact He has taken flesh for those, who might have been saved without it, though more suitably to His glorious majesty with it, and moreover had shed His whole blood in satisfaction, when a drop might have sufficed, shall we think such teaching strange and hard to receive, and not rather consider it consistent and merely consistent, with that great truth, which we all start with admitting, that He is infinite?...

Oh, wayward man! discontented first that thy God is far from thee, discontented again when He has drawn near, – complaining first that He is high, complaining next that He is low! – unhumbled being, when wilt thou cease to make thyself thine own centre, and learn that God is infinite in all He does, infinite when He reigns in heaven, infinite when He serves on earth, exacting our homage in the midst of His Angels, and winning homage from us in the midst of sinners? Adorable He is in His eternal rest, adorable in the glory of His court, adorable in the beauty of His works, most adorable of all, most royal, most persuasive in His deformity...Better for me that Thou shouldst come thus abject and dishonourable, than hadst Thou put on a body fair as Adam's when he came out of Thy Hand...The gentle and tender expression of that Countenance is no new beauty, or created grace; it is but the manifestation, in a human form, of Attributes which have been from everlasting. Thou canst not change, O Jesus; and, as Thou art still Mystery, so wast Thou always Love. I cannot comprehend Thee more than I did, before I saw Thee on the Cross; but I have gained my lesson. I have before

me the proof, that in spite of Thy awful nature, and the clouds and darkness which surround it, Thou canst think of me with a personal affection. Thou hast died that I might live. „Let us love God,” says Thy Apostle, „because He first hath loved us.” I can love Thee now from first to last, though from first to last I cannot understand Thee. As I adore Thee, O Lover of souls, in Thy humiliation, so will I admire Thee and embrace Thee in Thy infinite and everlasting power.

Mix., 288-292, 298, 299, 301, 302-304, 311, 315.

70 – Az Isten fölöttünk van, érezzük, hogy van, de mily kevésbé tudjuk Őt megérteni!... Még barátainkat sem tudjuk megérteni, idegeneknek, megfoghatatlanoknak mondjuk őket. De mi ez az Örökkévaló Isten teljes megfoghatatlanságához hasonlítva? Csak Ő voltaképp megfoghatatlan, aki kezdet nélkül nemcsak öröktől fogva él, hanem egy egész örökkévalóságon át is önmagával egyedül élt és nem tikkadt el magányosságában... Öröktől fogva mindig működésben és mégis örökös nyugalomban volt; mindig zavartalan nyugalomban, mély, kimondhatatlan békességben és mégis eleven, ébre öntudattal, Önmaga birtokában és mindennek tudatában, Önmagát tartalmazva és megmaradva tartalmánál. Nyugodott mindig, de Önmagában nyugodott, mint Önmaga forrása, Önmaga célja, Önmaga szemlélete, Önmaga boldogsága.

Így volt. És ha megfoghatatlan, hogy magányosságban volt egy egész örökkévalóságon át, nem még megfoghatatlanabb-e, hogy lemondott magányosságáról és eltökélte magában, hogy teremtményekkel veszi magát körül? Miért nem elégedett meg, miként volt? Miért hívta létre azokat, akik boldogságát semmivel sem növelhették és még a magukéről sem lettek biztosak? Miért adta meg nekik a képességet, amit látunk bennük, hogy saját választásuk szerint jót vagy rosszat tegyenek, hogy kárhozataikra vagy üdvösségükre cselekedjenek? Miért teremtette olyannak a világot, amilyennek látjuk, amely a legkedvezőbbben nézve csak halványan tükrözi vissza dicsőségét, a legkedvezőtlenebbül tekintve pedig bűn és bű színhelye? Sokkal jobb világot teremthetett volna, mint ez; kirekeszthette volna belőle a bűnt; de ő, borzalmas titok, bukott lelkek jajkiáltásaival vette magát körül, megteremtette és kitérta a hatalmas poklot. Az Ő akarata volt, hogy a béke örökkévalósága után megtúrja a rendbomlás, dölyf, istenkáromlás, a bűn és az Ő gyűlölete öröklétét, és a lelkiismeret meg nem szűnő mardosását...

...Mindenhol ott van a földön és lát minden bűnt, amit a nap fényében vagy az éjjel homályában elkövetnek. Sőt, Ő a fenntartó ereje azoknak, akik vétkeznek. A legszorosabb közelében van mindennek, még a beszennyezett léleknek is. Ott van az örökös fogságban. De semmi sem ér fel Hozzá, jóllehet Ő minden dolgot érint. A nap sugarai behatolnak a legszennyesebb zugba is, de megőrzik ragyogásukat és tisztaságukat. Így látja és tűri a Mindenható a rosszat és mégsem érinti vagy kísérti meg a teremtmény daca, dölyfe, tisztátalansága vagy hitetlensége. A földi kéj és a pokol káromlásai sem tisztaságát nem szennyezik be, sem fölségét nem csökkentik. ...

...Mióta a Legfelségesebb Fia megszületett az asszonytól, mióta feltárultak már a szemed előtt az anyag útján és az emberi lélek működése által a Végtelen sokféle tulajdonai, mivel hogy ő, akinek szemlélete a természet számkivetésében megzavart, maga jött el, hogy foglyul ejtsen kinyilatkoztatás által, ami világosság egyúttal a számokra és záloga annak, hogy személyesen szeret téged és mindenkit külön-külön, fokozd magasra várakozásaidat, bizonyos, hogy nem csatlakozhatsz bennük. ...

Tévedve, mikor gondolatban odáig merészkedett, hogy az Istenség fenségét felfogja, és azután ismét tévedve, mikor megkísérli, hogy mélységét kikutassa, azt gondolja az ember, hogy az Ő földi jelenlétének királyi dicsőség a jele.

... Ő, megfoghatatlan az örökkévalóságban és az időben, egyedüli az égben és egyedüli a földön!... Leszállt az ember Teremtője, az Isten Bölcsessége, nem erőben, hanem

erőtlenségben. Jött, nem hogy követelést érvényesítsen, hanem, hogy adósságot fizessen. Jött gazdagság helyett szegénységben, megbecsületés helyett gyalázatban, boldogság helyett szenvedésre. ...

Ilyen a hatalmas Isten, a legkielégültebb, a legboldogabb, elkülönült a teremtménytől, kikutathatatlan, megközelíthetetlen. Ki láthatja Őt? Ki tud mélyére hatolni? Ki mozdíthatja ki? Ki változtathatja meg? Még csak beszélni is ki tud róla?...

...Azt mondd: az Isten és az ember semmiképp nem egyesülhetnek tehát, nem veheti fel sem az ember Teremtője tekintetét és tulajdonságait, sem a Teremtő nem szállhat le a teremtmény gyarlóságához. De szégyenüljetek és zavarodjatok meg, ó, ti elkedvetlenedett, nyugtalan szívűek, mikor halljátok, hogy leszállt magasságbeli trónjáról és teremtménnyé alázta Önmagát, hogy a teremtmény megvilágosodva és megerősödve fölemelkedhessék Hozzá!... Illett Hozzá, aki nagyobb a legnagyobbnál, hogy Adám természetét magára véve és kinyilvánítva benne magát az embereknek és angyaloknak, úgy cselekedjék, mintha még az alázatosság is, ha szabad ezt mondanunk, tulajdonságainak sorába tartoznék. Illett Hozzá, akihez minden dolog tartozik és aki mindenben jelen van, hogy ne teremtsen korábban nem létezett új természeteket, állhatatlan szellemet és romlandó anyagot anélkül, hogy azokat magárta ne öltse és föl ne eméssze Istennel való személyes egységbe...

Ó, te szeszélyes ember! Elégedetlenkedel először, mert nagyon távol van az Isten tőled, és elégedetlenkedel azután, hogy közeledbe jött, – panaszkodok először a fensége, panaszkodol azután az alázatossága miatt! Te hajthatatlan! Mikor szünsz meg magadat tenni saját központoddá és mikor kezdet megtanulni, hogy az Isten végtelen mindenben, amit tesz. Végtelen, amikor uralkodik a mennyben, végtelen, amikor szolgál a földön! Hódolatunkat követeli, amikor angyalai körében országol, hódolatunkat váltja ki, amikor a bűnösök körében időzik! Imádásra méltó örökös nyugalmában, imádásra méltó udvarának dicsőségében, imádásra méltó művei szépségében, de legimádásra-méltóbb, legkirályibb, legmeggyőzőbb megalázottságában. ...

... Jobb a számomra, hogy ily alacsony sorban és dísz nélkül jöttél, mintha Adám általad sugárzónak alkotott testét öltötted volna magadra. ... Tekinteted szeretetreméltó, gyöngéd kifejezése nem új szépség vagy teremtett kegyesség, csak öröktől fogva megvolt tulajdonaidnak emberi alakban történt kinyilatkoztatása. Te nem változhatsz, ó Jézus, és amint most még titok vagy, úgy voltál mindig szeretet. Nem tudlak most jobban megérteni, mint azelőtt, hogy a kereszten láttalak, de gazdagodtam oktatásomban. ... Szeretni tudlak most teljességgel, jóllehet nem tudlak teljességgel megérteni. Ó, lelkek Szerelmese, amiként imádlak megalázottságodban, úgy akarlak csodálni és átölelni végtelen, örök hatalmadban.

71

71 – Christianity, then, is at once a philosophy, a political power, and a religious rite: as a religion, it is Holy; as a philosophy, it is Apostolic; as a political power, it is imperial, that is, One and Catholic. As a religion, its special centre of action is pastor and flock; as a philosophy, the Schools; as a rule, the Papacy and its Curia.

Though it has exercised these three functions in substance from the first, they were developed in their full proportions one after another, in a succession of centuries; first, in the primitive time it was recognized as a worship, springing up and spreading in the lower ranks of society, and among the ignorant and dependent, and making its power felt by the heroism of its Martyrs and confessors. Then it seized upon the intellectual and cultivated class, and created a theology and schools of learning. Lastly it seated itself, as an ecclesiastical polity, among princes, and chose Rome for its centre.

Truth is the guiding principle of theology and theological inquiries; devotion and edification, of worship; and of government, expedience. The instrument of theology is

reasoning; of worship, our emotional nature; of rule, command and coercion. Further, in man as he is, reasoning tends to rationalism; devotion to superstition and enthusiasm; and power to ambition and tyranny.

Arduous as are the duties involved in these three offices to discharge one by one, much more arduous are they to administer when taken in combination. Each of the three has its separate scope and direction; each has its own interests to promote and further; each has to find room for the claims of the other two; and each will find its own line of action influenced and modified by the others, nay, sometimes in a particular case the necessity of the others converted into a rule of duty for itself.

V. M. I, XL, XLI, XCIV, XL, XLI, XCIV.

71 – A kereszténység bölcelet, földi hatalom és istentiszteleti alakulat egyszersmind. Mint istentiszteleti alakulat „szent”, mint bölcelet „apostoli”, mint földi hatalom királyi, vagyis „egy” és „egyetemes”. Mint istentiszteleti alakulatnak a pásztor és a nyáj a különleges működési területe, mint bölceletnek az iskola, mint uralomnak a pápaság és a kúria. Jóllehet lényegében kezdettől fogva mind a három hatáskörben működött, e működési körei teljes mértékükben mégis csak egymás után a századok folyamán fejlődtek ki. Először, az ősidőben, inkább csak istentiszteleti alakulatnak tekintették, mely a társadalom alsóbb osztályaiban, a műveletlenek és nem szabadok között jött szokásba és terjed el, és hatalmát vértanúinak és hitvallóinak hősiessége által mutatta meg. Ezután magával ragadta a tanult és művelt osztályokat és megteremtette a teológiát és a tudományos iskolákat. Végül helyet foglalt mint uralkodó egyház a fejedelmek körében: Rómával mint központjával. Igazság a vezető elve a teológiának és a teológiai kutatásnak, áhítat és épülés az istentiszteletnek, célszerűség az egyházkormányzatnak. A teológia eszköze az ész, az istentiszteleté érzelmi életünk, az uralomé parancs és kényszer. Azután, amilyen már az ember, az ész hajlamos az okoskodásra, az áhítat szenteskedésre és rajongásra, a hatalom nagyravágásra és elbizakodottságra. Nehéz az említett három tisztséggel járó kötelezettségeknek külön-külön eleget tenni: – még nehezebb őket együttesen gyakorolni. A három közül mindegyiknek megvan a maga külön célja és külön irányzata, mindegyik a maga saját érdekeinek az elsőbbségére és előmozdítására törekszik. Mindegyiknek helyt kell adnia a másik kettő igényeinek és mindegyik azt tapasztalja, hogy működésének az irányát a másik kettő befolyásolja és módosítja. Közben néha bizonyos esetekben a másik szükségletei a saját kötelezségeinek a mértékévé válnak. ...

72

72 – Indeed, it is a very difficult thing to bring home to us, and to feel that we have souls; and there cannot be a more fatal mistake than to suppose we see what the doctrine means as soon as we can use the words which signify it. ...

We are from our birth apparently dependent on things about us. We see and feel that we could not live or go forward without the aid of man. To a child this world is everything: he seems to himself a part of this world, – a part of this world in the same sense in which a branch is part of a tree; he has little notion of his own separate and independent existence, that is, he has no just idea he has a soul. And if he goes through life with his notions unchanged, he has no just notion, even to the end of life, that he has a soul. He views himself merely in his connection with this world, which is his all; he looks to this world for his good as to an idol; and when he tries to look beyond this life, he is able to discern nothing in prospect, because he has no idea of anything, nor can fancy anything, but this life. And if he is obliged to fancy something, he fancies this life over again; just as the heathen, when they reflected on those traditions of another life, which were floating among them, could but fancy

the happiness of the blessed to consist in the enjoyment of the sun, and the sky, and the earth, as before, only as if these were to be more splendid than they are now...

Such is our state, – a depending for support on the reeds which are no stay, and overlooking our real strength, – at the time when God begins His process of reclaiming us to a truer view of our place in His great system of providence. And when He visits us, then in a little while there is a stirring within us. The unprofitableness and feebleness of the things of this world are forced upon our minds; they promise but cannot perform, they disappoint us. Or, satisfy us. We still crave for something, we do not well know what; but we are sure it is something which the world has not given us. And then its changes are so many, so sudden, so silent, so continual. It never leaves changing; it goes on to change, til we are quite such at heart: – then it is that our reliance on it is broken. It is plain we cannot continue to depend upon it unless we keep pace with it and go on changing too; but this we cannot do. We feel that, while it changes, we are one and the same; and thus, under God's blessing, we come to have some glimpse of the meaning of our independence of things temporal, and our immortality. And should it so happen that misfortunes come upon us (as they often do), then still more are we led to understand the nothingness of this world; then still more are we led to distrust it, and are weaned from the love of it, till at length it floats before our eyes merely as some idle veil, which, notwithstanding its many tints, cannot hide the view of what is beyond it; – and we begin, by degrees, to perceive that there are but two beings in the whole universe, our own soul, and the God who made it.

P. S., I, 17, 19-25; P. S., I, 13-20.

72 – Igazi fáradságba kerül, míg bensőségesen és elevenen tudatossá válik bennünk, hogy van lelkünk; és semmi sem lehet végzetesebb tévedés, mintha abban a balhiedelemben élünk, hogy megértettük, mit jelent e tan, mert használni tudjuk a szót, mellyel kifejezzük. ...

Születésunktől kezdve függünk a körülöttünk levő dolgoktól. Látjuk és érezzük, hogy nem élhetünk vagy nem juthatunk előbbre emberek segítsége nélkül. A gyermeknek minden a világ: e világ részének érzi magát, abban az értelemben, miként a gally a fáé, csak kevés fogalma van a saját egyéni és független létéről, vagyis nincs igazi képzete arról, hogy van lelke. És ha anélkül vándorol át az életen, hogy fogalmai változnának, akkor élete végéig nincs igazi tudomása róla, hogy van lelke. Az ilyen ember csak e világgal összefüggésben látja magát; a világ a mindene. Jóléte érdekében úgy néz erre a világra, mint valami bálványra; és ha egyszer megkísérli, hogy ez életen túl is nézzen, képtelen meglátni a különbséget, mert ezen az életen kívül semmiről sincs eszméje és elképzelése. És ha túlvilágként el kellene valamit képzelnie, akkor ezt az életet képzeli el még egyszer, éppen úgy, mint a pogányok: ha elgondolkoztak hagyományaikról, melyek a másvilági életről szóltak s köztük is elevenen megmaradtak, a holtak boldogságát csak a korábbi örömök mintájára, nap és kék ég alatt s a földön tudták elképzelni, csak mindent ragyogóbban, mint földi életükben. ...

Bensőségesen megérteni, hogy lelkünk van, annyit jelent, mint érezni a látható dolgoktól való különválásunkat, függetlenségünket tőlük, egészen sajátos létezésünket önmagunkban, személyes létünket, hatalmunkat, hogy saját elhatározásunkból így vagy másként cselekedhetünk, felelősségünket azért, amit teszünk. ... Mi magunktól kifelé, a körülöttünk levő dolgokra tekintünk és megfélelkezünk önmagunkról köztük. Ilyen a mi életünk: segítségért kiáltva ingó nádszálba kapaszkodunk és megfélelkezünk igazi hatalmunkról a jelenben, amikor Isten gondviselése nagy tervében helyünk igazi felismerésére szólít bennünket. És ha sújt minket, ha csak rövid ideig is, máris megzavarodunk. Lelkünk kénytelen meglátni e világ dolgainak hívságát és elégtelenségét, azt, hogy csak ígérnek, de szavukat nem tartják s csalódunk bennük. Vagy ha teljesítik, amit ígértek, akkor rendszerint nem elégitenek ki. Vágyódunk valami után és nem tudjuk, mi után, de bizonyosak vagyunk,

hogyan van valami, amit a világ nem adott meg nekünk. És azután oly gyakoriak a világ változásai, oly hirtelenek, oly alattomosak: oly állandó e változása, sohasem szűnik meg, mindig tovább változik, míg szívünk egészen belefájdul, végül is elvesztjük bizalmunkat a világban. Világos, hogy nem támaszkodhatunk rá tovább, hacsak meg nem békülünk vele és nem követjük változásait. Ezt azonban nem tudjuk: érezzük, hogy mialatt változik, mi egy és ugyanazok maradunk; és így világlik fel Isten áldásából némiképp a földi dolgoktól való függetlenségünk és halhatatlanságunk tudata: és ha valami baj ér, (amint gyakran történik), akkor még hamarabb és még mélyebben meg fogjuk érteni e világ semmisségét; akkor még inkább kénytelenek leszünk rá, hogy bizalmatlanok legyünk iránta és leszokunk a szeretetéről; és végül már csak úgy lebeg a szemünk előtt, mintegy ködfátyolként, hogy színjátékaival sem tudja már elfedni a másvilági életre vetett tekintetünket. Így kezd bennünk lassanként tudatossá válni, hogy csak két igazi valóság van az egész világmindenségben: a tulajdon lelkünk, és Isten, aki teremtette.

73

73 – To every one of us there are but two beings in the whole world, himself and God; for, as to this outward scene, its pleasures and pursuits, its honours and cares, its contrivances, its personages, its kingdoms, its multitude of busy slaves, what are they to us? nothing – no more than a show: – „The world passeth away and the lust thereof.” And as to those other nearer to us, who are not to be classed with the vain world – I mean our friends and relations, whom we are right in loving – these, too, after all, are nothing to us there. They cannot really help or profit us; we see them, and they act upon us, only (as it were) at a distance, through the medium of sense; they cannot get at our souls; they cannot enter into our thoughts, or really be companions to us. In the text world it will, through God’s mercy, be otherwise; but here we enjoy, not their presence, but the anticipation of what one day shall be; so that, after all, they vanish before the clear vision we have, first, of our own existence, next, of the presence of the great God in us, and over us, as our Governor and Judge, who dwells in us by our conscience, which is His representative.

P. S., I, 20-23.

73 – ...A végén mindnyájunk számára csak két dolog marad a világon: önmagunk és Isten. Mert ami e külső színpadot illeti, élvezeteit és foglalatosságait, tiszteletadásait és gondjait, intézményeit és személyeit, királyságait és serény rabszolgáinak tömegét: mi az a számunkra? Semmi – semmi több, mint látszat: „Elmúlik e világ és az ő kívánsága”. (1Jn 2:17) És ami azokat a másokat illeti, kik közelebb állnak hozzánk, kiket nem számíthatunk e hiú világhoz, gondolok barátainkra és rokonainkra, kiket joggal szeretünk: végül ők is semmik itt e földön nekünk. Nem tudnak valóban segíteni vagy használni. Csak távolból, az érzékek közvetítésével látjuk őket és így hatnak ránk; nem tudnak lelkünkbe férkőzni, nem tudnak behatolni gondolatainkba, nem tudnak valóban a társaink lenni. A másvilágon Isten kegyelméből másként lesz. Itt azonban nem élvezzük a jelenlétüket, hanem csak sejtelmét annak, ami egy nap majd beteljesedik; úgyhogy végül eltűnnek a tiszta kép előtt, mely először tulajdon létünkről, azután a nagy Istennek, urunknak és bíránknak bennünk és fölöttünk való jelenlétéről kialakul, bennünk lakozó helyettese, a lelkiismeret által.

74

74 – All below heaven changes: spring, summer, autumn, each has its turn. The fortunes of the world change; what was high, lies low; what was low, rises high. Riches take wing and flee away; bereavements happen. Friends become enemies, and enemies friends. Our wishes,

aims, and plans change. There is nothing stable but Thou, O my God! And Thou art the centre and life of all who change, who trust Thee as their Father, who look to Thee, and who are content to put themselves into Thy hands.

M. D., 507-508.

74 – Minden változik az ég alatt: tavasz, nyár, ősz; és mindegyik visszatér. E világ sora változik. Ami egykor fent volt, lent van; ami lent volt magasba emelkedik. Vagyonok meginognak és eltűnnek és – marad gond és kárvallás. Barátok ellenségekké és ellenségek barátokká válnak. Változnak kívánságaink, céljaink, terveink. Nincs semmi állandó, csak Te, ó én Istenem! Te vagy minden változónak a középpontja és élete, mindennek, mi Benned bízunk, mint atyjában, mi Rád tekint és megnyugszik, hogy Tiéd lehet.

75

75 – O my God, whatever is nearer to me than Thou, things of this earth, and things more naturally pleasing to me, will be sure to interrupt the sight of Thee, unless Thy grace interfere. Keep Thou my eyes, my ears, my heart, from any such miserable tyranny. Break my bonds – raise my heart. Keep my whole being fixed on Thee. Let me never lose sight of Thee; and, while I gaze on Thee, let my love of Thee grow more and more every day.

M. D., 450-451.

75 – Ó, én Istenem, bármi, mi közelebb van hozzám Nálad, – e föld dolgai és természettől fogva jobban tetsző dolgok, – bizonyosan megzavarják Reád vetett tekintetemet kegyelmed közbelépése nélkül. Őrizd a szememet, fületem, szívemet mindég is mindenkor az ily nyomorult szolgaságtól! Tépd szét kötelékeimet, emeld fel szívemet! Reád szegeződve őrized egész valómat! Ne engedd Magadat tekintetemből soha eltűnni! És amennyiben elmerültem Benned, növeld Irántad való szeretetemet napról-napra egyre jobban és jobban.

76

76 – His Providence manifests itself in general laws, it moves forward upon the lines of truth and justice; it has no respect of persons, rewarding the good and punishing the bad, not as individuals, but according to their character. How shall He who is Most Holy direct His love to this man or that for the sake of each, contemplating us one by one, without infringing on His own perfections? Or even were the Supreme Being a God of unmixed benevolence, how, even then, shall the thought of Him come home to our minds with that constraining power which the kindness of a human friend exerts over us? ... [But] He has met and aided it in that same Dispensation by which He redeemed our souls. In order that we may understand that in spite of His mysterious perfections He has a separate knowledge and regard for individuals, He has taken upon Him the thoughts and feelings of our own nature, which we all understand is capable of such personal attachments. By becoming man, He has cut short the perplexities and the discussions of our reason on the subject, as if He would grant our objections for argument's sake, and supersede them by taking our own ground.

P. S., III, 119-120.

76 – Gondviselése egyetemes törvényekben nyilvánul meg s az igazságosság és pártatlanság útján halad előre; személyválogatás nélkül megjutalmazza a jót és megbünteti a rosszat, nem mint egyedi létezőket, hanem jellemüknek megfelelően. Miként irányítsa Ő, a Legszentebb szeretetét közvetlenül az egyik vagy másik emberre önmagáért, bennünket egyenként véve számba, a saját tökéletességének megsértése nélkül? Vagy a Legfőbb Lény,

még mint teljességgel jóakarátú Isten is, miként ébreszthetne bennünk Reá gondolva oly kényszerítő erejű érzelmeket, mint amilyent egy emberi barát szeretete gyakorol reánk?

Segítségünkre jött ugyanazzal a Rendelkezésével, amellyel lelkünket megváltotta. Azért, hogy megérthessük, hogy titokzatos tökéletességei ellenére ismeri külön az egyeseket és figyelemmel van rájuk, természetünk magára öltésével sajátjává tette az ember gondolkodását és érzelmeit, ami, mint mindnyájan tudjuk, fogékony az ilyen személyes vonzalomra. Emberré válásával egyszerre véget vetett értelmünk zavarodottságának és e tárgyban a vitának, mintha ellenvetéseinket az érveikért akarta volna elismerni és hatálytalanítani azáltal, hogy álláspontunkat magáévá tette.

77

77 – How gracious is this revelation of God's particular providence to those who seek Him! how gracious to those who have discovered that this world is but vanity, and who are solitary and isolated in themselves, whatever shadows of power and happiness surround them! The multitude, indeed, go on without these thoughts, either from insensibility, as not understanding their own wants, or changing from one idol to another, as each successively fails. But men of keener hearts would be overpowered by despondency, and would even loathe existence, did they suppose themselves under the mere operation of fixed laws, powerless to excite the pity or the attention of Him who has appointed them. What should they do especially, who are cast among persons unable to enter into their feelings, and thus strangers to them, though by long custom ever so much friends! or who have perplexities of mind they cannot explain to themselves, much less remove, and no one to help them; or who have affections and aspirations pent up within them, because they have not met with objects to which to devote them; or who are misunderstood by those around them, and find they have no words to set themselves right with them, or no principles in common by way of appeal; or who seem to themselves to be without place or purpose in the world, or to be in the way of others; or who have to follow their own sense of duty without advisers or supporters, nay, to resist the wishes and solicitations of superiors or relatives; or who have the burden of some painful secret, or of some incommunicable solitary grief! In all such cases the Gospel narrative supplies our very need, not simply presenting to us an unchangeable Creator to rely upon, but a compassionate Guardian, a discriminating Judge and Helper.

P. S., V, 123-124.

77 – Mily kegyelemmel telt azok részére akik előtt feltárult, hogy ez a világ csak hiúság és akik elvonultan és magukba zártan élnek, a hatalom és a szerencse bármily biztonsága veszi is körül őket! A sokaság ugyan e gondolatok nélkül jár-ke, vagy érzéketlenségből, mert nem fogja fel saját inségét, vagy mert egyik bálványképét másikkal váltja fel, amint egymás után csalódik bennük. De az érzékenyebb szívű embereket leverné a kétségbeesés, sőt életundor is fogná el őket, ha pusztán kérlelhetetlen törvények működése alatt kellene érezniök magukat, erőtllenül a könyörülete vagy figyelme felkeltésére Annak, aki ezeket a törvényeket megállapította. Mitévők legyenek különösen azok, akik oly emberek közé taszítottak, akik képtelenek az ő érzelmi világukba beléhelyezkedni és így idegenek a számukra, bár a hosszú megszokás folytán mégannyira barátok is, vagy azok, akiknek lelki zavaraik vannak, amiket nem tudnak maguknak megmagyarázni s még kevésbé megszüntetni, és nincs senkijük, aki segítene rajtuk; vagy akik magukba zártok az érzelmeikkel és vágyódásaikkal mert nem találkoztak azzal, akire kiáraszthatnák; vagyok azok, akiket félreért a környezetük és nem találják meg a szavakat megértésükre, illetőleg nincsenek közös elveik, amikre hivatkozhatnának; vagy akik tér és cél nélkül érzik magukat a világban, vagy azt, hogy másokban útjában állnak; vagy akiknek nemcsak tanácsadók és

pártfogók nélkül kell kötelességérzetüket követniök, hanem még ellen is kell állniok feletteseik vagy hozzátartozóik vágyainak és sürgetéseinek; vagy akik valami gyötrő titok vagy valami magában álló szomorúság terhét viselik! Mindezekben az esetekben az Evangélium bőségesen kiségit meglevő szorongásunkból, amennyiben nem pusztán a változhatatlan Teremtőre mutat, hanem a könyörületes Védelmezőre, az egyéni különbségeket figyelembe vevő Bíróra és Segítőre is.

78

78 – God beholds thee individually, whoever thou art. He „calls thee by thy name.” He sees thee, and understands thee, as He made thee. He knows what is in thee, al thy own peculiar feelings and thoughts, thy dispositions and likings, thy strength and thy weakness. He views thee in thy day of rejoicing and thy day of sorrow. He sympathizes in thy hopes and thy temptations. He interests Himself in all thy anxieties and remembrances, all the risings and fallings of thy spirit. He has numbered the very hairs of thy head and the cubits of thy stature. He compasses thee round and bears thee in His arms; He takes thee up and sets thee down. He notes thy very countenance, whether smiling or in tears, whether healthful or sickly. He looks tenderly upon thy hands and thy feet; He hears thy voice, the beating of thy heart, and thy very breathing. Thou dost not love thyself better than He loves thee. Thou canst not shrink from pain more than He dislikes thy bearing it; and if He puts it on thee, it is as thou wilt put it on thyself, if thou art wise, for a greater good afterwards.

P. S., V, 124-125.

78 – Az Isten néz téged, bárki légy, úgy amint vagy, személyesen. „Neveden szólít.” (Iz 43:1) Lát és megért téged, úgy amint teremtett. Tudja, mi lakozik benned, ismeri minden egyéni érzésedet és gondolatodat, képességedet és hajlamodat, erőidet és gyengéidet. Lát örömid napján és lát szomorúságod napján. Veled érez reménységeidben és megpróbáltatásaidban. Rész vesz minden aggodalmadban és emlékezésedben, szellemed minden felfelé lendülésében és lehanyatlásában. Valóban megszámlálja hajad szálaait és alakod méreteit. Átölel és a karjában hord. Felemel és letesz. Olvas vonásaidban, mosoly van-e bennük vagy könnyek, egészségtől virulnak vagy betegségtől hervadnak-e? Gyöngédséggel néz kezedre és lábadra, fülel hangodra, szíved dobogására, még lélegzetedre is. Te sem szereted magad jobban, mint ahogy Ő szeret téged. Nem riadhatsz jobban vissza a fájdalomtól, mint amennyire neki fáj, hogy fájdalmat viselsz; és ha rád méri, csak azt teszi, mit te magad is megtennél, ha bölcs lennél, későbbi nagyobb üdvösséged érdekében.

79

79 – The happiness of the soul consists in the exercise of the affections ; not in sensual pleasures, not in activity, not in excitement, not in self-esteem, not in the consciousness of power, not in knowledge... This is our real and true bliss, not to know, or to affect, or to pursue; but to love, to hope, to joy, to admire, to revere, to adore. Our real and true bliss lies in the possession of those objects on which our hearts may rest and be satisfied... Here is at once a reason for saying that the thought of God, and nothing short of it, is the happiness of man; for though there is much besides to serve as subject of knowledge, or motive for action, or means of excitement, yet the affections require a something more vast and more enduring than anything created. What is novel and sudden excites, but does not influence; what is pleasurable or useful raises no awe; self moves no reverence, and mere knowledge kindles no love. He alone is sufficient for the heart who made it...

We gain much for a time from fellowship with each other. It is a relief to us, as fresh air to the fainting, or meat and drink to the hungry, or a flood of tears to the heavy in mind. It is a soothing comfort to have those whom we may make our confidants; a comfort to have those to whom we may confess our faults; a comfort to have those to whom we may look for sympathy. Love of home and family in these and other ways is sufficient to make this life tolerable to the multitude of men, which otherwise it would not be; but still, after all, our affections exceed such exercise of them, and demand what is more stable. Do not all men die? are they not taken from us? are they not as uncertain as the grass of the field? We do not give our hearts to things irrational, because these have no permanence in them. We do not place our affections in sun, moon, and stars, or this rich and fair earth, because all things material come to nought, and vanish like day and night. Man, too, though he has an intelligence within him, yet in his best estate he is altogether vanity. If our happiness consists in our affections being employed and recompensed, „man that is born of a woman” cannot be our happiness; for how can he stay another who „continueth not in one stay” himself?

But there is another reason why God alone is the happiness of our souls – the contemplation of Him, and nothing but it, is able fully to open and relieve the mind, to unlock, occupy, and fix our affections. We may indeed love things created with great intenseness, but such affection, when disjoined from the love of the Creator, is like a stream running in a narrow channel, impetuous, vehement, turbid. The heart runs out, as it were, only at one door; it is not an expanding of the whole man. Created natures cannot open us, or elicit the ten thousand mental senses which belong to us, and through which we really live. None but the presence of our Maker can enter us; for to none besides can the whole heart in all its thoughts and feelings be unlocked and subjected...

We know that even our nearest friends enter into us but partially, and hold intercourse with us only at times; whereas the consciousness of a perfect and enduring Presence, and it alone, keeps the heart open. Withdraw the Object on which it rests, and it will relapse again into its state of confinement and constraint; and in proportion as it is limited, either to certain seasons or to certain affections, the heart is straitened and distressed. If it be not overbold to say it, He who is infinite can alone be its measure; He alone can answer to the mysterious assemblage of feelings and thoughts which it has within it...

Life passes, riches fly away, popularity is fickle, the senses decay, the world changes, friends die. One alone is constant; One alone is true to us; One alone can be true; One alone can be all things to us; One alone can supply our needs; One alone can train us up to our full perfection; One alone can give a meaning to our complex and intricate nature; One alone can give us time and harmony; One alone can form and possess us.

P. S., V, 315-319, 326.

79 – A lélek boldogsága a szeretetnek a gyakorlása. Nem érzéki örömök, nem tevékenység, nem lelkesedés, nem önmagunk becsülése, nem a hatalom tudata, nem a tudás. ... Valódi és igazi boldogságunk nem tudni, vágyni vagy törni valamire, hanem szeretni, remélni, örülni, csodálni, tisztelni, imádni. Valódi és igaz boldogságunk abban találjuk, amiben a szívünk kielégülve meg tud nyugodni.

Ha pedig ez így van, joggal mondható egyúttal az is, hogy az Istenen csüngés, és semmi egyéb, az ember boldogsága. Mert ha szolgálhatnak is még némely dolgok tudásod tárgyául, cselekvésed ösztönzéséül, lelkesedésed felgerjesztésére: a szív mégis kíván valamit, ami nagyobb, tartósabb, mint bármi teremtett dolog. Ami új és szokatlan: ingerel, de nem hat mélyebben; ami kedvtöltő vagy hasznos: nem kelt bámulatot; saját önmagunk nem indít tiszteletre, és pusztá tudás nem gyullaszt szeretetre. Egyedül Ő elegendő a szívnek, ki teremtette. ... Sokat nyújt nekünk egy időre egymás barátsága. Felüdülés a számunkra, mint az üdítő fuvallat az eltikkadtnak, étel és ital az éhezőnek vagy könnyáradat a szomorú

szívnek. Megnyugtató vigasz, ha vannak, akiket bizalmunkkal megajándékozhatunk; vigasz, ha van kinek hibáinkat megvallanunk; vigasz, ha vannak, akiktől együttérzést várhatunk. Az otthonnak és a családnak ilyen vagy olyan módon való szeretete az átlagembernek elegendő ahhoz, hogy ez életet elviselhetővé tegye, ami különben nem lenne; azonban a szívünk mindezek után mégis többre vágyódik ezeknél és maradandóbb után vágyakozik. Nem hal-e meg minden ember? Nem veszítjük-e el őket? Nem oly bizonytalan-e a létük, mint a fűszálé a réten? Nem vonzódnak oktalan dolgok után; mert nem maradandók önmagukban. Nem csüng a szívünk a napon, holdon és csillagokon, vagy ezen a gazdag és szép földön, mert minden anyagi semmivé foszlik és elmúlik, miként nappal és éj. Az ember is, lakozzék bár benne a legmagasabb értelem, szintén mégis csak halandó. Ha szeretet és viszonszeretet jelenti a boldogságot, akkor nem lehet „ember, kit anya szült” a boldogságunk, mert miként lehet támasza a másiknak, ki maga „nem maradandó állapotában”?

...Az Ő szemlélete és semmi más, mint csakis ez képes teljesen megnyitni és megenyhíteni a lelkünket, magához vonzani szeretetünket, kielégíteni és lenyűgözni szívünket. Szerethetünk ugyan teremtett dolgokat forró hévvel, de az ily szeretet, ha nincs egybekapcsolva a Teremtő szeretetével, szűk csatornába kényszerített folyamhoz hasonlít, tolakodó, heves, viharos. A szív mintegy csak egy kapun át árad ki; ez nem az ember egészének kibontakozása. Teremtett lények nem tudnak bennünket kibontakoztatni, nem tudják felszabadítani ezernyi szellemi érzékünket, melyek lényegünkhöz tartoznak és valódi életünket jelentik. Semmi más, mint csakis Teremtőnk jelenléte tud bennünket teljesen birtokba venni, mert semmi más nem tudja a szívet a maga teljességében minden gondolatával és érzelmével megigézni és lebilincselni. „Íme, – így szól, – az ajtónál állok és kopogok; ha valaki meghallja szavamam és megnyitja nekem az ajtót, bemegyek hozzá és vele étkezem és ő énvelem”. (Jer 3:20) „És Atyám is szeretni fogja őt, és hozzája megyünk, és lakóhelyet szerzünk nála”. (Jn 14:23) „Az Isten elküldé Fiának lelkét szívetekbe”. (Gal 4:6) „Isten nagyobb a szívünknél és tud mindent”. (1Ján 4:20) ... Ha nem túlságos merészség mondani, Ő, a Végtelen lehet csupán a szív mértéke; egyedül Ő tud válaszolni a benne dúló érzések és gondolatok titokzatos hullámmására. „Semmiféle teremtmény sem láthatatlan az ő színe előtt, sőt minden földetlen és nyílt az ő szeme előtt, aki előtt felelni fogunk”. (Zsid 4:13)

...Az élet elmúlik, a gazdagság eltűnik, a nép kegye szeszélyes, az érzékek előregednek, a világ változó, a barátok meghalnak. Csupán az Isten állandó, csupán az Isten hű hozzánk, csupán Ő tud hű lenni, csupán Ő lehet a számunkra minden. Csupán Ő tudja csillapítani nyomorúságunkat, csupán Ő tud bennünket teljesen kibontakoztatni, csupán Ő tud természetünk sokrétűségének és bonyolultságának értelmet adni, csupán Ő tudja ezt meghangolni és összhangba hozni, csupán Ő tud bennünket alakítani és birtokba venni. ... Mondjuk együtt a zsoltárossal: „Mim van nekem kívüled az égben? s ha veled vagyok, nem kell a föld nékem. Testem, szívem bár szétenyésszen: Isten az én szívem sziklája és mindörökre osztályrészem”. (72:25–26)

80

80 – [My God], I am to live for ever, not for a time – and I have no power over my being; I cannot destroy myself, even though I were so wicked as to wish to do so. I must live on with intellect and consciousness for ever, in spite of myself. Without Thee eternity would be another name for eternal misery. In Thee alone have I that which can stay me up for ever: Thou alone art the food of my soul. Thou alone art inexhaustible, and ever offerest to me something new to know, something new to love... At the end of millions of years I shall find in Thee, the same, or rather, greater sweetness that at first, and shall seem then only to be beginning to enjoy Thee; and so on for eternity I shall ever be a little child beginning to be taught the rudiments of Thy Infinite Divine Nature.

M. D., VI, 2.

80 – Én Istenem, itt vagyok, hogy örökké éljek, ne egy ideig. És nincs hatalmam létezésem fölött. Nem tudom magamat elpusztítani, még ha olya gonosz lennék is, hogy kívánjam. Tovább kell élnem, lélekkel és öntudattal örökké, magam ellenére. Te nélkülöd az örökkévalóság csak más neve lenne az örök nyomorúságnak. Csak Te vagy, ki támaszom lehet örökre. Csak Te vagy a lelkem tápláléka. Csak Te vagy kimeríthetetlen, és mindig újat adsz megismernem és szeretnem. Millió évek múltával oly kevéssé foglak Téged ismerni, hogy úgy fogom érezni, mintha még csak kezdenék ismerni. Millió évek múltával ugyanolyan (vagy helyesebben: nagyobb) édességet fogok Benned találni, mint kezdetben és úgy fogom érezni, mintha csak a kezdetén lennék élvezettednek. És így mindörökké kis gyermek maradok, ki végtelenségedről, isteni lényedről az első elemeket kezdi tanulni.

81

81 – O mighty God, strengthen me with Thy strength, console me with Thy everlasting peace, soothe me with the beauty of Thy countenance; enlighten me with Thy uncreated brightness; purify me with the fragrance of Thy ineffable holiness. Bathe me in Thyself, and give me to drink, as far as mortal man may ask, of the rivers of grace which flow from the Father and the Son, the grace of Thy consubstantial, co-eternal Love.

M. D., 504.

81 – Mindenható Isten, erősíts erőddel, vigasztalj örök békéddel, boldogítsd ábrázatod szépségével, világosíts meg teremtetlen fényességgeddel, tisztíts meg teremtetlen szentséged leheletével, meríts el magadba és adj innom, amennyit csak egy halandó kívánhat, kegyelmed patakjaiból, melyek kiáradnak az Atyából és Fiúból: a Te lényegedhez tartozó örök Szeretet kegyelméből!

82

82 – The aim of most men esteemed conscientious and religious, or who are what is called honourable, upright men, is, to all appearance, not how to please God, but how to please themselves without displeasing Him. I say confidently, – that is, if we may judge of men in general by what we see, – that they make this world the first object in their minds, and use religion as a corrective, a restraint, upon too much attachment to the world. They think that religion is a negative thing, a sort of moderate love of the world, a moderate luxury, a moderate avarice, a moderate ambition, and a moderate selfishness. You see this in numberless ways. You see it in the course of trade, of public life, of literature, in all matters where men have objects to pursue. Nay, you see it in religious exertions; of which it too commonly happens that the chief aim is, to attain anyhow a certain definite end, religious indeed, but of man's on choosing; not, to please God, and next, if possible, to attain it; not, to attain it religiously, or not at all.

P. S., IV, 29.

82 – A legtöbb nagy általánosságban lelkiismeretesnek és vallásosnak elismert, vagy amint mondják, tiszteletreméltó, derék ember minden látszat szerint nem annyira arra törekszik, hogy miként legyen kedves Istennek, hanem arra, hogy az Ő nemtetszése nélkül miként tetszhetne önmagának. Amennyiben az embereket általánosságban a külső látszat szerint megítélhetjük, bátran állítom, hogy gondolkodásuk és törekvésük tárgya elsősorban ez a világ és a vallás csak a világhoz való ragaszkodásuk túlzásba vitele ellen szolgál nekik

korlátul vagy fékül. Azt gondolják, hogy a vallás valami negatívum, a világ valamilyen fajta mérsékelt szeretete, mérsékelt fényűzés, mérsékelt kapzsiság, mérsékelt nagyravágyás, mérsékelt önzés. Számtalan helyen látható ez. Látható a kereskedelemben, a közéletben, az irodalomban, mindenütt, ahol az emberek valami célt hajszolnak. Látható még magukban a vallási gyakorlatokban is, ahol gyakran találkozunk azzal, hogy a főtörekvés egy ugyan vallásos jellegű, de egyéni választás szerinti bizonyos meghatározott célnak a valamikénti elérése, nem pedig az Istennek való tetszés, és csak azután, ha lehetséges, a meghatározott cél elérése is; vagyis nem az a törekvés, hogy vagy vallásos ódon ériék el vagy egyáltalán nem.

83

83 – Man cannot really be religious one hour and not religious the next. We might as well say he could be in a state of good health one hour and in bad health the next. A man who is religious, is religious morning, noon, and night; his religion is a certain character, a mould in which this thoughts, words, and actions are cast, all forming parts of one and the same whole. He sees God in all things; every course of action he directs towards those spiritual objects which God has revealed to him; every occurrence of the day, every event, every person met with, all news which he hears, he measures by the standard of God's will. And a person who does this may be said almost literally to pray without ceasing; for, knowing himself to be in God's presence, he is continually led to address Him reverently, whom he sets always before him, in the inward language of prayer and praise, of humble confession and joyful trust.

All this, I say, any thoughtful man acknowledges from mere natural reason. To be religious is, in other words, to have the habit of prayer, or to pray always. This is what Scripture means by doing all things to God's glory; that is, so placing God's presence and will before us, and so consistently acting with a reference to Him, that all we do becomes one body and course of obedience, witnessing without ceasing to Him who made us, and whose servants we are; and in its separate parts promoting more or less directly His glory, according as each particular thing w happen to be doing admits more or less of a religious character. Thus religious obedience is, as it were, a spirit dwelling in us, extending its influence to every motion of the soul; and just as healthy men and strong men show their health and strength in all they do (not indeed equally in all things, but in some things more than in others, because all actions do not require or betoken the presence of that health and strength, and yet even in their step, and their voice, and their gestures, and their countenance, showing in due measure their vigour of body), so they who have the true health and strength of the soul, a clear, sober, and deep faith in him in whom they have their being, will in all they do, nay (as St. Paul says), even whether they „eat or drink,” beliving in God's sight, or, in the words of the same Apostle in the text, live in ceaseless prayer...Our spiritual „life” (as St. Paul says) „is hid with Christ in God.” But as our bodily life discovers itself by its activity, so is the presence of the Holy Spirit in us discovered by a spiritual activity; and this activity is the spirit of continual prayer. Prayer is to spiritual life what the beating of the pulse and the drawing of the breath are to the life of the body...

Thus the true Christian pierces through the veil of this world and sees the next. He holds intercourse with it; he addresses God as a child might address his parent, with as clear a view of Him, and with as unmixed a confidence in Him; with deep reverence indeed, and godly fear and awe, but still with certainty and exactness: as St. Paul says, „I know whom I have believed,” with the prospect of judgment to come to sober him, and the assurance of present grace to cheer him.

P. S., VII, 205-211.

83 – Nem lehet valójában vallásos az egyik órában az ember és nem vallásos a következőben. Ugyanilyen joggal mondhatnánk, hogy lehet jó egészségű az egyik órában és rossz egészségű a következőben. Az az ember, aki vallásos: vallásos reggel, délben és éjjel: vallásossága egy bizonyos jellemző vonása, forma, melybe gondolatai, szavai és tettei beleöntődnek, mind egy és ugyanazon egész részeit alkotva. Istent látja minden dologban, minden cselekvését az Isten által neki kinyilvánított szellemi célok felé irányítja; a nap minden eseményét, minden eshetőségét, minden vele találkozó személyt, minden hallott újságot az Isten akaratának mértékadása szerint ítél meg. És arról, aki így tesz, csaknem betű szerinti értelemben mondható, hogy szünet nélkül imádkozik, mert az Isten színe előtt tudva magát az ima és dicséret, az alázatos hitvallás és örvendező bizalom benső hangján állandóan áhítatosan szól Ahhoz, kit mindig maga előtt lát.

...Az ilyen vallásos hódolat valami bennünk lakozó szellem, melynek kiterjed a hatása a lélek minden rezdülésére és amint az egészséges és erős emberek kimutatják az egészségüket és erejüket, minden tettükben (nem egyformán ugyan minden dologban, hanem némely dologban jobban, mint másokban, mert nem kívánja meg minden cselekvés ennek az egészségnek vagy erőnek a meglétét vagy nem mutat rá arra, mindazonáltal a járásukban, hangjukban, testállásukban és tekintetükben még ekkor is kitűnik a testi erejük), ugyanúgy az igazán egészséges és erős lelkűeknek tiszta, komoly és mély hitük van Abban, akiben vannak, s minden tettükben, sőt (mint Szent Pál mondja) még akkor is, ha „esznek vagy isznak” (1Kor 10:31) az Isten színe előtt élnek. ...

...Az Isten Krisztus által mindnyájunknak, még a kisgyermeknek is megbízható ígéreteket tett és jövendőnk megváltozott. Nemcsak a jövendő boldogság ígérte adta, hanem Szentlelke által egyúttal itt e világban is új elvet, új lelki életet, miként mondják, a lélek életét oltja belénk. Szent Pál megmondja, hogy „az Isten életre keltett minket”, élökké tett „Krisztussal együtt,... és vele együtt feltámasztott” a bűn halálából „és Krisztus Jézussal együtt az égiek közé helyezett el.” (Ef 2:5–6) Azt, hogy miként kelti most az Isten életre a lelkünket, nem tudjuk, amint éppoly kevésbé tudjuk, hogy miként kelti életre a testünket. Lelki „életünk (mint Szent Pál mondja) el van rejtve Krisztussal az Istenben.” (Kol 3:3) De amint testi életünk felfedi magát tevékenysége által, ugyanúgy feltárul bennünk a Szentlélek jelenléte a lelki tevékenység által. És ez a tevékenység a szakadatlan ima szelleme. Az ima, az a lelki élet számára, ami az ütőér verése és a lélegzet vétele a test élete számára. ...A lelki élet minéműsége, illetőleg természete az ima állandó tevékenységében nyilvánul meg, abból áll. ...Szent Pál ezt írja a galatáknak: „Az életet, amit most testben élek (vagyis az új lelki életet) az Isten Fiában való hitben élem, ki szeretett engem.” (2:20) Mert mi a hit, kérdem, ha nem az állandó Istenre figyelés és gondolás Reá? ... Ugyanebben a levélben megmondja utóbb, hogy semmi sem használ, „csak a hit, mely szeretet által munkálkodik.” (5:9) ... Semmiképp sem tételezhetjük fel, amint hajlamosak vagyunk tunyaságból feltételezni, hogy a keresztségben nyert kegyelmi adomány pusztán külső kiváltság, pusztán külső bűnbocsánat, amelynek a szívhez semmi köze; vagy valami a lélekre ütött pusztán jel, mely mintegy szín vagy pecsét által megkülönbözteti ugyan az újjá nem született lélektől, de nincs egybekötve a keresztség gondolataival, érzületével és szívével. Ez durva és hamis felfogás az Isten által Krisztusban nekünk adott kegyelem természetéről. Mert a Szentlélekből való újjászületés valami mennyei módon rezdülésbe hozza a lelket: jó gondolatokat és vágyakat ad, megvilágosít és megtisztít és készíti az Isten keresésére. Egyszóval (mint mondtam) lelki életet ad, kinyitja lelkünk szemét, úgyhogy elkezdjük mindenben az Istent látni a hit által és állandó kapcsolatban maradunk vele az ima által. ...

Így az igazi keresztség áthatol e világ fátylán és a másvilágot látja. Érintkezésben van vele, úgy fordul az Istenhez, mint a gyermek fordul szüleihez, mintegy világosan látja Őt és valami hamisítatlan bizalommal; mély tisztelettel s ájtatos félelemmel és hódolattal fordul ugyan felé, de mégis bizonyossággal és határozottsággal, mint Szent Pál mondja: „Tudom,

kinék hittem.” (2Tim 1:12) Előre látva a jövődő ítéletet, mely megfontolttá teszi és bízva a jelen kegyelemben, mely felderíti.

84

84 – Could men come nearer to God than when they seized Him, struck Him, spit on Him, hurried Him along, stripped Him, stretched out His limbs upon the cross, nailed Him to it, raised it up, stood gazing on Him, jeered Him, gave Him vinegar, looked close whether He was dead, and then pierced Him with a spear? O dreadful thought, that the nearest approaches man has made to God upon earth have been in blasphemy! Whether of the two came closer to Him, St. Thomas, who was allowed to reach forth his hand and reverently touch His wounds, and St. John, who rested on His bosom, or the brutal soldiers who profaned Him limb by limb, and tortured Him nerve by nerve?... So it is with sinners: they would walk close to the throne of God; they would stupidly gaze at it; they would touch it; they would meddle with the holiest things; they would go on intruding and prying, not meaning any thing wrong by it, but with a sort of brute curiosity, till the avenging lightnings destroyed them; – all because they have no senses to guide them in the matter... Let us suppose the sinner could remain in heaven unblasted, yet it would seem that at least he would not know that he was there. He would see nothing wonderful there...

Our bodily senses tell us of the approach of good or evil on earth. By sound, by scent, by feeling we know what is happening to us. We know when we are exposing ourselves to the weather, when we are exerting ourselves too much. We have warnings, and feel we must not neglect them. Now, sinners have no spiritual senses; they can presage nothing; they do not know what is going to happen the next moment to them. So they go fearlessly further and further among precipices, till on a sudden they fall, or are smitten and perish. Miserable beings! and this is what sin does for immortal souls; that they should be like the cattle which are slaughtered at the shambles, yet touch and smell the very weapons which are to destroy them!

P. S., IV, 226-248.

84 – Közelebb férközhettek-e az emberke Istenhez, amikor megragadták, megverték, leköpdösték Őt, körülugrálták, ruháitól megfosztották, tagjait keresztre feszítették, odaszegezték, keresztjét felemelték, megbámulták, kigúnyolták, ecettel kínálták, jól megvizsgálgatták halott-e már, és azután dárdával átdöfték? ... Ki közelítette meg közülük jobban: Szent Tamás, aki kinyújthatta kezét, hogy tisztelettel megérintse sebhelyét és Szent János, aki keblén nyugodott, – vagy a vad katonák, kik minden tagját megszenségtelenítették és ízről-izre megkínózták? ... Így van ez a bűnösökkel. Odaszorongának az Isten trónusához, ostoba vakmerőséggel bámulnának rá, megérintenék, beavatkoznának a legszentebb dolgokba, mindenhová befurakodnának és kémlelődnének, nem egyenesen kimondott rossz szándékkal, de egyfajta nyers kíváncsisággal, míg a bosszút álló villámok rájuk nem sújtának, – mindezt azért tennék, mert nincs érzékük ez irányban. Testi érzékeink jelzik földi jó vagy rossz közeledését. Hallás, szaglás, tapintás révén megtudjuk, hogy mivel van dolgunk. Túlságos megerőltetés után megérezzük az időjárás viszontagságait. Intőjeleink vannak, melyeket, úgy érezzük, nem szabad megvetnünk. A bűnösöknek pedig nincsenek lelki érzékszerveik; semmit sem tudnak előre megérezni; nem tudják, mi történik velük a legközelebbi pillanatban. Így félelem nélkül mennek egyre tovább a szakadékok szélén, míg hirtelen a mélybe zuhannak, fejüket zúzzák és belepusztulnak. Szerencsétlen lények! És ez az, amit a bűn a halhatatlan lélekkel tesz. A baromhoz teszi hasonlatossá, melyet a vágóhídon leölnek, de előbb körülszaglássza ugyanazt a vasat, melyet elpusztítására szántak.

85

85 – Unless we have some just idea of our hearts and of sin, we can have no right idea of a Moral Governor, a Saviour or a Sanctifier... Thus self-knowledge is at the root of all real religious knowledge; and it is in vain, – worse than vain, – it is a deceit and a mischief, to think to understand the Christian doctrines as a matter of course, merely by being taught by books, or by attending sermons, or by any outward means, however excellent, taken by themselves. For it is in proportion as we search our hearts and understand our own nature, that we understand what is meant by an Infinite Governor and Judge; in proportion as we comprehend the nature of disobedience and our actual sinfulness, that we feel what is the blessing of the removal of sin, redemption, pardon, sanctification, which otherwise are mere words. God speaks to us primarily in our hearts. Self-knowledge is the key to the precepts and doctrines of Scripture. The very utmost any outward notices of religion can do, is to startle us and make us turn inward and search our hearts; and then, when we have experienced what it is to read ourselves, we shall profit by the doctrines of the Church and the Bible.

P. S., I, 42-43.

85 – Ha nincs helyes fogalmunk a szívünk állapotáról és a bűnről, akkor nem lehet helyes fogalmunk az erkölcsi törvények Uráról, a Megváltóról, a Megszentelőről sem. ...Így az önismeret minden igazi vallási ismeret gyökérzetéhez tartozik; és hiúság –rosszabb, mint hiúság, – önámítás és szerencsétlenség, ha valaki a keresztény tanítást mint valami magától értetődő dolgot akarja megmagyarázni, amit csak könyvekből, szentbeszéd figyelmes hallgatása vagy egyéb külső eszközök által kell tanulni, bármily kitűnőek is legyenek ezek önmagukban. Mert csak abban a mértékben, ahogyan a szívünk mélyére tekintünk és saját magunk természetét megértjük, értjük meg azt is, hogy mit fejezünk ki ezzel: Végtelen Úr és Bíró; csak abban a mértékben, ahogyan az engedetlenség mivoltát és valódi bűnösségünket megértjük, érezzük meg azt is, hogy milyen áldást jelent a bűn elengedése, a megváltás, bocsánat, megszentelődés, – melyek egyébként üres szavak lennének a számunkra. Az Isten főként a szívünkben szól hozzánk. Önismeret a kulcsa az Írás parancsainak és tanításainak. A legtöbb, amit a vallás külső ismerete elérhet, az: hogy feliaszt és befelé nézésre indít bennünket, hogy kutassuk a szívünket; és azután ha tapasztalatból tudjuk, mi az: önmagunkban olvasni, hasznot fogunk húzni az Egyház és az Írás tanításából. ...

86

86 – How can we feel our need of His help, or our dependence on Him, or our debt to Him, or the nature of His gift to us, unless we know ourselves? How can we in any sense be said to have that „mind of Christ,” to which the Apostle exhorts us, if we cannot follow Him to the height above, or the depth beneath; if we do not in some measure discern the cause and meaning of His sorrows, but regard the world, and man, and the system of providence, in a light different from that which His words and acts supply?...

Without self-knowledge you have no root in yourselves personally; you may endure for a time, but under affliction or persecution your faith will not last. This is why many in this age (and in every age) become infidels, heretics, schismatics, disloyal despisers of the Church... They endure not, because they never have tasted that the Lord is gracious; and they never have had experience of His power and love, because they have never known their own weakness and need.

P. S., I, 54-55.

86 – ...Hogyan érezhetjük segítsége szükségét, a függőségünket Tőle, a vétkeességünket Vele szemben vagy kegyelmi adományainak mivoltát magunkon a nélkül, hogy ismernénk önmagunkat? Miként mondható rólunk észszerűen, hogy az a „Krisztus lelke” van bennünk, amire az apostol int, ha nem tudjuk őt követni fel a magasságba és le a mélységbe, ha nem értjük meg valamennyire szomorúságának alapját és értelmét, hanem a világot, az embereket és a Gondviselés útján egészen más megvilágosításban nézzük, amint azt az Ő szavai és tettei megkívánják? Ha a kinyilatkoztatott igazságokat csupán szemmel és füllel fogadod be, szavakat hiszel el, nem dolgokat; megcsalod önmagadat. Hibátlannak gondolhatod magad a hitben, de semmit sem tudsz valami igaz módon. Az engedelmesség Isten parancsainak, ami magában foglalja a bűn és a szentség ismeretét s a vágyat és igyekezetet: tetszeni Neki, ez az egyedüli alkalmas értelmezője az Írás tanításának. Önismeret nélkül nem bocsátottál gyökeret önmagadba személyesen; kitarthatsz egy ideig, de szorongatás és üldözés idején nem fog a hited helytállni. Innét ered, hogy napjainkban (és minden időben) sokan hitetlenké, eretnekekké, szakadórokká lesznek, hűtlen megvetőivé az Egyháznak. ... Nem tartanak ki, mert sohasem ízelelték meg, hogy az Úr kegyelmes; és sohasem tapasztalták hatalmát és szeretetét, mert sohasem ismerték fel saját gyengeségüket és nyomorúságukat.

87

87 – When a man's spirits are high, he is pleased with every thing; and with himself especially. He can act with vigour and promptness, and he mistakes this mere constitutional energy for strength of faith. He is cheerful and contented; and he mistakes this for Christian peace. And, if happy in his family, he mistakes mere natural affection for Christian benevolence, and the confirmed temper of Christian love. In short, he is in a dream, from which nothing could have saved him except deep humility, and nothing will ordinarily rescue him except sharp affliction.

Other accidental circumstances are frequently causes of a similar self-deceit. While we remain in retirement from the world, we do not know ourselves; or after any great mercy or trial, which has affected us much, and given a temporary strong impulse to our obedience; or when we are in keen pursuit of some good object, which excites the mind, and for a time deadens it to temptation. Under such circumstances we are ready to think far too well of ourselves. The world is away; or, at least, we are insensible to its seductions; and we mistake our merely temporary tranquillity, or our over-wrought fervour of mind, on the one hand for Christian peace, on the other for Christian zeal.

P. S., I, 50-51.

87 – Ha az ember fennhéjázó szellemű, akkor mindennel megelégedett, – önmagával pedig egészen különösen. Erélyesen és határozottan tud cselekedni és e pusztán alkati energiáját összetéveszti a hit erejével. Vidám és megelégedett és ezt összetéveszti a keresztény békességgel. És ha boldog családja körében, akkor összetéveszti a pusztán természetes ragaszkodást a keresztény jóakarattal és a keresztény szeretet szilárd lelkületével. Röviden mondva álomban él, amitől semmi más nem óvhatta volna meg, mint mély alázat és amiből rendszeren semmi más nem ébreszti fel, mint kemény megpróbáltatás.

... Ameddig a világtól visszavonultan élünk, nem ismerjük önmagunkat, valami nagy szerencse vagy szerencsétlenség után sem, ami erősen felizgatott és készségünket ideiglenesen erősen ösztönözte, akkor sem, amikor serényen valamilyen jó célra törekszünk, ami szellemünket feléleszti és egy időre érzéketlenné teszi kísértésekkel szemben. Ilyen körülmények között hajlamosak vagyunk rá, hogy túlságosan jól vélekedjünk magunkról. A világ eltávolodott tőlünk vagy legalább is érzéketlenek vagyunk csábításaival szemben, és

összetévesztjük e pusztán időleges nyugalmmunkat vagy izzásnak indult szellemi buzgalmmunkat egyrészt a keresztény békességgel, másrészt a keresztény buzgósággal.

88

88 – The office of self-examination lies rather in detecting what is bad in us than in ascertaining what is good. No harm can follow from contemplating our sins, so that we keep Christ before us, and attempt to overcome them; such a review of self will but lead to repentance and faith. And, while it does this, it will undoubtedly be moulding our hearts into a higher and more heavenly state; – but still indirectly; – just as the mean is attained in action or art, not by directly contemplating and aiming at it, but negatively, by avoiding extremes.

P. S., II, 161.

88 – Meg kívánom jegyezni, hogy az önvizsgálódásnak inkább az a feladata, hogy felfedezzük magunkban a rosszat, mint hogy a bennünk levő jót állapotítsuk meg. Bűneink vizsgálásából semmi kár sem származhatik, ha Krisztusra nézünk és megkísérlünk bűneinken felülkerekedni. Az ilyen betekintés a belsónkbe csak bánatra és hitre fog gerjeszteni. És ilyen úton-módon kétségtelenül át fogja alakítani a szívünket magasabb fokú, a mennynek megfelelőbb alkatúvá, – de csak közvetve: amint az arany középutat a tevékeny életben és a művészetben nem közvetlen szemlélettel és rávaló törekvéssel érjük el, hanem negatív úton: a túlzások elkerülése által.

89

89 – Not indeed that the notion of transgression and of forgiveness was introduced by Christianity, and is unknown beyond its pale... but what is peculiar to our divine faith, as to Judaism before it, it is this, that confession of sin enters into the idea of its highest saintliness, and that its pattern worshippers and the very heroes of its history are only, and can only be, and cherish in their hearts the everlasting memory that they are, and carry with them into heaven the rapturous avowal of their being redeemed, restored transgressors... Whatever be their advance in the spiritual life, they never rise from their knees, they never cease to beat their breasts, as if sin could possibly be strange to them while they were in the flesh... Other may look up to them, but they ever look up to God; others may speak of their merits, but they only speak of their defects. The young and unspotted, the aged and most mature, he who has sinned least, he who has repented most, the fresh innocent brow, and the hoary head, the unite in this one litany, „O God, be merciful to me, a sinner.” So it was with St. Aloysius; so, on the other hand, was it with St. Ignatius; so was it with St. Rose, the youngest of the saints, who, as a child, submitted her tender frame to the most amazing penances; so was it with St. Philip Neri, one of the most aged, who, when some one praised him, cried out, „Begone! I am a devil, and not a saint”; and when going to communicate, would protest before his Lord, that he „was good for nothing, but to do evil.” Such utter self-prostration, I say, is the very badge and token of the servant of Christ; – and this indeed is conveyed in His own words, when He says, „I am not come to call the just, but sinners.”

Surely to obey in simple tranquillity and unsollicitous confidence, is the noblest conceivable state of the creature, and the most acceptable worship he can pay the Creator. Doubtless it is the noblest and most acceptable worship; such has ever been the worship of the angels; such is the worship now of the spirits of the just made perfect; such will be the worship of the whole company of the glorified after the general resurrection. But we are engaged in considering the actual state of man, as found in this world; and I say, considering what he is, any standard of duty, which does not convict him of real and multiplied sins, and

of incapacity to please God of his own strength, is untrue; and any rule of life which leaves him contented with himself, without fear, without anxiety, without humiliation, is deceptive; it is the blind leading the blind...

Yet such in one shape or other is the way with the multitude of men everywhere and at all times; they do not see the Image of Almighty God before them, and ask themselves what He wishes: if once they did this they would begin to see how much He requires, and they would earnestly come to Him, both to be pardoned for what they do wrong, and for the power to do better. And, for the same reason that they do not please Him, they succeed in pleasing themselves. For that contracted, defective range of duties, which falls so short of God's law, is just what they can fulfil; or rather they choose it, and keep to it, because they can fulfil it. Hence, they become both self-satisfied and self-sufficient; – they think they know just what they ought to do, and that they do it all; and in consequence they are very well content with themselves, and rate their merit very high, and have no fear at all of any future scrutiny into their conduct, which may befall them...

There is no apprehension of Almighty God, no insight into His claims on us, no sense of the creature's shortcomings, no self-condemnation, confession, and deprecation, nothing of those deep and sacred feelings which ever characterize the religion of a Christian, and more and more, not less and less, as he mounts up from mere ordinary obedience to the perfection of a saint.

And such, I say, is the religion of the natural man in every age and place; – often very beautiful on the surface, but worthless in God's sight; good, as far as it goes, but worthless and hopeless, because it does not go further, because it is based on self-sufficiency, and results in self-satisfaction. I grant, it may be beautiful to look at, as in the instance of the young ruler whom our Lord looked at and loved, yet sent away sad; it may have all the delicacy, the amiableness, the tenderness, the religious sentiment, the kindness, which is actually seen in many a father of a family, many a mother, many a daughter, in the length and breadth of these kingdoms, in a refined and polished age like this; but still it is rejected by the heart-searching God, because all such persons walk by their own light, not by the True Light of men, because self is their supreme teacher, and because they pace round and round in the small circle of their own thoughts and of their own judgments, careless to know what God says to them, and fearless of being condemned by Him, if only they stand approved in their own sight...

Yes, it is the ignorance of our understanding, it is our spiritual blindness, it is our banishment from the presence of Him, who is the source and the standard of all Truth, which is the cause of this meagre, heartless religion of which men are commonly so proud. Had we any proper insight into things as they are, had we any real apprehension of God as He is, of ourselves as we are, we should never dare to serve Him without fear, or to rejoice unto Him without trembling. And it is the removal of this veil which is spread between our eyes and heaven, it is the pouring it upon the soul of the illuminating grace of the New Covenant, which makes the religion of the Christian so different from that of the various human rites and philosophies, which are spread over the earth. The Catholic saints alone confess sin, because the Catholic saints alone see God. That awful Creator Spirit...it is who brings into religion the true devotion, the true worship, and changes the self-satisfied Pharisee into the broken-hearted, self-abased Publican. It is the sight of God, revealed to the eye of faith, that makes us hideous to ourselves, from the contrast which we find ourselves to present to that great God at whom we look. It is the vision of Him in His infinite gloriousness, the All-holy, the All-beautiful, the All-perfect, which makes us sink into the earth with self-contempt and self-abhorrence. We are contented with ourselves till we contemplate Him. Why is it, I say, that the moral code of the world is so precise and well-defined? Why is the worship of reason so calm? Why was the religion of classic heathenism so joyous? Why is the framework of

civilized society all so graceful and so correct? Why, on the other hand, is here so much of emotion, so much of conflicting and alternating feeling, so much that is high, so much that is abased, in the devotion of Christianity? It is because the Christian, and the Christian alone, has a revelation of God; it is because he has upon his mind, in his heart, on his conscience, the idea of one who is Self-dependent, who is from Everlasting, who is Incommunicable. He knows that One alone is holy, and that His own creatures are so frail in comparison of Him, that they would dwindle and melt away in His presence, did He not uphold them by His power. He knows that there is One whose greatness and whose blessedness are not affected, the centre of whose stability is not moved, by the presence or the absence of the whole creation with its innumerable beings and portions; whom nothing can touch, nothing can increase or diminish; who was as mighty before He made the worlds as since, and as serene and blissful since He made them as before. He knows that there is just One Being, in whose hand lies his own happiness, his own sanctity, his own life, and hope, and salvation. He knows that there is One to whom he owes every thing, and against whom he can have no plea or remedy. All things are nothing before Him; the highest beings do but worship Him the more; the holiest beings are such, only because they have a greater portion of Him... This then, my Brethren, is the reason why every son of man, whatever be his degree of holiness, whether a returning prodigal or a matured saint, says with the Publican, „O God, be merciful to me”; it is because created natures, high and low, are all on a level in the sight and in comparison of the Creator, and so all of them have one speech, and one only, whether it be the thief on the cross, Magdalen at the feast, or St. Paul before his martyrdom: – not that one of them may not have, what another has not, but that one and all have nothing but what comes from Him, and are as nothing before Him, who is all in all.

O. S., 20-21, 25; O. S., 15-17; O. S., 25-29.

89 – A bűn és engesztelés fogalmát nem a kereszténység hozta magával s nem ismeretlen az ő körén kívül, ... mégis a mi isteni hitünknek sajátossága, mint előtte a zsidó vallásnak, hogy a bűnösség bevallása hozzátartozik a legnagyobb életszentség fogalmához, és hogy példát adó hívői és történetének tulajdonképpen hősei csak azok és csakis azok lehetnek, akik állandóan ápolják szívükben szakadatlan emlékezetét annak, hogy mik és magukkal viszik az égbe megváltott és újból befogadott bűnös mivoltuk megrázó megvallását. ...

... Bármily nagy is előrehaladásuk a lelki életben, sohasem emelkednek fel térdükről, sohasem szűnnek meg mellüket verni, mintha számukra a bűn valami idegen dolog lehetne, amíg testben élnek. ... Mások felnézhetnek rájuk, de ők mindig az Istenre néznek fel; mások beszélhetnek érdemeikről, ők azonban csak hibáikról beszélnek. Az ifjú és ártatlan, az élemedett és érett korú, aki a legkevesebbet vétkezett, aki a legtöbbet bánkódott, a harmatosan tiszta gyermekarc és az őszbecsavarodott fő, mind ugyanabban az esdeklésben tör ki: „Isten! légy irgalmas nekem bűnösnek!” ... Az ilyen teljes önmegalázás az igazi záloga és ismertetőjele Krisztus szolgájának; – és ezt valóságosan kifejezte Ő a saját szavaival, amikor így szólt: „Nem jöttem az igazakat hívni, hanem a bűnösöket; (Mt 9:13) és ünnepélyesen kinyilvánította és keményen meghagyta a következő szavakkal: „Mindaz, aki magát felmagasztalja, megaláztatik, és aki magát megalázza, felmagasztaltatik.”

... Mesterkéletlen nyugalommal és zavartalan bizalommal teljesíteni Isten akaratát, bizonyára az elgondolható legmagasabb fokú állapota a teremtménynek és a legjobban tetsző hódolat, amivel Teremtőjének adózhat. Kétségtelenül ez a legnemesebb és a legtetszőbb istenszolgálat; ez volt minden időkben az angyalok szolgálata; ez most a legtökéletesebb igazak lelkének szolgálata; ez lesz az egyetemes feltámadás után a megdicsőültek teljes karának szolgálata. De tekintsünk az ember jelenlegi állapotára, amíg e világban él; nézzük meg, mi valójában és megállapíthatjuk, hamis minden tanítás a kötelességről, amely nem győzi őt meg tényleges és sokféle bűnéről és arról, hogy képtelen az Istennek saját erejéből

tetszeni; és család minden életszabály, amely félelem nélkül, aggodalom nélkül, megalázkodás nélkül megelégedettnek hagyja önmagával; vak vezetni így a világtalant. ...

... A nagy tömeg mindenhol és mindenkor ezt azt utat követte. Nem lebeg a szeme előtt a mindenható Isten képe és nem törődik vele, hogy Ő mit kíván: ha gondolna egyszer erre, akkor rájönne, hogy milyen sokat kíván és komolysággal a színe elé járulna, hogy bocsánatot nyerjen a rosszra és erőt a jóra. És ugyanabból az okból, amiért Neki nem tetszik, növekszik az öntetszése. Mert a kötelességeknek ez az Isten törvénye mögött annyira elmaradt, korlátozódott, hézagos köre éppen az, amit teljesíteni tud; vagy helyesebben azért választja ezt és azért tartja magát hozzá, mert teljesíteni tudja. Ezért önmagával megelégedett és önhitt; – azt képzelet, tudja is, hogy mit kell tennie, és hogy meg is tett mindent; ennél fogva nagyon meg van elégedve önmagával, nagyra értékeli érdemeit és nem fél magatartása jövőd megítélésétől. ...

...Nem érti meg ezért a mindenható Istent, nem ismeri fel velünk szemben támasztott igényeit, nem érzi meg a teremtett lény elégtelenségét, hiányzik belőle az önvád, a beismerés, az engesztelés, semmi sincs benne azokból a mély és szent érzelmekből, amelyek a keresztény vallásosságát mindig jellemzik, és pedig annál jobban nem annál kevésbé, mennél magasabban felülemelkedik az Isten iránt tanúsított rendes engedelmisségen túl a szentek tökéletessége felé. És ilyen a természetes ember vallása minden korban és helyen. ... Elismerem, hogy megnyerő lehet, amint az volt az ifjú törvénytudóé, akire az Úr rátekintvén, megkedvelte őt és hagyta mégis, hogy búsan távozzék. Lehet benne finomság, szeretetreméltóság, gyöngédség, vallásos érzelem és szívbéliség, ... de a szíveket vizsgáló Isten mégis megveti, mert ezek az emberek mind a saját világosságukat követik és nem az ember Igaz Világosságát, mert ők saját maguk önmaguk legfőbb oktatói, és mert saját gondolataik és saját ítéleteik szűk körében keringenek anélkül, hogy törődnének vele, mit szól az Isten hozzájuk, anélkül, hogy félnének tőle, hogy kárhozatra jutnak, csak az a fontos nekik, hogy saját maguk tetszését megnyerjék. Értelmünk együgyűsége, szellemi vakságunk, minden igazság forrásától és mértékétől, az Ő színe elől való száműzetésünk, ez az alapja az ilyen sekélyes és felületes vallásosságnak, amire sokan rendszerint még nagyon büszkék is. Hacsak némi tulajdon betekintésünk lenne a dolgok mikéntjébe, hacsak valami valódi megértésünk lenne az Istenről, hogy mi Ő, és magunkról, hogy mik vagyunk mi, sohasem merészkednénk félelem nélkül szolgálni neki vagy örvendezve remegés nélkül feltekinteni rá. És ennek a szemünk és a menny között szétterülő fátyolnak a lehullása, az Újszövetség kegyelmi fényének lelkünkbe áradása az, ami a keresztény hitvallását oly nagyon megkülönbözteti széles e világ különböző emberi vallásos szertartásaitól és bölcséleti tanításaitól. Csak a katolikus szentek bánvallók, mert csak a katolikus szentek látják az Istent. A Teremtőszellem titokzatos fensége az, ami a vallásba az igazi áhítatot és az igazi istenszolgálatot beleplántálja, és az önmagával megelégedett farizeust összetört szívű és önmegalázó vámoszá alakítja. A hit szeme által felfedett Isten megpillantása rúttá teszi a szemünkben magunkat és ráeszméltet az ellentétre, ami köztünk és a nagy Isten között van, akit nézünk. A Legszenzettebbnek, a Legszebbnek, a Legtökéletesebbnek az ő végtelen fenségében való szemlélése magunkat megvetve és megborzadva a földre sújt bennünket. Megelégedettek vagyunk önmagunkkal, amíg Reá nem nézünk. Miért oly kimért, oly nagyon körülírt a világ erkölcsi kódexe? Miért oly nyugalmas a tiszta ész istentisztelete: Miért oly életvidám a klasszikus pogányság vallása? Miért oly tetszetős és oly szabatos a civilizált társadalom alkotmánya? Másrészt miért van oly sok izgalom, oly sok harc, váltakozó hangoltság, oly sok magasság, oly sok levertség a keresztény áhítatban? Miért a kereszténynek és csakis a kereszténynek van kinyilatkoztatása az Istentől, mert a lelkében, a szívében és lelkiismeretében hordja az eszméjét annak, aki Önmagától függő, aki Örökkévaló, aki Kifejezhetetlen. Tudja, hogy csak Egy a szent és hogy teremtményei vele hasonlítva oly gyarlók, hogy el kellene enyészniök és tűnniök a színe előtt, ha Ő nem tartaná

fenn őket hatalmával. Tudja, hogy csak Egy az, akinek nagyságát és boldogságát nem érinti, akinek benső tartósságát nem ingatja meg az egész teremtett mindenség léte vagy nemléte megszámlálhatatlan lényével és részével; Egy, akit semmi sem tud érinteni, akit semmi sem tud nagyobbá vagy kisebbé tenni; aki éppoly hatalmas volt, mielőtt a világot teremtette, mint amilyen hatalmas utána, és éppoly derűs és boldog, mióta megteremtette, mint előtte. Tudja, hogy éppen ez az Egy Lény az, akinek kezében van saját boldogsága, saját életszentsége, saját élete, reménye és üdvössége. Tudja, hogy ez az Egy az, akinek mindent köszönhet, aki ellen nem panaszkodhatik, kivel szemben nem védekezhetik. Minden teremtmény semmi Előtte; a legmagasabb rendű lények csak azért vannak, hogy jobban szolgáljanak Neki; a legszentebbek csak azért azok, mert nagyobb a részesedésük Benne.

...Ez tehát az oka, amiért minden emberfia, bármilyen legyen is az életszentsége: legyen bár hazatérő tékozló fiú vagy nagy életszentségű, együtt mondja a várossal: „Ó, Isten, légy irgalmas nekem!” Ez az oka annak, amiért minden teremtmény, magas és alacsonyrendű, a Teremtő előtt mind egyforma mélységben van, ...: – nem mintha az egyik ezzel, a másik meg azzal nem rendelkeznék, hanem mert kivétel nélkül egyiknek sincs egyebe, mint ami Tőle származik és mintegy semmik Ő előtte, ki minden mindenben.

90

90 – We are apt to deceive ourselves, and to consider heaven a place like this earth; I mean, a place where every one may choose and take his own pleasure. We see that in this world, active men have their own enjoyments, and domestic men have theirs; men of literature, of science, of political talent, have their respective pursuits and pleasures. Hence we are led to act as if it will be the same in another world. The only difference we put between this world and the next, is that here (as we know well) men are not always sure, but there, we suppose they will be always sure, of obtaining what they seek after. And accordingly we conclude, that any man, whatever his habits, tastes, or manner of life, if once admitted into heaven, would be happy there. Not that we altogether deny that some preparation is necessary for the next world; but we do not estimate its real extent and importance. We think we can reconcile ourselves to God when we will; as if nothing were required in the case of men in general, but some temporary attention, more than ordinary, to our religious duties, – some strictness, during our last sickness, in the services of the Church, as men of business arrange their letters and papers on taking a journey or balancing an account. But an opinion like this, though commonly acted on, is refuted as soon as put into words. For heaven, it is plain from Scripture, is not a place where many different and discordant pursuits can be carried on at one, as is the case in this world. Here very man can do his own pleasure, but there he must do God's pleasure. It would be presumption to attempt to determine the employments of that eternal life which good men are to pass in God's presence, or to deny that that state which eye hath not seen, nor ear heard, nor mind conceived, may comprise an infinite variety of pursuits and occupations. Still so far we are distinctly told, that that future life will be spent in God's presence, in a sense which does not apply to our present life; so that it may best be described as an endless and uninterrupted worship of the Eternal Father, Son and Spirit.

It is fearful, but it is right to say it; – that if we wished to imagine a punishment for an unholy, reprobate soul, we perhaps could not fancy a greater than to summon it to heaven. Heaven would be hell to an irreligious man. We know how unhappy we are apt to feel at present, when alone in the midst of strangers, or of men of different tastes and habits from ourselves. How miserable, for example, would it be to have to live in a foreign land, among a people whose faces we never saw before, and whose language we could not learn. And this is but a faint illustration of the loneliness of a man of earthly dispositions and tastes, thrust into

the society of saints and angels. How forlorn would he wander through the courts of heaven! He would find no one like himself. . . he would find no discourse but that which he had shunned on earth, no pursuits but those he had disliked or despised, nothing which bound him to aught else in the universe, and made him feel at home, nothing which he could enter into and rest upon. He would perceive himself to be an isolated being, cut away by Supreme Power from those objects which were still entwined around his heart. Nay, he would be in the presence of that Supreme Power, whom he never on earth could bring himself steadily to think upon, and whom now he regarded only as the destroyer of all that was precious and dear to him. Ah! He could not bear the face of the Living God; the Holy God would be no object of joy to him. „Let us alone! What have we to do with thee?” is the sole thought and desire of unclean souls, even while they acknowledge His majesty. . .

[Further] he would see in every direction the marks of God’s holiness, and these would make him shudder. He would feel himself always in His presence. He could no longer turn his thoughts another way, as he does now, when conscience reproaches him. He would know that the Eternal Eye was ever upon him; and that Eye of holiness, which is joy and life to holy creatures, would seem to him an Eye of wrath and punishment. God cannot change His nature. Holy He must ever be. But while He is holy, no unholy soul can be happy in heaven. Fire does not inflame iron, but it inflames straw. It would cease to be fire if it did not. And so heaven itself would be fire to those who would fain escape across the great gulf from the torments of hell. The finger of Lazarus would but increase their thirst. The very „heaven that is over their head” will be brass to them.

P. S., I, 3-5; P. S., I, 6-8.

90 – Túlságosan hajlamosak vagyunk arra, hogy ámítsuk magunkat és az eget olyan helynek tekintsük, mint a földet; vagyis olyan helynek, ahol mindenki azt kívánhat és tehet, ami neki tetszik. Hiszen azt látjuk e világban, hogy megvannak a maguk örömeik a tevékeny embereknek és az otthonélőknek is az övéik; az irodalmi, a tudományos, a politikai tehetséggel megáldott embereknek megvannak a maguk céljaik és örömeik. Ezért cselekszünk úgy, mintha ez a másvilágon is így lenne. Az egyedüli különbség, amit e világ és a másik között látunk annyi, hogy itt (amint jól tudjuk) nem mindig biztosak, míg odaát, mint feltételezzük, mindenkor bizonyosak az emberek abban, hogy eléri, ami után vágyódnak. És ennek megfelelően azt következtethetjük, hogy mindenki, bármilyenek legyenek is szokásai, hajlamai vagy életmódja, ha egyszer bebocsátást nyert az égbe, boldog is lesz ott. Nem mintha egészen tagadnánk, hogy bizonyos előkészület szükséges a másvilágra, de nem becsüljük fel annak valódi nagyságát és fontosságát. Azt gondoljuk, bármikor kibékülhetünk az Istennek, amikor akarunk; mintha nem lenne szükséges az embernek egészben véve semmi mást tennie, minthogy ideiglenesen a rendesnél valamivel többet törődjék vallási kötelességeinkkel, – hogy utolsó betegségében, miként az üzletemberek, amikor útra kelnek vagy egy elszámolást lezárnak, rendezik leveleiket és papírjaikat, egy kissé komolyabban vegye az Egyház szertartásait. De az ilyen felfogást, mint ez, bár általánosan így járnak el az emberek, csak ki kell mondanunk, hogy megcáfoljuk. Mert az ég, ezt világosan tanítja az Írás, nem az a hely, hol egyidejűleg különböző, egymásnak ellentmondó célokat lehetne követni, mint e világban. Itt mindenki hódolhat a saját gyönyörűségének, de ott az Isten gyönyörűségére kell tennie. Merészség lenne, ha meg akarnánk kísérelni ama örök élet tartalmának a meghatározását, amit a jámbor lelkek az Isten színe előtt fognak élni, vagy kétségbe vonni, hogy az a mibenlét, mit szem nem látott, fül nem hallott és emberi szívbe föl nem hatolt, a célok és hivatások végtelen sokféleségét magában foglalhatja. Annyi mégis világosan megmondott, hogy a jövő élet az Isten színe előtt fog folyni, ...úgyhogy a legjobban az Örök Atya, a Fiú és a Szentlélek vég nélküli és szakadatlan imádásaként jellemezhető.

De még többet is merek mondani ennél. Rettenetes, de jogosan mondom: – ha egy istentelen, elvetemült lélek számára büntetést kellene kigondolnunk, nem tudnánk talán nagyobbat kitalálni, minthogy az égbe idéznénk. Az ég pokol lenne a vallástalan embernek. Tapasztalatból tudjuk, hogy mily szerencsétlennek érezzük magunkat itt a földön, mikor egyedül vagyunk tőlünk idegen vagy más hajlamú és életmódú emberek között. Mily siralmas lenne például idegen országban élni, korábban soha nem látott arcok közepett, oly nép között, melynek nyelvét nem tudjuk megtanulni. És ez csak gyengén példázza az angyalok és szentek társaságába vetődött földies gondolkozású és földies érzésű ember elhagyatottságát. Mily elhagyatottan bolyongana a mennyei udvarokban! Nem találna senki hasonlót magához; látná mindenfelé az Isten szentségének a jeleit, mik irtózáttal töltenék el. Érezné mindig az Isten jelenlétét. Nem tudná gondolatait tartósabban másfelé terelni, akárcsak most, mikor a lelkiismerete gyötri. Tudná, hogy az Örökkévaló Szeme mindig rajta van; és ez a szentséges Szem, mi istenes lelkeknek öröm és élet, neki csak a harag és megtorlás Szemének tűnnék fel. Az Isten nem változtathatja meg lényegét. Szentnek kell mindig lennie. És mert Ő szent, nem lehet egy szentségtelen lélek sem boldog a mennyben. A tűz nem gyullasztja meg a vasat, de meggyújtja a szalmát. Megszünnék tűz lenni, ha nem gyújtaná meg. És tűzzé válnék így maga az ég azok számára, kik a pokol kínjaiból a nagy mélységen át örömet kiszabadulnának. Maga „az ég, mely fölöttük vagyon”, „érccé” válnék nekik. (5Móz 28:23)

91

91 – On the whole, then, this may be considered a Christian's state, ever about to fall, yet by God's mercy never falling; ever dying, et always alive; full of infirmities, yet free from transgressions: and, as time goes on, more and more free from infirmities also, as tending to that perfect righteousness which is the fulfilling of the Law; – on the other hand, should he fall, recoverable, but not without much pain, with fear and trembling.

P. S., V, 205-206.

91 – Általánosságban tehát így jellemezhető a keresztény állapota: mindig közel van az eleséshez, de Isten könyörületességéből sohasem elesett, állandóan haldoklik, de mégis mindig él; tele van gyengeséggel, de mégis mindig él; gyengeségekkel telt, de mentes a vétkezésektől: és ahogy az idő halad egyre jobban és jobban mentesül a gyengeségektől is, mert emelkedőben van ama tökéletes megigazulás felé, ami a törvény beteljesítése; – másrészt, ha elesnék, megmenthető, de nagy gyötrellemmel, félelem és remegés közepett.

92

92 – The continual results, as I may call them, of [the Christian's] faith, are righteous and holy, but the process through which they are obtained is one of imperfection; so that could we see his soul as Angels see it, he would, when seen at a distance, appear youthful in countenance, and bright in apparel; but approach him, and his face has lines of care upon it, and his dress is tattered. His righteousness then seems, I do not mean superficial, this would be to give a very wrong idea of it, but though reaching deep within him, yet not whole and entire in the depth of it; but, as it were, wrought out of sin, the result of a continual struggle, – not spontaneous nature, but habitual self-command.

True faith is not shown here below in peace, but rather in conflict; and it is no proof that a man is not in a state of grace that he continually sins, provided such sins do not remain on him as what I may call ultimate results, but are ever passing on into something beyond and unlike themselves, into truth and righteousness. As we gain happiness through suffering, so

do we arrive at holiness through infirmity, because man's very condition is a fallen one, and in passing out of the country of sin he necessarily passes through it. And hence it is that holy men are kept from regarding themselves with satisfaction, or resting in any thing short of our Lord's death, as their ground of confidence; for, though that death has already in a measure wrought life in them, and effected the purpose for which it took place, yet to themselves they seem but sinners, their renewal being hidden from them by the circumstances attending it. The utmost they can say of themselves is, that they are not in the commission of any such sins as would plainly exclude them from grace; but how little of firm hope can be placed on such negative evidence is plain from St. Paul's own words on the subject, who speaking of the censures passed upon him by the Corinthians, says, „I know nothing by myself,” that is, I am conscious of nothing, „yet am I not hereby justified; but He that judgeth me is the Lord.” As men in a battle cannot see how it is going, so Christians have no certain signs of God's presence in their hearts, and can but look up towards their Lord and Saviour, and timidly hope...

We have much to be forgiven; nay, we have the more to be forgiven the more we attempt. The higher our aims, the greater our risks. They who venture much with their talents, gain much, and in the end they hear the words, „Well done, good and faithful servant”; but they have so many losses in trading by the way, that to themselves they seem to do nothing but fail. They cannot believe that they are making any progress; and though they do, yet surely they have much to be forgiven in all their services. They are like David, men of blood; the fight the good fight of faith, but they are polluted with the contest.

P. S., V, 210-211, 214.

92 – A keresztény hitének szakadatlan folyamányai, ha szabad így mondanom, az igazságosság és szentség, de valami tökéletlenségen át vezet az út ezekhez. Ha úgy láthatnánk a lelkét, amint az angyalok látják, távolból nézve fiatalok külsejűnek és ragyogó ruházatúnak tűnnék, de amint közeledsz hozzá, arcát a gondoktól ráncosnak és ruházatát kopottnak látod. Igaz volta tehát, nem azt akarom mondani, hogy felszínesen látszik, ez valóban rossz fogalmat adna róla, de bár mélyen a belsejéig az, mégsem egészen és teljesen a mélyéig. Mintegy bűn által szerzett, állandó harc eredménye, – nem önkéntelen természet, hanem megszokott önuralom.

Az igazi hit itt lenn a földön nem a nyugalomban, hanem inkább az összeütközésben mutatkozik meg, és az, ha valaki folytonosan vétkezik, nem bizonyítja, hogy nincs a kegyelem állapotában, feltéve, hogy az ilyen vétkek, hogy úgy mondjam, nem maradnak nála végső eredményként hátra, hanem valami rajtuk túllevőhöz és hozzájuk nem hasonlóhoz: az igazsághoz és igazságos viselkedéshez vezetnek. Amint a boldogságot szenvedés által, ugyanúgy a szentséget gyarlóság útján érjük el, mert az ember való állapota a bukott állapot és kilépve a bűn országából szükségszerűleg áthalad rajta. És ez a magyarázata, hogy a szentéletű emberek nem tekintenek meglegedettséggel önmagukra és bizodalomuk alapjaként semmi másra, mint csakis Urunk halálára hagyatkoznak. Mert bár Krisztus halála bizonyos mértékben már életet teremtett bennük és elérte a célját, amiért történt, ők mégis csak bűnösöknek tekintik magukat. Megújulásuk a kíséző körülményeik folytán rejtve van előttük. A legtöbb, amit magukról mondhatnak, annyi, hogy nem követnek el oly vétkeket, ami egészen kizárná őket a kegyelemből. De hogy mily kevés szilárd remény tapad az ilyen nemleges tanúsághoz, nyilvánvaló Szent Pál eziránti saját szavaiból, aki a korintusiaknak ellene emelt kifogásairól szólva ezt mondja: „Semmiben sem érzem ugyan magam bűnösnek, de azért még nem vagyok igazolva; aki pedig megítél engem, az Úr az.” (1Kor 4:4) Amint a katonák nem tekinthetik át az ütközetben a harc lefolyását, ugyanúgy nincs a keresztényeknek sem biztos jelük a szívükben Isten jelenlétéről, csak feltekinthetnek Uruk és Üdvözítőjük felé és félve reménykedhetnek ...

... Sok van bennük, ami megbocsátásra vár; sőt annál több a megbocsátásra váró, mennél többet kísérünk meg. Mennél nagyobbak a céljaink, annál nagyobbak a kockázataink. Azok, akik talentumaikkal sokra vállalkoznak, sokat nyerne és hallják a végén a szavakat: „Jól van, derék és hű szolgám.” (Mt 25:23) De foglalkozásuk közben sok kár is éri őket, szinte úgy tűnik nekik, hogy semmit sem tesznek, csak hibáznak. Nem tudják hinni, hogy valami előhaladást tesznek; és bár előrehaladnak, mégis kétségtelen, hogy sok megbocsátani való van minden szolgálatukban. Hasonlatosak Dávidhoz, a vér emberei, a hit jó harcát harcolják, de beszenyveződnek a küzdelem közben.

93

93 – This is the highest excellence to which we ordinarily attain; to understand our own hypocrisy, insincerity, and shallowness of mind, – to own, while we pray, that we cannot pray aright, – to repent of our repentings, – and to submit ourselves wholly to His judgment, who could indeed be extreme with us, but has already shown His loving-kindness in bidding us to pray. And, while we thus conduct ourselves, we must learn to feel that God knows all this before we say it, and far better than we do. He does not need to be informed of our extreme worthlessness. We must pray in the spirit and the temper of the extremest abasement, but we need not search for adequate words to express this, for in truth no words are bad enough for our case.

P. S., I, 147.

93 – A legnagyobb tökéletesség, amit rendszerint elérünk, az, hogy belátjuk saját képmutatásunkat, őszinteségünk hiányát és lelkünk sekélyességét, – hogy bevalljuk, míg imádkozunk, hogy nem tudunk jól imádkozni, – hogy megbánjuk bármnivalóinkat, – és teljesen alávetjük magunkat ítéletének, mely bizonyosan keményen bánhatna velünk, de gyengéd szeretetét mutatta már irányunkban, mikor azt parancsolta, hogy imádkozzunk. És míg ezeket megtesszük, meg kell tanulnunk megérezni, hogy az Isten mindezt tudja, mielőtt megmondanók neki, és sokkal jobban tudja, mint ahogy megmondhatnók. Nincs neki szüksége arra, hogy értésére adjuk rendkívüli méltatlanságunkat. Önmagunkat legmélyebben, megalázó szellemben és magatartással kell imádkoznunk, e nem szükséges megfelelő szavakat keresnünk ennek kifejezésére: mert a valóságban egy szó sem eléggé hitvány a mi esetünkben.

94

94 – You say well that you are unclean. But in what time do you propose to become otherwise? Do you expect in this life ever to be clean? Yes, in one sense, by the presence of the Holy Ghost within you; but that presence we trust you have now. But if by „clean”, you mean free from that infection of nature, the least drop of which is sufficient to dishonour all your services, clean you never will be till you have paid the debt of sin, and lose that body which Adam has begotten. Be sure that the longer you live, and holier you become, your will only perceive that misery more clearly. The less of it you have, the more it will oppress you; its full draught does but confuse and stupify you; as you come to yourself, your misery begins. The more your soul becomes one with Him who deigns to dwell within it, the more it sees with His eyes... To the end of the longest life you are still a beginner. What Christ asks of you is not sinlessness, but diligence. Had you lived ten times your present age, then times more service would be required of you. Every day you live longer, more will be required. If He were to come to-day, you would be judged up to to-day. If He come to-morrow, you would be judged up to to-morrow. Were the time put off a year, you would have a year more to

answer for. You cannot elude your destiny, you cannot get rid of your talent; you are to answer for your opportunities, whatever they may be, not more nor less. You cannot be profitable to Him even with the longest life; you can show faith and love in an hour.

P. S., V, 52-53.

94 – De újból csak azt mondod: miként kérhetem, hogy meglássam Krisztust, mikor oly tisztátalan vagyok? Jól mondod: tisztátalan vagy. De mikor szándékozol mássá lenni? Reméled, hogy ez életben valaha tiszta leszel? Igen, bizonyos értelemben, a Szentlélek benned való jelenléte által. De e jelenlétben, bízunk benne, részesülsz már most. Azonban ha „tisztaságon” a természet fertőzésétől való mentességet érted, aminek legkisebb cseppje elegendő minden munkád bemocskolására, soha nem leszel tiszta, amíg a bűn zsoldját meg nem fizetted s Ádámtól örökölt tested el nem hagytad. Bizonyos lehetsz benne: mennél tovább élsz és mennél szentebbé válsz, csak annál világosabban fogod e nyomorúságot érezni. Mennél kisebb a tiéd, annál jobban fog sanyargatni. Az életbe való belemerülés csak zavarttá és kábulttá tesz; amint magadhoz térsz, megkezdődik a nyomorúságod. Annál jobban látod az Ő szemével, mennél jobban egygyé válik a lelked azzal, ki arra méltatja, hogy benne lakjék. Nem merészelsz imádkozni megjelenéséért most; – fogsz imádkozni érte, ha Matuzsálem éveit eléred? Nem hiszem. ... A leghosszabb élet végén is még mindig csak kezdő leszel. Amit Krisztus kér tőled, nem büntetlenség, hanem iparkodás. Ha tízszer tovább élsz mostani korodnál, tízszer több szolgálat kívántatik tőled. Ha Krisztus ma jönne el, a holnapig történekmért ítélné meg. Ha egy évi halasztást kapnál, egy évvel többről kellene számadást adnod. Nem tudsz kitérni a végzeted elől, nem tudsz túladni természeti adományaidon. Számot kell adnod az esélyeidről, bármilyenek voltak is, nem jobban, sem kevésbé. Hasznossá nem lehetsz Neki a leghosszabb élettel sem, a hitet és szeretetet megmutathatod egy óra alatt.

95

95 – A man is justified whose conscience is illuminated by God, so that he habitually realizes that all his thoughts, all the first springs of his moral life, all his motives and his wishes, are open to Almighty God. Not as if he was not aware that there is very much in him impure and corrupt, but he wishes that all that is in him should be bare to God. He believes that it is so, and he even joys to think that it is so, in spite of his fear and shame at its being so. He alone admits Christ into the shrine of his heart; whereas others wish in some way or other, to be by themselves, to have a home, a chamber, a tribunal, a throne, a self where God is not, – a home within them which is not a temple, a chamber which is not a confessional, a tribunal without a judge, a throne without a king; – that self may be king and judge; and that the Creator may rather be dealt with and approached as though a second party, instead of His being that true and better self, of which self itself should be but an instrument and minister.

P. S., V, 225-227.

95 – Az az ember feloldozott, akinek a lelkiismeretét az Isten világítja meg, oly annyira, hogy természetszerűnek tekinti, miszerint minden gondolata, erkölcsi életének minden forrása, minden indítóoka, minden vágya ki van tárva a Mindenható Istennek. Nem mintha nem tudná, hogy mily sok tisztátalan és romlott van benne, de kívánja, hogy minden, ami benne van, meztelenül álljon az Isten előtt. Hiszi, hogy így van, és még örül is a gondolatnak, hogy így van, a félelem és szégyen ellenére, hogy olyan, mint amilyen. Krisztust engedi egyedül a szíve szentélyébe, míg mások egy vagy más módon azt kívánják, hogy önmagukban legyenek, hogy legyen egy otthonuk, egy zuguk, egy ítélőszékük, egy királyi székük, egy saját személyük, hol nincs Isten, ... hogy maguk lehessenek királyok és

bírák és a Teremtő inkább csak olyan valaki, akivel alkudoznak és akihez, mint valami másodrangú félhez közeledünk és nem mint az igazabbhoz és jobbhoz, akinek csak eszközeivé és szolgálivá kellene tenni magunkat.

96

96 – I am in myself nothing but a sinner, a man of unclean lips and earthly heart. I am not worthy to enter into His presence. I am not worthy of the least of all His mercies. I know He is All-holy, yet I come before Him; I place myself under His pure and piercing eyes, which look me through and through, and discern every trace and every motion of evil within me. Why do I do so? First of all, for this reason. To whom should I go? What can I do better? Who is there in the whole world that can help me? Who that will care for me, or pit me, or have any kind thought of me, if I cannot obtain it of Him? I know he is of purer eyes than to behold iniquity; but I know again that He is All-merciful, and that He so sincerely desires my salvation that He has died for me. Therefore, though I am in a great strait, I will rather fall into His hands than into those of any creature... I have an instinct within me which leads me to rise and go to my Father, to name the Name of His well-beloved Son, and having named it, to place myself unreservedly in His hands, saying, „If Thou, Lord, wilt be extreme to mark what is done amiss, O Lord, who may abide it? But there is forgiveness with Thee.”

P. S., V, 54, 55.

96 – Így szólhatsz: Nem vagyok önmagamban véve egyéb, mint bűnös, tisztátalan ajkú és földhöz tapadt szívű ember. Nem vagyok méltó színe elé járulni. Nem vagyok méltó a legcsekélyebb könyörületére. Tudom, hogy Ő szent, mégis eléje járulok, elébe állok tiszta, átható szemének, mely keresztüllát, egészen átlát rajtam és a gonosz minden nyomát s minden gerjedelmét észreveszi bennem. Miért teszek így? Mindenekelőtt azért, mert ésszerű. Kihez menjek máshoz? Mi jobbat tehetnék? Ki más segíthet rajtam az egész világon? Ki gondoskodna rólam, ki könyörülne rajtam, ki gondolna rám jóságosan, ha Ő nem? Tudom: nagyon tiszták a szemei ahhoz, hogy bűnösségre tekintsenek, de tudom azt is, hogy mindenekfelett könyörületes és oly őszintén kívánja üdvösségemet, hogy meghalt értem. Ezért, bár nagyon szorongok, inkább akarok az Ő kezébe, mint teremtmény kezébe esni. ... Valami ösztönzést érzek magamban, ami üz, hogy útnak induljak és Atyámhoz menjek, hön szeretett Fia nevét kiáltom és miután nevén szólítottam, tartózkodás nélkül kezébe adjam magam s így szóljak: „Ha felrovd a vétkeket, Uram, ki áll meg akkor előtted, Uram? Ám nálad bocsánatot nyer a vétkek, hogy áhítattal szolgáljanak téged.” (Zsolt 129:3–4)

97

97 – The most noble repentance (if a fallen being can be noble in his fall), the most decorous conduct in a conscious sinner, is an unconditional surrender of himself to God – not a bargaining about terms, not a scheming (so to call it) to be received back again, but an instant surrender of himself in the first instance. Without knowing what will become of him, whether God will spare or not, merely with so much hope in his heart as not utterly to despair of pardon, still not looking merely to pardon as an end, but rather looking to the claims of the Benefactor whom he has offended, and smitten with shame, and the sense of his ingratitude, he must surrender himself to his lawful Sovereign. He is a runaway offender; he must come back, as a very first step, before anything can be determined about him, bad or good; he is a rebel, and must lay down his arms. Self-devised offerings might do in a less serious matter; as an atonement for sin, they imply a defective view of the evil and extent of sin in his own case. Such is that perfect way which nature shrinks from, but which our Lord enjoins in the

parable⁶ – a surrender... We must put aside the idea of finding a remedy for our sin; then, though we feel the guilt of it, yet we must set out firmly towards God, not knowing for certain that we shall be forgiven. He, indeed, meets us on our way with the tokens of His favour, and so He bears up human faith, which else would sink under the apprehension of meeting the Most High God; still, for our repentance to be Christian, there must be in it that generous temper of self-surrender, the acknowledgment that we are unworthy to be called any more His sons, the abstinence from all ambitious hopes of sitting on His right hand or His left, and the willingness to bear the heavy yoke of bond-servant, if He should put it upon us.

P. S., III, 96-97.

97 – A vétkei tudatában levő bűnös legnemesebb bánata, (ha lehet bukott lény nemes bukott állapotában), legillőbb magatartása az, ha föltétel nélkül átadja magát az Istennek, – nem alkudozik a feltételekről, nem terveli ki, (hogy úgy mondjuk,) újbóli visszafogadását, hanem elsősorban esdekelve adja meg magát. A nélkül, hogy tudná, mi történik vele, akár kíméli az Isten, akár nem, csupán annyi reménnyel szívében, hogy nem esik teljesen kétségbe bocsánatnyerése felől, nem gondol folytonosan csupán a bocsánatnyerésre, mint végeredményre, hanem inkább megsértett Jótevője követelményeire és szégyentől megtörtén, hálátlanságát érezve kell megadnia magát törvényes Uralkodójának. Szökevény bűnös, vissza kell térnie; ez az első lépés, mielőtt bármi döntés történhetnék felőle, legyen az rossz vagy jó; lázadó, kinek le kell tennie a fegyvereit. Önmagunk gondolta áldozatok lehetségesek egy kevésbé komoly dologban; a bűnért való elégtételként gondolva a bűnösség hiányos meglátását és a bűn kiterjedését jelenti a magunk esetében. A tökéletes magatartás, amitől a természet visszaretten, de amiben Urunk gyönyörködik a példabeszédben: – a megadás. A tékozló fiú nem várja atyjától békülékenysége jeleit... A keresztény töredelmességnek először is mellőznie kell a gondolatot, hogy bűneinkre jogorvoslatot találunk; bár érezzük a bűn büntethető voltát, mégis határozottan kell megindulnunk az Isten felé, nem tudva biztosan, hogy bocsánatot nyerünk. Ő ugyan bizonyosan vár bennünket közben kegyének jeleivel és így nem csüggeszti el emberi bizalmunk, ami különben elveszne a Legfölségesebb Istennel való szembeszállás aggodalma miatt. Mégis, hogy keresztény legyen a töredelmességünk, meg kell lennie benne az önmegadás lelkületének, annak a beismerésnek, hogy méltatlanok vagyunk továbbra is fiainak hivatni, a minden becsvágyó reménykedéstől való mentességnek, hogy jobbán vagy balján ülünk és a készségnek, hogy hordjuk, ha reánk tenné, a béres nehéz igáját.

98

98 – The truest kind of repentance as little comes at first, as perfect conformity to any other part of God's Law. It is gained by long practice – it will come at length. The dying Christian will fulfil the part of the returning prodigal more exactly than he ever did in his former years. When first we turn to God in the actual history of our lives, our repentance is mixed with all kinds of imperfect views and feelings. Doubtless there is in it something of the true temper of simple submission; but the wish of appeasing God on the one hand, or a hard-hearted insensibility about our sins on the other, mere selfish dread of punishment, or the expectation of a sudden easy pardon, these, and such-like principles, influence us, whatever we may say or may think we feel. It is, indeed, easy enough to have good words put into our mouths, and our feelings roused, and to profess the union of utter self-abandonment and enlightened sense of sin; but to claim is not really to possess these excellent tempers. Really to gain these is a work of time... When the Christian has long fought the good fight of faith,

⁶ The prodigal son.

and by experience knows how few and how imperfect are his best services,...He can but surrender himself to God, as after all, a worse than unprofitable servant, resigned to God's will, whatever it is, with more or less hope of pardon, as the case may be...His true stay is, that Christ came „to call sinners to repentance,” that „He died for the ungodly.” He acknowledges and adopts, as far as he can, St. Paul's words, and nothing beyond them, „This is a faithful saying, and worthy of all acceptance, that Christ Jesus came into the world to save sinners, of whom I am chief.”

P. S. III, 98-100.

98 – ...Az igazán őszinte bánatot éppoly kevésbé érzük el eleinte, mint a tökéletes alkalmazkodást valamely más isteni törvényhez. Hosszú gyakorlattal érhető el, – a végén nyerjük el. A haldokló keresztény sokkal gondosabban tölti be a hazatérő tékozló szerepét, mint bármikor korábbi éveiben. Amikor először fordulunk életünk jelen során az Istenhez, töredelmünkbe mindenféle tökéletlen nézet és érzés elegyedik. Kétségtelenül van benne valami az egyszerű megalázkodás őszinteségéből; de egyrészt az Isten lecsillapításának a vágya és másrészt a bűneinkkel szemben való bizonyos szívtelen fásultság, a büntetéstől való pusztán önös félelem és a gyors, könnyen nyerhető bocsánat reménye, ilyen és hasonló indítékok hatással vannak ránk bármit mondjunk vagy gondoljunk is érzelmeinkről. Az igazán elég könnyű: szép szavakat a szájunkra venni és érzelmeinket felkelteni s ezt a teljes önodaadás és a bűn tudatos megérzése egybeolvadásának tulajdonítani; de e magasztos lelkület igénye nem jelenti annak valóságos meglétét. Valóságosan elnyerni időbe telik. Ha a hit jó bajnokaként küzdött már a keresztény régóta és tapasztalatból tudja, mily csekélyek és mily tökéletlenek legjobb szolgálatai, akkor lesz csak képes megnyugodni és legnagyobb örömmel megnyugodni a híradásban, hogy csakis a mi Urunk és Üdvözítőnk érdemeiben való hit által vagyunk elfogadottak. Ha a végén visszatekint életére, mi az, amiben bizakodhatik? Melyik cselekedete fogja kiállni a Szentséges Isten vizsgálatát?... Csak megadhatja magát az Istennek, mind mindenek ellenére haszontalannál rosszabb szolga, megnyugodva, bármi is legyen, az Isten akaratában, a körülményeknek megfelelően a bocsánat több vagy kevesebb reményével. ... Az igazi támasza az, hogy Krisztus azért jött, hogy bűnbánatra „hívja a bűnösöket” (Mt 9:13), hogy „meghalt a gonoszokért” (Róm 5:6) Elismeri és magáévá teszi, amennyiben tudja, Szent Pál szavait és semmi mást rajta kívül: „Igaz beszéd ez, s teljes hitelre méltó: azért jött el Krisztus Jézus e világra, hogy üdvözítse a bűnösöket, akik között én vagyok az első.” (1Tim 1:15)

99

99 – We are in the dark about ourselves. When we act, we are groping in the dark, and may meet with a fall any moment. Here and there, perhaps, we see a little; or, in our attempts to influence and move our minds, we are making experiments (as it were) with some delicate and dangerous instrument, which works we do not know how, and may produce unexpected and disastrous effects. The management of our hearts is quite above us. Under these circumstances it becomes our comfort to look up to God. „Thou, God, seest me!” Such was the consolation of the forlorn Hagar in the wilderness. He knoweth whereof we are made, and He alone can uphold us. He sees with most appalling distinctness all our sins, all the windings and recesses of evil within us; yet it is our only comfort to know this, and to trust Him for help against ourselves. To those who have a right notion of their weakness, the thought of their Almighty Sanctifier and Guide is continually present. They believe in the necessity of a spiritual influence to change and strengthen them, not as a mere abstract doctrine, but as a practical and most consolatory truth, daily to be fulfilled in their warfare with sin and Satan.

P. S., I, 173-174.

99 – Homályban vagyunk önmagunk felől. Homályban tapogatódzunk, amikor cselekszünk, és minden pillanatban elbukhatunk. Itt-ott dereng talán előttünk; vagy igyekvésünkben, hogy a lelkünkre hassunk és felgerjesszük, úgy vagyunk, mintha valami finom és veszélyes műszerrel dolgoznánk, melynek működését nem ismerjük és amely nem sejtett szerencsétlenséget okozhat. A szívünk irányítása valóban felülmúlja erőnket. Ilyen körülmények között vigaszunkra szolgál feltekintenünk az Istenre. „Te Isten látsz engem!” Ez a kiteszített Ágár vigasza a pusztában. Ő tudja, mire vagyunk teremtve, csak Ő tarthat fenn minket. Elrettentő világossággal látja Ő minden vétkünket, a gonosz minden alakoskodását és bujdosását bennünk; csak az a vigaszunk, hogy tudjuk ezt és bízunk segítségében önmagunkkal szemben. Akiknek helyes fogalmuk van a saját gyengeségükről, azok előtt mindig ott lebeg gondolatban mindenható Megszentelőjük és Vezetőjük. Azok hisznek a lelki befolyás szükségességében, ami őket átalakítsa és megerősítse. Nem pusztán elvont tanítás, hanem gyakorlati és rendkívül vigasztaló igazság ez a részükre, ami naponként igazolódik a bűnnel és Sátánnal vívott harcukban.

100

100 – We can never answer how we shall act under new circumstances. A very little knowledge of life and of our own hearts will teach us this. Men whom we meet in the world turn out, in the course of their trial, so differently from what their former conduct promised, they view things so differently before they were tempted and after, that we, who see and wonder at it, have abundant cause to look to ourselves, not to be „high-minded,” but to „fear”. Even the most matured saints, those who imbibed in largest measure the power and fullness of Christ’s Spirit, and worked righteousness most diligently in their day, could they have been thoroughly scanned even by man, would (I am persuaded) have exhibited inconsistencies such as to surprise and shock their most ardent disciples. After all, one good deed is scarcely the pledge of another, though I just now said it was. The best men are uncertain; they are great, and they are little again; they stand firm, and then fall. Such is human virtue; reminding us to call no one Master on earth, but to look up to our sinless and perfect Lord; reminding us to humble ourselves, each within himself, and to reflect what we must appear to God, if even to ourselves and each other we seem so base and worthless.

P. S., I, 169-170.

100 – Soha nem tudjuk megmondani, hogy új körülmények között miként cselekednénk. Erre tanít bennünket az életnek és saját szívünknek már egészen csekély ismerete is. Az emberek, akikkel a világban összetalálkoztunk, annyira ellentmondanak megpróbáltatásuk folyamán a korábbi magatartásuk után feltételezhető várakozásnak, annyira másként látják a dolgokat megpróbáltatásuk előtt és után, hogy ezt látva és elcsodálkozva rajta, bőséges okunk van rá, hogy magunkba nézzünk és ne hordjuk fenn a fejünket, hanem féljünk. Még a legvértettebb szentek is, kik a legbőségebb mértékben telítődnek Krisztus Szellemének erejével és teljességével s éltük folyamán a legbuzgóbb. Követői voltak az igazságnak, közelebbi behatóbb megfigyelés esetén, (meg vagyok róla győződve), elegendő egyenlenséget árultak el, amik alkalmasak voltak leglelkesebb tanítványaik mehökkentésére és megütközésére. Egy jó tett mindenek ellenére, éppen nem kezeskedik még a másikért. ... A legjobb emberek is megbízhatatlanok; nagyok és mégis újból kicsik, szilárdnak állnak és azután elbuknak. Ilyen az emberi erény, – ami arra int, hogy senkit se nevezünk a földön Mesternek, hanem bűnöktől mentes és tökéletes Urunkra figyeljünk, arra int, hogy mindnyájan alázkodjunk meg önmagunkban és gondolkozzunk el rajta, miként kell

ott állunk az Isten előtt, ha már magunknak és egymásnak oly hitványoknak és méltatlanoknak tűnünk fel. ...

101

101 – My God, Thou seest me; I cannot see myself. Were I ever so good a judge about myself, ever so unbiased, and with ever so correct a rule of judging, still, from my very nature, I cannot look at myself and view myself truly and wholly. But Thou, as Thou comest to me, contemplates me.

M. D., 564-565.

101 – Én Istenem, Te látsz engem, Én nem tudom önmagamot látni. Ha még oly jó bírāja is lennék önmagamnak, még oly elfogulatlan és még oly pontos lenne is a mértékem, – éppen a természetem miatt, mégsem láthatom, nem tekinthetem át magamat. De Te, amint betérsz hozzám, keresztül látsz rajtam.

102

102 – Be our mind as heavenly as it may be, most loving, most holy, most zealous, most energetic, most peaceful, yet if we look off from Him for a moment, and look towards ourselves, at once these excellent tempers fall into some extreme or mistake. Charity becomes over-easiness, holiness is tainted with spiritual pride, zeal degenerates into fierceness, activity eats up the spirit of prayer, hope is heightened into presumption. We cannot guide ourselves. God's revealed word is our sovereign rule of conduct; and therefore, among other reasons, is faith so principal a grace, for it is the directing power which receives the commands of Christ, and applies them to the heart.

P. S., II, 278-279.

102 – Lehet a lelkünk még oly mennyei is, telve szeretettel, telve szentséggel, telve buzgalommal, telve elszántsággal, telve békességgel, mégis amint elfordulunk egy pillanatra Tőle és csak magunkat látjuk: a legkiválóbb érzelmek szertelenséggé és tévedéssé fajulnak. A szeretet erőtlen engedékenységgé válik, a szentség lelki kevélységgé romlik, a buzgalom erőszakossággá fajul, a tevékenység felőrli az imádságos lelkületet, a reménység elbizakodottsággá fuvalkodik. Önmagunkat nem tudjuk vezetni. Isten kinyilatkoztatott szava a legfőbb életszabályunk; és – egyéb okok mellett – ezért oly alapvető kegyelem a hit. Mert a hit az irányt adó erő, mely Krisztus utasításait átveszi és a szívhez alkalmazza.

103

103 – Ah, Lord, we know not what is good for us, and what is bad. We cannot foretell the future, nor do we know, when Thou comest to visit us, in what form Thou wilt come, And therefore, we leave it all to Thee. Do Thou Thy good pleasure to us and in us. Let us ever look at Thee, and do Thou look upon us, and give us the grace of Thy bitter Cross and Passion, and console us in Thy own way and at Thy own time.

God knows what is my greatest happiness, but I do not. There is no rule about what is happy and good; what suits one would not suit another. And the ways by which perfection is reached vary very much; the medicines necessary for our souls are very different from each other. Thus God leads us by strange ways; we know He wills our happiness, but we neither know what our happiness is, nor the way. We are blind; left to ourselves we should take the wrong way; we must leave it to Him... O my God, I will put myself without reserve into Thy

hands. Wealth or woe, joy or sorrow, friends or bereavement, honour of humiliation, good report or ill report, comfort or discomfort, Thy presence or the hiding of Thy countenance, all is god if it comes from Thee. Thou art Wisdom and Thou art love – what can I desire more?

I believe, O my Saviour, that Thou knows just what is best for me. I believe that Thou lovest me better than I love myself, that Thou art all-wise in Thy Providence, and all-powerful in Thy protection. I am as ignorant as Peter was as to what is to happen to me in time to come; but I resing myself entirely to my ignorance, and thank Thee with all my heart that Thou hast taken me out of my own keeping, and, instead of putting such a serious charge upon me, hast bidden me put myself into Thy hands. I can ask nothing better than this, to be Thy care, not my own.

M. D., 233-234; M. D., 397-399; M. D., 522-523.

103 – Ó, Istenünk, nem tudjuk, mi van javunkra és mi kárunkra. Nem tudjuk a jövőndőt előre megmondani, nem tudjuk azt sem, minő alakban akarsz jönni, mikor jössz a meglátogatásunkra. Rád bízunk ezért mindent. Tégy velünk és bennünk tetszésed szerint! Add, hogy mindig Reád nézzünk s Te nézz mireánk! Add meg nekünk fájdalmas kereszted és szenvedésed kegyelmét és vigasztalj a magad útján és magad idején.

Az Isten tudja, mi a legnagyobb boldogságom, – én nem. Az egyén boldogságának és javának nincs szabálya. Ami illik az egyikhez, nem felel meg a másiknak. És nagyon sok és különböző út vezet a tökéletességre. A lélek írjai nem ugyanazok mindenki számára. Így vezet csodálatos utakon az Isten. Tudjuk, hogy a boldogságunkat akarja; de nem tudjuk, mi a boldogságunk, nem ismerjük az útját sem. Vakok vagyunk. Magunkra hagyatva hamis útra térnénk. Reá kell hagyatkoznunk.

Ó, én Istenem! Fenntartás nélkül kezedbe akarom magam adni. Egészség vagy fájdalom, öröm vagy gyász, baráti kör vagy elhagyatottság, megtiszteltetés vagy megaláztatás, jó vagy rossz hír, vigasz vagy szomorúság, jelenléted vagy arcod elfedése –: minden jó, mi Tőled jön. Te vagy a bölcsesség és Te vagy a szeretet, – mit kívánhatnék többet?

Hiszem, ó én Üdvözítőm, hogy Te tudod azt, mi a legjobb a számomra. Hiszem, hogy jobban szeretsz, mint én szeretem magamat; hogy mindentudó vagy gondviselésedben és mindenható védelmedben. Tudatlan vagyok felőle, miként Péter, hogy mi történik velem a következő időkben. De megnyugszom egészen tudatlanságomban és teljes szívemből köszönöm Neked, hogy felmentettél az önmagamról való gondoskodástól és a helyett, hogy ily súlyos felelősséggel terhelnél, azt kívánod, hogy teljesen kezedbe adjam magam. Nem kérhetek semmi jobbat Tőled, mint azt: viseld Te a gondomat, nem én.

104

104 – For in truth we are not called once only, but many times; all through our life Christ is calling us. He called us first in Baptism; but afterwards also; whether we obey His voice or not, He graciously calls us still... He calls us on from grace to grace, and from holiness to holiness, while life is given us. Abraham was called from his home, Peter from his nets, Matthew from his office, Elisha from his farm, Nathanael from his retreat; we are all in course of calling, on and on, from one thing to another, having no resting-place, but mounting towards our eternal rest, and obeying one command only to have another put upon us. He calls us again and again, in order to justify us again and again, – and again and again, and more and more, to sanctify and glorify us.

It were well if we understood this; but we are slow to master the great truth, that Christ is, as it were, walking among us, and by His hand, or eye, or voice, bidding us follow Him. We do not understand that His call is a thing which takes place now. We think it took place in the Apostles' days; but we do not believe in it, we do not look out for it in our own case. We

have not eyes to see the Lord; far different from the beloved Apostle, who knew Christ even when the rest of the disciples knew Him not. When He stood on the shore after His resurrection, and bade them cast the net into the sea, „that disciple whom Jesus loved saith unto Peter, It is the Lord.”

P. S., VIII, 2-4.

104 – Egész életünkön át hív bennünket Krisztus. Hív bennünket először a keresztségben, de később is, akár követjük a szavát, akár nem, hív bennünket szeretettel mégis. Ha elbukunk a keresztség után, akkor bűnbánatra hív; – ha törekszünk hívásának eleget tenni, akkor hív bennünket kegyelemtől kegyelemre, szentségtől szentségre, mindaddig, amíg csak élünk. Ábrahámot elhívta az otthonából, Pétert a hálója mellől, Mátét a vámasztaltól, Elizeust a gazdaságából, Nátánaelt rejtekéből. Szünet nélkül hív mindannyiunkat egyformán egyik dologtól a másikig. Hív bennünket szakadatlan, hogy mindig újból és újból megigazuljunk, s ismét és egyre jobban megszenteljen és megdicsőítsen.

Milyen jó lenne, ha ezt megértenők; de csak lassan értjük meg a nagy igazságot, hogy Krisztus mintegy köztünk jár s állandóan hív kezével, szemével, hangjával, hogy kövessük. Nem értjük meg, hogy hívása valami jelenvaló, ami ma történik. Azt gondoljuk, hogy ez csak az apostolok napjaiban történt meg; magunkkal kapcsolatban azonban nem hisszük el és nem figyelünk rá. Nincs rá szemünk, hogy meglássuk az Urat, egészen mások vagyunk, mint a szeretett apostol, aki akkor is felismerte Krisztust, midőn a többi tanítványok nem ismerték fel Őt. Mikor Jézus feltámadása után a parton állott és azt kívánta, hogy vessék be a hálót, akkor „az a tanítvány, kit szeret vala Jézus, mondá Péternek: Az Úr az!” (Jn 21:7)

105

105 – What happens to us in providence is in all essential respects what His voice was to those whom He addressed when on earth: whether He commands us by a visible presence, or by a voice, or by our consciences, it matters not, so that we feel it to be a command. If it is a command, it may be obeyed or disobeyed; it may be accepted as Samuel or St. Paul accepted it, or put aside after the manner of the young man who had great possessions.

And these Divine calls are commonly, from the nature of the case, sudden now, and as indefinite and obscure in their consequences as in former times. The accidents and events of life are, as it obvious, one special way in which the calls I speak of come to us; and they, as we all know, are in their very nature, and as the word accident implies, sudden and unexpected. A man is going on as usual; he comes home one day, and finds a letter, or a message, or a person, whereby a sudden trial comes on him, which, if met religiously, will be the means of advancing him to a higher state of religious excellence, which at present he as little comprehends as the unspeakable words heard by St. Paul in paradise... Many persons will find it very striking on looking back on their past lives, to observe what different notions they entertained at different periods, of what Divine truth was, what was the way of pleasing God, and what things were allowable or not, what excellence was, and what happiness. I do not scruple to say, that these differences may be as great as that which may be supposed to have existed between St. Peter's state of mind when quietly fishing on the lake, or Elisha's when driving his oxen, and that new state of mind of each of them when called to be Apostle or Prophet... He may be able to see that there is a connexion between the two; that his former has led to his latter; and yet he may feel that after all they differ in kind; that he has got into a new world of thought, and measures things and persons by a different rule.

Only one is the truth and the perfect truth; and which that is, none know but those who are in possession of it, if even they. But God knows which it is; and towards that one and only Truth He is leading us forward...

Perhaps it may be the loss of some dear friend or relative through which the call comes to us; which shows us the vanity of things below, and prompts us to make God our sole stay. We through grace do so in a way we never did before; and in the course of years, when we look back on our life, we find that that sad event has brought us into a new state of faith and judgment, and that we are as though other men from what we were. We thought, before it took place, that we were serving God, and so we were in a measure; but we find that, whatever our present infirmities may be, and however far we be still from the highest state of illumination, then at least we were serving the world under the show and the belief of serving God.

Or again, perhaps something occurs to force us to take a part for God or against Him. The world requires of us some sacrifice which we see we ought not to grant to it. Some tempting offer is made us; or some reproach or discredit threatened us; or we have to determine and avow what is truth and what is error. We are enabled to act as God would have us act; and we do so in much fear and perplexity. We do not see our way clearly; we do not see what is to follow from what we have done, and how it bears upon our general conduct and opinions: yet perhaps it has the most important bearings. That little deed, suddenly exacted of us, almost suddenly resolved on and executed, may be as though a gate into the second or third heaven – an entrance into a higher state of holiness, and into a truer view of things than we have hitherto taken.

Or again, we get acquainted with some one whom God employs to bring before us a number of truths which were closed on us before; and we but half understand them, and but half approve of them; and yet God seems to speak in them, and Scripture to confirm them. This is a case which not unfrequently occurs, and it involves a call „to follow on to know the Lord.”

Or again, we may be in the practice of reading Scripture carefully, and trying to serve God, and its sense may, as if suddenly, break upon us, in a way it never did before. Some thought may suggest itself to us which is a key to a great deal in Scripture, or which suggests a great many other thoughts. A new light may be thrown on the precepts of our Lord and His Apostles. We may be able to enter into the manner of life of the early Christians, as recorded in Scripture, which before was hidden from us, and into the simple maxims on which Scripture bases it. We may be led to understand that is very different from the life which men live now. Now knowledge is a call to action: an insight into the way of perfection is a call to perfection.

Once more, it may so happen, that we find ourselves, how or why we cannot tell, much more able to obey God in certain respects than heretofore. Our minds are so strangely constituted, it is impossible to say whether it is from the growth of habit suddenly showing itself, or from an unusual gift of Divine grace poured into our hearts, but so it is; let our temptation be to sloth, or irresolution, or worldly anxiety, or pride, or to other more base and miserable sins, we may suddenly find ourselves possessed of a power of self-command which we had not before. Or again, we may have a resolution grow on us to serve God more strictly in His house and in private than heretofore. This is a call to higher things; let us beware lest we receive the grace of God in vain. Let us beware of lapsing back; let us avoid temptation. Let us strive by quietness and caution to cherish the feeble flame, and shelter it from the storms of this world. God may be bringing us into a higher world of religious truth; let us work with Him.

P. S., VIII, 24-26; P. S., VIII, 27-30.

105 – Nem csodálatosak vagy rendkívüliek tehát a közlései. Természetes képességeink és életkörülményeink útján munkálkodik. Ami gondviselészerűen történik velünk, minden lényeges vonásában ugyanaz, ami az Ő hangja volt azoknak, kikhez egykor a földön szólt:

irányíthat bennünket látható jelenlétben, vagy hang vagy lelkiismeretünk által: semmi különbséget sem jelent, csak érezzük meg, hogy hívás. Ha hívás, akkor követhető vagy elhanyagolható, elfogadható, miként Sámuel és Pál elfogadták, vagy visszautasítható, miként az ifjú tette, kinek nagy gazdagsága volt.

És ezek az isteni hívások a dolog természeténél fogva rendszeresen még most is hirtelen jönnek, határozatlanok és homályosak következményeikben akárcsak a hajdani időkben. Az Isten, amint ez nyilvánvaló, az élet véletleneinek és eseményeinek saját útján hív bennünket; és hívása, miként mindnyájan tudjuk, természeténél fogva és miként már a szó is jelzi, hirtelen és váratlan. Járja valaki a maga útját, miként rendszeren; egy nap hazamegy és levél, hír vagy valaki várja, mi által várhatóan megpróbáltatás éri; ha vallásosan viseli el, eszköz lehet rá, hogy a vallási tökéletesség magasabb fokára juttassa, amit most még éppoly kevésbé ért, mint Szent Pál a kimondhatatlan szavakat, melyeket az égben hallott. ... Sok ember valóban meglepőnek fogja találni, ha elmúlt életére visszatekint, mily különböző volt a véleménye különböző időkben arról, hogy mi az isteni igazság, miként tetszhetünk a legjobban Istennek, mi megengedett, mi nem, mi az érték és mi a boldogság. Nem átallok azt mondani, hogy ez a különbség gyakran oly nagy lehet, mint amilyent Szent Péternél tételezhetünk fel, ki korábban nyugalmasan halászott a tó partján, vagy Elizeus esetében, ki ökreit hajtotta és azután elhivattak: az egyik apostollá, a másik prófétává. ... Felfedezhetnek ugyan ezek az emberek valamilyen fajta belső összefüggést korábbi és későbbi állapotuk között, miként vezetett át előbbi állapotuk az utóbbiba, bensőjükben mindazonáltal mégis érezni fogják a különbséget, hogy új szellemi világba tértek és a dolgokat és embereket más mértékkel mérik.

...Gondoljuk csak meg például, milyen más megvilágításban látják különböző személyek ugyanazt a cselekedetet, amely meglepő; vagy fontoljuk meg a közösség egyik vagy másik osztályának a gazdagságról és a gazdagokról való véleményét; mily különböző érzelmeket vált ki – irigységet, tiszteletet, gúnyt, bosszú ellenkezést, közönyösséget vagy félelmet és szánalmat; ilyen érzelmekkel ítéltetők meg egyes csoportok e földön. A vallást pl. tisztelhetik katonák, tanult emberek, kereskedők, államférfiak és teológusok; de mily nagy különbség van tiszteletük módjában s milyen más az eszményük róla! ... Ezek az eszmények egészükben jók, egyesek azonban csak részben jók, mások hiányosak, másokba sok rossz keveredett bele és csak egy a legjobb. Az igazság és a tökéletes igazság csak egy. Az Isten tudja, hogy mi az és e felé az egy és egyetlen igazsághoz vezet bennünket előre. Vezeti megváltottjait előre, oktatja választottjait, az egyént és mindenkit, Krisztus ugyanazon tökéletes ismeretére és a neki való engedelmességre, azonban nem az együttműködésük nélkül, hanem sugallatokkal, melyeknek engedelmeskednie kell, és ha nem engedelmeskednek neki, eljártsszák a hivatásukat és a mennybe vivő útjukon hátramaradnak.

...

Talán egy kedves barát vagy rokon elvesztése az, ami által az Isten hív bennünket, és ez nyilvánvalóvá teszi előttünk a földi dolgok hiúságát és arra késztet, hogy egyedül Istenre támaszkodjunk. Így a kegyelem révén oly irányba jutunk, mint soha korábban, és az évek folyamán, ha visszatekintünk életünkre, ráeszmélünk, hogy ama szomorú esemény következtében egészen másképp hiszünk és ítélnünk és hogy mintegy más emberek lettünk, mint korábban voltunk. Azt gondoltuk előbb, hogy az Isten szolgálói vagyunk, és azok is voltunk bizonyos fokban, de most úgy találjuk, bármily nagyon is lehetnek még jelenlegi gyengeségeink és bármily távol vagyunk még a belső megvilágosodás legmagasabb fokától, hogy akkor tulajdonképpen még csak a világ szolgálói voltunk és csak látszat és hiedelem szerint voltunk az Isten szolgálói.

Vagy talán történik velünk valami, ami kényszerít, hogy állást foglaljunk az Isten mellett vagy ellen. A világ oly áldozatokat kíván tőlünk, amelyet lelkiismeretünk szerint nem tudunk meghozni. Valami csábító ajánlatot tesznek, vagy valami szemrehányás vagy szégyen

fenyeget, vagy határozott vallomást kell tennünk az igazságról és tévedésről. Megvan a lehetőségünk, hogy úgy cselekedjünk, miként az Isten kívánja tőlünk, és sok félelemmel és remegéssel tesszük meg. Nem látjuk világosan, hogy mi lesz az utunk és cselekedetünk következménye és hatása általános magatartásunkra és gondolkodásunkra: és a döntésnek mégis a legmesszebbmenő jelentősége van talán. Ezt a kis tett, amelyet váratlanul kívántak tőlünk s hirtelenül határoztuk el és tettük meg, mégis a második vagy harmadik mennyet nyithatja meg előttünk – a szentség magasabb fokára juttathat és a dolgoknak igazabb meglátását indíthatja el.

Vagy megismerkedünk valakivel, akit az Isten arra használ, hogy korábban meg nem látott igazságok egész sorát feltárja nekünk; csak félig értjük meg őket és csak félig igazoltnak látjuk is; és mégis úgy tűnik fel, hogy az Isten szólal meg bennük és az Írás tanúskodik mellettük. Nem nagyon ritka eset ez és hívást foglal magában, hogy „törekedjünk megismerni az Urat.” (Oz 6:3)

Vagy pedig szokásunk talán, hogy figyelmesen olvassuk az Írást és törekszünk is az Istennek szolgálni. Egy nap azután hirtelen olymódon megvilágosodunk, mint soha korábban. Valami gondolat merül fel bennünk, amely kulcsként megnyitja az Írás fontosabb részeit vagy jobban megértet velünk számos más kérdést. Új fény áradhat Urunk és az apostolok tanítására, képessé leszünk arra, hogy behatoljunk az első keresztények életmódjába, amelyről az Írás szól, de előttünk rejtve volt idáig, és meglássuk az egyszerű alapelveket, amelyekre az Írás ezt az életmódot felépíti. Ráeszmélhetünk, hogy az teljesen különbözik attól az életmódtól, ahogy az emberek ma élnek. A megismerés azonban már hívás cselekedetre: és a tökéletesség útjának a meglátása hívás a tökéletességre.

Megtörténhetik továbbá egyszerre, magunk sem tudjuk miként és miért, hogy bizonyos dolgokban sokkal jobban tudunk engedelmessé válni az Istennek, mint korábban tudtunk. Bensőnk oly különös alkatú, hogy lehetetlen megmondanunk, életmódunk gyümölcseként történt-e ez most egyszeriben, vagy szívünkre harmatozott különös isteni kegyelem folytán, de így van, megszűnt szokásos kísértésünk a restségre vagy határozatlanságra, földies aggodalmaskodásra, büszkeségre vagy más súlyosabb és megvetendőbb bűnökre, hirtelen olymértékű önuralmat érzünk talán magunkban, mint korábban soha. Vagy erősebb talán az elhatározásunk, hogy gondosabban szolgáljuk az Istent, mind az Ő házában, mind a magunk otthonában. Hívás ez magasabb dolgokra, de vigyázzunk, ne hiába kapjuk meg az Isten kegyelmét. Óvakodjunk a visszaeséstől, kerüljük a kísértést! Törekedjünk nyugalommal és elővigyázatosan ápolni a gyenge lángot és védjük meg a világ viharától! Az Isten a vallásos hűség magasabb világába vezethet bennünket, működjünk vele közre.

106

106 – Nothing is more certain in matter of fact, than that some men do feel themselves called to high duties and works, to which others are not called. Why this is we do not know; whether it be that those who are not called, forfeit the call from having failed in former trials, or have been called and have not followed; or that though God gives baptismal grace to all, yet He really does call some men by His free grace to higher things than others; but so it is; this man sees sights which that man does not see, has a larger faith, a more ardent love, and a more spiritual understanding. No one has any leave to take another's lower standard of holiness for his own. It is nothing to us what others are. If God calls us to greater renunciation of the world, and exacts a sacrifice of our hopes and fears, this is our gain, this is a mark of His love for us, this is a thing to be rejoiced in. Such thoughts, when properly entertained, have no tendency to puff us up; for if the prospect is noble, yet the risk is more fearful. While we pursue high excellence, we walk among precipices, and a fall is easy. Hence the apostle says, „Work out your own salvation with fear and trembling, for it is God that worketh in

you.” Again, the more men aim at high things, the more sensitive perception they have of their own shortcomings; and this again is adapted to humble them especially. We need not fear spiritual pride then, in following Christ’s call, if we follow it as men in earnest. Earnestness has no time to compare itself with the state of other men; earnestness has too vivid a feeling of its own infirmities to be elated at itself. Earnestness is simply set on doing God’s will. It simply says, „Speak, Lord, for Thy servant heareth,” „Lord, what wilt Thou have me to do?” Oh that we had more of this spirit! Oh that we could take that simple view of things, as to feel that the one thing which lies before us is to please God! What gain is it to please the world, to please the great, nay, even to please those whom we love, compared with this? What gain is it to be applauded, admired, courted, followed, compared with this one aim, of not being disobedient to a heavenly vision? What can this world offer comparable with that insight into spiritual things, than keen faith, that heavenly peace, that high sanctity, that everlasting righteousness, that hope of glory, which they have who in sincerity love and follow our Lord Jesus Christ?

P. S., VIII, 30-32.

106 – Semmi sem biztosabb a valóságban, minthogy némely ember nagy kötelezettségekre és tettekre érzi magát hivatottnak, amelyekre mások nem képesek. Nem tudjuk, miért van ez így? Azért nem hívott-e meg Isten egyeseket, mert korábbi próbatétel alkalmával nem állták meg a helyüket és eljátszották a hivatásukat, – vagy kaptak-e hivatást és nem követték, – vagy mert az Isten mindenkinek egyforma kegyelmet ad ugyan a keresztségben, de egyeseket tetszése szerinti kegyelméből többre hív meg, mint másokat. Akárhogy is, de így van; az ilyen ember meglát dolgokat, melyeket mások nem látnak meg. Nagyobb a hite, izzóbb a szeretete, jobban érti meg a lelkieket. Senkinek sincs megengedve, hogy más gyengébb mértékét alkalmazza a saját életszentségére. Az semmi a számunkra, hogy mik mások. Ha az Isten a világról való nagyobb lemondásra szólít bennünket és reménységek és félelmek áldozatát kívánja: jutalmunk ez, irántunk való szeretetének a jele, ok az öröme. Ilyen gondolatok, kellőképp megfontolva, bizonyára nem tehetnek bennünket felfuvalkodottakká; mert ha a kilátás fenséges is: a veszély félelmetesebb. Míg a magasabb tökéletességre törekszünk, meredek sziklák között járunk és könnyen lezuhanhatunk. Ezért mondja az Apostol: „Munkáljátok üdvösségeteket félelemmel és rettegéssel, mert az Isten az, aki bennetek működik!” (Fil 2:12–13)

És azután, mennél jobban törekszik valaki nagyobb dolgokra, annál keservesebben érzi a maga tökéletlenségét, és ez megint alkalmas arra, hogy mélyebben megalázza őt. Nem kell tehát lelki fennhéjázástól félnünk, mikor Krisztus hívását vállaljuk, ha komoly emberek módjára követjük. Komoly embernek nincs rá ideje, hogy más helyzetével hasonlítsa össze a magáét. Komoly embernek nagyon, de nagyon sok eleven tapasztalata van a maga saját gyengeségéről ahhoz, hogy sokra tartsa önmagát. A komolyság egyszerűen az isteni akarat teljesítésére törekszik. Őszintén mondja: „Szólj Uram, mert hallj a te szolgád!” (1Kir 3:9) „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?” (ApCsel 9:6) Ó, bárcsak több lenne bennünk e szellemből! Ó, bár tudnánk a dolgokat oly egyszerűen és természetesen tekinteni, hogy érezzük, csak egy dolog a fontos: Istennek tetszeni! Mi hasznunk van abból, ha tetszünk a világnak, tetszünk e világ hatalmasainak, vagy azoknak, akiket szeretünk, de Istennek nem tetszünk? Mi nyereség az: dicséretre csodálatra, hízelgésre és követőkre találni, összehasonlítva ez egy céllal: nem engedetlenkedni mennyei útmutatással szemben? Mi összehasonlíthatót nyújthat a világ a lelki dolgok oly meglátásával, oly eleven hittel, oly földöntúli békével, oly nagy szentséggel, oly örökérvényű igazsággal és a megdicsőülés olyan reményével szemben, mint amik azoknak tartattak fenn, akik őszintén szeretik és követik a mi Urunk Jézus Krisztust?

107

107 – Act up to your light, though in the midst of difficulties, and you will be carried on, you do not know how far. Abraham obeyed the call and journeyed, not knowing whither he went; so we, if we follow the voice of God, shall be brought on step by step into a new world, of which before we had no idea. This is His gracious way with us: He gives, not all at once, but by measure and season, wisely. To him that hath, more shall be given. But we must begin at the beginning. Each truth has its own order; we cannot join the way of life at any point of the course we please; we cannot join the way of life at any point of the course we please; we cannot learn advanced truths before we have learned primary ones.

P. S., VIII, 195-196.

107 – Kövesd belső világosságodat nehézségek közepett is: és előre fog segíteni, nem tudod, mily messze! Ábrahám követte a szót és útra kelt, nem tudva, hogy hová megyen. Így fogunk, ha követjük az Isten szavát, előrehaladni, lépésről-lépésre egy új világba, melyről korábban fogalmunk sem volt. Úgy vezet bennünket kegyelmesen, hogy nem ad meg mindent egyszerre, hanem módja és ideje szerint, bölcsen. Akinek van, annak több adatik. De az elején kell kezdenünk. Minden igazságnak megvan a maga rendje: nem hajthatunk be az élet útjába minden helyen, ahol éppen tetszik. Nem érthetünk meg további igazságokat, mielőtt az elemi dolgokat meg nem tanultuk.

108

108 – May it be our blessedness, as years go on, to add one grace to another, and advance upward, step by step, neither neglecting the lower after attaining the higher, nor aiming at the higher before attaining the lower. The first grace is faith, the last is love; first comes zeal, afterwards comes loving kindness; first comes humiliation, then comes peace; first comes diligence, then comes resignation. May we learn to mature all graces in us; – fearing and trembling, watching and repenting, because Christ is coming; joyful, thankful, and careless of the future, because He is come.

P. S., V, 71.

108 – Bár lenne a boldogságunk, hogy az évek haladtával egyik kegyelmet a másikhoz kapcsoljuk és lépésről-lépésre előbbre jussunk, nem hanyagolva el a kisebbet, miután a nagyobbat elértük, s nem törve magasabbra addig, mielőtt a kisebbet el nem értük. Az első kegyelem a hit, az utolsó a szeretet. Előbb van a buzgóság, utána jön a szerető egyszerűség. Előbb van a megalázkodás, utána jön a békesség, előbb van a szorgos igyekezet, utána jön a megnyugvás. Bár tanulnánk meg minden kegyelmet megérlelni magunkban, – félelemben és remegésben, virrasztásban és bánkódásban: mert jön Krisztus; vidáman, hálásan, gondatlanul a jövőt illetően, mert eljön Krisztus!

109

109 – So, again, in a number of other occurrences, not striking, not grievous, not pleasant, but ordinary, we are able afterwards to discern that He has been with us, and, like Moses, to worship Him. Let a person who trusts he in on the whole serving God acceptably, look back upon his past life, and he will find how critical were moments and acts, which at the time seemed the most indifferent: as for instance, the school he was sent to as a child, the occasion of his falling in with those persons who have most benefited him, the accidents which determined his calling or prospects whatever they were. God's hand is ever over His own,

and He leads them forward by a way they know not of. The utmost they can do is to believe, what they cannot see now, what they shall see hereafter; and as a believing, to act together with God towards it...

[Like this] is the sweetness and softness with which days long passed away fall upon the memory, and strike us. The most ordinary years, when we seemed to be living for nothing, these shine forth to us in their very regularity and orderly course. What was sameness at the time, is now stability; what was dullness, is now a soothing calm; what seemed unprofitable, has now its treasure in itself; what was but monotony, is now harmony; all is pleasing and comfortable, and we regard it all with affection. Nay, even sorrowful times (which at first sight is wonderful) are thus softened and illuminated afterwards: yet why should they not be so, since then, more than at other times, our Lord is present, when He seems leaving His own to desolateness and orphanhood? The plating of Christ's." Cross in the heart is sharp and trying; but the stately tree rears itself aloft, and has fair branches and rich fruit, and is good to look upon...

P. S., IV, 256, 258, 261-262, 264-265.

109 – És így azután számtalan különböző esetben, nem szembeszökően, nem szomorúan, nem vidáman, hanem szokásosan észre tudjuk venni utólagosan, hogy Ő velünk volt, és Mózeshez hasonlóan imádjuk Őt. Tekintsen vissza valaki, aki bízik abban, hogy egészében Istennek tetszően él, elmúlt életére és meg fogja állapítani, hogy mennyire döntőek voltak pillanatok és cselekedetek, amelyek annak idején teljesen közömbösöknek látszottak... Az Isten keze mindig övéi fölött van s általuk nem ismert úton vezeti őket előre. A legtöbb, amit tehetnek: a hit, hogy amit nem láthatnak meg most, meglátják azután és hogy híven együttműködjenek Istennel a cél felé.

...Érzünk a maga idején, utána tudatosítunk és gondolkodunk. Ez teszi kellemessé és édessé a rég elmúlt napokra való visszaemlékezést és ez érzékenyít el. A leghétköznapiabb évek, amikor látszólagosan semmiért éltünk, éppen szabályos és nyugodt folyásuk következtében ragyogóvá válnak előttünk. Ami akkor egyhangúság volt, az most rendületlenség; ami akkor unalom, az most enyhítő nyugalom; ami akkor haszontalannak látszott, az most önmagáért nagyrabecsült; ami csak egyhangúság volt, az most békesség. Minden kellemes és vigasztaló és mindenre meghatódottan gondolunk vissza. Sőt, ami az első pillanatra csodálatos, még a szomorú idők is megenyhülnek és megvilágosodnak utólag. Miért ne lenne így azóta, hogy Urunk sokkal inkább jelen van, bár látszólag vigasztalanságban és árvaságban hagyta övéit? Krisztus keresztyének a szívbe ültetése kemény megpróbáltatás, de az erős gyökerű fa felnő a magasba, szép ágakat hajt, bőséges a gyümölcse s öröm ránézni. ...

110

110 – Well were it for us, if we had ... the temper of dependence upon God's providence, and thankfulness under it, and careful memory of all He has done for us. It would be well if we were in the habit of looking at all we have as God's gift, undeservedly given, and day by day continued to us solely by His mercy. He gave; He may take away. He gave us all we have, life, health, strength, reason, enjoyment, the light of conscience; whatever we have good and holy within us; whatever faith we have; whatever of a renewed will; whatever love towards Him; whatever power over ourselves; whatever prospect of heaven. He gave us relatives, friends, education, training, knowledge, the Bible, the Church. All comes from Him. He gave; He may take away. Did He take away, we should be called on to follow Job's pattern, and be resigned: „The Lord gave, and the Lord hath taken away. Blessed be the

Name of the Lord.” While He continues His blessings, we should follow David and Jacob, by living in constant praise and thanksgiving, and in offering up to Him of His own.

P. S., V, 82-83.

110 – Javunkra válna, ha meglenne bennünk ... az Isteni Gondviseléstől való függés lelkülete, a háladatosság és szeretetteljes emlékezés mindarra, amit Ő értünk tett. Jó lenne, ha természetünké válna: mindent az Isten ajándékának tekintenünk amink van, amit érdemtelenül kaptunk és egyedül az Ő kegyelméből élvezünk tovább napról-napra. Ő adta, Ő elveheti. Ő adott mindent, amink van, életet, egészséget, erőt, értelmet, az örömet, a lelkiismeret fényét; Ő adta, bármi szent és jó van bennünk, bárminő a hitünk, bárminő az újjászületési akaratunk, bárminő a szeretetünk Iránta, bárminő az önmagunk feletti hatalmunk, bárminő legyen a reményünk a mennyre. Ő adta nekünk a rokonokat, a barátokat, a nevelést, a műveltséget, a tudást, a Szentírást, az Egyházat. Minden Tőle származik. Ő adta, Ő elveheti. Ha elvenné, az lenne a hivatásunk, hogy kövessük Jób példáját és legyünk megnyugodottak: „Az Úr adta s az Úr elvette, legyen áldott az Úr neve!” (Jób 1:21) Ha pedig továbbra is adja áldásait, Dávidot s Jákobot követve állandó dicséretben és hálaadásban kellene élnünk, áldozatot mutatva be Neki az Ő sajátjából.

111

111 – We are not our own, any more than what we possess is our own. We did not make ourselves; we cannot be supreme over ourselves. We cannot be our own masters. We are God’s property by creation, by redemption, by regeneration. He has a triple claim upon us. Is it not our happiness thus to view the matter? Is it any happiness, or any comfort, to consider that we are our own? It may be thought so by the young and prosperous. These may think it a great thing to have everything, as they suppose, their own way, – to depend on no one, – to have to think of nothing out of sight, to be without the irksomeness of continual acknowledgment, continual prayer, continual reference of what they do to the will of another. But as time goes on, they, as all men, will find that independence was not made for man – that it is an unnatural state – may do for a while, but will not carry us on safely to the end. No, we are creatures; and as being such, we have two duties, to be resigned and to be thankful.

P. S., V, 83, 84.

111 – Amint nem a miénk, amink van, éppoly kevésbé vagyunk a magunkéi. Nem mi alkottuk önmagunkat; nem tudunk önmagunk fölé kerülni. Nem tudunk a saját magunk urai lenni. A teremtés, a megváltás, az újjászületés révén az Isten tulajdonai vagyunk. ... Nem boldogság-e így nézni a dolgot? Valami boldogító vagy vigasztaló lenne-e az a tudat, hogy önmagunkéi vagyunk? Az lehet fiataloknak és szerencséseknek. ezek valami nagy dolognak tarthatják, hogy feltételezésük szerint mindenben a maguk útján járjanak, – senkitől sem függjenek, az állandó hálaadás, állandó könyörgés, a más akaratára való állandó figyelem bosszantó volta nélkül éljenek. De az idő haladtával, amint mások, ők is rájönnek, hogy a függetlenség nem az emberek részére teremtett, – hogy természetellenes állapot, – hogy tarthat egy ideig, de nem fog minket biztonságosan végig kísérni. Nem. Mi teremtmények vagyunk, és mint ilyeneknek két kötelességünk van, az, hogy megnyugvók és háladatosak legyünk.

112

112 – We cannot change ourselves; this we know full well, or, at least, a very little experience will teach us. God alone can change us; God alone can give us the desires, affections, principles, views, and tastes which a change implies: this, too, we know... What then is it that we who profess religion lack? I repeat it, this: a willingness to be changed, a willingness to suffer (if I may use such a word), to suffer Almighty God to change us... But when a man comes to God to be saved, then, I say, the essence of true conversion is a surrender of himself, an unreserved, unconditional surrender; and this is a saying which most men who come to God cannot receive. They wish to be saved, but in their own way; they wish (as it were) to capitulate upon terms, to carry off their goods with them; whereas the true spirit of faith leads a man to look off from self to God, to think nothing of his own wishes, his present habits, his importance or dignity, his rights, his opinions, but to say, „I put myself into Thy hands, O Lord; make Thou me what Thou wilt; I forget myself; I divorce myself from myself; I am dead to myself; I will follow Thee.”... Here is the very voice of self-surrender, „What wilt thou have me to do? Take Thy own way with me; whatever it be, pleasant or painful, I will do it.”

P. S., V, 241-242.

112 – Nem tudjuk magunkat megváltoztatni. Nagyon is jól tudjuk ezt vagy legalábbis valóban kis tapasztalat meggyőző róla. Csak az Isten tud megváltoztatni. Nagyon is tudjuk, hogy csak az Isten adhatja meg nekünk a változást jelentő vágyakat, érzelmeket, elveket, nézeteket, hajlamokat. ... Mi az tehát, amire nekünk, akik elismerjük a vallást, szükségünk van? ... A készségre a megváltozáshoz, a készségre elviselni, (ha szabad e szót használnom), eltűrni, hogy a Mindenható Isten megváltoztasson minket. ...

...Ha az ember Istenhez járul, hogy megváltsa őt, a valódi megtérés lényegéhez tartozik akkor, hogy átadja önmagát, átadja őszintén, feltétel nélkül. És valami olyat jelent, amit a legtöbb Istenhez forduló ember nem tud elfogadni. Kívánják a megmentésüket, de a maguk saját módján. Mintegy feltételekhez kívánják kötni megadásukat. Magukkal kívánják vinni javaikat. Az igazlelkű hit azonban arra indítja az embert, hogy ne magára, hanem az Istenre nézzen, ne törődjék semmit a maga saját vágyaival, meglevő szokásaival, jelentőségével, méltóságával, jogaival, nézeteivel, hanem így szóljon: „A Te kezeidbe adom magam, Uram, tégy velem, amit akarsz, lefeledek magam, elszakadok önmagamtól, meghalok magamnak, Téged akarlak követni.” Három teljesen különböző körülmények között élő szent, Sámuel, Izaiás és Szent Pál példázzák ezt jól. A Héli oktatása alatt álló Sámuel ezt mondja: „Szólj, Uram, mert hallja szolgád.” (1Kir 3:9) Izaiás próféta így szól: „Itt vagyok én, engem küldj” (Iz 6:8) És még sokkal jellemzőbbek Szent Pálnak csodálatos látomásakor mondott szavai: „Uram, mit akarsz, hogy cselekedjem?” (ApCsel 9:6) Ez az önátadás igazi hangja. „Mit akarsz, hogy cselekedjem? Rendelkezz tetszésed szerint velem, bármilyen legyen, kellemes vagy gyötrelmes, megcselekszem.”

113

113 – „I sacrifice to Thee this cherished wish, this lust, this weakness, this scheme, this opinion: make me what Thou wouldest have me; I bargain for nothing; I make no terms; I seek for no previous information whither Thou art taking me; I will be what Thou wilt make me, and all that Thou wilt make me. I say not, I will follow Thee whithersoever Thou goest, for I am weak; but I give myself to Thee, to lead me anywhither. I will follow Thee in the dark, only begging Thee to give me strength according to my day. Try me, O Lord, and seek the ground of my heart; prove me, and examine my thoughts; look well if there be any way of

wickedness in me" search each dark recess with Thy own bright light, „and lead me in the way everlasting.”

P. S., V, 248-249.

113 – Feláldozom Neked e dédelgetett kívánságom, e vágyam, ezt a hibát, ezt a tervet, ezt a véleményt. Tégy azzá, amivé akarsz. Nem számítok semmire, nem kötök ki feltételeket. Nem kívánom előre tudni, mi a célod velem, az akarok lenni, amivé Te akarsz tenni, és egészen az, amivé tenni akarsz. Nem mondom, hogy akarlak követni, akárhová is mégy, mert gyenge vagyok, de Neked adom magam, bárhová vezess. Követni akarlak a homályban, csak azt könyörgöm Tőled, adj erőt megpróbáltatásom mértéke szerint. Próbálj meg, ó Uram és kutasd ki szívem rejtekét. Vizsgálj meg és kutasd ki gondolataim. Nézd meg jól, nincs-e valami módon gonoszság bennem. Kutass át a Te magad ragyogó világosságával minden sötét rejteket és vezess az örökkévalóság útjára.”

114

114 – What is meant by faith? It is to feel in good earnest that we are creatures of God; it is a practical perception of the unseen world; it is to understand that this world is not enough for our happiness, to look beyond it on towards God, to realize His presence, to wait upon Him, to endeavour to learn and to do His will, and to seek our good from Him. It is not a mere temporary strong act or impetuous feeling of the mind, an impression or a view coming upon it, but it is a habit, a state of mind, lasting and consistent. To have faith in God is to surrender one's self to God, humbly to put one's interests, or to wish to be allowed to put them, into His hands who is the Sovereign Giver of all good.

Now, again, let me ask, what is obedience? it is the obvious mode, suggested by nature, of a creature's conducting himself in God's sight, who fears Him as his Maker, and knows that, as a sinner, he has especial cause for fearing Him. Under such circumstances he „will do what he can” to please Him, as the woman whom our Lord commended. He will look every way to see how it is possible to approve himself to Him, and will rejoice to find any service which may stand as a sort of proof that He is in earnest. And he will find nothing better as an offering, or as an evidence, than obedience to that Holy Law, which conscience tells him has been given us by God Himself; that is, he will be diligent in doing all his duty as far as he knows it and can do it. Thus, as is evident, the two states of mind are altogether one and the same: it is quite indifferent whether we say a man seeks God in faith, or say he seeks Him by obedience...

But, in very truth, from the beginning to the end of Scripture, the one voice of inspiration consistently maintains not a uniform contrast between faith and obedience but this one doctrine, that the only way of salvation open to us is the surrender of ourselves to our Maker in all things – supreme devotion, resignation of our will, the turning with all our heart to God.

Doubtless, peace of mind, a quiet conscience, and a cheerful countenance are the gift of the Gospel, and the sign of a Christian; but the same effects (or, rather, what appear to be the same) may arise from very different causes. Jonah slept in the storm, – so did our Blessed Lord. The one slept in an evil security: the Other in the „peace of God which passeth all understanding.” The two states cannot be confounded together, they are perfectly distinct; and as distinct is the calm of the man of the world from that of the Christian... Now take the case of the sailors on board the vessel; they cried to Jonah, „What meanest thou, O sleeper?” – so the Apostles said to Christ; „Lord we perish.” This is the case of the superstitious; they stand between the false peace of Jonah and the true peace of Christ; they are better than the one, though far below the Other. Applying this to the present religion of the educated world, full as it is of security and cheerfulness, and decorum and benevolence, I observe that these

appearances may arise either from a great deal of religion, or from the absence of it; they may be the fruits of shallowness of mind and a blinded conscience, or of that faith which has peace with God through our Lord Jesus Christ...

You never can be sure of salvation, while you are here; and therefore you must always fear while you hope. Your knowledge of your sins increases with your view of God's mercy in Christ. And this is the true Christian state, and the nearest approach to Christ's calm and placid sleep in the tempest; – not perfect joy and certainty in heaven, but a deep resignation to God's will, surrender of ourselves, soul and body, to Him; hoping indeed that we shall be saved, but fixing our eyes more earnestly on Him than on ourselves; that is, acting for His glory, seeking to please Him, devoting ourselves to Him in all manly obedience and strenuous good works; and, when we do look within, thinking of ourselves with a certain abhorrence and contempt as being sinners, mortifying our flesh, scourging our appetites, and composedly awaiting that time when, if we be worthy, we shall be stripped of our present selves, and new made in the kingdom of Christ.

P. S., III, 79-80, 82-83; P. S., I, 321, 323-324.

114 – Mit jelent hinni? Teljes komolysággal átérezni, hogy az Isten teremtményei vagyunk, a láthatatlan világ tényleges figyelembevételét, megérteni, hogy e világ nem elég a boldogságunkhoz, hogy rajta túl az Isten felé tekintünk, jelenlétét valóságosnak érezzük, figyelünk Rá, igyekszünk megtudni és megtenni az akaratát és Tőle kérjük javunkat. A hit a léleknek nem pusztán ideig-óráig tartó heves fellángolása vagy szenvedélyes érzése, nem a lelket megragadott benyomás vagy nézet, hanem magatartás, a léleknek kitartó és következetes állapota. Istenben hinni jelenti az Istennek való önátadást, az egyéni érdekek alázasatos félretételét, illetőleg annak óhaját, hogy helyezhessük azokat az Ő kezébe, ki minden jónak Legfőbb adományozója.

És mi már most ... az engedelmisség? Természettől sugallt, magától értetődő módja a teremtmény Isten színe előtti magatartásának, ki féli Őt, mint Teremtőjét és tudja, hogy mint bűnösnek különös oka van a félelemre. Ennek következtében „megteszi, amit tehet”, hogy elnyerje tetszését, mint az az asszony, kit Urunk megdicsért. Minden módon kutatni fog utána, hogy miként érdemelheti ki tetszését és örülni fog minden szolgálatnak, mi eziránti komoly szándékát bizonyíthatja. És mindennél jobb ajánlásnak vagy bizonyítéknak fogja erre találni, ha annak a szent törvénynek engedelmeskedik, amit magától az Istenről nekünk adott lelkiismeret parancsol neki. Vagyis buzgó lesz minden kötelessége teljesítésében, amennyiben felismeri és teljesítheti. Nyilvánvaló tehát, hogy a lélek e két állapota egy és ugyanaz: teljesen közömbös, azt mondjuk-e, hogy hittel keresi az ember az Istent, vagy azt mondjuk, hogy engedelmissége útján keresi Őt. ...

A sugalmazott hang nem is tesz az Írásban, elejétől végéig következetesen, tényleges különbséget hit és engedelmisség között, hanem csak azt tanítja, hogy üdvösségünk egyedüli módja önmagunk átadása minden dologban Teremtőnknek –: a legmesszebb menő meghódolás, az akaratunkról való lemondás, a teljes szívvel való Istenhez fordulás. S az Írás a lélek ez állapotát az egyes szövegeknek megfelelően hol a hitnek, hol az engedelmisségnek tulajdonítja. ...

A belső békesség, a nyugodt lelkiismeret és vidám nyugalom kétségtelenül az evangélium adományai és a keresztény ismertető jelei, de ugyanilyen (vagy helyesebben ugyanilyeneknek látszó) hatásokat merőben más okok is kiválthatnak. Jónás aludt a viharban, – és aludt szentséges Urunk is. Az egyik bűnös nyugalomban aludt, a Másik „az Isten békéjében, amely meghalad minden értelmet” (Fil 4:7). A két állapotot nem szabad összetéveszteni, teljességgel különbözik; és ugyanígy különböző e világ emberének és a keresztényeknek a nyugalma ... Éppúgy keltheti e látszatot nagyon mély vallásosság, mint annak hiánya; lehet a

szellem sekélyességének és az elnémított lelkiismeretnek a gyümölcse, vagy lehet a hité, melynek „békessége van az Istennel a mi Urunk, Jézus Krisztus által” (Róm 5:1)...

...Sohasem lehetsz, amíg e földön vagy, üdvösséged felől biztonságban. És ezért mindig félned kell, miközben reménykedel. Bűneid tudata növekszik, amint nő benned az Isten kegyelmének meglátása Krisztusban. Az igazi keresztény állapota Krisztusnak a viharban való békés és nyugodt álmához hasonlít legjobban; – nem a tökéletes öröm és nem a menny biztonsága, de a mély belenyugvás Isten akaratába; önmagunknak, lelkünknek és testünknek Neki való átadása, reménykedve ugyan, hogy megmentetünk, de szemünket sokkal szilárdabban Reá meresztve, mint önmagunkra. Vagyis dicsőségéért dolgozva az Ő tetszését keressük, férfias engedelmisséggel és serény jó tettekkel. Neki szenteljük magunkat; és ha befelé tekintünk, bizonyos borzadállyal és megvetéssel gondolunk, mint bűnös lényekre, önmagunkra, sanyargatjuk a testünket, elnyomjuk vágyódásainkat és nyugalommal várunk az időre, amikor, ha méltók leszünk rá, levetjük jelen mivoltunkat és újjáteremtetünk Krisztus országában.

115

115 – Absolute certainty about our state cannot be attained at all in this life; but the nearest approach to such certainty which is possible, would seem to be afforded by this consciousness of openness and singleness of mind... Those who have this integrity will more or less be conscious of it, therefore, after all exceptions duly made on the score of depression of spirits, perplexity of mind, horror at past sins, and the like, still, on the whole, really religious persons will commonly enjoy a subdued but comfortable hope and trust that they are in a state of justification. They may have this hope more or less; they may deserve to have it more or less; at times they may even be unconscious of it, and yet it may secretly support them; they may fancy themselves in perfect darkness, yet it may be a light cheering them forward; they may vary in their feelings about their state from day to day, and yet, whether or not they can collect evidence to satisfy their reason, still if they be really perfect in heart, there will be this secret sense of their sincerity, with their reason or against reason, to whisper to them peace. And on the other hand, it never will rise above a sober trust, even in the most calm, peaceful, and holy minds. They to the end will still but say, „Lord, I believe; help Thou mine unbelief.” They still will say, in St. Paul’s words, „I am conscious to myself of nothing, yet am I not hereby justified, but he that judgeth me is the Lord.” „Judge me, O Lord; examine me; search the ground of my heart; judge Thou me, who art the sole Judge; I judge not myself. I do but say, Thou knowest me: I say not, I know.”

P. S., V, 250-251.

115 – Feltétlen bizonyosságot egyáltalában nem érhetünk el állapotunk felől ez életben, de úgy látszik, hogy a lehető bizonyossághoz a legközelebb állót a lélek nyíltságának és egyszerűségének a tudata nyújtja, a lélek és lelkiismeret közötti az a jó összhang, (ha használhatok ilyen kifejezést), amelyre Szent Pál oly gyakran utal: „Ez a mi dicsőségünk: – mondja – lelkiismeretünk, hogy szívünk egyszerűségében és istenes őszinteséggel jártunk ezen a világon.” (2Kor 1:12) Nem dicsekszik a hitével, de megigazult a hit által, mert örvendezhetett őszinteségében. Ahol megvan a szív készsége, az őszinte kívánság: tetszeni az Istennek, „az álnokság nélküli lélek”, az igaz és buzgó akarat, ott a hit megigazulttá tesz. És minthogy azok, akikben megvan ez az egyeneslelkűség, ennek jobban vagy kevésbé tudatában lesznek, ezért az egészében valóban vallásos személyek a lélek elcsüggedése, a szellem megzavarodása, a régi bűnök miatti rettegés és hasonlók folytán várható kivételek ellenére, mégis szelíd, de vigasztaló reményt fognak általában élvezni és bízni benne, hogy a megigazulás állapotában vannak. Lehet ez a reményük nagyobb vagy kisebb, jobban vagy

kevésbé érdemelhetik meg, néha napján nem is lehetnek a tudatában és titokzatosan mégis ez táplálja őket. Teljes sötétségben képzelhetik magukat, mégis ez lehet az őket továbbsegítő felderülő fény. Állapotukról való érzéseik napról-napra változhatnak és mégis, akár tudnak értelmüket megnyugtató bizonyítékokat összeszedni, akár nem, ha valóban tökéletes szívűek, őszinteségüknek ez a rejtett érzése értelmükkel vagy értelmük ellenére mégis békét fog suttogni nekik. De nem fog viszont még a legnyugodtabb, békésebb és szentebb lelkekbe sem a mérsékelt bizalomnál többet önteni. Végezetig csak ezt fogják mondani: „Hiszem, Uram, segíts az én hitetlenségemen.” (Mk 9:23) Szent Pál szavaival fognak mindig szólni: „Semmiben sem érzem ugyan magamat bűnösnek, de azért még nem vagyok igazolva: aki pedig megítél engem, az Úr az.” (1Kor 4:4) Ítéld meg, ó, Uram, vizsgálj meg, kutasd ki szívem rejtekét, Te ítéld meg, te vagy az egyedüli Bíró, én nem ítélem magam. Csak azt mondom, Te ismeresz engem, nem mondom, hogy ismerem magam.

116

116 – In a Christian's course, fear and love must go together... In heaven, love will absorb fear; but in this world, fear and love must go together. No one can love God aright without fearing Him; though many fear Him, and yet do not love Him. Self-confident men who do not know their own hearts, or the reasons they have for being dissatisfied with themselves, do not fear God, and they think this bold freedom is to love Him. Deliberate sinners fear but cannot love Him. But devotion to Him consists in love and fear... The bitter and the sweet, strangely tempered, thus leave upon the mind the lasting taste of Divine truth, and satisfy it; not so harsh as to be loathed; nor of that insipid sweetness which attends enthusiastic feelings, and is wearisome when it becomes familiar. Such is the feeling of conscience, too, God's original gift; how painful! yet who would lose it?

Were we pure as the Angels, yet in His sight, one should think, we could not but fear, before whom the heavens are not clean, nor the Angels free from folly. The Seraphim themselves veiled their faces while they cried, Glory! Even then were it true that sin was not a great evil, or was no great evil in us, nevertheless the mere circumstance that God is infinite and all-perfect is an overwhelming thought to creatures and mortal men, and ought to lead all persons who profess religion to profess also religious fear, however natural it is for irreligious men to disclaim the feeling...

[This religious fear belongs to] the class of feelings we should have, – yes, have in an intense degree – if we literally had the sight of Almighty God; therefore they are the class of feelings which we shall have, if we realize His presence. In proportion as we believe that He is present we shall have them; and not to have them is not to realize, not to believe that He is present...

If a man believes Him present, he will shrink from addressing Him familiarly, or using before Him unreal words, or peremptorily and on his own judgment deciding what God's will is, or claiming His confidence, or addressing Him in a familiar posture of body. I say, take the man who is most confident that he has nothing to fear from the presence of God, and that Almighty God is at peace with him, and place him actually before the throne of God; and would he have no misgivings? and will he dare to say that those misgivings are a weakness, a mere irrational perturbation, which he ought not to feel?

This will be seen more clearly, by considering how differently we feel towards and speak of our friends as present or absent. Their presence is a check upon us; it acts as an external law, compelling us to do or not do what we should not do or do otherwise, or should do but for it. This is just what most men lack in their religion at present, – such an external restraint arising from the consciousness of God's presence. Consider, I say, how differently we speak of a friend, however intimate, when present or absent; consider how we feel, should it so

happen that we have begun to speak of him as if he were not present, on finding suddenly that he is; and that, though we are conscious of nothing but what is loving and open towards him. There is a tone of voice and a manner of speaking about persons absent, which we should consider disrespectful, or at least inconsiderate, if they were present. When that is the case, we are ever thinking more or less, even though we don't say, how it will affect them, what they will say to us or think of us in turn. When a person is absent, we are tempted perhaps confidently to say what his opinion is on certain points; – but should he be present, we qualify our words; we hardly like to speak at all, from the vivid consciousness that we may be wrong, and that he is present to tell us so. We are very cautious of pronouncing what his feelings are on the matter in hand, or how he is disposed towards ourselves; and in all things we observe a deference and delicacy in our conduct towards him. Now, if we feel this towards our fellows, what shall we feel in the presence of Angel? and if so, what in the presence of All-knowing, All-searching Judge of men? What is respect and consideration in the case of our fellows becomes godly fear as regards Almighty God; and they who do not fear Him, in one word, do not believe that He sees and hears them. If they did, they would cease to boast so confidently of His favourable thoughts of them, to foretell His dealings, to pronounce upon His revelations, to make free with His Name, and to address Him familiarly...

P. S., I, 303-305; P. S., V, 16, 21-24; 28.

116 – A keresztény életében a félelemnek és szeretetnek együtt kell járnia ...

A mennyben a félelem felolvad a szeretetben, e világban azonban a félelemnek együtt kell járnia a szeretettel. Senki sem szeretheti Istent igazán anélkül, hogy ne félné Őt, – bár félik és mégsem szeretik Őt egyesek. Önhitt emberek, kik nem ismerik sem a saját szívüket, sem okot nem látnak az önmagukkal való elégedetlenségre, nem félik az Istent s a maguk merész szabadságát Iránta való szeretetnek tekintik. Óvatos bűnösök félik, de nem tudják szeretni Őt. A Neki való odaadás azonban félelemből és szeretetből áll.

Az ilyen sajátságosan egybehangolt keserűség és édesség az isteni igazság maradandó megérzését hagyja a lélekben és megnyugtatja. Nem oly fanyarú, hogy kellemetlen lenne és nem ízetlen édeskészség, ami az érzelem tobzódásává fajul és unalmat szül, ha mindennaposá lesz. Ilyen a lelkiismeret érzése is, az Isten első adománya; mily kínokkal teljes! mégis ki akarna nélküle lenni?

Lennénk bár szeplőtelenek, mint az angyalok, az Ő színe előtt, kinek „szentjei között sincsen változhatatlan, még az egek sem tiszták az ő szemében” (Jób 15:15), azt kellene az embernek mégis gondolnia, hogy nem tehet egyebet, csak félhet. Maguk a szeráfok lefátyolozzák arcukat, miközben kiáltják: Dicsőség!... Még ha igaz is lenne, hogy a bűn nem volt nagy rossz, vagy nem volt nagy rossz bennünk, már maga a puszta körülmény, hogy az Isten végtelen és mindenekfelett tökéletes, lenyűgöző gondolat teremtmények és halandó emberek részére és áhítatos félelem érzésére kellene készítenie mindenkit, aki vallja a hitét, bármennyire természetes is vallástalan emberek számára ez érzés elutasítása. ...

Az emberek egy része túl szigorúnak gondolja a katolikus Credot, azt tartja, hogy nem szükséges bizonyos tanokat üdvözülése érdekében hinnie, ... az összes vallásos szertartásokat és szokásokat csupán formaságnak mondja és semmiségnek tekinti, s azt gondolja, hogy egyformán tetszik az ember az Isten, akár megtartja őket, akár nem. ...

...A félelem és a hódolatos tisztelet azok közé az érzések közé tartozik, amik meglennének bennünk, – még pedig nagy mértékben, – ha közvetlenül látnánk a Mindenható Istent. Meglesznek ezért ezek az érzések bennünk, ha valóban érezzük a jelenlétét. Meglesz bennünk abban a mértékben, ahogyan hiszünk a jelenlétében. És hiánya azt jelenti, hogy nem érezzük, nem hisszük a jelenlétét...

...Ha hisz valaki az Ő jelenlétében, akkor visszariad attól, hogy bizalmaskodva forduljon Hozzá, hogy valótlán szavakat használjon Előtte, hogy önkényesen, a maga saját ítélete szerint döntsön róla, hogy mi az Isten akarata, hogy bizalmára hivatkozzék, vagy hogy közönséges legyen a testtartása, amikor szól Hozzá. ...

...Gondoljuk meg, mily másképpen beszélünk egy még oly meghitt barátunkról is a jelen-vagy távollétében; fontoljuk meg, mit érzünk, ha történetesen úgy kezdünk beszélni róla, mintha nem lenne jelen és hirtelen rájövünk, hogy ott van, és akkor is, ha tudjuk, hogy nem másként, mint csakis szeretettel és őszintén szóltunk róla. Van valami a távollevő személyekről beszédmodorban és hangszínezetben, amit udvariatlannak vagy legalább is figyelmetlennek tartanánk, ha jelen lennének. Ha jelen vannak, akkor akaratlanul is, többé-kevésbé mindig gondolunk rá, hogy miként fogadják szavainkat, hogyan érintik őket, mit fognak mondani nekünk vagy gondolni rólunk annak során. Távollevő személy esetében kísértésünk van talán rá, hogy bátorsággal szóljunk róla annak eleven tudatában, hogy hibázhatunk és hogy jelen lévén, figyelmeztethet rá. Nagyon óvatosak vagyunk ilyenkor annak kinyilvánításában, hogy miként érez valamely dologban eleve, vagy milyen hajlandóságú irányunkban, és minden tekintetben tiszteletteljes és tapintatos a magatartásunk irányában. Ha tehát így érzünk társaink irányában, mit éreznénk egy angyal jelenlétében és különösen mit az emberek Mindentudó és Mindentkifürkésző Bírájának jelenlétében? Ami becslés és tekintetbevétel társaink esetében: áhítatos félelemmé válik a Mindenható Istennel szemben. És azok, akik nem félik Őt, egyszerűen nem hiszik, hogy Ő látja és hallja őket. Ha félnék Őt, akkor megszűnnének oly bizakodva kérkedni az Ő kedvező ítéletével róluk, nem jeleznék előre a magatartását, nem tennének kijelentéseket kinyilatkoztatásairól, nem élnének vissza a Nevével, nem szólítanák Őt bizalmaskodva.

117

117 – Those whom Christ saves are they who at once attempt to save themselves, yet despair of saving themselves; who aim to do all, and confess they do nought; who are all love, and all fear; who are the most holy, and yet confess themselves the most sinful; who ever seek to please Him, yet feel they never can; who are full of good works, yet of works of penance. Al this seems a contradiction to the natural man, but it is not so to those whom Christ enlightens. They understand in proportion to their illumination, that it is possible to work out their salvation, yet to have it wrought out for them, to fear and tremble at the thought of judgment, yet to rejoice always in the Lord, and hope and pray for His coming.

P. S., VII, 12.

117 – Akiket Krisztus megment azok, akik maguk is törekednek önmagukat megmenteni, de ama remény nélkül, hogy a maguk erejéből sikerülhetne; akik iparkodnak mindent megtenni, de emellett megvallják, hogy semmiség, amit tesznek; akik telve vannak szeretettel és telve félelemmel; akik a legszentebbek és mégis a legnagyobb bűnösöknek vallják magukat; akik igyekeznek mindig tetszeni Neki, és mégis úgy érzik, hogy sohasem tudnak; akiknek élete tele van jó cselekedetekkel, de a töredelem cselekedeteivel. A természetes ember számára mindez ellentmondásnak tűnik fel, de nem azok szemében, akiket Krisztus megvilágosított. Ők annál jobban megértik, mennél jobban megvilágosultak, hogy lehetséges üdvösségüket munkálni és azt mégis Krisztus értük végzett munkájának tekinteni, félelemmel és remegéssel gondolni az ítéltre és mégis örvendezni mindenkor az Úrban, remélve és esdve újrajövetelét.

118

118 – Sometimes we speak (at least the poor often to speak) as though present hardship and suffering were in some sense a ground of confidence in themselves as to our future prospects, whether as expiating our sins or bringing our hearts nearer to God. Nay, even the more religious among us may be misled to think that pain makes them better than it really does; for the effect of it at length, on any but very proud or ungovernable tempers, is to cause a languor and composure of mind, which looks like resignation, while it necessarily throws our reason upon the especial thought of God, our only stay in such times of trial... Pain does not commonly improve us, but without care it has a strong tendency to do our souls harm, viz., by making us selfish; an effect produced even when it does us good in other ways...

Men find an excuse in their infirmities for some extraordinary attention to their comforts; they consider they may fairly consult, on all occasions, their own convenience rather than that of another. They indulge their wayward wishes, allow themselves in indolence when they really might exert themselves, and think they may be fretful because they are weak...

Doubtless suffering does really benefit the Christian, and in no scanty measure; and he may thank God who thus blesses it; only let him be cautious of measuring his spiritual state by the particular exercise of faith and love in his heart at the time, especially if that exercise be limited to the affections themselves, and have no opportunity of showing itself in works.

All afflictions of the flesh, such as the Gospel enjoins, and St. Paul practised, watchings and fastings, and subjecting of the body, have no tendency whatever in themselves to make men better; they often have made men worse; they often (to appearance) have left them just as they were before. They are no sure test of holiness and true faith, taken by themselves. A man may be most austere in his life, and, by that very austerity, learn to be cruel to others, not tender. And, on the other hand (what seems strange), he may be austere in his personal habits, and yet be a waverer and a coward in his conduct. Such things have been, – I do not say they are likely in this state of society, – but I mean, it should ever be borne in mind, that the severest and most mortified life is as little a passport to heaven, or a criterion of saintliness, as benevolence is, or usefulness, or amiableness. Self-discipline is a necessary condition, but not a sure sign of holiness. It may leave a man worldly, or it may make him a tyrant. It is only in the hands of God that it is God's instrument. It only ministers to God's purposes when God uses it. It is only when grace is in the heart, when power from above dwells in a man, that anything outward or inward turns to his salvation. Whether persecution, or famine, or the sword, they as little bring the soul to Christ as they separate it from Him. He alone can work, and He can work through all things.

P. S., III, 144-145; P. S., V, 304-305.

118 – ...A szenvedés általánosságban nemcsak nem nemesít minket, hanem óvatosság nélkül erős a hajlandóság is benne, hogy kárt okozzon a lelkünknek, akkor ugyanis, ha önzővé tesz. Olyan hatása ez, ami bekövetkezhet, ha más tekintetben javunkra is szolgál. Az emberek gyakran mentik fel magukat saját gyengeségeikre való hivatkozással valami kis különös figyelmesség alól a saját kényelmük érdekében; azt gondolják, hogy bizvást tekinthetik minden alkalommal inkább a saját kényelmüket, mint a másokét. Szeszélyesen kívánságaiknak hódolnak, tétlenségnek engedik át magukat, amikor valójában meg kellene magukat.

A test minden sanyargatása, miként az Írás ajánlja, ... a virrasztás, a böjtölés és a test fegyelmezése önmagukban semmiképp sem irányulnak az ember jobbátételére. Gyakran rosszabbá tették az embereket, gyakran pedig minden látszat szerint ugyanolyanoknak hagyták, mint azelőtt voltak. Önmagukban véve nem biztos jelei a szentségnek és igaz hitnek. Lehet az ember rendkívül szigorú életű és éppen e szigora által fejlődhet másokkal szemben

kegyetlenné, a helyett, hogy gyöngéddé válnék; és másrészt, ami csodálatosnak tűnhetik, szigorú lehet valaki az egyéni szokásaiban és mégis ingatag és bátortalan viselkedésében. Az ilyen esetek egyszerűen az életből vett tények, nem mondom, hogy valószínűek a társadalom jelen állapotában, de úgy gondolom, mindig szem előtt kellene tartanunk, hogy a legszigorúbb és legönsanyargatóbb élet éppoly kevésbé kiváltságlevél a mennyországba és éppoly kevésbé ismertetőjele a szentségnek, amiként nem az a jótékonyság, a jóra valószínűség vagy szeretetreméltóság. Az önsanyargatás szükséges feltétele, de nem biztos jele a szentségnek. Világiásnak hagyhatja az embert, sőt még zsarnokká is teheti. Egyedül az Isten kezében van, hogy az Isten eszköze legyen. Csak akkor szolgálhat az Isten szándékára, ha az Istent felhasználja. Csak ha kegyelem van a szívben, ha erő lakozik fentről az emberben, szolgál minden, belülről és kívülről, az üdvére. Üldözés, éhség vagy fegyver, – mindez éppoly kevésbé vezeti a lelket Krisztushoz, amily kevésbé választja el tőle. Csak Ő tud hatni és csak Ő hat minden dolog által.

119

119 – If we had been told merely to fear, we should have mistaken a slavish dread, or the gloom of despair, for godly fear; and if we had been told merely to rejoice, we should perhaps have mistaken a rude freedom and familiarity for joy; but when we are told both to fear and to rejoice, we gain thus much at first sight, that our joy is not to be irreverent, not our fear to be desponding; that though both feelings are to remain, neither is to be what it would be by itself...

The duty of fearing does but perfect our joy; that joy alone is true Christian joy which is informed and quickened by fear, and made thereby sober and reverent.

P. S., V. 65-66.

119 – Ha pusztán arra tanítana, hogy féljünk, a szolgálád félelmet és a bús kétségbeesést tévesen üdvös félelemnek gondolhatnánk; és ha pusztán csak örvendezni tanítana, talán a durva szabadosságot és bizalmasodást tekintenénk tévesen örömmel. De mivel mindkettőre tanít: félni és örülni, már az első pillanatban rájövünk annyira, hogy sem az örömünk nem lehet tiszteletlen, sem a félelmünk kétségbeesítő, hogy bár mindkét érzelmünk megmarad, egyik sem az, ami önmagában lenne. Erre azonnal rájövünk az ellentétnél. Nem mondom azt, hogy ezáltal egyáltalában könnyebb a különálló kötelességeket vonatkozásaikkal összeegyeztetni, ez további és magasabb rangú feladat; de magukat a kötelességeket mégis azonnal jobban felismerjük. ... A félelem kötelezettsége csak tökéletesíti örömünket. Egyedül az az öröm az igazi keresztény öröm, amelyet félelem éleszt és serkent, és józanná és áhítatossá tesz ezért.

120

120 – All God's providences, all God's dealings with us, all His judgments, mercies, warnings, deliverances, tend to peace and repose as their ultimate issue. All our troubles and pleasures here, all our anxieties, fears, doubts, difficulties, hopes, encouragements, afflictions, losses, attainments, tend this one way. After Christmas, Easter, Whitsuntide, comes Trinity Sunday, and the weeks that follow; and in like manner, after our soul's anxious travail; after the birth of the Spirit; after trial and temptation; after sorrow and pain; after daily dyings to the world; after daily risings unto holiness; at length comes that „rest which remaineth unto the people of God.” After the fever of life; after weariness and sicknesses; fightings and despondings; languor and fretfulness; struggling and failing; struggling and succeeding; after all the changes and chances of this troubled unhealthy state, at length comes death, at length the White Throne of God, at length the Beatific Vision.

P. S., VI, 369-370.

120 – Az Isten minden rendelése, az Isten minden útja velünk, minden ítélete, könyörülete, intelme, segítsége végső értelmében békességre és nyugalomra tör. Erre az egyre törekszik minden itteni nyugtalanságunk és örömünk, minden aggodalmunk, félelmünk, kétségünk, nehézségünk, reménységünk, nekibátorodásunk, csapásunk, veszteségünk, sikerünk. Karácsony, húsvét, pünkösd után, a Szentháromság ünnepe és a következő hetek jönnek és ehhez hasonlóan: a lelkünk szellemi újjászületése érdekében kifejtett fáradalmas küzdelem után, megpróbáltatás és kísértés után, fájdalom és kín után, a világnak való naponkénti meghalás után, naponkénti föltámadás és megszentelődés után végül jön „az a nyugalom, mely az Isten népének van fenntartva”. Az élet láza után, elfáradás és betegség után, harc és csüggedés után, lankadtság és kedvetlenség után, küzdelem és győzedelmeskedés után, e nyugtalan, beteges állapot minden bolyongása és válsága után jön végül a halál, – jön végül az Isten ragyogó trónja, jön végül az Ő boldogító színe-látása.

121

121 – It is the law, or the permission, given to our whole race, to use the Apostle's words, to „bear one another's burdens”; and this, as I said when on the subject of Atonement, it quite consistent with his antithesis that „every one must bear his own burden.” The final burden of responsibility when we are called to judgment is our own; but among the media by which we are prepared for that judgment are the exertions and pains taken in our behalf by others. On this vicarious principle, by which we appropriate to ourselves what others do for us, the whole structure of society is raised. Parents work and endure pain, that their children may prosper; children suffer for the sin of their parents, who have died before it bore fruit. „Delirant reges, plectuntur Achivi.” Sometimes it is a compulsory, sometimes a willing mediation. The punishment which is earned by the husband falls upon the wife; the benefits in which all classes partake are wrought out by the unhealthy or dangerous toil of the few. Soldiers endure wounds and death for those who sit at home; and ministers of state fall victims to their zeal for their countrymen, who do little else than criticize their actions. And so in some measure or way this law embraces all of us. We all suffer for each other, and gain by each other's sufferings; for man never stands alone here, though he will stand by himself one day hereafter; but here he is a social being, and goes forward to his long home as one of a large company.

G. A., 394-395.

121 – Egész emberi nemünknek adott törvény vagy kiváltság, hogy az apostol szavai szerint „az egyik a másik terhét viselje”. És ez teljesen összeegyeztethető az ellentéttel, hogy „mindenkinek saját terhét kell viselnie”. A felelősség utolsó terhe, amikor majd megítéltetünk, egyedül a mi vállunkon marad; de az odavezető úton, míg ez ítéletre előkészülünk, gyötrelmeket és fáradalmakat viselnek el értünk mások is. A helyettesítésnek ezen az elvén, hogy javunkra válik, amit mások tesznek értünk, alapszik a közösség: Szülők dolgoznak és vesződnek gyermekeik javáért, gyermekek szenvednek a szülők bűneiért, akik meghaltak, mielőtt a bűn vetése kikelt volna. „Delirant reges, plectuntur Achivi.” – „Mit a királyok dórén vétenek, az achajok szenvednek mindazért.” (Horatius) Néha kikényszerített, néha önkéntes ez a szerep. A férjet ért büntetés átháramlik az asszonyra. A társadalom összes osztályai által élvezett jótéteményeket kevesek egészségtelen és veszedelmes fáradtsága szerzi meg. Katonák megsebesülnek és meghalnak az otthoniakért s államférfiak áldozatul esnek honfitársaikért való fáradozásaiknak, kik alig tesznek egyebet, minthogy bírálgatják őket. Így nyúl bele a közösség törvénye ilyen vagy olyan módon életünkbe. Sz szenvedünk mindnyájan és

nyerünk a kölcsönös szenvedés által, mert soha nincs az ember egyedül a földön, – ha egyedül fog is állni egy nap azután. Itt társas lény és mint egy a sok útitárs között halad távoli hazája felé.

122

122 – Intercession...is the Christian's especial prerogative; and if he does not exercise it, certainly he has not risen to the conception of his real place among created beings. Say not he is a son of Adam and has to undergo a future judgment; I know it; but he is something besides. How far he is advanced into that higher state of being, how far he still languishes in his first condition, is, in the case of individuals, a secret with God. Still every Christian is in a certain sense both in the one and in the other; viewed in himself he ever prays for pardon, and confesses sin; but viewed in Christ, he „has access into this grace wherein we stand, and rejoices in hope of the glory of God.” Viewed in his place in „the Church of the First-born enrolled in heaven,’ with his original debt cancelled in Baptism, and all subsequent penalties put aside by Absolution, standing in God's presence upright and irreprovable, accepted in the Beloved, clad in the garment of righteousness, anointed with oil, and with a crown upon his head, in royal and priestly garb, as an heir of eternity, full of grace and good works, as walking in all the commandments of the Lord blameless – such a one, I repeat it, is plainly in his fitting place when he intercedes. He is made after the pattern and in the fulness of Christ – he is what Christ is. Christ intercedes above, and he intercedes below.

P. S., III, 362-363.

122 – A közbenjárás a keresztény különleges kiváltsága; és ha nem él vele, akkor kétségtelenül nem emelkedett fel a teremtett lények közötti valóságos helyzetének a magaslatára. Ne mondd, hogy Ádám fia és alá kell vetnie magát a jövő ítéletnek; tudom ezt, de ezenkívül még valami az ember. Mennyire haladt előre e magasabb rendű létben, mennyire lankad még korábbi állapotában, egyéni titka az Istennel. Bizonyos értelemben azonban mégis minden keresztény mindkét állapotban, az egyikben és a másikban is van; önmagában tekintve állandóan bocsánatért könyörög és bűneit vallja, de Krisztusban tekintve „megnyílt neki az út a kegyelemhez, amelyben élünk, és dicsekszik az Isten dicsőségének reménysége alapján.” (Róm 5:2) Helyzetében tekintve „az elsőszülöttek egyházában, kik össze vannak írva a mennyben” (Zsid 12:23), az eredeti bűnt eltörlő keresztséggel, és minden újabb büntetést mellőző feloldozással, egyenes lélekkel és feddhetetlenül állva az Isten színe előtt, elfogadva a Szeretett Fiúban, az igazság öltönyébe burkolva, olajjal fölkenve, koronával a fején, királyi és papi öltözetben, mint az örökkévalóság örököse, kegyelemmel és jócselekedetekkel telten, feddhetetlenül viselkedve az Úr minden parancsa szerint ...: nyilvánvalóan alkalmas rá, hogy közbenjárjon. Krisztus mintaképére és bőségében teremtett, – az ami Krisztus. Krisztus közbenjár az égben, ő közbenjár lenn. ...

123

123 – Unless it be maintained that the Church has never done her duty towards the nations where she has sojourned, it must be granted that success in the hearts of the many is not promised her. Christianity has raised the tone of morals, has restrained the passions, and enforced external decency and good conduct in the world at large; it has advanced certain persons in virtuous or religious habits, who otherwise might have been imbued with the mere rudiments of truth and holiness; it has given a firmness and consistency to religious profession in numbers, and perhaps has extended the range of really religious practice. Still on the whole the great multitude of men have to all appearance remained, in a spiritual point

of view, no better than before. The state of great cities now is no so very different from what it was of old; or at least not so different as to make it appear that the main work of Christianity has lain with the face of society, or what is called the world. Again, the highest class in the community and the lowest, are not so different from what they would be respectively without the knowledge of the Gospel, as to allow it to be said that Christianity has succeeded with the world, as the world, in its several ranks and classes. And so of its pursuits and professions; they are in character what they were, softened or restrained in their worst consequences, but still with the same substantial fruits. Trade is still avaricious, not in tendency only but in fact, though it has heard the Gospel; physical science is still sceptical as it was when heathen. Lawyers, soldiers, farmers, politicians, courtiers, nay, shame to say, the priesthood, still savour of the old Adam. Christian states move forward upon the same laws as before, and rise and fall as time goes on upon the same internal principles. Human nature remains what it was, though it has been baptized; the proverbs, the satires, the pictures, of which it was the subject in heathen times, have their point still. In a word, taking religion to mean, as it well may, the being bound by God's law, the acting under God's will instead of our own, how few are there in a country called Christian who even profess religion in this sense! how few there are who live by any other rule than that of their own ease: habit, inclination, as the case may be, on the one hand, and of external circumstances of the other! with how few is the will of God an habitual object of thought, or search, or love, or obedience!... There are in every age a certain number of souls in the world, known to God, unknown to us, who will obey the Truth when offered to them, whatever be the mysterious reason that they do and others do not. These we must contemplate, for these we must labour, these are God's special care, for these are all things; of these and among these we must pray to be, and our friends with us, at the Last Day. They are the true Church, ever increasing in number, ever gathering in, as time goes on; with them lies the Communion of Saints; they have power with God; they are His armies who follow the Lamb, who overcome princes of the earth, and who shall hereafter judge Angels...

In like manner St. Paul says that Christ came, not to convert the world, but „to purify unto Himself a peculiar people zealous of good works”; not to sanctify this evil world, but to „deliver us out of this present evil world according to the will of God and our Father.” Not to turn the whole world into a heaven, but to bring down a heaven upon earth. This has been the real triumph of Gospel, to raise those beyond themselves and beyond human nature, in whatever rank and condition of life, whose wills mysteriously co-operative with God's grace, who while God visits them really fear and really obey God, whatever be the unknown reason why one man obeys Him, and another not. It has made men saints, and brought into existence specimens of faith and holiness, which without it are unknown and impossible. It has laboured for the elect, and it has succeeded with them. This is, as it were, its token. An ordinary kind of religion, praiseworthy and respectable in its way, may exist under many systems; but saints are creations of the Gospel and the Church. Not that such a one need in his lifetime seem to be more than other well-living men, for his graces lie deep, and are not known and understood till after his death, even if then. But then, it may be, he „shines forth as the sun in the kingdom of his Father,” figuring in his memory on earth what will be fulfilled in soul and body in heaven.

P. S., IV, 153, 154-155, 156-157.

123 – Nem akarjuk azt állítani, hogy az Egyház sohasem teljesítette a kötelességét azokkal a népekkel szemben, amelyek között meghonosodott, mégis el kell ismernünk, hogy a nagy tömegek szívében nem volt neki siker szánva. A kereszténység felemelte az erkölcsi színvonalat, megfékezte a szenvedélyeket, külső tisztességtudást és jó viselkedést erőszakolt rá nagy mértékben a világra; bizonyos személyeket, akik egyébként az igazság és szentség

legalacsonyabb fokán megrekedtek volna, erkölcsi és vallási tekintetben előbbre segített; sokak vallásos meggyőzésének erőt és tartósságot adott és növelte talán az igazán vallásos élet terjedését. Egészében azonban az emberiség nagy tömege minden látszat szerint olyan szellemi fokon maradt, mely nem jobb a korábnál. A nagy városok állapota nem sokban különbözik ma attól, mint amilyen az ókorban volt; vagy legalábbis nem annyira más, hogy arról győzne meg, hogy a kereszténység fő feladata a társadalom külszínére vagy arra irányulna, amit a világnak neveznek. És továbbá, a legmagasabb és legalacsonyabb társadalmi osztályok nem különböznek annyira attól, amilyenek bizonyára az Evangélium ismerete nélkül is lennének, hogy azt mondhatnók: a kereszténységnek sikere volt a világgal, mint világgal, annak különböző rendjeivel és osztályaival. És ugyanez mondható törekvéseikről és foglalkozásaikról is; lényegükben ugyanazok maradtak, mint voltak, megszelídítve és megfékezve ugyan legrosszabb kinövéseikben, de még mindig ugyanazok a lényeges jellegzetességeik. A kereskedés nemcsak hajlamosságánál fogva, de a valóságban is még mindig kapzsiság, bár hallotta már az Evangéliumot; a természettudomány még mindig szkeptikus, mint a pogány korban. Törvénytudókban, katonákban, parasztokban, politikusokban, udvari emberekben, sőt, szegyejük mondani, egyházi emberekben is még mindig a régi Ádámot fedezhetjük fel. Keresztény államok ugyanazon törvények szerint élnek, mint a korábbiak, ugyanazon belső alaptörvények szerint emelkednek és hanyatlanak, amint az idő halad. Az emberi természet az marad, ami volt, ha megkeresztelkedett is; a pogány korokban rávonatkozó közmondásoknak, szatíráknak, képeknek még ma is ugyanaz a jelentésük. Egyszóval, ha a vallást a maga helyes értelmében fogjuk fel, mint az Isten törvényéhez való kötöttséget, a magunké helyett az Isten akarata szerint való cselekvést, mily keveseket találunk a kereszténynek mondott országokban is, akik teljességgel ebben az értelemben vallják a hitet! Mily kevesen vannak, akik más szabályok szerint élnek, mint ami a saját kényelmük, szokásuk, hajlamuk kíván, az egyik oldalon járva, ha éppen úgy esik, s a másikon, ha a külső körülmények úgy kívánják! Mily kevesen vannak, akik számára az Isten akarata gondolkodásuk, kutatásuk, szeretetük, engedelmisségük állandó indítóoka! ...

Minden korban vannak a világban bizonyos számú lelkek, Isten ismeri őket, mi nem, akik engedelmeskednek az Igazságnak, ha szembe kerülnek vele, bármi legyen is a titokzatos oka, hogy miért épp ők tesznek így és nem mások. Rájuk kell tekintenünk, nekik kell dolgoznunk, ők az Isten különös védelme alatt állanak, értük van minden. Azért kell imádkoznunk, hogy hozzájuk és közéjük tartozzunk, és velünk barátaink is az Utolsó Napon. Ők építik igazán az Egyházat, mindig növekedő számban, mindig többen együtt, ahogy az idő halad; rajtuk nyugszik a Szentek Közössége; hatalmasak az Istennel; ők a seregei, akik a Bárányt követik, a föld fejedelmeit legyőzik és utána az angyalokat ítélik.

Hasonlóképpen Szent Pál nem azt mondja, hogy Krisztus azért jött, hogy a világot megtérítse, hanem hogy „jöttekben buzgólkodó választott népévé tisztítson” (Tit 2:14), nem azért, hogy e gonosz világot megszentelje, hanem hogy „kiragadjon minket a jelen gonosz világból Istennek és a mi Atyánknak akarata szerint” (Gal 1:4); nem azért, hogy az egész földet mennyé változtassa, hanem hogy az eget a földre hozza. Az az Evangélium igazi győzelme, hogy önmaguk fölé és az emberi természet fölé emelje azokat, bármilyen rangúak és életkörülményűek legyenek, akik titokzatosan együtt akarnak működni az Isten kegyelmével, akik, midőn Isten meglátogatja őket, valóban hódolnak és engedelmeskednek az Istennek, bármi legyen is a fel nem tárult oka, hogy egyesek engedelmeskednek, mások meg nem. Az Evangélium szenteket teremtett, a hit és szentség példaképeit hozta létre, akik nélküle ismeretlenek maradnának és nem lehetnének. A választottakért fáradozott és sikere volt velük. Ez a jel van, mondhatni, a homlokára írva. Egy a maga módján dicséretre és tiszteletre méltó közönséges vallás különféle formákat ölthet; de a szentek az Evangélium és az Egyház teremtményei. Nem kell nekik életükben más tisztességet emberek fölé emelkedniök, mert kegyelmeik mélyen vannak rejtve, és ha egyáltalában, akkor csak haláluk

után ismerik fel és értik meg azokat. Akkor azonban megtörténhetik, hogy „fénylenek, mint a nap Atyjuk országában” (Mt 13:43) és emlékek a földön jelképe annak, ami a lélek és a test beteljesülése az égből. ...

124

124 – It is indeed, a general characteristic of the course of His providence to make the few the channels of His blessings to the many...

It is plain that every great change is effected by the few, not by the many; by the resolute, undaunted zealous few...

One or two men, of small outward pretensions, but with their hearts in their work, these do great things. These are prepared, not by sudden excitement, or by vague general belief in the truth of their cause, but by deeply impressed, often repeated instruction; and since it stands to reason that it is easier to teach a few than a great number, it is plain such men always will be few...

He that believeth on the Son of God hath the witness in himself. Truth bears witness by itself to its Divine Author. He who obeys God conscientiously, and lives holily, forces all about him to believe and tremble before the unseen power of Christ. To the world indeed at large he witnesses not; for few can see him near enough to be moved by his manner of living. But to his neighbours he manifests the Truth in proportion to their knowledge of him; and some of them, through God's blessing, catch the holy flame, cherish it, and in their turn transmit it. And thus in a dark world Truth still makes way in spite of the darkness, passing from hand to hand. And thus it keeps its station in high places, acknowledged as the creed of nations, the multitude of which are ignorant, the while, on what it rests, how it came there, how it keeps its ground; and despising it, think it easy to dislodge it. But „the Lord reigneth.”

We cannot love those about whom we know nothing; except indeed we view them in Christ, as the objects of His Atonement, that is, rather in faith than in love. And love, besides, is a habit, and cannot be obtained without actual practice, which on so large a scale is impossible. We see then how absurd it is when writers (as is the manner of some who slight the Gospel) talk magnificently about loving the whole human race with a comprehensive affection, of being the friends of all mankind, and the like. Such vaunting professions, what do they come to? that such men have certain benevolent feelings towards the world, – feelings and nothing more; – nothing more than unstable feelings, the mere offspring of an indulged imagination, which exist only when their minds are wrought upon, and are sure to fail them in the hour of need. This is not to love men, it is but to talk about love. – The real love of man must depend on practice, and therefore, must begin by exercising itself on our friends around us, otherwise it will have no existence. By trying to love our relations and friends, by submitting to their wishes, though contrary to our own, by bearing with their infirmities, by overcoming their occasional waywardness by kindness, by dwelling on their excellences, and trying to copy them, thus it is that we form in our hearts that root of charity, which though small at first, may, like the mustard seed, at last even overshadow the earth.

P. S., 286-288, 292-293; P. S., II, 54, 55.

124 – Gondviselése útját valósággal általánosan jellemzi, hogy keveseket tesz a sokaság számára áldása átmeneti eszközeivé. ...

Minden nagy változást nyilvánvalóan a kevesek hajtottak végre, nem a tömeg: az elszánt, rettenthetetlen, lelkes kevesek. Egy vagy két ember, akinek kevés a külső igénye, de szívvel van a munkájában, ezek hajtják végre nagy dolgokat. Ezek nem hirtelen felhevülés vagy az ügyük igazságában való bizonytalan általános hit által nyerték el a készséget erre, hanem mélyen bevésődött, gyakran ismétlődött oktatás által. És mivel magától értetődik, hogy

könnyebb keveseket oktatni, mint sokat, nyilvánvaló, hogy az ilyen emberek mindig kevesen lesznek. ...

Aki hisz az Isten Fiában, önmagában hordja a tanúbizonyságát. Az igazság önmaga tanúskodik Isteni Szerzőjéről. Aki lelkiismeretesen engedelmeskedik az Istennek és szentül él, kényszerít a maga környezetében mindenkit arra, hogy higgyen Krisztus láthatatlan hatalmában és remegjen tőle. Nem tanúskodik ugyan az egész világnak, mert kevesen látják őt elég közel ahhoz, hogy élete módjával magával ragadja őket. De környezete számára, abban az arányban, ahogyan ismerik őt, kinyilvánítja az igazságot. És egyesek közülük tüzet fognak az Isten kegyelme által a szent lángnál, ápolják azt és maguk is tovább adják. És így a sötétség ellenére mégis tovább halad az Igazság kézzől-kézre adva a sötét világban. És megőrzi így kimagasló helyzetét, elismerik credoikként a nemzetek, melyeknek nagy tömegei nem tudják eközben, hogy min nyugszik, honnét került ide, miként tartja fenn magát; és megvetve azt gondolják, hogy könnyen felszámolhatják. De „az Úr uralkodik”. Nem szerethetjük azokat, akikről semmit sem tudunk, hacsak nem Krisztuson át nézzük őket, mint az ő megváltottjait, de ez már inkább hit, mint szeretet. A szeretet állandó magatartás is és csak tényleges gyakorlás révén érhető el, ez pedig olyan széles körben lehetetlen. Látjuk ebből, milyen képtelenség, ha bizonyos írók, (azok, kik semmit sem adnak az Evangéliumra), magasztosan általános emberszeretetről beszélnek, mely mindenkit a szívébe zár, az egész emberiséget barátjának tekinti, stb. Mi az eredménye az ilyen dicsekvő beszédnek? Az, hogy az ilyen emberek bizonyos jóakarató érzelmekkel viseltetnek az egész világgal szemben, – érzelmekkel és semmi egyébbel; – nem mással, mint változékony érzelmekkel, amik a túlfeszített képzelődés szüleményei csupán, csak addig tartanak, amíg szellemük rezgésben van s biztosan csődöt mondanak a szükség idején. Ez nem az emberek szeretetét jelenti, ez csak beszéd a szeretetről. – Az emberek iránti valódi szeretetnek a gyakorlatban kell megnyilvánulnia s ezért először a környező baráti körrel szemben kell érvényesülnie. Különben egyáltalában nem lehet róla szó. Amennyire iparkodunk a rokonokat és barátokat szeretni, amennyire igazodunk a kívánságaikhoz akkor is, ha ellentétesek a mieinkkel, amennyire tekintettel vagyunk gyengeségeikre, amennyire elosztatjuk barátságossággal az esetleges szeszélyességüket, amennyire örülünk kiváló tulajdonságaiknak és igyekszünk utánozni azokat: ugyanannyira fog meggyökerezni szívünkben a szeretet, (mely ha kezdetben egészen kicsiny is, végül a mustármaghoz hasonlóan beárnyékozhatja a földet.)...

125

125 – A man, who would fain begin by a general love of all men, necessarily puts them all on a level, and, instead of being cautious, prudent, and sympathising in his benevolence, is hasty and rude; does harm, perhaps, when he means to do good, discourages the virtuous and well-meaning, and wounds the feelings of the gentle. Men of ambitious and ardent minds, for example, desirous of doing good on a large scale, are especially exposed to the temptation of sacrificing individual to general good in their plans of charity. Ill-instructed men, who have strong abstract notions about the necessity of showing generosity and candour towards opponents, often forget to take any thought of those who are associated with themselves; and commence their (so-called) liberal treatment of their enemies by an unkind desertion of their friends. This can hardly be the case, when men cultivate the private charities as an introduction to more enlarged ones. By laying a foundation of social amiableness, we insensibly learn to observe a due harmony and order in our charity; we learn that all men are not on a level; that the interests of truth and holiness must be religiously observed; and that the Church has claims upon us before the world. We can easily afford to be liberal on a large scale, when we have no affections to stand in the way. Those who have not accustomed themselves to love their neighbours whom they have seen, will have nothing to lose or gain,

nothing to grieve at or rejoice in, in their larger plans of benevolence. They will take no interest in them for their own sake; rather they will engage in them, because expedience demands, or credit is gained, or an excuse found for being busy.

P. S., II, 56-57.

125 – Az, aki általános emberszeretettel kezdi, szükségszerűleg mindenkit egy mértékkel mér s ahelyett, hogy megfontoltan, okosan és vonzalmát követve tenne jót, sebbel-lobbal és figyelmetlenül cselekszik, talán sért, amikor jót vél tenni, elcsüggeszti az erényes és jóindulatút és megsérti a finomabb lelkűek érzését. Becsvágyó és lelkesedő emberek például, kik a legszélesebb körben szeretnének jót tenni, különösen ki vannak téve a kísértésnek, hogy a szeretetről való merő elgondolásukban az egyénit az általános jónak feláldozzák. Téves felfogású emberek, akiknek szigorúan kialakított nézetük szerint ellenfeleikkel szemben föltétlenül nagylelkűeknek és nyílt szívűeknek kell lenniök, gyakran azokról felejtkeznek meg teljesen, akik a legközelebb állnak hozzájuk, s az ellenfél ún. nagylelkű kezelését azzal kezdik, hogy barátjaikat szeretetlenül cserbenhagyják. Ennek a veszélynek alig vannak kitéve azok, akik először egyéni szeretetszolgálatra törekszenek, hogy ezzel vezessék be szélesebb alapokon nyugvó szeretetvékenységüket. Ha ily módon alapozzuk meg szociális szeretetműveinket, észrevétlenül megtanuljuk a helyes összhang és helyes rend megőrzését szeretetünkben. Megtanuljuk, hogy nem áll minden ember egy fokon, hogy az igazság és szentség érdekeit vallásos tisztelettel kell kezelnünk, hogy az Egyháznak a világot megelőzően joga van ránk. Könnyű nagyvonalúan kőszívűnek lenni, ha semmi vonzalom nem állja útját. Akik nem szoktatták magukat hozzá, hogy szeressék embertársaikat, kik a szemük előtt vannak, azok emberbaráti nagy terveikben semmit sem veszíthetnek és semmit sem nyerhetnek, semmit, ami megszorítaná és semmit, ami megörvendeztetné őket. Terveiket nem azok benső célja fogja sugallni, hanem vagy azért foglalkoznak velük, mert valami célszerűség kívánja, tekintélyt kívánnak nyerni, vagy mert zavaros sürgésük mentségét látják benne. ...

126

126 – Nothing is more likely to engender selfish habits (which is the direct opposite and negation of charity), than independence in our worldly circumstances. Men who have no tie on them, who have no calls on their daily sympathy and tenderness, who have no one's comfort to consult, who can move about as they please, and indulge the love of variety and the restless humours which are so congenial to the minds of most men, are very unfavourably situated for obtaining that heavenly gift which is described in our Liturgy as being „the very bond of peace and of all virtues.” On the other hand, I cannot fancy any state of life more favourable for the exercise of high Christian principle, and the matured and refined Christian spirit (that is, where the parties really seek to do their duty), than that of persons who differ in tastes and general character, being obliged by circumstances to live together, and mutually to accommodate to each other their respective wishes and pursuits. And this is one among the many providential benefits (to those who sill receive them) arising out of the Holy Estate of Matrimony; which not only calls out the tenderest and gentlest feelings of our nature, but, where persons do their duty, must be in various ways more or less a state of self-denial.

P. S., II, 58.

126 – Semmi sem alkalmasabb (a szeretettel kimondottan ellenkező és azt megtagadó) önző szokások kifejlesztésére, mint a külső életviszonyainkban való függetlenség. Azok, akiket nem kapcsol mással egybe kötelék, akiknek mindennapi együttérzésére és gyöngédségére senki igényt nem tart, akiknek senki kényelmére nem kell tekintettel lenniök,

akik tetszésük szerint mozoghatnak és hódolhatnak változatosság utáni vágyuknak s nyugtalan szeszélyeiknek, ami a legtöbb embernek annyira rokonszenves: az ilyen emberek valóban kedvezőtlen előfeltételekkel rendelkeznek annak az égi ajándéknak az elnyerésére, amit liturgiánk „a béke és az összes erények kötelékének” nevez. Másrészt nem tudok elképzelni kedvezőbb életállapotot a magasabb fokú keresztény elvek és a kiérlelt és megtisztult keresztény szellem gyakorlására, (feltéve, hogy a felek valóban igyekeznek kötelességüket teljesíteni), mintha különböző ízlésű és jellemű személyiségek a körülmények folytán együttélni, egymáshoz kölcsönösen alkalmazkodni, kívánságaikkal és szándékaikkal egymásra tekintettel lenni kényszerülnek. – Ez az egyike ama gondviselészerű sok jótétnek, (azok részére, akik meg akarják kapni), amik a szent házaséletről adódnak, mely természetünknek nemcsak legfinomabb és legnemesebb érzelmeire tart igényt, de ha mindkét fél megteszi a kötelességét, jobban vagy kevésbé az önmegtagadás állapota is.

127

127 – Christ has sanctioned and enjoined love and care for our relations and friends. Such love is a great duty; but should at any time His guidance lead us by a strange way, and the light of His providence pass on, and cast these objects of our earthly affection into the shade, then they must be at once in the shade to us, – they must, for the time, disappear from our hearts. „He that loveth father or mother more than Me, is not worthy of Me.” So He says; and at such times, though still loving them, we shall seem to hate them; for we shall put aside the thought of them, and act as if they did not exist. And in this sense an ancient and harsh proverb is true: we must always so love our friends as feeling that one day or other we may perchance be called upon to hate them, – that is, forget them in the pursuit of higher duties...

If a person says it is painful thus to feel, and that it checks the spontaneous and continual flow of love towards our friends to have this memento sounding in our ears, we must boldly acknowledge that it is painful. It is a sad thought, not that we can ever be called upon actually to put away the love of them, but to have to act as if we did not love them, – as Abraham when called on to slay his son. And this thought of the uncertainty of the future, doubtless, does tinge all our brightest affections (as far as this world is concerned) with a grave and melancholy hue. We need not shrink from this confession, remembering that this life is not our rest or happiness. „that remaineth” to come.

P. S., VII, 96-97.

127 – ...Krisztus (legyen áldott érte a neve) megszentelte és megparancsolta a rokonok és barátok szeretetét és a ragaszkodást hozzájuk. Szeretetük nagy kötelesség. De ha irányítása valamikor keményebb útra vezérelne és gondviselésének fénye előttünk járva árnyékba borítaná földi vonzalmunk e tárgyait: akkor egyszerre árnyékba is kell borulniuk a mi számunkra, – el kell tűnniök ez időre a szívünkben: „Aki atyját vagy anyját jobban szereti mint engem, nem méltó énhozzám.” (Mt 10:37) Ez az Ő szava. És ilyenkor bár a szeretet tovább tart, úgy kell feltűnnünk, mintha gyűlölnénk őket, mert háttérbe kell szorítanunk rájuk vonatkozó gondolatainkat és úgy cselekednünk; mintha nem lennének. Ebben az értelemben igaz a régi kemény közmondás: azzal a tudattal kell barátainkat mindig szeretnünk, hogy egy vagy más nap a gyűlöletükre lehetünk hivatva, – vagyis hogy magasabb kötelességeket követve elfelejtjük őket.

Alkalom ez a megengedett dolgokban való önmegtagadásra. És ha azt mondja valaki, hogy kínos érzés és akadályozza a baráti szeretet önként folyó áradatát, ha e „memento” a fülünkben cseng, úgy bátran el kell ismernünk, hogy valóban kínos. Borús gondolat, – nem az, hogy egyszer hivatva lehetnénk az irántuk való szeretetről ténylegesen lemondanunk, de az, hogy úgy kellene cselekednünk, mintha nem szeretnénk őket, – miként Ábrahám, midőn

parancsot kapott, hogy fiát feláldozza. És a jövő bizonytalanságának e gondolata érzelmeink sugárzására, amennyiben e világot érintik, mindenesetre mint valami nehéz, komor árny nehezedik.

...Nem kell visszariadnunk e vallomástól arra gondolva, hogy ez az élet nem nyugalomunk és boldogságunk, „az várat” még jövetelére.

128

128 – Zeal is as essentially a duty of all God’s rational creatures, as prayer and praise, faith and submission; and, surely, if so, especially of sinners whom He has redeemed; that zeal consistin a strict attention to His commands – a scrupulousness, vigilance, heartiness, and punctuality, which bears with no reasoning or questioning about them – an intense thirst for the advancement of His glory – a shrinking from the pollution of sin and sinners – an indignation, may impatience, at witnessing His honour insulted – a quickness of feeling when His name is mentioned, and a jealousy how it is mentioned – a fulness of purpose, an heroic determination to yield Him service at whatever sacrifice of personal feeling – an energetic resolve to push through all difficulties, were they as mountains, when His eye or hand but gives the sign – a carelessness of obloquy, or reproach, or persecution, a forgetfulness of friend and relative, nay, a hatred (so to say) of all that is naturally dear to us, when He says, „Follow me...”

Thus a certain fire of zeal, showing itself, not by force and blood, but as really and certainly as if it did – cutting through natural feelings, neglecting self, preferring God’s glory to all things, firmly resisting sin, protesting against sinners, and steadily contemplating their punishment, is a duty belonging to all creatures of God, a duty of Christians, in the midst of all that excellent overflowing charity which is the highest Gospel grace and the fulfilling of the second table of the Law...

Who unites them? We think we cannot be kind without ceasing to be severe. Who is there that walks through the world, wounding according to the rule of zeal, and scattering balm freely in the fulness of love; smiting as a duty, and healing as a privilege; loving most when he seems sternest, and embracing them most tenderly whom in semblance he treats roughly?

P. S., III, 175, 183, 188.

128 – A buzgalom éppoly lényeges kötelessége Isten eszes teremtményeinek, mint az ima és dicséret, a hit és a meghódolás s ha valakinek, akkor különösen az általa megváltott bűnösöknek kötelessége ez. Ez a buzgalom parancsaira való feszült figyelmet, szorgoskodást, éberséget, bensőséget és pontosságot jelent, mi nem okoskodik és nem kérdez. Jelenti a heves szomjúságot tisztelete előmozdítására, – a visszarettenést bűnnel vagy bűnösökkel való beszennyezéstől, – a felháborodást, sőt türelmetlenséget tisztelete meggyalázásakor, – jelenti az érzelem felgerjedését már nevének kimondásakor s a féltékeny figyelmességet a módra, hogy miként beszélnek róla; – tervekkel telten, hősieles elszántsággal, a személyes érzelmek teljes feláldozásával szolgálni neki, – tetterős eltökéltséggel áthatolni minden nehézségen, még ha hegyek lennének is, amint szemével vagy kezével jelt ad, – nem törődni becsmérléssel, szemrehányással és üldözéssel, megfeledkezni barátokról és rokonokról, sőt (úgy szólván) gyűlölni mindent, ami természetszerűen kedves nekünk, ha így szól: „Kövess engem.”

Így a buzgalom bizonyos heve, ami nem hatalomban és vérben, de mégis valóságosan és félreérthetetlenül megnyilvánul, áttör a természetes érzelmeken, feledi önmagát, Isten dicsőségét mindenek elébe helyezi, a véteknek állhatatosan ellenszegül, a bűnösöknek ellenáll és büntetésüket állandóan szem előtt tartja, – oly kötelesség, ami illik Isten eszes

teremtényeihez, kötelessége a kereszténynek, mindama felséges, túlradó szeretet közben, mi az Evangélium legnagyobb kegyelme és a második törvénytábla beteljesedése.

129

129 – Christian Zeal, therefore, ever bears in mind that the Mystery of Iniquity is to continue on till the Avenger solves it once for all; it renounces all hope of hastening His coming, all desire of intruding upon His work. It has no vain imaginings about the world's real conversion to Him, however men may acknowledge Him outwardly, knowing that „the world lies in wickedness.” It has recourse to no officious modes of propagating or strengthening His truth. It does not flatter and ally itself with Samaria, in order to repress Syria. It does not exalt an Idumán as its king, though he be willing to beautify the Temple, or has influence with the Emperors of the World. It plans no intrigues; it recognises no parties; it relies on no arm of flesh. It looks for no essential improvements or permanent reformations, in the dispensation of those precious gifts, which are ever pure in their origin, ever corrupted in man's use of them. It acts according to God's will, this time or that, as it comes, boldly and promptly; yet letting each act stand by itself, as a sufficient service to Him, not connecting them in one, or working them into system, further than He commands.

P. S., II, 389.

129 – A keresztény buzgalom ezért mindig tudatában van annak, hogy a Gonoszság Titka tart mindaddig, míg a nagy Bosszúálló egyszer s mindenkorra meg nem oldja. Lemond minden reményről, hogy az Úr jövetelét siettesse, minden kívánságról, hogy munkájába beavatkozzék. Nem sző hiú álmokat, hogy a világ valóban megtér az Istenhez, még ha az emberek külsőleg talán el is ismerik, mert tudja, hogy „a világ gonoszságban fetreng.” (1Jn 5:19) Nem menekül erőszakos módszerekhez, hogy Krisztus igazságát terjessze vagy megszilárdítsa. Nem hízeleg Szamáriának és nem köt vele szövetséget, hogy Szíriát leigázza; nem tesz idumeust királyává, még ha kész is ez templomát megszépíteni vagy befolyásos a világ uralkodójánál. Nem cselszövő, nem ismer pártokat, nem támaszkodik emberi segítségre. Nem vár semmi lényeges javulást vagy maradandó változást azoknak az értékes adományoknak tékozló használatától, amelyek ugyan mindig tiszták eredetükben, de mindig beszennyeződnek emberi kéz használatában. Isten akarata szerint cselekszik, minden időben, bármiként jöjjön, merészen és haladéktalanul, – de minden cselekedetet mint számára kielégítő szolgálatot önmagában értékel és Isten parancsát túllépve nem szövögeti őket egymásba valóságos rendszerré.

130

130 – He manifested His love towards us, „in deed and in truth,” and we, His Ministers, declare it in word; yet for the very reason that it is so abundant, we must in very gratitude learn reverence towards Him. We must not take advantage (so to say) of His goodness; or misuse the powers committed to us. Never must we solicitously press the truth upon those who do not profit by what they already possess. It dishonours Christ, while it does the scorners harm, not good. It is casting pearls before swine. We must wait for all opportunities of being useful to men, but beware of attempting too much at once. We must impart the Scripture doctrines, in measure and season, as they can bear them; not being eager to recount them all, rather, hiding them from the world. Seldom must we engage in controversy or dispute; for it lowers the sacred truths to make them a subject for ordinary debate. Common propriety suggests rules like these at once. Who would speak freely about some revered friend in the presence of those who did not value him? or who would think he could with a few words

overcome their indifference towards him? or who would hastily dispute about him when his hearers had no desire to be made to love him?

Rather, shunning all intemperate words, let us show our light before men by our works. Here we must be safe. In doing justice, showing mercy, speaking the truth, resisting sins, obeying the Church, – in thus glorifying God, there can be no irreverence.

P. S., I, 307-308.

130 – ...Ő „tettben és igazságban” nyilvánította ki szeretetét irántunk és szolgálói szóval magyarázzák. De éppen, mert szeretete oly túlradó, hálás érzülettel mély tiszteletet kell tanulnunk iránta. Ne iparkodjunk, ha szabad így mondanom, a jóságából hasznot húzni vagy a ránk bízott hatalommal visszaélni. Nem szabad soha túlbuzgósággal ráerőszakolni az igazságot olyanokra, akik nem használják fel azt, ami már megvan nekik. Tiszteletlenséget szerez ez Krisztusnak s ugyanakkor árt, ahelyett hogy használna megvetőjének. Annyit jelent, mint „gyöngyöket sertések elé dobni.” (Mt 7:6) Fel kell használnunk minden alkalmat, hogy használjunk az embereknek, de óvakodnunk kell attól, hogy sokat akarjunk egyszerre. Mértékkel és alkalmas időben kell az Írás tanításait feltárnunk, aszerint, amint vállalni tudják. Ne kívánjunk mindent egyszerre mondani, inkább legyünk vele tartózkodók a világ előtt. Ritkán ereszkedjünk szóharcba vagy vitába, mert a szent igazságok megalázását jelenti, ha közönséges vitatkozás tárgyává tesszük őket. Ilyen magatartásra tanít már a szokásos illendőség. Ki beszélne tartózkodás nélkül megbecsült barátjáról, olyan emberek előtt, kik nem értékelik az illetőt? Ki hihetné, hogy pár szóval legyőzheti közönyüket vele szemben? Vagy ki kívánhatna elhamarkodottan beszélni róla, ha hallgatói nem kívánják őt megkedvelni?

Kerüljünk inkább minden megfontolatlan beszédet, tetteink által tündököltessük helyette „világosságunkat az emberek előtt!” (Mt 5:16) Ez biztonságos eljárás. Ha igazságosak és könyörületesek vagyunk, igazat beszélünk, a bűnnek ellenállunk, az Egyháznak engedelmességek és így dicsőítjük az Istent, akkor semmi tiszteletlenség nem történhetik.

131

131 – God requires of us a modest silence in our religion; but we cannot be religious in the eyes of men without displaying religion... God sees our thoughts without our help, and praises them; but we cannot be praised by men without being seen by men: whereas often the very excellence of a religious action, according to our Saviour's precept, consists in the not being seen by others. This is a frequent cause of hypocrisy in religion. Men begin by feeling as they should feel, then they think it a very hard thing that men should not know how well they feel, and in course of time they learn to speak without feeling. Thus they have learned to „love the praise of men more than the praise of God.”

P. S., VII, 51, 52.

131 – Az Isten azt kívánja, hogy szerényen halk legyen a vallásos életünk; de nem lehetünk vallásosak az emberek szemében a vallás külső gyakorlata nélkül. ... Az Isten segítségünk nélkül látja gondolatainkat és elismeri őket; de nem ismerhetnek el bennünket az emberek a nélkül, hogy látnának: ámbár vallásos cselekedeteink igazi értéke Urunk igéi szerint gyakran éppen abban rejlik, hogy nem látják mások. Ez gyakran a képmutatás oka a vallásos életben. Az emberek elkezdik érezni, hogy miként kellene érezniök, azután nehéznek találják, hogy mások ne tudjanak róla, milyen szép az érzésük, és idővel megtanulnak beszélni a nélkül, hogy éreznének. És ezzel megtanulták „jobban szeretni az emberek becslését, mint az Isten dicsőségét.” (Jn 12:43)

132

132 – [True Christians] look just the same to the world as...the great mass of what are called respectable men...who in their hearts are very different; they make no great show, they go on in the same quiet ordinary way as the others, but really they are training to be saints in Heaven. They do all they can to change themselves, to become like God, to obey God, to discipline themselves, to renounce the world; but they do it in secret, both because God tells them so to do, and because they do not like it to be known. Moreover, there are a number of others between these two with more or less of worldliness and more or less of faith. Yet they all look about the same to common eyes, because true religion is a hidden life in the heart; and though it cannot exist without deeds, yet these are for the most part secret deeds, secret charities, secret prayers, secret self-denials, secret struggles, secret victories...

And yet, though we have no right to judge others, but must leave this to God, it is very certain that a really holy man, a true saint, though he looks like other men, still has a sort of secret power in him to attract others to him who are like-minded, and to influence all who have any thing in them like him. And thus it often becomes a test, whether we are like-minded with the Saints of God, whether they have influence over us. And though we have seldom means of knowing at the time who are God's own Saints, yet after all is over we have; and then on looking back at what is past, perhaps after they are dead and gone, if we knew them, we may ask ourselves what power they had over us, whether they attracted us, influenced us, humbled us, whether they made our hearts burn within us. Alas! too often we shall find that we were close to them for a long time, had means of knowing them and knew them not, and that is a heavy condemnation on us indeed... The holier a man is, the less he is understood by men of the world. All who have any spark of living faith will understand him in a measure, and the holier he is, they will, for the most part, be attracted the more; but those who serve the world will be blind to him, or scorn and dislike him, the holier he is.

P. S., IV, 243-245.

132 – Állítom, hogy Krisztus, az Isten bűn nélküli Fia, mint a legközelebbi szomszédunk élhetne a mai világban, és nem vennők talán észre. Eltűnődhetünk ezen a gondolaton ... Vannak e földön emberek, akik a világ szemében éppen olyanoknak látszanak, mint mások és szívükben mégis nagyon különböznek tőlük. Nem keltenek nagy feltűnést, de ugyanazon a szokott nyugalmas úton járnak, mint mások; de komolyan fáradoznak rajta, hogy az ég szentjeivé váljanak. Megtesznek mindent, amit tehetnek javulásuk érdekében, hogy az Istenhez hasonlóká váljanak, az Istennek engedelmeskedjenek, magukon uralkodjanak, a világról lemondjanak; de titokban teszik, – mert így sugallja az Isten nekik és egyúttal azért is, mert nem szeretik, ha tudnak róla. És azután e két csoport között sokan vannak még mások, több vagy kevesebb világiassággal és több vagy kevesebb hittel. Hétköznapi szemmel nézve azonban mind egyformának látszanak, mert az igazi vallásosság benső, rejtett élet és bár nem lehet meg tettek nélkül, ezek nagyobbrészt mégis rejtett tettek, a szeretet rejtett megnyilatkozásai, rejtett imák, rejtett önmegtagadások, rejtett harcok, rejtett győzelmek.

...És mégis bizonyos, bár nem vagyunk jogosultak mások ítézésére és Istenre kell azt hagynunk, hogy egy valóban szent ember, egy igazi szent, jóllehet olyannak látszik, mint a többi emberek, mégis valami titkos hatalommal rendelkezik, ami vonzza a hasonló gondolkozásúakat és hat mindazokra, akikben valami hozzá hasonló van. És így annak, hogy hasonló gondolkozásúak vagyunk-e Isten szentjeivel, gyakran az a jele, hogy hatással vannak ránk. És ha ritkán is van rá módunk, hogy megismerjük e földi életben, kik Isten tulajdonképpeni szentjei: miután mindenen túlvannak, rájövünk; és azután ha ismertük őket és visszatekintünk a múltra, talán miután meghaltak vagy eltávoztak, – megkérdezzük akkor talán magunkat, hogy mi volt az a hatalom, amivel fölöttünk rendelkeztek, amivel magukhoz

vonzottak, amivel hatottak ránk, megszegényítettek és szívünket lángra lobbantották. Ó jaj, nagyon gyakran jövünk rá ekkor, hogy hosszú ideig elzárkóztunk előlük, hogy felismerhettük volna őket és mégsem ismertük fel. És ez természetesen súlyos ítélet a számunkra. Különösen szemléletes ez Urunk életében, aki igazán szent volt. Mennél szentebb valaki, annál kevésbé értik meg e világ gyermekei. Mindazok, akikben egy szikrányi eleven hit van, meg fogják őt némiképp érteni; és mennél szentebb, annál inkább fognak általánosságban vonzódni hozzá, – de azok, akik a világnak szolgálnak, vakon fognak elmenni mellette, vagy kigúnyolják és nem tudják elviselni – mentőbb szentebb.

133

133 – „Behold, I send you forth as sheep in the midst of wolves”; what our Lord addressed to His Apostles is fulfilled to this day in all those who obey Him. They are sprinkled up and down the world; they are separated the one from the other, they are bid quit each other’s dear society, and sent afar off to those who are differently minded. Their choice of profession and employment is not their own. Outward circumstances, over which they have no control, determine their line of life; accidents bring them to this place or that place, not knowing thither they go; not knowing the persons to whom they unite themselves, they find, almost blindly, their home and their company...

They do not know each other; they do not know themselves; they do not dare take to themselves the future titles of God’s elect, though they be really reserved for them; and the nearer they are towards heaven, so much the more lowly do they think of themselves. „Lord, I am not worthy that Thou shouldest come under my roof,” was the language of him who had greater faith than any in Israel. Doubtless, they do not know their own blessedness, nor can they single out those who are their fellows in blessedness. God alone sees the heart; now and then, as they walk their way, they see glimpses of God’s work in others; they take hold of them awhile in the dark, but soon lose them; they hear their voices, but cannot find them. Some few, indeed, are revealed to them in a measure. Among those with whom their lot is cast, whom they see continually, one or two, perhaps, are given them to rejoice in, but not many even of these. For so it has pleased the Dresser of the Vineyard, who seems to have purposed that His own should not grow too thick together; and if they seem to do so, He prunes His vine, that, seeming to bear less, it may bear better. He plucks off some of the promise of the vintage; and they who are left, mourn over their brethren whom God has taken to Himself, not understanding that it is no strange providence, but the very rule of His government, to leave His servants few and solitary...

They are scattered about amid the leaves of that Mystical Vine which is seen, and receive their nurture from its trunk and branches. They live on its Sacraments and its Ministry; they gain light and salvation from its rites and ordinances; they communicate with each other through it; they obey its rulers; they walk together with its members; they do not dare to judge of this man or that man, on their right hand or their left, whether or not he is absolutely of the number of those who shall be saved; they accept all as their brethren in Christ, as partakers of the same general promises, who have not openly cast off Christ – as really brethren, till death comes, as those are who fulfil their calling most strictly.

Yet, at the same time, while in faith they love those, all around them, who are called by Christ’s name, and forbear to judge about their real state in God’s sight, they cannot but see much in many of them to hurt and offend them; they cannot but feel, most painfully, the presence of that worldly atmosphere which, however originating, encircles them; they feel the suffocation of those vapours in which the many are content to remain; and while they cannot trace the evil to its real authors individually, they are sure that it is an evil to be avoided and pointed out, and originating somewhere or other in the Church. Hence, in their spheres,

whether high or low, the faithful few are witnesses; they are witnesses for God and Christ, in their lives, and by their protestations, without judging others, or exalting themselves. They are witnesses in various degrees, to various persons, more or less, as each needs it – differing from the multitude variously, as each of that multitude, before whom they witness, is better or worse, and as they themselves are more or less advanced in the truth; still, on the whole, they are witnesses, as light witnesses against darkness by the contrast; – giving good and receiving back evil; receiving back on themselves the contempt, the ridicule, and the opposition of the world, mixed, indeed, with some praise and reverence, reverence which does not last long, but soon becomes fear and hatred.

P. S., III, 239-242.

133 – „Íme úgy küldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé” (Mt 10:16) – amit Urunk az apostoloknak mondott beteljesedik napjainkig mindazokkal, akik követik Őt. szét vannak szórva ide-oda a világban, el vannak egymástól választva, kénytelenek egymás meghitt társaságáról lemondani és a távolba, más lelkiületük közé küldetnek. Hívásukat és foglalkozásukat nem maguk választják. Az általuk nem korlátozható külső körülmények határozzák meg életük folyását; a véletlenek erre vagy arra a helyre vetik őket, nem tudják hova mennek, nem ismerik az embereket, akikhez csatlakoznak, csaknem vakon találnak otthonra és társaságra. ...

Nem ismerik egymást; nem ismerik önmagukat; nem merészkednek az Isten választottjai jövődöbéli méltóságát a magukénak tekinteni, bár ténylegesen nekik tarttatott fenn; és mennél közelebb vannak a mennyhez, annál szerényebben gondolkoznak magukról. „Uram! nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj” (Mt 8:8) – így beszélt az, kinek nagyobb volt a hite, mint bárkinek Izraelben. Kétségtelenül nincsenek szentségük tudatában, meg sem tudják mondani, kik a társaik a szentségben. Csak az Isten lát a szívbe; hébe-korba látnak vándorlásuk folyamán felcsillámlásokat másokban az Isten dolgából; átkarolják őket egy ideig a homályban, de hamar elvesztik őket; hallják a hangjukat, de nem tudják megtalálni őket. Feltárulnak ugyan előttük kevesek bizonyos mértékben. Azok között, akikkel sorsukban összevetődnek, akiket állandóan látnak, adatik talán egy-kettő nekik, akikben örvendeznek, de nem sokan. Mert így tetszett a Szőlőskert Vincellérjének, akinek látható szándéka, hogy ne nőjenek az övéi szorosán egybe; és ha ez látszana bekövetkezni, megnyesegeti a szőlőtőkét, hogy látszólag kevesebb, de jobb gyümölcsöt teremjen. Leszakít egyeseket a szüret reménységéből, és akik megmaradnak, gyászolják testvéreiket, kiket az Isten magához vett, nem értik meg, hogy nem gondviselésének különössége, hanem valósággal szabálya kormányzásának, hogy szolgálait kevésnek és magányosnak hagyja.

És még ha ismerik is egymást, (amennyire ember ismerhet embert), mégsem alakíthatnak, mint mondtam, zárt közösséget egymással. ... Az Isten Látható Egyháza csak az egyedüli társaság, amit a keresztények már most ismernek; pünkösdkor alakult az apostolokkal, mint alapítókkal, utódaikkal, mint kormányzókkal és az egész hívő keresztény néppel, mint tagjaival. Ebben a Látható Egyházban fejlődik és érik fokozatosan a Láthatatlan Egyház. Az Isten Szent Lelke lassan és különbözőképpen alakítja az egyetemes testhez hozzátartozó egyes emberek esetében. De az isteni kegyelemnek mindez áldott beteljesedései csak részei mostanáig a Látható Egyháznak; fejlődnek általa, függenek tőle, egymástól nem függenek, nem alkotnak testet együttesen, a Láthatatlan Egyház nem alakult még itt ki, most még csak név, az elrejtetteknek és csak Isten által ismerteknek adott név. ... Szét vannak szórva a Látható Misztikus Szőlőtöke levelei között s törzséből és ágaiából táplálkoznak. Szentségei és szolgáltatásai éltetik őket, fényt és üdvöt merítenek szertartásaiból és rendelkezéseiből, közösségbe kerülnek egymással általa; engedelmeskednek előljáróinak, együttélnek tagjaival, nem merészkednek erről vagy arról az emberről ítéletet mondani, jobbjukra vagy baljukra helyezni, hogy föltétlenül az üdvözülendők számába tartozik-e vagy nem; testvérként

fogadnak el Krisztusban mindenkit, mint ugyanazon egyetemes ígéret részeseit, ki nem taszította nyíltan vissza Krisztust, – a halál elérkeztéig éppoly valóságos testvérként, mint azokat, kik a leghűségesebben töltik be hivatásukat.

Mégis ugyanakkor, mikor szeretnek a hitben mindenkit, aki Krisztus nevét viseli és vonakodnak ítélkezni az Isten színe előtti tényleges állapotuk felől, mégis, mivel sokukban olyan dolgokat észlelnek, mi fáj nekik vagy sérti őket, nem tehetnek másként s nem tudják másnak, bármiként is eredjen, mint nagyon kínosnak érezni az őket körülvevő világias légkörnek a jelenlétét. Fullasztónak érzik azt a párákat, amelyben a tömeg jól érzi magát; és ha nem is tudják a rossz valóságos szerzőit külön kimutatni, biztosan megérik a kerülendő rosszat, mire rá kell mutatni és amely valahol vagy valamiképp az Egyházban ered. Ezért a maga körében, akár magas, akár alacsonyrendű, tanúságtevő a kevés hívó, tanúságtevői Istennek és Krisztusnak életükkel és tiltakozásuk által anélkül, hogy megítélnének másokat vagy felmagasztalnák magukat. Tanúságtevők a különböző embereknek különböző fokban, jobban vagy kevésbé, amint szüksége van rá az egyeseknek, – elütnek a tömegtől különbözőképpen, aszerint, ahogy a sokaságból az egyesek, akiknek tanúságot tesznek, jobbak vagy rosszabbak és miként ők maguk jobban vagy kevésbé előhaladtak az igazságban. Bármiként legyen is, egészében véve tanúságtevők, amint tanúskodik a fény ellentétével a sötétséggel szemben; – jót adnak és rosszat kapnak vissza, a világ megvetését, gúnyját és ellenkezését vonják magukra, vegyülve ugyan valami dicsérrel és tisztelettel, tisztelettel, mi nem tart soká, hanem hamarosan félelmetessé lesz és gyűlössé válik. És ezért van szükségük a vallásos embereknek bátorításuk valami vigaszra, amit a Látható Egyház az első pillantásra látszólagosan nem tud megadni, amikor az istentelenség áradata megfélemlíti őket.

134

134 – It is notorious that those who first suggest the most happy inventions, and open a way to the secret stores of nature, – those who weary themselves in the search after Truth, who strike out momentous principles of action, who painfully force upon their contemporaries the adoption of beneficial measures, or, again, who are the original cause of the chief events in national history, are commonly supplanted, as regards celebrity and reward, by inferior men. Their works are not called after them; nor the arts and systems which they have given the world. Their schools are usurped by strangers; and their maxims of wisdom circulate among the children of their people, forming, perhaps, a nation's character, but not embalming in their own immortality the names of their original authors.

Such is the history of the social and political world; and the rule discernible in it is still more clearly established in the world of morals and religion.

Now I know that reflections of this kind are apt to sadden and vex us; and such of us particularly as are gifted with ardent and enthusiastic minds, with a generous love of what is great and good and a noble hatred of injustice. These men find it difficult to reconcile themselves to the notion that the triumph of the Truth, in all its forms, is postponed to the next world. They would fain anticipate the coming of the righteous Judge: nay, perhaps they are somewhat too favourably disposed towards the present world, to acquiesce without resistance in a doctrine which testifies to the corruption of its decisions, and the worthlessness of its honours. But that it is a truth has already been shown almost as matter of fact, putting the evidence of Scripture out of consideration; and if it be such, it is our wisdom, as it will become our privilege, to accustom our minds to it, and to receive it, not in word merely, but in seriousness.

Why, indeed, should we shrink from this gracious law of God's present providence in our own case, or in the case of those we love, when our subjection to it does but associate us with

the best and noblest of our race, and with beings of nature and condition superior to our own? Andrew is scarcely known except by name; while Peter has ever held the place of honour all over the Church; yet Andrew brought Peter to Christ. And are not the blessed Angels unknown to the world? and is not God Himself, the Author of all good, hid from mankind at large, partially manifested and poorly glorified in a few scattered servant here and there? and His Spirit, do we know whence It cometh, and whither It goeth? and though He has taught men whatever there has been of wisdom among them from the beginning, yet when He came on earth in visible form, even then it was said of Him, „The world knew Him not.” His marvellous providence works beneath a veil, which speaks but an untrue language; and to see Him who is the Truth and the Life, we must stoop underneath it, and so in our turn hide ourselves from the world. They who present themselves at kings’ courts pass on to the inner chambers, where the gaze of the rude multitude cannot pierce; and we, if we would see the King of kings in His glory, must be content to disappear from the things that are seen.

This is a thought which is particularly soothing as regards the loss of friends; or of especially gifted men, who seem in their day the earthly support of the Church. For what we know, their removal hence is as necessary for the furtherance of the very objects we have at heart as was the departure of our Saviour.

Doubtless, „it is expedient” they should be taken away; otherwise some great mercy will not come to us. They are taken away perchance to other duties in God’s service, equally ministrative to the salvation of the elect as earthly service. Christ went to intercede with the Father: we do not know, we may not boldly speculate, – yet, it may be, that Saints departed intercede, unknown to us, for the victory of the Truth upon earth; and their prayers above may be as really indispensable conditions of that victory as the labours of those who remain among us. They are taken away for some purpose surely: their gifts are not lost to us; their soaring minds, the fire of their contemplations, the sanctity of their desires, the vigour of their faith, the sweetness and gentleness of their afflictions, were not given without an object.

P. S., II, 5-6, 8-9; P. S., II, 213-214.

134 – Általánosan elismert, hogy a legszerencésebb felfedezések megindítóit és a természet rejtett kincsei feltárásának úttörőit, – azokat, akik felőrlődnek az igazság kutatásában, akik tetteink számára a legjelentősebb irányelveket kijelölik, akik sok fáradsággal üdvös intézkedéseket fogadtatnak el kortársaikkal, vagy akiket a főérdem illet nemzeti történetük eseményeinél is, ami a hírnevet és hálát illeti: az alárendelt nagyságok rendesen háttérbe szorítják. Alkotásaikat nem róluk nevezik el; a művet sem, a rendszert sem, amellyel a világot megajándékozták. Iskoláikat idegenek foglalják el; életbölcességük alapelvei népi kinccsé válnak s talán a nemzet jellemét alakítják, de anélkül, hogy halhatatlan alkotásaik tulajdonképpen szerzőik neveit megörökítenék.

Ilyen a társadalmi és politikai világ története; és még világosabban megfigyelhető e szabály az erkölcs és vallás területén.

Jól tudom, hogy az ilyen észlelések megszoríthatnak és megzavarhatnak; és különösen a hevülő, nagyratörő szellemeket, akiket nagylelkű szeretet tölt el minden nagy és jó iránt és nemes gyűlölet az igazságtalansággal szemben. Az ilyenek nehezen tudnak kiengesztelődni a gondolattal, hogy az igazság teljes egészében csak a másvilágon diadalmaskodjék. Örömet megelőznék az igaz Bíró jövetelét: sőt az ilyen ember túlságosan kedvezően vélekedik talán e jelen világról ahhoz, hogy vonakodás nélkül megnyugodjék a világ ítéletének romlottságáról és tiszteletének értéktelenségéről vallott tanításban. De hogy ez igazság, csaknem valóságként látta már meg, valahányszor az Írás tanúságát fontolóra vette; és ha már egyszer így van, akkor csak okos dolog és még kiváltságunknak tekinthető, hozzászoktatnunk elménket e gondolathoz és elfogadnunk, nemcsak szóval, de komolysággal.

Miért kellene visszariadnunk az Isten jelen gondviselésének e kegyes törvénye előtt önmagunk és szeretteink esetében, amikor elfogadása nemünk legjobbjával és legnemesebbjeivel kapcsol közösségbe, kik minket természetben és méltóságban nemde felülmúlnak: András nevén kívül alig ismerjük, míg Péteré mindig a díszhely az egész egyházban; mégis András vitte Pétert Krisztushoz. És nem ismeretlenek-e a szent angyalok a világ előtt? és nincs-e maga az Isten, minden jó Szerzője, sokkal nagyobb mértékben rejtve az emberiség előtt, nem részletekben nyilvánul-e ki csak és nem szegényesen dicsőített-e egy-két szétszórt szolgájában itt-ott? És a Lelke, tudjuk-e, hogy „honnét jön, vagy hová megyen”? (Jn 3:8) És bár ő tanította az embereket kezdettől fogva minden bölcsességükre, mégis amikor látható alakban jött a földre, éppen akkor mondatott róla, hogy „a világ őt meg nem ismeré”. (Jn 1:10) Csodálatos gondviselése leplezve működik s ezért csak tökéletlenül fejthetjük meg; és hogy Őt lássuk, ki az Igazság és az Élet, bennünket is el kell rejtenie e lepelnek s így tetteinkben rejtve kell lennünk a világ előtt. Akiket a király udvarába hívatnak, azok bejutnak a belső termekbe, hová nem férközhet be a durva tömeg kíváncsisága; és ha mi a Királyok Királyát a maga fenségében akarjuk látni, akkor meg kell nyugodnunk abban, hogy a látható dolgok részére eltűnjünk.

Rendkívül megvigasztal barátok vagy nagy tehetségű emberek elvesztésekor, kik éltük folyamán az Egyház földi támaszainak látszottak. Amennyire megítélhetjük, megválásuk a földtől szükséges volt a szívünkön fekvő nagy dolog fejlődéséhez, miként az volt Megváltónk távozása is.

Kétségtelenül „jobb” hogy elvették, különben nem részesülnénk valami nagy kegyelemben. Azért vétethettek el, hogy más legyen az Isten szolgálatában a kötelességük, amivel a kiválasztottak üdvét éppúgy elősegítik, mint földi szolgálatuk által. Krisztus eltávozott, hogy közbenjárjon az Atyánál; nem tudjuk és nem szólhatunk róla bátorsággal, – de lehet, hogy az eltávozott szentek, számunkra ismeretlenül, az Igazságnak a földön való győzelme érdekében közbenjárnak és imáik odaát éppoly valóságos, nélkülözhetetlen feltételei lehetnek az igazság győzelmének idelent, mint a köztünk maradottak fáradozása. Bizonyosan valami cél érdekében vétettek el: adományaik nem veszttek el számunkra; fennkölt lelkük, gondolkodásuk heve, vágyakodásuk szentsége, hitük ereje, érzelmeik gyöngédsége és nemessége nem adattak ok nélkül.

135

135 – See what a noble principle fait is. Faith alone lengthens a man’s existence, and makes him, in his own feelings, live in the future and in the past. Men of this world are full of plans of the day. Even in religion they are ever coveting immediate results, and will do nothing at all, unless they can do every thing, – can have their own way, choose their methods, and see the end. But the Christian throws himself fearlessly upon the future, because he believes in Him which is, and which was, and which is to come. He can endure to be one of an everlasting company while in this world, as well as in the next. He is content to begin and break off; to do his part, and no more; to set about what others must accomplish; to sow where others must reap. None has finished his work, and cut it short in righteousness, but He who is One. We, His members, who have but a portion of His fulness, execute but a part of His purpose. One lays the foundation, and another builds thereupon; one levels the mountain, and another „brings forth the headstone with shoutings. ...”

Does it not seem a very strange thing that we should be fed, and lodged, and clothed in spiritual things by persons we never saw or heard of, and who never saw us, or could think of us, hundreds of years ago? Does it not seem strange that men should be able, nor merely by acting on others, not by a continued influence carried on through many minds in a long

succession, but by one simple and direct act, to come into contact with us, and as if with their own hand to benefit us, who live centuries later? ...

By little and little the work of grace went forward; and they could afford to take time about it, and be at pains to do it best, who had a promise that the gates of hell should not prevail against it.

P. S., VI, 274-275.

135 – Íme, mily magasztos hagyomány a hit! Egyedül a hit hosszabbítja meg az ember létét s teszi lehetővé, hogy a saját érzelmeivel múltban és jövőben éljen. E földi világ emberei tele vannak hétköznapi tervekkel. Még vallási dolgokban is mindig közvetlen sikerek után vágyódnak és semmit sem akarnak egyáltalában tenni, ha nem tehetnek mindent a maguk egyéni módján, a saját maguk választotta eszközökkel, mindjárt az eredményt is élvezve. A keresztény azonban félelem nélkül merészkedik a jövő birodalmába, mert hisz abban, aki van, és aki volt, és aki eljövendő. El tudja viselni, hogy már ebben a világban is éppúgy, mint az eljövendőben, az öröklét részeseinek csak egyike legyen. Megelégszik azzal, hogy csak elkezdjen dolgokat és abba hagyja, hogy csak a maga részét végezze el és ne többet; vállalkozik olyanra, amit másoknak kell befejezniök; vet ott, ahol másoknak kell aratniok. Senki sem korlátolta és fogta igazában rövidebbre a munkáját, mint Ő, az Egyedülvaló. Mi, az Ő tagjai, kik teljességét csak részben élvezzük szándékainak is csak részein dolgozunk. Az egyik az alapot rakja le, a másik épít reá. Az egyik a hegyet bontja, a másik „a szegletkövet viszi ujjongással.” Így épültek fel templomaink. Az egyik nemzedék építette a kórusát, a másik a hajóját, a harmadik egy kápolnát függesztett hozzá, a negyedik egy oltárt, az ötödik a tornyot. Kis lassú léptekkel haladt előre a kegyelem műve, nem zavartathatták magukat az idővel és fáradozhattak rajta, hogy a telhető legjobbat tegyék, mert ígéretük volt, hogy a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. ...

136

136 – It is one great peculiarity of the Christian character to be dependent. Men of the world, indeed, in proportion as they are active and enterprising, boast of their independence, and are proud of having obligations to no one. But it is the Christian's excellence to be diligent and watchful, to work and persevere, and yet to be in spirit dependent; to be willing to serve, and to rejoice in the permission to do so; to be content to view himself in a subordinate place; to love to sit in the dust. Though in the Church a son of God, he takes pleasure in considering himself Christ's „servant” and „slave”; he feels glad whenever he can put himself to shame. So it is the natural bent of his mind freely and affectionately to visit and trace the footsteps of the saints, to sound the praises of the great men of old who have wrought wonders in the Church and whose words still live; being jealous of their honour, and feeling it to be even too great a privilege for such as he is to be put in trust with the faith once delivered to them, and following them strictly in the narrow way, even as they have followed Christ. To the ears of such persons the words of the text are as sweet music: „Thus saith the Lord, stand ye in the ways, and see, and ask for the old paths, where is the good way, and see, and ask for the old paths, where is the good way, and walk therein, and ye shall find rest for your souls.”

P. S., VII, 251-252.

136 – A jellemző sajátossága a keresztény lelkiületnek a függés. A világ fiai mennél tevékenyebbek és vállalkozóbb szelleműek, természetesen büszkélkednek függetlenségükkel és kevélykednek vele, hogy senkivel szemben sincsenek kötelezettségeik. De a kereszténynek jelessége, hogy buzgó és éber legyen, hogy munkálkodjék, kitarson és lelkében mégis

alárendeltnek érezze magát, hogy készségesen szolgáljon és örvendezzen azon, hogy alárendelt helyen is megelégedettnek érezheti magát, hogy szeressen alacsony sorban élni. Ha az Egyházban Isten fia is, szívesen tekinti magát Krisztus „szolgájának” és „rabjának”, s boldognak érzi magát, ha megszegyenülésnek van kitéve. Így természetes lelki hajlandósága, hogy őszinte szívvel keresse és kövesse a szentek nyomdokait, hirdesse a dicsőségét a múlt nagy embereinek, kik csodákat műveltek az Egyházban, s kiknek szava még él, hogy féltékenyen őrizze tiszteletüket és ezenfelül nagy kiváltságnak is tekintse, hogy ugyanabban a hitben bízik, ami egykor nekik is hagyományuk volt, hogy szorgosan kövesse őket a keskeny úton, miként ők is követték Krisztust. Az ilyen emberek fülében édes zeneként hatnak az Írás e szavai: „Így szól az Úr: Álljatok az utakra és nézzétek, kérdezősködjétek a régi ösvényekről: melyik a jó út és azon járjatok, és majd nyugalmat találtok lelketeknek!” (Jer 6:16)

137

137 – It is a Christian’s characteristic to look back on former times. The man of this world lives in the present, or speculates about the future; but faith rests upon the past and is content. It makes the past the mirror of the future. It recounts the list of faithful servants of God, to whom St. Paul refers in the text, and no longer feels sad as if it were alone. Abraham and the Patriarchs, Moses, Samuel, and the Prophets, David and the Kings who walked in his steps, these are the Christian’s forefathers. By degrees he learns to have them as familiar images before his mind, to unite his cause with theirs, and, since their history comforts him, to defend them in his own day...

P. S., III, 244-245, 252.

137 – Ezért jellemző vonása a kereszténynek a régi időkre való visszatekintés. E világ embere a jelenben él vagy tervet sző a jövőre; a hit azonban a múlton nyugszik és bizodalommal telt. A múltat a jövő tükrének tekinti. Számba veszi az Isten hívó szolgálóinak jegyzékét, akikhez Szent Pál szövege utasít és nem érzi többé lehangoltan egyedülállónak magát. Ábrahám és a pátriárkák, Mózes, Sámuel és a próféták. Dávid és a nyomában járó királyok, ők a keresztény ősei. Fokozatosan megtanulja meghitt képként szemé előtt tartani őket, egyesíti az ügyét az övékével és mert a történetük vigasztalja őt, védelmezi őt a maga napjaiban. ...

138

138 – When we contemplate human life in itself, in however small a portion of it, we see implied in it the presence of a soul, the energy of a spiritual existence, of an accountable being; consciousness tells us this concerning it every moment. But when we look back on it in memory, we view it but externally, as a mere lapse of time, as a mere earthly history. And the longest duration of this external world is as dust and weighs nothing, against one moment’s life of the world within. Thus we are ever expecting great things from life, from our internal consciousness every moment of our having souls; and we are ever being disappointed, on considering what we have gained from time past, or can hope from time to come. And life is ever promising and never fulfilling; and hence, however long it be, our days are few and evil...

Our earthly life then gives promise of what it does not accomplish. It promises immortality, yet it is mortal; it contains life in death and eternity in time; and it attracts us by beginnings which faith alone brings to an end...

The very greatness of our powers makes this life look pitiful; the very pitifulness of this life forces on our thoughts to another; and the prospect of another gives a dignity and value to this life which promises it; and thus this life is at once great and little, and we rightly contemn it while we exalt its importance.

Men there are, who, in a single moment of their lives, have shown a superhuman height and majesty of mind which it would take ages for them to employ on its proper objects, and, as it were, to exhaust; and who by such passing flashes, like rays of the sun, and the darting of lightning, give token of their immortality, give token to us that they are but Angels in disguise, the elect of God sealed for eternal life, and destined to judge the world and to reign with Christ for ever. Yet they are suddenly taken away, and we have hardly recognized them when we lose them. Can we believe that they are not removed for higher things elsewhere? This is sometimes said with reference to our intellectual powers; but it is still more true of our moral nature. There is something in moral truth and goodness, in faith, in firmness, in heavenly-mindedness, in meekness, in courage, in loving-kindness, to which this world's circumstances are quite unequal, for which the longest life is insufficient, which makes the highest opportunities of this world disappointing, which must burst the prison of this world to have its appropriate range. So than when a good man dies one is led to say, „He has not half showed himself, he has had nothing to exercise him; his days are gone like a shadow, and he is withered like grass.”

I say the word „disappointing” is the only word to express our feelings on the death of God's saints. Unless our faith be very active, so as to pierce beyond the grave, and realize the future, we feel depressed at what seems like a failure of great things. And from this very feeling surely, by a sort of contradiction, we may fairly take hope; for if this life be so disappointing, so unfinished, surely it is not the whole. This feeling of disappointment will often come upon us in an especial way, on happening to hear of or to witness the deathbeds of holy men. The hour of death seems to be a season, of which, in the hands of Providence, much might be made, if I may use the term; much might be done for the glory of God, the good of man, and the manifestation of the person dying. And beforehand friends will perhaps look forward, and expect that great things are then to take place, which they shall never forget. Yet, „how dieth the wise man? as the fool.” Such is the preacher's experience, and our own bears witness to it. King Josiah, the zealous servant of the Living God, died the death of wicked Ahab, the worshipper of Baal. True Christians die as other men. One dies by a sudden accident, another in battle, another without friends to see how he dies, a fourth is insensible or not himself. Thus the opportunity seems thrown away, and we are forcibly reminded that „the manifestation of the sons of God” is hereafter; that „the earnest expectation of the creature” is but waiting for it; that this life is unequal to the burden of so great an office as the due exhibition of those secret ones who shall one day „shine forth as the sun in the kingdom of their Father.”

We should remember that this life is scarcely more than an accident of our being – that it is no part of ourselves, who are immortal; that we are immortal spirits, independent of time and space, and that this life is but a sort of outward stage, on which we act for a time, and which is only sufficient and only intended to answer the purpose of trying whether we will serve God or no. We should consider ourselves to be in this world in no fuller sense than players in any game are in the game; and life to be a sort of dream, as detached and as different from our real eternal existence, as a dream differs from waking; a serious dream, indeed, as affording a means of judging us, yet in itself a kind of shadow without substance, a scene set before us, in which we seem to be, and in which it is our duty to act just as if all we saw and our destiny. The regenerate soul is taken into communion with Saints and Angels, and its „life is hid with Christ is God;” it has a place in God's court, and it not of this world, – looking into this world as a spectator might look at some show or pageant except when called

from time to time to take a part. And while it obeys the instinct of the senses, it does so for God's sake, and it submits itself to things of time so far as to be brought to perfection by them, that, when the veil is withdrawn and it sees itself to be, where it ever has been, in God's kingdom, it may be found worthy to enjoy it. It is this view of life, which removes from us all surprise and disappointment that it is so incomplete: as well might we expect any chance event which happens in the course of it to be complete, any casual conversation with a stranger, or the toil and amusement of an hour.

P. S., IV, 215-218; P. S., IV, 218-220; P. S., IV, 221-222.

138 – H az emberi életet bármily kis szakaszában is önmagában szemléljük, meglátjuk benne a lélek jelenlétét, egy szellemi teremtmény, egy felelős lény tevékenységét. Az öntudat minduntalan ezt tanítja. De ha csak külsőlegesen emlékezünk rá vissza, csupán az idő elmúlásának, pusztán földi történetnek látjuk. És e külső világ leghosszabb tartama is olyan, mint a por és semmit sem nyom a belső világ életének egyetlen pillanatával szemben. Így lelkünk létezésének bensőséges tudata következtében mindig nagy dolgokat várunk minden pillanatban az élettől; s mindig kiábrándultak vagyunk arra gondolva, amit az elmúlt időben nyertünk vagy a jövőtől remélhetünk. Az élet mindig ígér és sohasem teljesít, s ezért bármily hosszú is legyen, napjainak száma kevés és mostoha. ...

Földi életünk ígéretet valamilyen, amit nem teljesít. Ígér halhatatlanságot, pedig halandó, életet rejt a halálban és örökkévalóságot az időben; és kezdődések erednek általa, melyeket csak a hit fejez be. Azt akarom ezzel mondani, hogy ha tekintetbe vesszük azokat a képességeket, amelyekkel mint keresztényeknek a lelkünk fel van ruházva, ezeknek a tudata bizonyossággal tölt el, hogy túl kell élnie a lelkünknek ezt az életet. ...

... Vannak emberek, akik életük egy egyedülálló pillanatában a szellem emberfölötti magasságát és fenségét tárták fel, aminek a maga való kifejtésére és hogy úgy mondjuk, kimerítésére emberöltők kellene, s akik a nap sugaraihoz és a villám cikázásaihoz hasonló ily átmeneti felvillanásuk által halhatatlanságuk jelét adták, jelét adták annak, hogy angyal rejlik bennük, az Istennek az örök élettel eljegyzett választottjai s rendeltetésük a világot megítélni és Krisztussal örökre uralkodni. De hirtelen elvették tőlünk, s alig ismertük fel őket, máris elvesztettük. Hihetjük-e, hogy nem nagyobb dolgok érdekében költöztek el? Felvetik e kérdést gyakran értelmi képességeinkre utalva, de még helyesebb ezt erkölcsi természetünket illetőleg felvetni. Van valami az erkölcsi igazságban és jóságban, a hitben, az állhatatosságban, a mennyei érzületben, szelídségben, bátorságba szeretetteljességben, amikkel e világ körülményei teljességgel egyenlőtlenek, amiknek a leghosszabb élet is elégtelen, amik tekintetében e világ legnagyobb fordulatai is csalódások, van bennük valami, amiknek e világ bilincseit szét kell repeszteniök, hogy a maguk megillető helyére jussanak. Ez indít egy jó ember halálakor olyan kijelentésre, hogy felényire sem bontakozott ki, hogy nem volt alkalma a működésre, napjai elmúltak, mint az árnyék és elhervadt, mint a fű.

... A halál órája látszik annak az időnek, amikor a Gondviselés kezében, ha szabad így mondanom, sok történhetnék; sok történhetnék az Isten dicsőségére, az ember javára és a haldokló személyes megnyilatkozása tekintetében. És különösen talán a barátok vágnak és várnak ekkor nagy dolgok történésére, amiket sohasem felejtene el. De „miként hal meg a bölcs, éppúgy, mint a balga.” (Préd 2:16) ... A keresztények úgy hálnak meg, mint mások. Az egyik hirtelen szerencsétlenség következtében, a másik harcban, más anélkül, hogy látnák barátok halálát, a negyedik érzéketlen vagy nincs magánál. Így továtúnak az alkalom és kényszerülünk emlékezni rá, hogy „az Isten fiainak kinyilvánítása” (Róm 8:9) utóbb történik, hogy „a teremtett világ sóvárgása” csak vágyakozik reá, hogy ez az élet nem felel meg ama nagy feladat terhének, amit azoknak a titkos szenteknek a kinyilvánítása jelent, kik egy nap „fényleni fognak, mint a nap Atyjuk országában.” (Mt 13:43)

Ilyen meddő lévén, önmagába tekintve, ez az élet, nyilvánvaló, hogy hogyan kell rá tekintenünk, míg vándorútját járjuk. Emlékezetben kell tartanunk, hogy alig valamivel több valami esetlegességnél a létünkben, – hogy a nem maradandó része halhatatlan mivoltunknak; hogy időtől és tértől független halhatatlan szellemek vagyunk és ez az élet csak mintegy színpad, amelyen játszunk egy ideig, s ami csak arra elegendő és csak arra van hivatva, hogy próbatételünk legyen, akarunk-e Istennek szolgálni vagy nem. Nem kellene teljesebb mértékben e világban levőknek tekinteni magunkat, mint a játékos tekinti magát a játékban; egyfajta álomnak kellene tekintenünk az életet, valami elválasztottnak és különbözőnek igaz, örök létünkötől, miként az álom különbözik az ébrenléttől; komoly álomnak mindenestre, mert megítéltetésünk mértéke, de önmagában mégis valamifajta lényegnélküli árnyképnek, színpadi jelenetnek, melybe belekerültünk és amelyben kötelességünk úgy cselekedni, mintha mindaz, amit látunk igazság és valóság lenne, mert mindaz, ami történik velünk, hat ránk és a sorsunkat jelenti. Az újjászületett lélek angyalok és szentek közösségébe vétetett fel, és „élete el van rejtve Krisztussal Istenben” (Kol 3:3), helye van Isten udvarában, és nem e világból való, – úgy tekint be e világba, mint a néző tekint valami előadásra vagy színpadra, ha időnként olykor szereplésre hívják is. És ha az érzékek ösztönzésének engedelmessé válik, Isten miatt teszi, és aláveti magát az időleges dolgoknak, amennyiben ezáltal a tökéletesség felé halad, hogy majd ha egyszer a lepel lehull és ott találja magát, hol mindig volt, Isten országában, méltónak találtsák rá, hogy örvendezzék benne. Az életnek ez a szemlélete megkímélt a befejezetlensége miatt minden meglepetéstől és csalódástól: mert éppoly joggal tarthatnánk befejezettnek az élet valamely véletlen eseményét, egy idegennel folytatott alkalmi beszélgetést s egy órányi vesződéséget vagy szórakozást.

139

139 – What have we to do with the gifts and honours of this attractive but deceitful world, who, having been already baptized into the world to come, are no longer citizens of this? Why should we be anxious for a long life, or wealth, or credit, or comfort, who know that the next world will be everything which our hearts can wish, and that not in appearance only, but truly and everlastingly? Why should we rest in this world, when it is the token and promise of another? Why should we be content with its surface, instead of appropriating what is stored beneath it? To those who live by faith, everything they see speaks of that future world; the very glories of nature, the sun, moon, and stars, and the richness and the beauty of the earth, are as types and figures witnessing and teaching the invisible things of God. All that we see is destined one day to burst forth into a heavenly bloom, and to be transfigured into immortal glory.

P. S., IV, 223.

139 – ... Mire megyünk mi e világ adományaival és tiszteletadásaival, mikor mégis csak a jövő világ számára kereszteltek meg és nem vagyunk tartósan e világ polgárai? Miért kellene nyugtalanzkodnunk hosszú élet vagy gazdagság, tekintély vagy kényelem miatt, amikor tudjuk, hogy a jövő világ lesz minden, mit a szívünk kívánhat, és az lesz nemcsak látszólagosan, hanem valóságosan és örökké? Miért kellene megnyugodnunk ebben a világban, amikor csak útjelzője és ígérete egy másíknak? Miért kellene megelégednünk a felszínével, ahelyett, hogy magunkévá tennénk azt, ami mögötte halmozódik? Azoknak, akik hitből élnek, minden amit látnak, a jövő világról beszél: a természet dicsősége, a nap, hold és a csillagok, a föld gazdagsága és szépsége mint jelek és képek bizonyosságot tesznek róla és feltárják az Isten láthatatlan dolgait. Mindennek, amit látunk, az a rendeltetése, hogy egy napon mint az ég virága nyílják ki és átalakuljon halhatatlan megdicsőülésben. ...

140

140 – Our duty as Christians lies in making ventures for eternal life without the absolute certainty of success... This, indeed, is the very meaning of the word „venture”; for that is a strange venture which has nothing in it of fear, risk, danger, anxiety uncertainty. Yes; so it certainly is; and in this consists the excellence and nobleness of faith; this is the very reason why faith is singled out from other graces, and honoured as the especial means of our justification, because its presence implies that we have the heart to make a venture.

If, then, faith be the essence of a Christian life, and if it be what I have now described, it follows that our duty lies in risking upon Christ’s word what we have for what we have not; and doing so in a noble, generous way, not indeed rashly or lightly, still without knowing accurately what we are doing, not knowing either what we give up, nor again what we shall gain; uncertain about our reward, uncertain about our extent of sacrifice, in all respects leaning, waiting upon Him, trusting in Him to fulfil His promise, trusting in Him to enable us to fulfil our own vows, and so in all respects proceeding without carefulness or anxiety about the future.

P. S., IV, 295-296, 299.

140 – Mint kereszténynek kötelességünk, hogy kockáztassunk valamit az örök életért, a siker föltétlen bizonyossága nélkül ... Különös kockázat lenne az olyan, amelyben semmi félelem, tét, veszély, gond, bizonytalanság nem lenne. Igen, ez kétségtelen, és ebben rejlik a hit nemessége és szépsége, ez az oka annak, hogy a hit minden erényt megelőz és hogy mint megigazolásunk eszközlőjének, különös jelentősége van: mert ha hitünk van, akkor szívünk is van rá, hogy kockáztassunk valamit ...

Ha tehát a hit a keresztény élet lényege: akkor kötelességünkről adódik, hogy Krisztus szavára kockára vessük azt, amink van, azért amink nincs. És bátor szívvel, nemesen kell ezt cselekednünk, – nem gyorsan és könnyelműen ugyan, de mégis anélkül, hogy kínosan vizsgálánánk, mit tegyünk, hogy latolgatnánk, mit adunk oda és mit kapunk érte: bizonytalanságban jutalmunk nagysága felől, bizonytalanságban áldozatunk terjedelméről, minden tekintetben Reá támaszkodva, Reá várakozva és bízva Benne, hogy megtartja ígéretét, bízva Benne, aki erőt ad nekünk, hogy a magunk ígéretét megtartsuk és így minden nyugtalankodás és gond nélkül haladjunk előre.

141

141 – Let every one who hears me ask himself the question, what stake has he in the truth of Christ’s promise? How would he be a whit the worse off, supposing (which is impossible), but, supposing it to fail? What have we ventured for Christ? What have we given to Him on a belief of His promise? The Apostle said, that he and his brethren would be of all men most miserable, if the dead were not raised. Can we in any degree apply this to ourselves? We think, perhaps, at present, we have some hope of heaven; well, this we should lose of course; but after all, how should we be worse off as to our present condition? A trader, who has embarked some property in a speculation which fails, not only loses his prospect of gain, but somewhat of his own, which he ventured with the hope of the gain. This is the question, What have we ventured? I really fear, when we come to examine, it will be found that there is nothing we resolve, nothing we do, nothing we do not do, nothing we avoid, nothing we choose, nothing we give up, nothing we pursue, which we should not resolve, and do, and not do, and avoid, and choose, and give up, and pursue, if Christ had not died, and heaven were not promised us. I really fear that most men called Christians, whatever they may profess, whatever they may think they feel, whatever warmth and illumination and love they may

claim as their own, yet would go on almost as they do, neither much better nor much worse, if they believed Christianity to be a fable. When young, they indulge their lusts, or at least pursue the world's vanities; as time goes on, they get into a fair way of business, or other mode of making money; then they marry and settle; and their interest coinciding with their duty, they seem to be, and think themselves, respectable and religious men; they grow attached to things as they are; they begin to have a zeal against vice and error; and they follow after peace with all men. Such conduct, indeed, as far as it goes, is right and praiseworthy. Only I say, it has not necessarily anything to do with religion at all; there is nothing in it which is any proof of the presence of religious principle in those who adopt it; there is nothing they would not do still, though they had nothing to gain from it, except what they gain from it now: they do gain something now, they do gratify their present wishes, they are quiet and orderly, because it is their interest and taste to be so; but they venture nothing; they risk, they sacrifice, they abandon nothing on the faith of Christ's word.

P. S., IV, 299, 301.

141 – ... Kérdezze meg ki-ki magától, mit kockáztatott Krisztus ígérétenek az igazságáért? Milyen tekintetben járna rosszabbul, feltéve – ami lehetetlen, – de mondjuk ki, feltéve, hogy reménye nem teljesednék...? Mit kockáztattunk Krisztusért? Mit adtunk oda az Ő ígérétenek hitében? Az apostol azt mondja, testvéreivel együtt a legnyomorultabb lenne minden ember között, ha a holtak nem támadnának fel. Alkalmazhatjuk ezt valami mértékben magunkra? Azt gondoljuk talán pillanatnyilag, hogy bizonyos reményünk lehetett volna a mennyre. Igen, ezt természetesen elvesztenénk. De mégis milyen tekintetben járnánk rosszabbul mostani életünkben? A kereskedő, aki vállalkozásába bizonyos tőkét fektetett és rajta vesztett, nemcsak a nyereségre való reményeit veszti el, hanem a nyereség reményében kockáztatott korábbi vagyona egy részét is. Az a kérdés, mi a mi tétünk?

Valóban félek, hogy ha egyszer elkezdjük vizsgálni, akkor ráeszmélünk, hogy semmi olyan nincs, amit elhatározunk, semmi, amit megteszünk; semmi olyan, amit nem teszünk, semmi, amit elkerülünk, semmi, amit választunk, semmi, amiről lemondunk, semmi, amire törekszünk: amit el ne határoztunk, amit megtettünk vagy meg ne tettünk, el ne kerültünk, ne választottunk volna, amiről le ne mondtunk, amire ne törekedtünk volna éppen úgy, mintha Krisztus nem halt volna meg és a mennyet nem ígérte volna.

Komolyan félek, hogy nagyon sok magát kereszténynek mondó ember, bármilyen hitvallású legyen is, bármiként gondoljon és érezzen, bármilyen benső melegséget és megvilágosodást vagy szeretetet tulajdonítson is magának, ugyanúgy cselekednék, amint cselekszik, – se sokkal jobb, se sokkal rosszabb nem lenne, ha a kereszténységet csak regének tartaná... Nincs bennük semmi – bár a keresztény hitet vallják, – ami valami vallási alapelvről tanúskodnék bennük, semmi, amit nem tennének meg akkor is, ha semmi más jutalom nem lenne várható, mint a síron inneni. Jutalmuk valami mostani, kielégítik pillanatnyi vágyaikat, nyugodtak és tisztességesek, mert ez valamiképp saját érdekük és hajlandóságuk, – de nem kockáztatnak semmit, semmi tétet, semmi áldozatot semmi károsodást, semmit Krisztus szavának hitében.

142

142 – Till we, in a certain sense, detach ourselves from our bodies, our minds will not be in a state to receive divine impressions, and to exert heavenly aspirations. A smooth and easy life, and uninterrupted enjoyment of the goods of Providence, full meals, soft raiment, well-furnished homes, the pleasures of sense, the feeling of security, the consciousness of wealth, – these, and the like, if we are not careful, choke up all the avenues of the soul, through which the light and breath of heaven might come to us. A hard life is, alas! no certain method

of becoming spiritually minded, but it is one out of the means by which Almighty God makes us so. We must, at least at seasons, defraud ourselves of nature, if we would not be defrauded of grace. If we attempt to force our minds into a loving and devotional temper, without this preparation, it is too plain what will follow, – the grossness and coarseness, the affectation, the effeminacy, the unreality, the presumption, the hollowness (suffer me, my brethren, while I say plainly, but seriously, what I mean), in a word, what Scripture calls the Hypocrisy, which we see around us; that state of mind in which the reason, seeing what we should be, and the conscience enjoining it, and the heart being unequal to it, some or other pretence is set up, by way of compromise, that men may say, „Peace, peace, when there is no peace.”

P. S., V, 337-338.

142 – Ameddig nem szabadítjuk ki magunkat bizonyos értelemben testi mivoltunkból, nem lesz addig a lelkünk képes isteni benyomások magába fogadására és mennyei vágyakodásra. A kényelmesen kellemes élet, a Gondviselés javainak szakadatlan élvezete, bőséges étkezések, puha ruhák, szépen berendezett otthon, az érzéki örömök, a biztonság érzete, a gazdagság tudata, – az ez és ehhez hasonlóak alkalmasak arra, ha nem vagyunk óvatosak, hogy eltorlaszolják a lélekbe vezető utakat, amelyeken át a menny világosságának és fuvalmának kellene hozzánk hatolnia. A kemény élet nem biztos útja annak, hogy lelkivé váljunk, de egyike az eszközöknek, amik által a Mindenható Isten azzá akar bennünket alakítani. Legalább alkalmilag meg kell valamit tagadnunk a természetünktől, ha nem akarjuk, hogy a kegyelem megvonassék tőlünk. Ha ez előkészítés nélkül kíséreljük meg lelkünket a szeretet és áhítat hangulatába kényszeríteni, akkor nagyon is világos, hogy mi lesz az eredménye, – esetlenség, durvaság, tetszelgés, elpuhultság, valótlanosság, önhittség, üresség, egyszóval az, amit a Szentírás „képmutatás”-nak nevez, s amit magunk körül látunk; az a lelki állapot, amikor az értelmünk látja, minek kellene lennünk, és a lelkiismeret parancsolja, a szívünk pedig hátrább marad, valahogyan ürügyet keres, megalkuszik, hogy az emberek ezt mondhatják: „Békesség, békesség! – holott nincsen békesség.” (Jer 6:14)

143

143 – In truth, so has it been ordered by Divine Providence, that in the Gospel kingdom is instanced a remarkable law of ethics, which is well known to all who have given their minds to the subject. All virtue and goodness tend to make men powerful in this world; but they who aim at the power have not the virtue. Again: virtue is its own reward, and brings with it the truest and highest pleasures; but they who cultivate it for the pleasure-sake are selfish, not religious, and will never gain the pleasure, because they never can have the virtue. So is it with the Church of Christ. If she were to seek power, wealth, and honour, this were to fall from grace; but it is not less true that she will have them, though she seeks them not, or, rather, if she seeks them not. For when men see disinterested goodness, and holiness which has no selfish aims, and conscientiousness which is strictly bound by a sense of duty, and faith which sacrifices this world for the next, they cannot help giving to those who display these excellences that which such persons are content to lose, and for which they ask not, – credit and influence. He who withdraws himself, is courted; he who solicits favour, is disdained.

Such, then, is the law of Christ's kingdom, such the paradox which is seen in its history. It belongs to the poor in spirit; it belongs to the persecuted; it is possessed by the meek; it is sustained by the patient. It conquers by suffering; it advances by retiring; it is made wise though foolishness.

S. D., 162, 245, 249.

143 – Végül rájöttek, hogy ... a valóságban az Isteni Gondviselés rendelkezése szerint az Evangélium királyságában egy csodálatos erkölcsi törvény uralkodik, jól ismert mindazoknak, akik elgondolkoztak rajta. Minden erény és jóság hozzájárul ahhoz, hogy hatalomhoz juttassa az embereket e világon; de azokban, akik hatalomra törnek, hiányzik az erény. Az erény viszont önmagában bírja jutalmát, a legigazabb és legnagyobb örömeket hozza magával; de akik e boldog érzés érdekében gyakorolják önösek, nem jámborok, és sohasem lesznek e boldogság részesei, mert sohasem lehetnek az erény birtokában. Így van ez Krisztus Egyházával is. Ha keresné a hatalmat, gazdagságot és tiszteletet, kiesnék a kegyelemből, de nem kevésbé igaz, hogy megkapja ezeket, bár nem keresi, vagy helyesebben, ha nem keresi. Mert ha az emberek önzetlen jóságot és önös célokat nem kereső szentséget, szigorú kötelességtudattal párosuló lelkiismeretességet és e világot a jövődobeliért feláldozó hitet látnak, akkor nem tudnak másként tenni, mint hogy azoknak, akik e kiváló tulajdonokat sugározzák, megadják azt, amit ezek fájdalom nélkül veszítenek el és nem kérnek: – a bizalmon alapuló tekintélyt és ható erőt. Aki visszahúzódik, annak hódolnak, a kegyért könyörgőt megvetik. A sátán felajánlotta Urunknak a világ minden királyságának dicsőségét, és Ő visszautasította a Gonoszt, de elnyerte Atyjától azt, amit nem fogadott el a Kísértőtől.

Így van ez Urunk minden követőjével. A szentek életükben vezeklő ruhában járnak, és selyemben és drágakövekkel temetik őket. Az Egyház nem kívánja e világ adományait, de áradnak ezek az adományok feléje kéretlenül. Hatalom és befolyás, bizalom, tekintély és gazdagság áradnak feléje, mert nem kéri, megkapja, mert nem keresi: de elveszti ezeket, amint keresi. ... Meg fogják neki adni és elfogadhatja az aranyat és ezüstöt addig, ameddig az Úr dicsőítésére használja; de ha közvetlenül önmagáért szereti ezeket, akkor visszakapják eredeti alantasabb jellegű voltukat, elvesztik megszenteltségüket és „nem az Atyáéi, hanem a világéi” lesznek. ...

Ez hát krisztus királyságának a törvénye, ez a történetében megfigyelhető látszólagos ellentmondás. A lelki szegényeké, az üldözötteké, a szelídek birtokolják, a türelmesek nyerik el. Szenvedés által győzedelmeskedik; hátrálásával halad, oktalansága által lesz bölcs.

144

144 – Temporal advantages, as they are considered, have a strong tendency to render us self-confident. When a man has been advanced in the world by means of his own industry and skill, when he began poor and ends rich, how apt will he be to pride himself, and confide in his own contrivances and his own resources! Or when a man feels himself possessed of good abilities; of quickness in entering into a subject or of powers of argument to discourse readily upon it, or of acuteness to detect fallacies in dispute with little effort, or of a delicate and cultivated taste, so as to separate with precision the correct and beautiful in thought and feeling from the faulty and irregular, how will such an one be tempted to self-complacency and self-approbation! how apt will he be to rely upon himself, to rest contented with himself; to be harsh and impetuous; or supercilious; or to be fastidious, indolent, unpractical; and to despise the pure, self-denying, humble temper of religion, as something irrational, dull, enthusiastic, or needlessly rigorous!

P. S., VII, 65.

144 – Az előnyös világi tulajdonságok ... erősen készítenek arra, hogy önbizalomnak adjuk át magunkat. Ha valaki saját szorgalmával és ügyességével sikereket ér el a világban, ha szegényen kezdte és gazdagon végezte, nagyon alkalmas ez arra, hogy nagyra tartsa magát s bízzék saját elgondolásaiban és saját eszközeiben. Vagy ha érzi valaki, hogy jók a képességei, élénk a felfogása, jó az előadó-képessége, jól tud érvelni, vitában éleselműen

könnyedén felfedi a tévedéseket, finom és kiművelt érzéssel határozottan meg tudja különböztetni a gondolati és érzésszerű helyes és szépet a helytelentől és szabálytalantól, mennyire ki van téve az ilyen ember az önmagával való megaláztatás és önhelyeslés kísértésének! Mennyire alkalmas ez arra, hogy rábízta magát önmagára, megaláztatott maradjon magával, hogy gyöngédtelen és heves vagy gögös legyen, hogy válogatossá, tünyavá, elvonatkozottá váljék és mint valami értelmetlen, ostoba, ábrándot dolgot vagy haszontalan szigorúságot lenézze a tiszta, önmegtartózkodó, alázatos vallásos lelkiületet.

145

145 – Do you desire to be great? make yourselves little. There is a mysterious connexion between real advancement and self-abasement. If you minister to the humble and despised, if you feed the hungry, tend the sick, succour the distressed; if you bear with the froward, submit to insult, endure ingratitude, render good for evil, you are, as by a divine charm, getting power over the world and rising among the creatures. God has established this law. Thus He does His wonderful works. His instruments are poor and despised; the world hardly knows their names, or not at all. They are busied about what the world thinks petty actions, and no one minds them. They are apparently set on no great works; nothing is seen to come of what they do: they seem to fail. Nay, even as regards religious objects which they themselves profess to desire, there is no natural and visible connexion between their doings and sufferings and these desirable ends; but there is an unseen connexion in the kingdom of God. They rise by falling. Plainly so, for no condescension can be so great as that of our Lord Himself. Now the more they abase themselves the more like they are to Him; and the more like they are to Him, the greater must be their power with Him.

P. S., VI, 319-320, 324-325.

145 – Nagy kívánsz lenni? Tedd magad kicsinnyé. Valami titokzatos összefüggés van a valódi siker és az önlealacsonyítás között. Ha megaláztatnak és lenézettnek szolgál, ha az éhezőt táplálsz, a beteget ápolod, a szerencsétlenen segítsz, ha türelmes vagy a szeszélyessel, elviseled a sértegetést, eltűröd a hálátlanságot, a rosszat jóval fizeted: akkor mintegy isteni varázslattal hatalmat nyert a világ fölött és emelkedsz a teremtmények között. Istenrendelte törvény ez. Így munkálja Ő csodálatos tetteit. Eszközei szegények és megvetettek; a világ alig vagy egyáltalán nem ismeri a nevüket. Olyan dolgokkal foglalkoznak, amiket a világ jelentéktelenségnek tekint és amikkel senki sem törődik. A látszat szerint nincsenek nagy feladataik, nem látni mi haszon áramlik belőlük: úgy tűnik, mintha hiába dolgoznának. Sőt még, mi saját vallomásuk szerint a szívükön fekszik, vallásos vonatkozású dolgokban sem fedezhető fel semmi természetes és látható összefüggés cselekvésük és szenvedésük, valamint elérni kívánt céljuk között. De valami láthatatlan összefüggés van az Isten országában. Emelkednek esés közben. Nyilvánvaló, hogy semmiféle leereszkedés sem lehet oly nagy, mint amilyen magának Urunknak a leereszkedése. Annál hasonlóbba tehát Hozzá, mennél jobban megaláztatják magukat; és mennél hasonlóbba Hozzá, annál nagyobb hatalmuknak kell lenni Vele.

146

146 – Jesus when He was nearest to His everlasting triumph, seemed to be farthest from triumphing. When He was nearest upon entering upon His Kingdom, and exercising all power in heaven and earth, He was lying dead in a cave of the rock...Make us to trust in Thee, O Jesus, that Thou wilt display in us a similar providence. Make us sure, O Lord, that the greater is our distress, the nearer we are to Thee. The more men scorn us, the more Thou dost

honour us. The more men insult over us, the higher Thou wilt exalt us. The more they forget us, the more Thou dost keep us in mind. The more they abandon us, the closer Thou wilt bring us to Thyself.

M. D., 245-247.

146 – Amikor Jézus a legközelebb volt mennyei diadalához, akkor látszott a legtávolabbra tőle. Amikor a legközelebb volt hozzá, hogy égi királyságát átvegye s hatalmat gyakoroljon égben és földön, – holtan feküdt egy sziklaüregben. Bízunk ezért Benned, ó Jézus, hogy gondviselésed hasonlóképpen akar cselekedni velünk! Tégy bennünket bizonyossá, ó Urunk, hogy mennél nagyobb a szomorúságunk, Hozzád annál közelebb vagyunk – mennél jobban bántanak bennünket az emberek, Te annál jobban becsülsz, – mennél jobban gúnyolnak az emberek, Te annál jobban akarsz magasztalni, – mennél jobban elfelejtenek, Te annál jobban emlékezetekben tartsz, – mennél jobban elhagynak, Te annál jobban akarsz magadhoz vonzani.

147

147 – Earth must fade away from our eyes, and we must anticipate that great and solemn truth, which we shall not fully understand until we stand before God in judgment, that to us there are but two beings in the whole world, God and ourselves. The sympathy of others, the pleasant voice, the glad eye, the smiling countenance, the thrilling heart, which at present are our very life, all will be away from us when Christ comes in judgment. Every one will have to think of himself. Every eye shall see Him; every heart will be full of Him. He will speak to every one; and every one will be rendering to Him his own account. By self-restraint, by abstinence, by prayer, by meditation, by recollection, by penance, we know anticipate in our measure that dreadful season. By thinking of it beforehand, we hope to mitigate its terrors when it comes. By humbling ourselves now, we hope to escape humiliation then. By owning our faults now, we hope to avert the disclosures of that day. By judging ourselves now, we hope to be spared that judgment which mercy tempers not. We prepare now to meet our God; we retire, as it were, to our sick room, and put our house in order... We leave the goods of earth before they leaves us.

S. D., 38-39.

147 – A földnek el kell tűnnie a szemünk elől és szembe kell néznünk előre azzal a nagy, ünnepélyesen komoly igazsággal, mit sohasem értünk meg teljesen addig, míg az Isten ítélőszéke előtt nem állunk, hogy csak két dolog létezik a számunkra az egész világon: az Isten és mi magunk. Mások együttérzése, a barátságos hang, a vidám szemek, a mosolygó tekintet, a megdobbanó szív, mik jelen életünknek értékei, mind el fognak tűnni előttünk, amikor Krisztus ítélni jön. Akkor mindenki magára fog gondolni. Minden szem Őt fogja nézni. Minden szív Vele fog eltelni. Szólni fog minden egyeshez és mindenki maga fog számot adni magáról. Önuralom, lemondás, ima, elmélkedés, összeszedettség, vezeklés által könnyebbé tesszük némiképp most magunknak e rettenetes órát. Ha előre gondolunk rá, reméljük, hogy enyhítjük a rémületet érkezésekor. Amennyiben most megalázzuk magunkat, reméljük, hogy elkerüljük a megalázást akkor. Amennyiben megvalljuk most a mulasztásainkat, reméljük, hogy elhárítjuk annak a napnak a leleplezéseit. Amennyiben ítélkezünk magunk felett most, reméljük, hogy megkímél az ítélet, melyet semmi könnyörület sem enyhít. Az Istennel való találkozásra most készülünk elő; mintegy visszavonulunk halottas szobánkba és rendbe hozzuk a házunkat. „Gondolj Teremtődre ifjúságod napjain, mielőtt elkövetkeznek a nyomorúságos napok, s eljönnek az esztendő, melyekről azt mondod: Nincsenek kedvem szerint! Amikor a házak őrei reszketnek, s az erőteljes férfiak

meginognak, mikor bezárulnak az utcára nyíló ajtók, s az énekes leányzók mindannyian elhalkulnak, ... mielőtt el nem szakad az ezüstoffonál, s el nem reped az aranyedény, mielőtt össze nem zúzódik a vödör a forrásnál, s el nem törik a kerék a kútnál.” (Préd 12:1, 3, 4, 6) Elhagyjuk a föld javait, mielőtt azok elhagynak minket.

148

148 – The thought of our Saviour absent yet present is like that of a friend taken from us, but, as it were in a dream, returned to us, though in this case not in dream but in reality and truth. When He was going away He said to His disciples, ‘ will see you again, and your heart shall rejoice.’ Yet He had at another time said, „The days will come when the Bridegroom shall be taken from them, and then shall they fast in those days.” See what an apparent contradiction, such as attends the putting any high feeling into human language! They were to joy because Christ was come, and yet weep because He was away; that is, to have a feeling so refined, so strange and new, that nothing could be said of it, but that it combined in one all that was sweet and soothing in contrary human feelings, as commonly experienced. As some precious fruits of the earth are said to taste like all others at once, not as not being really distinct from all others, but as being thus best described, when we would come as near the truth as we can, so the state of mind which they are in who believe that the Son of God is here, yet away, – is at the right hand of God, yet in His very flesh and blood among us, – is present, though invisible, – is one of both joy and pain, or rather one far above either; a feeling of awe, wonder, and praise, which cannot be more suitably expressed than by the Scripture word fear; or by holy Job’s words, though he spoke in grief, and not as being possessed of a blessing: „Behold, I go forward, but He is not there; and backward, but I cannot perceive Him: on the left hand, where He doth work, but I cannot behold Him: He hideth Himself on the right hand, that I cannot see Him. Therefore am I troubled at His presence; when I consider, I am afraid of Him.

P. S., V, 25-26.

148 – ...Az Üdvözítőnkéről való eltűnődés, ki távol és mégis közel van, hasonlít a tőlünk elvett, de álomban mintegy hozzánk visszatérő barátunkról való eltűnődéshez, csak hogy ez esetben nem álomról, hanem valóságról és igazságról van szó. Amikor elment ezt mondotta tanítványainak: „Majd ismét meglátlak titeket, és örvideni fog szívetek.” (Jn 16:22) Máskor mégis ezt mondotta: „Eljönnek a napok, mikor elvétetik tőlük a vőlegény; akkor majd böjtölni fognak.” (Mt 9:15) Mily feltűnő ellentmondás! Olyan, mint amikor valami magasztos érzést emberi nyelven kell kifejeznünk. Örvideni fognak, mert Krisztus eljött, és mégis siránkozni, mert eltávozott. Vagyis oly finom, oly különös és új érzésről van szó, hogy semmi más nem mondható róla, mint csak az, hogy egyesíti magában mindazt, ami az általános tapasztalat szerint az ellentétes emberi érzésekben kellemes és megnyugtató. Amint a föld bizonyos értékes gyümölcsének az ízéről mondják, hogy olyan, mint az összes többi egyben, nem azért, mintha nem különböznének a valóságban az összes többitől, de mert így tudjuk az igazság lehető megközelítése érdekében a legjobban jellemezni. Ilyen azok lelkiállapota, akik hiszik, hogy az Istenfia itt van, bár elment, – az Isten jobbján van és mégis húsával és vérével valóságosan köztünk van, – jelen van, bár láthatatlan. – Öröm és fájdalom egyben, amit érzünk, vagy inkább sokkal többet, mint e kettőt, hódolatot, csodálkozást, hálaadást, mit nem lehet megfelelőbben kifejezni, mint a Szentírás félelem szavával, vagy a jámbor Jób szavaival, bár ő nem úgy mondta, mint akin áldás van, hanem búbanatában: „Ha keletnek megyek, nincs ott, ha nyugatnak tartok, nem veszem Őt észre; ha balra keresem, nem érem el, ha jobbra fordulok, nem látom! Ezért rettegek színétől; ha reá gondolok, elfog a félelem.” (23:8–9,15)

149

149 – And this I conceive is one of the main points which, in a practical way, will be found to separate the true and perfect servants of God from the multitude called Christians – true Christians, whoever they are, watch, and inconsistent Christians do not. Now what is watching?

I conceive it may be explained as follows: – Do you know the feeling in matters of this life, of expecting a friend, expecting him to come, and he delays? Do you know what it is to be in unpleasant company and to wish for the time to pass away and the hour strike when you may be at liberty? Do you know what it is to be in anxiety lest something should happen which may happen or may not, or to be in suspense about some important event which makes your heart beat when you are reminded of it, and of which you think the first thing in the morning? Do you know what it is to have a friend in a distant country, to expect news of him, and to wonder from day to day what he is now doing, and whether he is well? Do you know what it is so to live upon a person who is present with you, that your eyes follow his, that you read his soul, that you see all its changes in his countenance, that you anticipate his wishes, that your smile in his smile, and are sad in his sadness, and are downcast when he is vexed, and rejoice in his successes? To watch for Christ is a feeling such as all these; as far as feelings of this world are fit to shadow out those of another.

He watches for Christ who has a sensitive, eager, apprehensive mind; who is awake, alive, quick-sighted, zealous in seeking and honouring Him; who looks out for Him in all that happens, and who would not be surprised, who would not be over-agitated or overwhelmed, if he found that He was coming at once.

And he watches with Christ, who, while he looks on to the future, looks back on the past, and does not so contemplate what his Saviour has purchased for him, as to forget what He has suffered for him. He watches with Christ, who ever commemorates and renews in his own person Christ's Cross and Agony, and gladly takes up the mantle of affliction which Christ wore here, and left behind Him when he ascended...

This then is to watch; to be detached from what is present, and to live in what is unseen; to live in the thought of Christ as He came once, and as He will come again; to desire His second coming, from our affectionate and grateful remembrance of His first.

P. S., IV, 322-325.

149 – Azt gondolom, az az egyik alapvető vonás, amiben gyakorlatilag különböznek Isten igaz és tökéletes szolgálói az úgynevezett keresztények nagy tömegétől – ... az igaz és állhatatos jellemek az állhatatlanoktól, hogy ... az igaz keresztények, bárhol vannak is, virrasztanak, az állhatatlanok nem virrasztanak.

Mit jelent „virrasztani”? Úgy gondolom, így világítható meg: – Ismered a mindennapi életben azt az érzést, amikor egy barátira vársz, várod, hogy jön, és ő késlekedik? Tudod, mit jelent kellemetlen társaságban lenni és kívánni, bárcsak múlna már el az idő s útne a szabadulás órája? Tudod, mit jelent az, szorongani valami miatt, ami várható, ami vagy bekövetkezik vagy nem? Vagy valami fontos esemény miatt feszültségben lenni, ami megdobogtatja a szívedet, ha eszedbe jut és ami reggel az első gondolatod? Tudod, mi az, távoli országban élő baráttól hírt várni s naponként izgalommal kérdezni, mit csinálhat most, jól van-e? Tudod, mi az valakivel, aki veled van, úgy együtt élni, hogy a szemed követi őt, hogy a lelkében olvasol, hogy tekintetének minden változását észreveszed, hogy kívánságait megelőződ, hogy mosolyogsz a mosolyával, hogy szomorú vagy szomorúságában, levert, ha gyötörve jár és vidám, ha sikere van? Virrasztani Krisztusért! Olyan érzés ez, mely hasonlít ezekhez, – már amennyire e világ érzelmei képesek a túlvilág árnyékát vetíteni.

Az virraszt Krisztusért, aki finomultan érzékeny, gerjedező és fogékony szellemű, aki éber, eleven, gyors, serény a keresésében és tiszteletében, aki Őt kutatja mindenben, ami történik és aki nem lenne meglepődve, sem megrémülve vagy összetörve ha azt venné észre, hogy jön. És az virraszt Krisztussal, aki mialatt a jövőbe tekint, visszanéz a múltba és Megváltójának érette való nagy tetteit nem szemléli a nélkül, hogy ne gondolna rá, mit szenvedett érte. Az virraszt krisztussal, aki Krisztus keresztjére és haláltusájára folytonosan gondol és a maga személyében megújítja, aki örömmel hordja a szomorúság köpenyét, amelyet Krisztus hordott, – és hátrahagyott, mikor az égbe szállt. Ezért a sugalmazott írók valahányszor kifejezést adnak leveleikben második jövedele után vágyódásuknak, mindannyiszor gondolnak első jövedelére is és soha szemük elől nem vesztik kereszthalálát. Így ha Szt. Pál figyelmezteti a rómaiakat, hogy az utolsó napon „várjuk testünknek a megváltását” azt is mondja, „ha tudniillik vele együtt szenvedünk, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk”. (8:23,17) Ha a korintusiaknak „a mi Urunk Jézus Krisztus megjelenésének a várásáról” szól, akkor ezt is mondja: „mindig hordozzuk testünkön Jézus halálát, hogy Jézus élete is nyilvánvaló legyen testünkön”. (I 1:7, II 4:10) Ha a filippieknek „feltámadásának erejét” említi, rögtön hozzáteszi „a részvételt a szenvedéseiben, felvén halála alakját”. (3:10) Amikor a kolosszeiket vigasztalja a reménnyel, hogy „amikor Krisztus megjelenik” ők is is „megjelennek vele együtt a dicsőségben”, már kijelentette, hogy ő „kiegészíti testében azt, ami híja van Krisztus szenvedéseinek az ő teste, az egyház javára”. (3:4, 1:24)...

Virrasztani tehát ezt jelenti: a jelenvalóktól elkülönülni és a láthatatlanban élni. Krisztusra gondolva élni: miként jött egykor s miként fog jönni újból. Vágyódni második jövedele után, szerető és hálás emlékezéssel az elsőre.

150

150 – We must not only have faith in Him, but must wait on Him; not only must hope, but must watch for Him; not only love Him, but must long for Him; not only obey Him, but must look out, look up earnestly for our reward, which is Himself. We must not only make Him the Object of our faith, hope, and charity, but we must make it our duty not to believe the world, not to hope in the world, not to love the world...

They, then, watch and wait for their Lord, who are tender and sensitive in their devotion towards Him; who feed on the thought of Him, hang on His words; live in His smile, and thrive and grow under His hand. They are eager for His approval, quick in catching His meaning, jealous of His honour. They see Him in all things, expect Him in all events, and amid all the cares, the interests, and the pursuits of this life, still would feel an awful joy, not a disappointment, did they hear that He was on the point of coming...

You know there are subtle instincts in the inferior animals, by which they apprehend the presence of things which man cannot discern, as atmospheric changes or convulsions of the earth or their natural enemies, whom yet they do not actually see; and we consider the uneasiness or the terror which they exhibit to be a proof that there is something near them which is the object of the feeling, and is the evidence of its own reality. Well, in some such way the continuous watching and waiting for Christ, which Prophets, Apostles, and the Church built upon them, have manifested age after age, is a demonstration that the Object of it is not a dream or a fancy, but really exists; in other words, that He lives still, that He has ever lived, who was once upon earth, who died, who disappeared, who said He would come again.

O. S., 34-37.

150 – Nemcsak hinnünk kell Krisztusban, hanem várni is kell Rá, nemcsak remélni kell Őt, de virrasztani és Érte, nemcsak szeretni kell Őt, de vágyódni is utána, nemcsak

engedelmeskedni kell Neki, hanem fel is kell figyelni Rá, figyelni komolyan jutalmunkra, aki Ő maga. Nemcsak a hit, a remény, a szeretet tárgyává kell Őt tennünk, hanem azt is kötelességünknek kell tekintenünk, hogy ne higgyünk a világnak, ne reménykedjünk a világban, ne szeressük a világot.

Azok virrasztanak és várnak tehát az Úrra, akik finom és gyöngéd érzésűek Iránta való áhítatukban, emlékével táplálkoznak, szavain csüngnek, mosolyában élnek, keze alatt sarjadnak és nőnek. Buzgón keresik elismerését, kifinomult lélekkel eltalálják gondolatait, féltékenyek tiszteletére. Őt látják minden dologban, Őt várják ennek az életnek minden eseményében és gondjai között, minden bajában és céljában, sőt sejtelemmel telve örülnének és nem csalódottnak éreznék magukat, ha azt hallanák, hogy újra itt van. ...

... Tudjuk, hogy alsóbbrendű lényeknek finom ösztöneik vannak, melyekkel megsejtik valaminek a jelenlétét, amit mi nem tudunk észlelni, a levegő változását, a föld rezgését, vagy természetes ellenségeiket, mikor még nem látják őket. Kedvetlenségükről vagy ijedelmükről tudjuk meg, hogy közelükben van valami, ami a megérzésük tárgya és ami a maga saját létezésének a bizonyága. Hasonlóképpen az állandó virrasztás és várás Krisztusra, ami a prófétákban, apostolokban és a reáépült Egyházban nemzedékről nemzedékre megnyilvánul, bizonyosság arra, hogy Ő nem álom, vagy képzelődés, hanem valóság; más szóval, hogy él, hogy mindig élt – Ő, ki egykor a földön vándorolt, ott meghalt, eltűnt, és megígérte, hogy újból eljön.

151

151 – The Jews had a grant of this world; they entered the vineyard in the morning; they had time before them; they might reckon on the future. They were bid „go their way, eat their bread with joy, and drink their wine with a merry heart, and let their garments be always white, and let their head lack no ointment, and live joyfully with the wife whom they loved all the days of the life of their vanity: ... for that was their portion in this life, and in their labour which they took under the sun.” But it is otherwise with us. Earth and sky are ever failing; Christ is ever coming; Christians are ever lifting up their heads and looking out, and therefore it is the evening. We may not set our hearts on things present; we may not say to our soul, „Thou hast much goods laid up for many years, take thine ease, eat, drink, and be merry”: and therefore it is the evening. We may not think of home, or brethren, or sister, or father, or mother, or wife, or children, or land; and therefore it is the evening. The evening is long and the day was short; for the first shall be last, and the last first. What seems vigorous perishes; what seems ever expiring is carried on; and this last age, though ever-failing, has lasted longer than the ages before it, and Christians have more time for a greater work than if they had been hired in the morning.

S. D., 10.

151 – A zsidókkal másként volt; nekik engedélyük volt e világra; ők reggel mentek ki a szőlőbe; az idő előttük volt; számolhattak a jövővel. Nekik megígértették, hogy „a maguk útján menve jóízűen egyék kenyereiket, jókedvvel igyák borukat, ruháik mindenkor fehérek legyenek, fejükről az olaj ne hiányozzék s élvezzék az életet azzal a feleségükkel, akit szeretnek, hívságos életük minden napján: – mivel ez volt részük ez életben és munkájukban a nap alatt.” (Préd 9:7–9) De velünk másként van. Föld és ég mindig mulandóban van; Krisztus mindig jövendőben; a keresztények kutató tekintettel mindig résen vannak s ezért részükre este van. Mi nem tapadhatunk szívünkkel a jelenlevő dolgokhoz, mi nem mondhatjuk a lelkünknek: „Van sok javad, sok esztendőre eltéve; nyugodjál, egyél, igyál, élvezd az életet” (Lk 12:19); és ezért este van. Mi nem gondolhatunk az otthonra, fivérekre, nővérekre, az apára anyára, az asszonyra, gyerekekre vagy földünkre (Mk 10:29) és ezért van

este. Az este hosszú, a nappal rövid volt; mert ez elsők lesznek az utolsók és az utolsók az elsők. Ami erősnek látszik, megsemmisül; aki állandóan halódónak tűnt, halad előre; és ez az utolsó idő, bár állandóan szűnőben van, tovább tart, mint az előtte levő korok és a keresztényeknek több idejük van és nagyobb munkájuk, mintha már reggel elszegődtek volna.

152

152 – When persons are convinced that life is short, that it is unequal to any great purpose, that it does not display adequately, or bring to perfection the true Christian, when they feel that the next life is all in all, and that eternity is the only subject that really can claim or can fill their thoughts, then they are apt to undervalue this life altogether, and to forget its real importance. They are apt to wish to spend the time of their sojourning here in a positive separation from active and social duties... It is difficult to realize both truths at once, and to connect both truths together; steadily to contemplate the life to come, yet to act in this. Those who meditate are likely to neglect those active duties which are, in fact, incumbent on them, and to dwell upon the thought of God's glory till they forget to act to His glory... But it is possible to do all things whatever we are about to God's glory; we may do all things heartily, as to the Lord, and not to man, being both active yet meditative... The true Christian will feel that the true contemplation of that Saviour lies in his worldly business; that as Christ is seen in the poor, and in the persecuted, and in children, so is He seen in the employments which He puts upon His chosen, whatever they be; that in attending to his own calling he will be meeting Christ; that if he neglect it he will not on that account enjoy His presence at all the more, but that while performing it he will see Christ revealed to his soul amid the ordinary actions of the day, as by a sort of sacrament. Thus he will take his worldly business as a gift from Him, and will love it as such... The highest Christian of all is he ... whose heart is so set on things above, that things below as little excite, agitate, unsettle, distress, and seduce him as they stop the course of nature, as they stop the sun and moon, or change summer and winter. Such were the Apostles, who, as the heavenly bodies, went out „to all lands,” full of business, and yet full too of sweet harmony, even to the ends of the earth. Their calling was heavenly, but their work was earthly; they were in labour and trouble till the last; yet consider how clamly St. Paul and St. Peter write in their last days.

P. S., VIII, 154-155, 161, 165, 169.

152 – Egyesek, ha meggyőződtek róla, hogy az élet rövid, hogy nem elégséges valamilyen nagy cél elérésére, hogy nem tudja az igazi keresztényt megfelelően kibontakoztatni vagy tökéletesíteni, – ha azt érzik, hogy a másvilági élet mindenek fölött álló és az örökkévalóság az egyedüli, amely lelküket valóban igényelheti és igazán kitöltheti: akkor hajlamosak lesznek a földi életet lebecsülni és valódi jelentőségét elfelejteni. Hajlamosak azt kívánni, bárcsak már itteni tartózkodásuk idején is teljesen el tudnának szakadni a földi foglalatosságtól és társadalmi kötelezettségeiktől, pedig emlékezetben kellene tartaniok, hogy e világ foglalkozásai, ha maguk nem is mennyeiek, mindazonáltal mégis csak a mennybe vezető utak, – ha a halhatatlanságnak nem is gyümölcsei, mégis csak a magvai, – és értékesek, ha nem is önmagukban, de a célért, ahová vezetnek. Valóban nem is könnyű mindkét igazságot egyszerre érvényesíteni és egybekapcsolni, hogy állandóan a jövő életet tartsuk szem előtt és mégis e földiben dolgozzunk. Szemlélődő lelkek hajlamosak arra, hogy a rájuk háruló tényleges gyakorlati kötelességeket elhanyagolják és gondolatban annyira elmerülnek az Isten fenségében, hogy elfelejtik dicsőségét munkálni. Ezt a lelkiállapotot fedték meg képletesen a szent angyaloknak az apostolokhoz intézett szavai: „Galilei férfiak, mit álltok és néztek az égbe?” (ApCsel 1:11)

...Mi azonban tegyük mindent az Isten dicsőségére, amit teszünk. Mindent a szívünkől kell tennünk, mintha az Úrnak tennénk és nem embereknek, tevékenyeknek és mégis szemlélődőknek kell lennünk.

... A kereszténynek ... Istent kell látnia mindenben. Gondolnia kell Üdvözítőnk életére ... Meg kell éreznie, hogy akkor szemléli igazán Üdvözítőjét, amikor földi munkáját végzi, hogy amint Krisztust kell látnunk a szegényekben, üldözöttekben és gyermekekben, ugyanígy őt kell látnunk, bármik legyenek, a választottaira bízott teendőkben is. Rá fog jönni, hogy hivatása teljesítése közben szembe találkozik Krisztussal és ezért nem hivatása elhanyagolása közben fog jelenlétének jobban örülni, hanem ellenkezőleg, akkor fogja Krisztust megérezni a lelkében, a hétköznapi közönséges dolgokban is mintegy szentségi módon, amikor hivatásbeli kötelességeit teljesíti.

... És a legtökéletesebb keresztény az, aki a szívében annyira bízik Istenben, ... akinek a szíve úgy van hangolva az égi dolgokra, hogy a földi dolgok éppoly kevésbé ingerlik, izgatják, nyugtalanítják, zavarják, kísértik, amint nem állítják meg a természet folyását, vagy nem változtatják meg a napot és holdat, nyarat és telet. Ilyenek voltak az apostolok, akik égitestek módjára vándoroltak minden országon át a föld határáig, telítve munkássággal és eltelve mégis édes harmóniával. Mennyei volt a hivatásuk, de földi a munkájuk; munkában és fáradalomban voltak mindvégig, – de figyeljük csak meg, mily nyugalommal írt mégis Szent Pál vagy Szent Péter utolsó napjaiban!

153

153 – The Creator of this world is none other than the Father of our Lord Jesus Christ; there are not two Gods, one of matter, one of spirit; one of the Law, and one of the Gospel. There is one Good, and He is Lord of all we are, and all we have; and, therefore, all we do must be stamped with His seal and signature. We must begin, indeed, with the heart; for out of the heart proceed all good and evil; but while we begin with the heart we must not end with the heart. We must not give up this visible world as if it came of the evil one. It is our duty to change it into the kingdom of heaven. We must manifest the kingdom of heaven upon earth. The light of Divine truth must proceed from our hearts, and shine out upon every thing we are, and every thing we do.

P. S., VI, 304-305.

153 – ...Az Isten minden dolognak, láthatónak és láthatatlannak egyformán Teremtője, testünknek éppúgy Ura, mint lelkünknek, a nyilvánosság előtt éppúgy tisztelnünk kell, mint rejtekben. E világ Teremtője senki más, mint a mi Urunknak, Jézus Krisztusnak Atyja; nincs két Isten, külön az anyag és külön a szellem, külön a törvény és külön az evangélium Istene; csak egy Isten van, aki ura mindennek, amik vagyunk, az Ő aláírásával és pecsétjével kell ellátva lennie.

Természetesen jó szívvel kell kezdenünk, mert a szívből fakad minden jó és rossz; de ha a szívvel kezdünk is, nem kell ott vesztegelnünk. Nem kell a látható világról lemondanunk, mintha az a rossztól származnék. Az a feladatunk, hogy égi birodalomná változtassuk. Meg kell éreztetnünk a mennyek országát a földön. Az isteni igazság világosságának kell a szívünkől kiáradnia és kisugározni mindenre, amik vagyunk és amit teszünk. ...

154

154 – A great object of Christ's coming was to subdue this world, to claim it as His own, to assert His rights as its Master, to destroy the usurped dominion of the enemy, to show Himself to all men, and to take possession. He is that Mustard-tree which was destined

silently to spread and over-shadow all lands; He is that Leaven which was secretly to make its way through the mass of human opinions and institutions till the whole was leavened. Heaven and earth had hitherto been separate. His gracious purpose was to make them one, and that by making earth like heaven. He was in the world from the beginning, and man worshipped other gods; he came into the world in the flesh, and the world knew Him not; He came unto His own, and His own received Him not. But He came in order to make them receive Him, know Him, worship Him. He came to absorb this world into Himself; that, as He was light, so it might be light also. When He came, He had not a place to lay his Head; but He came to make Himself a place, to make Himself a home, to make Himself houses, to fashion for Himself a glorious dwelling out of this whole world, which the powers of evil had taken captive. He came in the dark, in the dark night was He born, in a cave underground; in a cave where cattle were stabled, there was He housed; in a rude manger was He laid. There first He laid His head; but He meant not, blessed be His Name! He meant not there to remain for ever. He did not resign Himself to that obscurity; He came into that cave to leave it...He purposed to change the earth, and He began „in the lowest pit, in a place of darkness, and in the deep.’ All was to be by Him renewed, and He availed Himself of nothing that was, that out of nothing He might make all things. He was not born in the Temple of Jerusalem; He abhorred the palace of David; He laid Himself on the damp earth in the cold night, a light shining in a dark place, till by the virtue that went out of Him He should create a Temple worthy of His Name...The Invisible Temple has become visible. As on a misty day, the gloom gradually melts and the sun brightens, so have the glories of the spiritual world lit up this world below. The dull and cold earth is penetrated by the rays. All around we see glimpses or reflections of those heavenly things, which the elect of God shall one day see face to face.

P. S., VI, 283-286.

154 – Krisztus eljövételének egyik fő célja az volt, hogy hatalma alá vesse a világot, igénybe vegye mint a sajátját, érvényesítse mint Úr a jogait, megdöntse a gonosz bitor uralmát, megmutassa magát minden embernek és a magáévá tegye őket. Ő volt a mustármag, azzal a rendeltetéssel, hogy csendben szétterjeszkedjék és beárnyékozzon minden országot. Ő volt a kovász, melynek észrevétlenül át kellett hatnia az emberi nézetek és intézmények egész tömegét, míg mindet át nem járja. Az ég és föld el voltak választva korábban. Az Ő kegyes végcélja az volt, hogy egyesítse őket, éspedig úgy, hogy a földet az éghez hasonlóvá tegye. A világban volt kezdettől fogva, – de az emberiség más isteneket tisztelt. Eljött a világba testben, – és a világ őt nem ismeré meg. Tulajdonába jöve, – és övéi Őt nem fogadták be. De jött, hogy rávegye a világot, hogy elfogadja, megismerje és imádja Őt. Eljött, hogy magába olvassza e világot, hogy miként Ő a világosság, e világ is világosság legyen. Amikor jött nem talált helyet, „hova fejét lehajtsa” (Mt 8:20), de jött, hogy helyet készítsen magának, otthont teremtsen, házakat építsen és ragyogó hajlékot alakítson magának az egész világból, melyet odáig a gonosz hatalmai tartottak fogságban. Homályban jött, sötét éjjel született egy barlangban, – barlangban, mely barmok szállása volt. ... De azért jött e barlangba, hogy újból elhagyja. ... Át akarta a földet alakítani. ... Mindennek általa kellett megújulnia és semmit sem vett segítségül abból, ami volt, hogy a semmiből tegyen mindent. Nem a jeruzsálemi templomban jött a világra, megvetette Dávid palotáját: a nyirkos földre feküdt a hűvös éjszakában, fényként világítva a sötét helyen, míg a belőle kiáradt erő által Nevéhez méltó templomot nem emelt magának.

...Így lett a láthatatlan templom láthatóvá. Miként ködös napon a homály lassanként eloszlik és a nap ragyogni kezd, úgy mutatkoznak meg a szellemi világ gyönyörűségei e földi világban; a komor, hideg földet átjárják a sugarai. És körös-körül mindent ama égi dolgok

visszfényének vagy csillámának ismerünk fel, amit Isten kiválasztottai egy nap szemtől-szembe látni fognak.

155

155 – To be out of conceit with our lot in life, is no high feeling, – is discontent or ambition; but to be out of conceit with the ordinary way or viewing our lot, with the ordinary thoughts and feelings of mankind, is nothing but to be a Christian. This is the difference between worldly ambition and heavenly. It is a heavenly ambition which prompts us to soar above the vulgar and ordinary motives and tastes of the world, the while we abide in our calling; like our Saviour who, though the Son of God and partaking of His Father's fulness, yet all His youth long was obedient to His earthly parents, and learned a humble trade. But it is a sordid, narrow, miserable ambition to attempt to leave our earthly lot; to be wearied or ashamed of what we are to hanker after greatness of station, or novelty of life.

P. S., IV, 162-163.

155 – Ha életsorsunkkal nem tudunk megalkudni, az nem vall fennkölt érzületre, – elkeseredettséget vagy nagyravágyást jelent; de ha nem tudunk megalkudni sorsunk hétköznapi felfogásával, az emberek hétköznapi gondolataival és érzelmeivel, az nem jelent semmi mást, mint kereszténynek lenni. Ez a különbség a világi és mennyei dicsőségvágy között. A mennyei dicsőség vágya az, ami arra képesít bennünket, hogy felülemelkedjünk a világ szélében általános és mindennapi indítóokain és vonzalmain, megmaradva hivatásunkban; Megváltónkhoz hasonlóan, aki bár Isten Fia és részes Atyja teljességében, mégis egész ifjúságán át engedelmes volt szülői iránt és alacsonyrendű foglalkozást tanult meg. De hitvány, szegényes, nyomorult becsvágy lenne, ha szabadulni akarnánk földi osztályrészünktől; levertek lennénk és szégyenkeznénk amiatt, amik vagyunk, magas állásra vagy az élet újdonságai után vágyakoznánk. ...

156

156 – Gloom is no Christian temper; that repentance is not real which has not love in it; that self-chastisement is not acceptable which is not sweetened by faith and cheerfulness. We must live in sunshine, even when we sorrow; we must live in God's presence, we must not shut ourselves up in our own hearts, even when we are reckoning up our past sins... We must look abroad into this fair world, which God made „very good,” while we mourn over the evil which Adam brought into it. We must hold communion with what we see there while we seek Him who is invisible; we must admire it while we abstain from it; acknowledge God's love while we deprecate His wrath; confess that, many as are our sins, His grace is greater. Our sins are more in number than the hairs of our head; yet even the hairs of our head are all numbered by Him. He counts our sins, and, as He counts, so can He forgive; for that reckoning, great though it be, comes to an end; but His mercies fail not, and His Son's merits are infinite.

To put off idle hopes of earthly good, to be sick of flattery and the world's praise, to see the emptiness of temporal greatness, and to be watchful against self-indulgence, – these are but the beginnings of religion; these are but the preparation of heart, which religious earnestness implies; without a good share of them, how can a Christian move a step?

But to love our brethren with a resolution which no obstacles can overcome, so as almost to consent to an anathema on ourselves, if so be we may save those who hate us, – to labour in God's cause against hope, and in the midst of sufferings, – to read the events of life, as they occur, by the interpretation which Scripture gives them, and that, not as if the language

were strange to us, but to do it promptly, – to perform all our relative daily duties most watchfully, – to check every evil thought, and bring the whole mind into captivity to the law of Christ, – to be patient, cheerful, forgiving, meek, honest, and true, – to persevere in this good work till death, making fresh and fresh advances towards perfection – and after all, even to the end, to confess ourselves unprofitable servants, nay, to feel ourselves corrupt and sinful creatures, who (with all our proficiency) would still be lost unless God bestowed on us His mercy in Christ: these are some of the difficult realities of religious obedience which we must pursue, and which the Apostles in high measure attained, and which we may well bless God's holy name, if He enables us to make our own.

P. S., V, 271-272; P. S., I, 343-344.

156 – A búslakodás nem keresztényi dolog; nem igazi az a bánat, amelyben nincs szeretet; nem helyes az olyan vezeklés, amit nem enyhít meg hit és derűtség. Napfényben kell élnünk, még akkor is, amikor szomorúak vagyunk; az Isten jelenlétében kell élnünk, nem kell beletemetkeznünk a szívünkbe, még ha régi vétkeinket vesszük is fontolóra.

Földi javak hiú reményén túltenni magunkat, hízkelkedésbe és a világ dicséretébe beleunni, a földi nagyság ürességét belátni és az önmagunk iránti engedékenységgel szemben óvatosnak lenni, – mindez csak kezdete a vallásos életnek; csak a szív előkészítése, ami vallásos komolyságot foglal magában; anélkül, hogy ezt javarészben megtenné, miként tehetne a keresztény egy lépést is? ... De oly elszántsággal szeretni testvéreinket, amely semmi akadálytól sem hagyja legyőzetni magát, oly erősen, hogy még átkukat is magunkra vennénk, ha csak így menthetnénk meg azokat, akik gyűlölnék bennünket, – fáradoznunk Isten ügyben remény ellenére és szenvedés közepette, – az élet eseményeit, ahogyan jönnek, az Írás szellemében megítélni, és ezt nem úgy, hogy valami rendkívüli legyen részünkre, hanem mint valami magától értetődő, – mindenkori napi kötelességeinket nagy éberséggel teljesíteni, – minden rossz gondolatot elvetni és egész szellemünket Krisztus törvényének foglyává tenni, – türelmesnek, szeretetteljesnek, megbocsátásra késznek, szelídnek, becsületesnek és igaznak lenni, – e jócselekedetekben a halálig kitartani, mindig és mindig tovább haladva a tökéletesség felé, – és mindezek után a végén még haszontalan szolgának vallani magunkat, sőt még többnek: romlott, vétkes teremtményeknek érezni magunkat, akik (minden előhaladásunkkal együtt) mégis elvesznénk, ha nem adná az Isten kegyelmeit Krisztusban; – ez úgy egynéhány a vallásos kötelességtudás nehéz valóságaiból, amikre törekednünk kell, amiket az apostolok nagy mértékben elértek, és amikért nagyon magasztalhatjuk az Isten szent nevét, ha képessé tesz elsajátításukra.

157

157 – As it is possible to watch for Christ in spite of earthly reasonings to the contrary, so is it possible to engage in earthly duties, in spite of our watching. Christ has told us, that when He comes two men shall be in the field, two women at the mill: „the one shall be taken, and the other left.” You see that good and bad are engaged in the same way; nor need it hinder any one from having his heart firmly fixed on God, that he is engaged in worldly business with those whose hearts are upon the world. Nay, we may from large plans, we may busy ourselves in new undertakings, we may begin great works which we cannot do more than begin; we may make provision for the future, and anticipate in our acts the certainty of centuries to come, yet be looking out for Christ. Thus indeed we are bound to proceed, and to leave „times and seasons in His Father's power.” Whenever He comes, He will cut things short; and, for what we know, our efforts and beginnings, though they be nothing more, are just as necessary in the course of His Providence, as could be the most successful accomplishment. Surely, He will end the world abruptly, whenever He comes; He will break

off the designs and labours of His elect, whatever they are, and give them what their dutiful anxiety aims at, though not through it...All that we do, – whatever we are doing, – whether we have time for more or time for less, – yet our work, finished or unfinished, will be acceptable, if done for Him. There is no inconsistency, then, in watching yet working, for we may work without setting our hearts on our work. Our sin will be if we idolize the work of our hands; if we love it so well as not to bear to part with it. The test of our faith lies in our being able to fail without disappointment.

P. S., VI, 268-269.

157 – Amint lehetséges Krisztus jövetelére várva virrasztani, ha a földies gondolkodás ellene szól is, ugyanúgy lehetséges földi kötelességekkel foglalkozni virrasztásunk ellenére is. Krisztus megmondotta, hogy amikor jön, ketten lesznek a mezőn, két asszony a malomban, „az egyik fölvetetik, a másik elhagyatik”. (Mt 24:40) A jó és rossz egyformán foglalatoskodnak tehát és senkit se akadályozzon meg szívének szilárd Istenre irányulásában, ha földi dolgokkal foglalatoskodva olyanokkal kerül össze, kiknek szíve a világhoz nőtt. Sőt még nagy terveket is szöhetünk, új vállalkozásokba bocsátkozhatunk, nagy munkákba foghatunk, amiket éppen csak meg tudunk kezdeni; gondoskodhatunk a jövőről és vállalkozásainkban egész évszázadokra számíthatunk – és mégis virraszthatunk Krisztusra várva. Így kell valójában előre haladnunk s „kort és időt az Ő Atyja hatalmában” hagynunk. Bármikor jön, gyorsan fog félbeszakítani mindent; és amennyire tudjuk, erőfeszítéseink és megkezdett dolgaink, ha nem jutottak is tovább, éppoly szükségszerűleg benne vannak Gondviselése tervében, miként a legnagyobb siker lehetne. Biztos, hogy hirtelen fogja a világ folyását befejezni, amikor jön. Félbe fogja szakítani kiválasztottai terveit és fáradozásait, bármik legyenek is és meg fogja nekik adni, amire kötelességszerű gondoskodásuk törekedett és mégsem ért el. ... Minden, amit teszünk ha van továbbiakra időnk vagy kevesebbre telik az időből, – ha befejezett a munkánk vagy befejezetlen: kedves lesz, ha Érte tettük. Így nincs semmi ellentmondás benne: virrasztani és mégis dolgozni. Mert munkálkodhatunk anélkül, hogy szívünkkel munkánkon csüngnénk. Akkor vétkezünk, ha kezünk munkáját istenítjük, ha annyira szeretjük, hogy nem tudnánk elviselni megválásunkat tőle. Hitünknek a jele, ha el tudunk viselni sikertelenséget csalódottság nélkül.

158

158 – The while that we are still on earth, and our duties are in this world, let us never forget that, while our love must be silent, our faith must be vigorous and lively. Let us never forget that in proportion as our love is „rooted and grounded” in the next world, our faith must branch forth like a fruitful tree into this. The calmer our hearts, the more active be our lives; the more tranquil we are, the more busy; the more resigned, the more zealous; the more unruffled, the more fervent. This is one of the many paradoxes in the world’s judgment of him, which the Christian realizes in himself.

P. S., II, 341.

158 – Mivel még a földön vagyunk és kötelességeink e világban vannak, sohase feledjük el, hogy amint szeretetünknek hallgatagnak, hitünknek ugyanúgy erősnek és elevennek kell lennie. Sohase felejtjük el, hogy amint szeretetünknek a másvilágban kell alapot vetnie és gyökeret eresztie, hitünknek a dús gyümölcsű fához hasonlóan ebben a világban kell ágait terebélyesítenie. Legyen annál tevékenyebb az életünk, mennél nyugodtabb a szívünk, legyünk annál munkásabbak, mennél csendesebbek, annál buzgóbbak, mennél megnyugvóbbak, annál tüzesebbek, mennél higgadtabbak vagyunk. Ez egy a sok közül, mi a világ ítéletében ellentmondást jelent – és amit a keresztény önmagában megvalósít.

159

159 – I mean, that before men come to know the realities of human life, it is not wonderful that their view of religion should be unreal. Young people who have never known sorrow or anxiety, or the sacrifices which conscientiousness involves, want commonly that depth and seriousness of character which sorrow only and anxiety and self-sacrifice can give. I do not notice this as a fault, but as a plain fact, which may often be seen, and which it is well to bear in mind. This is the legitimate use of this world, to make us seek for another. It does its part when it repels us and disgusts us and drives us elsewhere. Experience of it gives experience of that which is its antidote, in the case of religious minds; and we become real in our view of what is spiritual by the contact of things temporal and earthly.

The great rule of our conduct is to take things as they come. He who goes out of his way as shrinking from the varieties of human life which meet him, has weak faith, or a strangely perverted conscience, – he wants elevation of mind. The true Christian rejoices in those earthly things which give joy, but in such a way as not to care for them when they go. For no blessings does he care much, except those which are immortal, knowing that he shall receive all such again in the world to come. But the least and the most fleeting, he is too religious to contemn, considering them God's gift; and the least and most fleeting, thus received, yield a purer and deeper, though a less tumultuous joy.

Only look upon the world in this light: its sights of sorrows are to calm you, and its pleasant sights to try you. There is a bravery in thus going straightforward, shrinking from no duty little or great, passing from high to low, from pleasure to pain, and making your principles strong without their becoming formal. Learn to be as the Angel, who could descend among the miseries of Bethesda, without losing his heavenly purity or his perfect happiness. Gain healing from troubled waters. Make up your mind to the prospect of sustaining a certain measure of pain and trouble in your passage through life; by the blessing of God this will prepare you for it, – it will make you thoughtful and resigned without interfering with your cheerfulness.

P. S., V, 40-41; P. S., I, 333-334.

159 – Véleményem szerint, ameddig valaki az emberi élet valóságait nem ismeri, nem csodálható, hogy vallásos nézetei nem reálisak. Fiatal emberekben, akik gondot vagy félelmet és lelkiismeretességet magukba záró áldozatokat nem ismernek, hiányzik általában a jellemnek az a mélysége és az a komolysága, amelyet csak gond, félelem és önfeláldozás érlel meg. Nem tekintem ezt hibának, csak nyilvánvaló ténynek, amit gyakran tapasztalhatunk és jó emlékeznünk reá. Akkor élünk helyesen e világgal, ha arra ösztönöz, hogy a másikat keressük. Kötelességét teljesíti, ha visszataszít és megundorít bennünket és máshova űz. E világ tapasztalata arról a másvilágról nyújt tapasztalatot, amely ellenmérge e világnak a vallásos lelkületű ember számára, és szemléletünk a múlandó és földi dolgokkal való érintkezés révén nyer valóságot a lelkiekről.

Fontos szabálya magatartásunknak, hogy úgy vegyük a dolgokat, ahogy jönnek. Aki az útjától eltér, mert az emberi élet reá váró sorsától visszaretten, annak gyenge a hite vagy furcsán elferdült a lelkiismerete, – hiányzik a szellemi magaslata. Az igazi keresztény örül a földi dolgoknak, mik gyönyörködtetik; de mégis csak annyira, hogy nem búslakodik utánuk, ha elenyésznek. Nem törődik sokat semmi földi áldással azokon kívül, amik halhatatlanok, mert tudja, hogy a jövő világban minden visszaadatik neki. De vallásosabb annál, hogy még a legkisebb és legmúlandóbb dolgot is megvesse, mert Isten ajándékának tekinti; és így fogadva a legkisebb és legmúlandóbb dolog is, ámbár kevésbé izgató, de annál tisztább és mélyebb örömet is szerez neki. Ha néha megtagad magától valamit, ezt azért teszi, hogy Isten

jóságával ne éljen vissza vagy szakadatlan használata következtében meg ne feledkezzék róla, miként kellene nélküle viselkednie.

... Csak ebben a megvilágításban kell e világot néznünk; – így nem fognak várható szomorúságok nyugtalanítani, a derűsebb kilátások pedig csak megpróbálnak. Bátorságot jelent egyenesen így haladni és semmi kötelességtől, legyen kicsi vagy nagy, vissza nem riadni, a magasból alacsonyra szállni, öröm után szenvedést elviselni, és az elvek mellett formáságai nélkül szilárdan kitartani. Tanuljunk meg hasonlónak lenni az angyalhoz, ki leszállt a betszaidai nyomor közepébe anélkül, hogy mennyei tisztaságát vagy tökéletes boldogságát elvesztette volna. Merítsünk gyógyerőt zavaros vizekből! Készítsük elő a lelkünket életünk útján bizonyos mértékű kín és gyötrelmek elviselésére; Isten kegyelmével elő fog ez készíteni bennünket az életre, – komollyá és megnyugodottá fog tenni, anélkül, hogy életörömünket megzavarja ...

160

160 – It is His will that all we do should be done, not unto men, or to the world, or to self, but to His glory; and the more we are enabled to do this simply, the more favoured we are. Whenever we act with reference to an object of this world, even though it be ever so pure, we are exposed to the temptation – (not irresistible, God forbid!) still to the temptation – of setting our hearts upon obtaining it. And, therefore, we call all such objects excitements, as stimulating us incongruously, casting us out of the serenity and stability of heavenly faith, attracting us aside by their proximity from our harmonious round of duties, and making our thoughts converge to something short of that which is infinitely high and eternal. Such excitements are of perpetual occurrence, and the mere undergoing them, so far from involving guilt in the act itself or its results, is the great business of life and the discipline of our hearts...it is a part of Christian caution to see that our engagements do not become pursuits. Engagements are our portion, but pursuits are for the most part of our own choosing...It is at once our privilege and our duty – the Christian portion of having engagements of this world without pursuing objects.

P. S., II, 349-350, 352-354.

160 – Az az Isten akarata, hogy mindent, amit teszünk, ne az embereknek, ne a világnak vagy magunknak tegyük, hanem az Ő dicsőítésére cselekedjük; és annál boldogabbak vagyunk, mennél inkább képesek vagyunk ezt egyszerűen megvalósítani. Mindannyiszor, amikor valami földi cél érdekében cselekszünk, legyen bár mégoly tiszta is, ki vagyunk téve a kísértésnek, – nem ellenállhatatlannak, Isten mentsen tőle, de mégis kísértésnek, – hogy a szívünkkel hozzátapadjunk. Ingerlő szereknek nevezem ezért az ilyen dolgokat mind, mert aránytalanul felizgatnak, megrabolnak a mennyei hit egyenletes derűségétől, közelségük révén kilendítenek kötelességeink arányosságából, eltérítik a gondolatainkat valamire, ami a végtelenül magas és örökkévaló kárával jár. Az ilyen ingerlések mindig visszatérnek. Amennyiben önmagukban vagy következményeikben nem bűnösök, tiszta egyszerűséggel fogadni őket, ez az életünk nagy ügye és szívünk fegyelme. ...

...A keresztény okossághoz hozzátartozik, hogy ügyeljünk rá, hogy életünk ügyei ne váljanak életcélokká. Foglalkozásunk az osztályrészünk, a célok azonban nagyobbára saját választásunktól függenek. ... Kiváltságunk és kötelességünk egyúttal, a keresztények osztályrésze, hogy dolgai legyenek e világban és mégse bennük lássa célját.

161

161 – Such is God’s merciful consideration of us; He does not separate us from this world, though He calls us out of it; He does not reject our old nature when He gives us a new one; He does but redeem it from the curse, and purify it from the infection which came through Adam, and is none of His. He especially blesses the creation to our use, though we be regenerate.

He does not bid us renounce the creation, but associates us with the most beautiful portions of it. He likens us to the flowers with which He has ornamented the earth, and to the birds that live solitary under heaven, and makes them the type of a Christian. He denies us Solomon’s regal magnificence, to unite us to the lilies of the field and the fowls of the air.

P. S., V, 274-275.

161 – ... Az Isten könyörületessége tekintettel van ránk; nem szakít el e világtól, ha kifelé szólít is belőle; nem veti el régi természetünket, amikor újat ad, csak megváltja az átoktól és megtisztítja a fertőzéstől, ami Ádám által az Ő hozzájárulása nélkül rontotta meg. Megáldja különös módon a teremtés műveit a használatunkra, jóllehet újjá teremtettünk. „Az Isten minden teremtménye jó – mondja az Apostol, – és semmi sem elvetendő, amit hálaadással vesz magához az ember, mert szentté lesz az Isten igéje s az imádság által.” (1Tim 4:4–5)

Nem kívánja, hogy lemondjunk a teremtés műveiről, hanem összekapcsol a legszebbel, ami a teremtésben van. A virágokhoz akar bennünket hasonlónvá tenni, amelyekkel a földet díszítette, és a madarakhoz, amelyek magányosan élnek a szabad ég alatt, és mindkettőt a keresztény példaképévé teszi. Megtagadja tőlünk Salamon királyi bőséget, hogy a mezők liliomaival és az ég madaraival tegyen hasonlatossá.

162

162 – Let us not so plunge ourselves in the sense of our offences, as not withal to take delight in the contemplation of our privileges. Let us rejoice while we mourn. Let us look up to our Lord and Saviour the more we shrink from the sight of ourselves; let us have the more faith and love the more we exercise repentance. Let us, in our penitence, not substitute the Law for the Gospel, but add the Law to the Gospel...in like manner, as we must not defraud ourselves of Christian privileges, neither need we give up God’s temporal blessings. All the beauty of nature, the kind influences of the seasons, the gifts of sun and moon, and the fruits of the earth, the advantage of civilized life, and the presence of friends and intimates; all these good things are but one extended and wonderful type of God’s benefits in the Gospel. Those who aim at perfection will not reject the gift, but add a corrective; they will add the bitter herbs to the fatted calf and the music and dancing; they will not refuse the flowers of earth, but they will toil in plucking up the weeds. Or if they refrain from one temporal blessing, it will be to reserve another; for this is one great mercy of God, that while He allows us a discretionary use of His temporal gifts, He allows a discretionary abstinence also; and He almost enjoins upon us the use of some, lest we should forget that this earth is His creation, and not of the evil one.

S. D., 123-124.

162 – Ne merüljünk el annyira vétkeiségünk érzetében, hogy örömünket veszítsük miatta kiváltságaink szemléletében. Legyünk derültek, amíg gyászolunk. Nézzünk fel Urunkra és Üdvözítőnkre, mennél jobban borzadunk önmagunk látványától; legyen annál több a hitünk és szeretetünk, minél erősebben bánkódunk. Ne helyezzük bünbánatunkban a Törvényt az Evangélium helyébe, hanem kapcsoljuk hozzá a Törvényt az Evangéliumhoz! ...

És ugyanúgy, amint nem kell örömeinkből veszítenünk keresztény kiváltságainkkal kapcsolatban, nem kell lemondanunk Isten földi áldásairól sem. A természet minden szépsége, a váltakozó évszakok kellemes hatásai, a nap és hold adományai, a föld gyümölcsei, a művelt élet előnyei, a barátokkal és meghittekkel való együttlét: mindez a sok jó csak szétterjedt és csodálatos jelképe Isten evangéliumi jótéteményeinek. Akik tökéletességre törekszenek, nem fogják ez adományokat megvetni, hanem ellensúlyozzák használatukat: keserű füvekkel fogják a hizlalt borjút, zenét és táncot fűszerezni; nem vetik meg a föld virágait, de törekszenek a gazt kigyomláni. Ha megtagadnak ideiglenes jót maguktól, azért teszik, hogy mást biztosítsanak vele; mert nagy kegyelme az Istennek, hogy éppúgy megengedi a földi javak tetszésünk szerinti használatát, mint a tetszésünk szerinti lemondást róluk; és hogy némelyik használatát csaknem ránk parancsolja, nehogy megfélemedezzünk róla: ez a föld az Ő teremtése és nem a gonoszé.

163

163 – The Bible begins with the history of the curse pronounced on the earth and man; it ends with the book of Revelation, a portion of Scripture fearful for its threats, and its prediction of judgments... Human tales and poems are full of pleasant sights and prospects; they make things better than they are, and portray a sort of imaginary perfection; but Scripture (I repeat) seems to abstain even from what might be said in praise of human life as it is. We read, indeed, of the feast made when Isaac was weaned, of Jacob's marriage, of the domestic and religious festivities of Job's family; but these are exceptions in the tenor of the Scripture history. „Vanity of vanities, all is vanity”; „man is born to trouble:” these are its customary lessons. In truth, this view is the ultimate true view of human life. But this is not all; it is a view which it concerns us much to know. It concerns us (I say) much to be told that this world is, after all, in spite of first appearances and partial exceptions, a dark world; else we shall be obliged to learn it (and, sooner or later, we must learn it) by sad experience; whereas, if we are forewarned, we shall unlearn false notions of its excellence, and be saved the disappointment which follows them. And, therefore, it is that Scripture omits even what might be said in praise of this world's pleasures, – not denying their value, such as it is, or forbidding us to use them religiously, but knowing that we are sure to find them out for ourselves without being told of them, and that our danger is on the side, not of undervaluing, but of overvaluing them; whereas, by being told of the world's vanity, at first, we shall learn (what else we should only attain at last), not indeed to be gloomy and discontented, but to bear a sobet and calm heart under a smiling cheerful countenance.

P. S., I, 326-329.

163 – ... A Biblia a földre és az emberre mondott átok történetével kezdődik s a fenyegetései és az utolsó ítéletről szóló jóvendölései miatt félelmetes Jelenések Könyvével végződik...

Az emberi elbeszélések és költemények telve vannak vidám képekkel és jelenetekkel, szépítik a dolgokat és afféle eszménye tökéletességűnek festik; de az Írás, ismétlem, még attól is tartózkodni látszik, amit a való emberi élet dicsérésére mondani lehetne. Olvasunk ugyan a lakomáról Izsák elválasztása napján, Jákob mennyegzőjéről, Jób háznépének családi és jámbor vendégeskedéseiről, de ezek kivételek a bibliai történet folyamán. „Csupa hiúság, minden csak hiúság!” „az ember nyomorúságra születik”: ez az Írás szokásos tanítása... oly annyira, hogy megfontolatlan emberek éppen ez okból nem szívelik a történeteit. ...

... Az Isten semmit sem tesz bölcs és alapos ok nélkül, s ezt alázatosan illik fogadnunk és hasznát vennünk. Nem ok nélkül adott nekünk a világról ilyen sötét képet. A valóságban az emberi életnek ez a szemléletmódja végül is az igazi. De ez nem minden; olyan szemlélet ez,

amelyet nagyon fontos tudnunk. Ismétlem, nagyon fontos megértenünk, hogy ez a világ az első látszat és a részleges kivételek ellenére mégis csak szomorú világ. Különbözik meg kellene tanulnunk (és előbb vagy utóbb kénytelenek vagyunk megtanulni) szomorú tapasztalatból. Ha azonban előre figyelmeztetnek rá bennünket, akkor rájövünk, hogy hamis a vélemény a kiválóságáról s megkíméljük magunkat a későbbi csalódástól. És ez az oka annak, hogy az Írás éppen azt mellőzi, amivel a világ örömeit dicsérhetné; – nem tagadja a maga való értékét, nem tiltja meg istenfélő élvezetét, de tudja, hogy mi figyelmeztetés nélkül is feltétlenül megtaláljuk magunktól ezeket s nem az a veszélyünk, hogy lebecsüljük, hanem hogy túlbecsüljük őket. Ha azonban eleve megértettük, hogy hiúság a világ, akkor megtanulunk majd, (amit különben csak a végén érnénk el,) kezdettől nem búsnak és kedvetlennek lenni, de mosolygós vidám arckifejezéssel józan és nyugodt szívvel túrni.

164

164 – Ten thousand things come before us one after another in the course of life, and what are we to think of them? what colour are we to give them? Are we to look at all things in a gay and mirthful way? or in a melancholy way? in a desponding or a hopeful way? Are we to make light of life altogether, or to treat the whole subject seriously? Are we to make greatest things of little consequence, or least things of great consequence? Are we to keep in mind what is past and gone, or are we to look to the future, or are we to be absorbed in what is present? How are we to look at things? this is the question which all persons of observation ask themselves, and answer each in his own way. They wish to think by rule; by something within them, which may harmonise and adjust what is without them. Such is the need felt by reflective minds. Now, let me ask, what is the real key, what is the Christian interpretation of this world? What is given us by revelation to estimate and measure this world by? Crucifixion of the Son of God.

It is the death of the Eternal Word of God made flesh which is our great lesson how to think and how to speak of this world. His Cross has put its due value upon every thing which we see, upon all fortunes, all advantages, all ranks, all dignities, all pleasures; upon the lust of the flesh, and the lust of the eyes, and the pride of life. It has set a price upon the excitements, the rivalries, the hopes, the fears, the desires, the efforts, the triumphs of mortal man. It has given a meaning to the various, shifting course, the trials, the temptations, the sufferings, of his earthly state. It has brought together and made consistent all that seemed discordant and aimless. It has taught us how to live, how to use this world, what to expect, what to desire, what to hope. It is the tone into which all the strains of this world's music are ultimately to be resolved...

P. S., VI, 84-85, 87-88, 93.

164 – Ezer és ezer egymást követő dologgal találjuk magunkat szembe az élet folyamán. Mit gondoljunk róluk, milyen színben lássuk őket? Vidáman és jókedvűen nézzünk-e mindent? Vagy búskomoran? Lemondóan vagy reményteljesen? Könnyedén fogjuk-e fel teljességgel az életet vagy komolysággal tárgyaljuk az egész kérdést? Kis következtetéseket vonjunk-e le a nagy dolgokból, vagy nagy következményeket a kis dolgokból? Azt őrizzük-e emlékezetünkben, ami elmúlt s eltűnt vagy a jövőbe tekintünk-e, avagy olvadjunk fel a jelenben? Hogyan tekintünk a dolgokat? És az a kérdés, amit minden figyelő ember felvet magának és mindenki a maga módján válaszol rá. Szeretnénk valami irányító eszme szerint gondolkodni, valami szerint, ami bennük van, ami összhangba hozhatná és összeegyeztethetné azt, ami kívülük van. Ez az, aminek szükségét érzi a gondolkodó elme. Mi a valóságos nyitja a világnak, kérdezitek most már, hogyan értelmezi a keresztény? Mit

adott nekünk a kinyilatkoztatás e világ felbecsülésére és megmérésére? A nagybőjti idő eseményét: az Isten Fiának a keresztre feszítését.

Az Isten megtestesült Örök Igéjének a halála nagy oktatásunk arra, hogy miként gondolkozzunk és hogyan beszéljünk e világról. Keresztje ráütötte minden dologra, mit látunk, a maga kellő értékét, minden szerencsére, minden előhaladásra, minden előkelőségre, minden méltóságra, minden gyönyörre; a test kívánságára, a szem kívánságára és az élet kevélységére. Meghatározta az értékét a halandó ember hevüléseinek, vetélkedéseinek, reménykedéseinek, félelmeinek, vágyakozásainak, erőfeszítéseinek, diadalainak. Értelmet adott e földi lét különböző, változó folyásának, megpróbáltatásainak, kísértéseinek, szenvedéseinek. Összefüggésbe és egységbe hozta mindazt, ami látszólag ellentétes és céltalan. Megtanított rá, hogyan éljünk, hogy vegyük hasznát e világnak, mit várjunk, mit kívánjunk, mit reméljünk. A kereszt az a hangnem, amelybe e világ zenéje összes dallamainak végül fel kell oldódnia.

165

165 – I call resignation a more blessed frame of mind than sanguine hope of present success, because it is the truer, and the more consistent with our fallen state of being, and the more improving to our hearts; and because it is that for which the most eminent servant of God have been conspicuous. To expect great effects from our exertions for religious objects is natural indeed, and innocent, but it arises from inexperience of the kind of work we have to do, – to change the heart and will of man. It is a far nobler frame of mind to labour, not with the hope of seeing the fruit of our labour, but for conscience' sake, as a matter of duty; and again, in faith, trusting good will be done, though we see it not. Look through the Bible, and you will find God's servants, even though they began with success, end with disappointment; not that God's purposes or His instruments fail, but that the time for reaping what we have sown is hereafter, not here; that here there is no great visible fruit in any one man's lifetime.

P. S., VIII, 129-131.

165 – A megnyugvás áldottabb kedélyállapot, mint a vérmes reménykedés kézzel fogható sikerekben. Mert igazabb, jobban illik bukott állapotunkhoz, nemesíti szívünket és ezzel tűntek ki Isten legkiválóbb szolgálói. Valami természetes és ártatlan dolog ugyan, hogy nagy sikereket várjunk vallásos igyekezetünktől, de ez abból ered, hogy tapasztalatlanok vagyunk a munkában, mely az emberi szív és akarat megváltoztatására törekszik. Sokkal nemesebb magatartás, ha nem abban a reményben dolgozunk, hogy munkánk gyümölcsét lássuk, hanem lelkiismeretességéből, kötelességből, – hittel és bizalommal, hogy valami jót fog eredményezni, ha mi nem is látjuk. Lapozd át a Bibliát, azt olvasod, hogy Isten szolgálói sikerrel kezdik, de csalódottan fejezi be munkájukat. Nem mintha Isten tervei vagy eszközei csődöt mondtak volna, de földi vetésünk aratásának az ideje a másvilágon van, nem itt; itt, az ember földi idején, nincs nagy látható eredmény.

166

166 – The true Christian feels as he would feel, did he know for certain that Christ would be here to-morrow. For he knows for certain, that at least Christ will come to him when he dies; and faith anticipates his death, and makes it just as if that distant day, if it be distant, were past and over. One time or another Christ will come, for certain: and when He once has come, it matters not what length of time there was before He came; – however long that period may be, it has an end. When we lie on the bed of death, what will it avail us to have been rich, or great, or fortunate, or honoured, or influential? All things will then be vanity.

Well, what this world is will be under stood by all to be then such as it is felt to be by the Christian now. He looks at things as he then will look at them, with an uninterested and dispassionate eye, and is neither pained much, nor pleased much at the accidents of life because they are accidents...

P. S., V, 62-65.

166 – Nos, az igazi keresztény úgy érez, miként akkor érezne, ha biztosan tudná, hogy Krisztus holnap eljön. Mert biztosan tudja, hogy Krisztus végül is eljön hozzá halálakor. Előre átéli hittel a halálát és éppen úgy tesz, mintha az a távoli nap, ha valóban távolinak lehet nevezni, már bekövetkezett és elmúlt volna. Előbb vagy utóbb jönni fog Krisztus újból, ez bizonyos: s ha egyszer már újból eljött, egészen mindegy, mennyi idő előzte meg újrajövetelét. Bármeddig tartson is, vége lesz. Az ítélet ideje elérkezik előbb vagy utóbb és a keresztény valóban érzi elérézését. Az idő nem játszik szerepet számításában, nem változtatja meg a dolgokról nézetét. ha az emberek remélik terveik és szándékaik megvalósítását, akkor törődnek velük, ha tudják, hogy nem sikerülnek, akkor lemondanak róluk vagy közömböské válnak velük szemben.

Ugyanígy van ez a világ minden sejtelmével, szorongásával, bánatával, fájdmával, bosszúságával. „Az idő rövid.” Helyesen emlékeztetnek gyakran arra, hogy megnyugtassák a lelkünket, ha valamire törekszünk vagy valami esemény nagyon kínoz és bosszant, hogy mit fogunk egy év múlva gondolni minderről? Egészen világos, hogy az, ami most rendkívül izgat, egyáltalában nem fog azután már érdekelni. ... Így lesz ez minden emberi reménykedéssel, félelemmel, örömmel, fájdalommal, lelkesedéssel, kudarcral, sikerrel, ha elérkezett az utolsó nap. Erejüket veszítik, olyanokká lesznek, mint a lakomai asztal hervadt virágai, nevetségessé válnak. Ha a halottas ágyon leszünk, mit fog az nekünk használni, hogy gazdagok, hatalmasak, szerencsések, tiszteltek vagy nagy befolyásúak voltunk? Akkor már minden hiúság lesz. Igen, a keresztény már most úgy gondolkozik a világról, ahogy végül mindenki fog gondolkozni róla. Mindent úgy tekint tehát, ahogy később fogja tekinteni, közömbös, szenvedély nélküli tekintettel. Se nem nagyon szomorú, se nem nagyon vidám az élet esetlegességeivel szemben, mert csak esetlegességek.

167

167 – The truth is, as soon and in proportion as a person believes that Christ is coming, and recognises his own position as a stranger on earth, who has but hired a lodging in it for a season, he will fell indifferent to the course of human affairs. He will be able to look on, instead of taking a part in them. They will be nothing to him. He will be able to criticise them, and pass judgment on them, without partiality. This is what is meant by „our moderation” being acknowledged by all men. Those who have strong interests one way or the other, cannot be dispassionate observers and candid judges. They are partisans; they defend one set of people, and attack another. They are prejudiced against those who differ from them, or who thwart them. They cannot make allowances or show sympathy for them. But the Christian has no keen expectations, no acute mortifications. He is fair, equitable, considerate towards all men, because he has no temptation to be otherwise. He has no violence, no animosity, no bigotry, no party feeling. He knows that this Lord and Saviour must triumph; he knows that He will one day come from heaven, no one can say how soon. Knowing then the end to which all things tend, he cares less for the road which is to lead to it. So is it with the Christian. He knows Christ’s battle will last till the end; that Christ’s cause will triumph in the end; that His Church will last till He comes. He knows what is truth and what is error, where is safety and where is danger; and all this clear knowledge enables him to make concessions, to own difficulties, to do justice to the erring, to acknowledge their good points,

to be content with such countenance, greater or less, as he himself receives from others. He does not fear; fear it is that makes men bigots, tyrants, and zealots; but for the Christian, it is his privilege, as he is beyond hopes and fears, suspense and jealousy, so also to be patient, cool, discriminating, and impartial; – so much so, that this very fairness marks his character in the eyes of the world, is „known unto all men.”

P. S., V, 62-65.

167 – Valóság, hogy amint valaki, és amilyen mértékben, Krisztus újrjövetelében hisz és saját sorsát földi jövevényorsának ismeri fel, aki csak egy kis rövid időre vett itt szállást, ugyanolyan mértékben közönyösnek is érzi magát az emberi történések folyásával szemben. Inkább szemlélője, mint résztvevője, nem az ő számára való. Így azután képes ítélni és bíraskodni pártoskodás nélkül. ... Akik határozottan érdeklődnek vagy az egyik vagy a másik irányban, nem lehetnek elfogulatlan megfigyelők vagy megvesztegethetetlen bírák. Már pártfelek, védelmezik az egyik irányt és támadják a másikat. Elfogultak azokkal szemben, akik felfogásuktól eltérnek vagy útjába állnak. Nem tudják őket elismerni, nem tudnak irántuk barátságosak lenni. A keresztény azonban nem merül el szenvedélyes várakozásokban s nem bánt sértően sem. Nemes, igazságos, megfontolt minden emberrel szemben, mert nincs kísértése, hogy más legyen. Nem erőszakos, nem ingerült, nem vakbuzgó, nem pártoskodó. Tudja, hogy Urának és Megváltójának győznie kell; tudja, hogy egy napon jönni fog az égből, senki sem tudhatja, mily hamar. Mivel tehát a véget, melybe minden beletorkollik, ismeri, nem aggodalmaskodik az oda vezető úton. ... Tudja, hogy Krisztus harca végig tartani fog, hogy Krisztus ügye a végén győzni fog, s Egyháza fennmarad mindaddig, míg újból eljön. Tudja, mi az igazság és mi a tévedés, hol a biztonság, s hol a veszély, s világos tudása képessé teszi rá, hogy engedményeket tegyen, nehézségeket elismerjen, a tévedővel szemben igazságos legyen, jó oldalait elismerje s megelégedjék azzal a nagyobb vagy kisebb segítséggel, amilyenben mások részesítik. Nem fél. A félelem az, ami az embereket vakbuzgókká, zsarnokokká és fanatikusakká teszi. A kereszténynek kiváltsága azonban, hogy amint mentes a várakozásoktól és félelmekről, a bizonytalanságtól és gyanakodástól, ugyanígy türelmes, mérsékelt, ítélőképés és pártatlan legyen, – olyannyira, hogy ez a megtisztult szelídség a világ szemében is sajátossága, „minden embernek ismeretes”.

168

168 – The immortality of truth, its oneness, the impossibility of falsehood coalescing with it, what truth is, what it should lead one to do in particular cases, how it lies in the details of life, – all these points are mere matters of debate in the world, and men go through long processes of argument, and pride themselves on their subtleness in defending or attacking, in making probable or improbable, ideas which are assumed without a word by those who have lived in heaven, as the very ground to start from. In consequence, such men are called bad disputants, inconsecutive reasoners, strange, eccentric, or perverse thinkers, merely because they do not take for granted, nor go to prove, what others do, – because they do not go about to define and determine the sights (as it were), the mountains and rivers and plains, and sun, moon, and stars, of the next world. And hence in turn they are commonly unable to enter into the ways of thought or feelings of other men, having been engrossed with God's thoughts and God's ways. Hence, perhaps, they seem abrupt in what they say and do; nay, even make others feel constrained and uneasy in their presence. Perhaps they appear reserved too, because they take so much for granted which might be drawn out, and because they cannot bring themselves to tell all their thoughts from their sacredness, and because they are drawn off from free conversation to the thought of heaven, on which their minds rest. Nay, perchance, they appear severe, because their motives are not understood, nor their sensitive

jealousy for the honour of God and their charitable concern for the good of their fellow-Christians duly appreciated. In short, to the world they seem like foreigners...Such is the effect of divine meditations: admitting us into the next world, and withdrawing us from this; making us children of God, but withal „strangers unto our brethren, even aliens unto our mother’s children.” Yea, though the true servants of God increase in meekness and love day by day, and to those who know them will seem what they really are; and though their good works are evident to all men, and cannot be denied, yet such is the eternal law which goes between the Church and the world – we cannot be friend of both; and they who take their portion with the Church, will seem, except in some remarkable cases, unamiable to the world, for the „world knoweth them not,” and does not like them though it can hardly tell why; yet (as St. John proceeds) they have this blessing, that „when He shall appear, they shall be like Him, for they shall see Him as He is.”

P. S., IV, 234-237.

168 – Az igazság halhatatlansága, kizárólagossága, a hamisság összeférhetlensége az igazsággal, az élet körülményeiben előadódó egyes esetekben az igazság követése, – mindezek egyszerű vita tárgyai a világban és az emberek hosszas érvelésekbe bocsátkoznak és büszkélkednek éleselméjűségükkel a védelemben és támadásban, valószínűvé vagy valószínűtlenné téve eszméket, amelyeket a mennyel táplálkozó emberek szó nélkül kiindulásuk alapjaként fogadnak el. Ennek következtében rossz vitázóknak, következtelen érvelőknek, különöseknak, szerteleneknek vagy ferde gondolkodásúaknak mondják őket, csupán azért, mert sem bizonyosnak nem tekintik, sem nem helyeslik, amit mások tesznek. ... Mi több, kellemetlenül és kényelmetlenül is érezhetik magukat a jelenlétükben mások. Talán tartózkodóknak is látszanak, mert bizonyítottnak tekintenek még kifejthető dolgokat és mert nem tudják rászáni magukat, hogy közöljék azok szent volta következtében minden gondolatukat és mert gondolataik a szabad társalgás közben a menny felé fordulnak, ahol lelkük nyugszik. Sőt talán ridegeknek is tűnnek fel, mert nem értik meg sem indítóokaikat, sem nem méltányolják kellően érzékeny féltékenységüket az Isten dicsőségéért s szerető gondoskodásukat keresztény testvéreik java érdekében. Röviden szólva, a világ szemében különöseknak látszanak. ... És ezért Szent János arról szólva, hogy „minő szeretetet tanúsított irántunk az Atya, hogy Isten fiainak neveztetünk”, hozzáteszi, hogy „azért nem ismer minket a világ, mert nem ismeri őt.” (I Jn3:1). Ez az istenes gondolkodás hatása: bebocsát a másik világba és eltávolít ettől, az Isten gyermekeivé, de egyúttal „testvéreinknél idegenné, anyánk fiának ismeretlenné” (Zsolt 69:9) is tesz. Igen, az Isten igaz szolgálói bár napról-napra növekednek szelídségben és szeretetben és azok, akik ismerik őket, annak is látják őket, amik a valóságban, és bár jótetteik minden embernek szemmel láthatóak és le nem tagadhatók, mégis örök törvény Egyház és világ között, hogy nem lehetünk mindkettő barátai. És azok, akik az Egyházzal élnek, egyes rendkívüli eseteket kivéve, nem lesznek szeretetreméltók a világ szemében, mert a „világ nem ismeri őket” és nem szereti őket, bár bajosan tudná megmondani, miért nem. De (amint Szent János folytatja) áldottak, mert „amikor meg fog jelenni, hasonlók lesznek Hozzá, mert látni fogják Őt, amint van.”

169

169 – 1. Innocence, simplicity, implicit obedience to God, tranquility of mind, contentment, these and the like virtues are themselves a sort of wisdom; – I mean, they produce the same results as wisdom, because God works for those who do not work for themselves; and thus Christians especially incur the charge of craft at the hands of the world, because they pretend to so little, yet effect so much... It appears to be craft, and is wisdom, in many ways...

Accordingly, as persons have deep feelings, so they will find the necessity of self-control, lest they should say what they ought not. All this stands to reason, without enlarging upon it. And to this must be added, that those who would be holy and blameless, the sons of God, find so much in the world to unsettle and defile them, that they are necessarily forced upon a strict self-restraint, lest they should receive injury from such intercourse with it as is unavoidable; and this self-restraint is the first thing which makes holy persons seem wanting in openness and manliness.

2. The world...cannot believe that men will deliberately sacrifice this life to the next; and when they profess to do so, it thinks that of necessity there must be something behind which they do not divulge. And, again, all the reasons which religious men allege, seem to the world unreal, and all the feelings fantastical and strained; and this strengthens it in its idea that it has not fathomed them, and that there is a secret; but it is the power of Divine grace, their state of heart, which is the secret; not their motives or their ends, which the world is told to the full. Here is a second reason why the dove seems but a serpent. Christians give up worldly advantages; they sacrifice rank or wealth; they prefer obscurity to station; they do penance rather than live delicately; and the world says, „Here are effects without causes sufficient for them; here is craft.”

3. ...There are a multitude of cases, and very various, where it is our duty to obey those who nevertheless have no power over our belief or conviction. When, however, religious men outwardly conform, on the score of duty, to „the powers that be,” the world is easily led into the mistake that they have renounced their opinions as well as submitted their actions; and it feels or affects surprise to learn that their opinions remain; and this it considers or calls an inconsistency, or a duplicity. It argues that they are breaking promise, cherishing what they disown, or resuming what they professed to abandon. And thus the very fact that they are so harmless, so inoffensive, that they do so much in the way of compliance, becomes a ground of complaint against them...that they do not do more – that they do not do more than they have a right to do. They yield outwardly; to assent inwardly would be to betray the faith; yet they are called deceitful and double-dealing because they do as much as they can and not more than they may.

4. Again: the cheerfulness, contentment, and readiness with which religious men resign their cause into God’s hands, and are well-pleased that the world should seem to triumph over them, have still further an appearance of craft and deceit. For why should they be so satisfied to give up their wishes, unless they knew something which others did not know, or were really gaining while they seemed to lose?...

5. And still stronger is this delusion on the part of the world, when the event justifies the confidence of religious men. The truest wisdom is to stand still and trust in God,...God fights for those who do not fight for themselves; such is the great truth...Do nothing, and you have done everything. The less you do, the more God will do for you. The more you submit to the violence of the world, the more powerfully will He rise against the world, who is irresistible. The less you ward off the world’s blows from you, the more heavy will be His blows upon the world, if not in your cause, at least in His own. When, then, the world at length becomes sensible that it is faring ill, and receiving more harm than it inflicts, yet is unwilling to humble itself under the mighty hand of God, what is left but to attribute its failure to the power of those who seem to be weak? that is, to their craft, who pretend to be weak when really they are strong...

S. D., 299-305.

169 – Az ártatlanság, az egyszerűség, a feltétlen engedelmesség az Istennek, a lelki nyugalom, a megelégedettség és az ezekhez hasonló erények önmagukban bizonyos nemei a bölcsességnek; – úgy értem ezt, hogy a hatásuk ugyanaz, mint a bölcsességé, mert az Isten

munkálkodik azokért, akik nem önmagukért dolgoznak, amiért azután a keresztények, mert oly keveset igényelnek és mégis oly sokat érnek el, a ravaszság vádját vonják magukra a világ szemében.

Ravaszságnak tűnik, ami sok tekintetben bölcsesség.

1. ...Érzésük mélységének az arányában megértik az emberek az önuralom szükségességét, azt, hogy ne mondjanak olyat, amit nem kellene mondaniok ... És továbbá, akik szentek és feddhetetlenek, az Isten fiai akarnak lenni, sokat találunk a világban, ami megzavarja és bemocskolja őket, úgyhogy szükségszerűen szigorú önuralmat erőszakolnak magukra, nehogy a vele való érintkezés szinte elkerülhetetlenül ártalmukra váljék. És ez az önfegyelem az első dolog, amiért a szentéletű emberek úgy tűnnek fel mintha hiányoznék belőlük a nyíltság és férfiaság.

2. Azután ... nem tudja a világ elhinni, hogy megfontoltan fel akarhatják áldozni emberek ezt az életet a másikért; és amikor ezt állítják, azt hiszik, hogy föltétlenül kell valaminek a háttérben lennie, amit nem árulnak el. És továbbá mindazok az okok, amiket a vallásos emberek felhoznak, valótlanoknak tűnnek a világ szemében, érzéseik pedig mind ábrándosaknak és erőszakoltaknak ... Keresztények lemondanak a világi előnyökről, feláldoznak rangot és gazdagságot, jobban szeretik hivatali állásnál a visszavonultságot, puha élet helyett inkább bünbánatot gyakorolnak, – és a világ így szól: „Nincsenek ezek a tettek kellőképpen megokolva, ez ravaszság.”

3. ... Amikor a keresztények engedelmeskedtek a pogány előljáróknak, nem igazolták ezzel a pogányokat, tudták róluk, hogy bálványimádók. Nagyon sok és különböző oka van, amikor kötelességünk engedelmeskedni azoknak, akiknek még sincs hatalmuk hitünk vagy meggyőződésünk fölött. Mindazonáltal, amikor vallásos emberek alkalmazkodnak kötelességérzetből külsőleg „a fennálló hatalomhoz”, a világ könnyen abba a tévhitbe esik, hogy éppúgy megtagadhatnák nézeteiket is, amint alárendelték cselekedeteiket és meglepődést érez vagy tettet, amikor megtudja, hogy nézeteik megmaradtak, s összeegyeztethetetlenek vagy kétszínűségnek minősíti és mondja ... És így az egyszerű tény, hogy teljesen ártalmatlanok, senkit nem bántanak, hogy annyira szolgálatkészek: a panasz okává válik ellenük. ...

4. A derűtség, a megelégedettség és a készség továbbá, amellyel a vallásos emberek ügyüket az Isten kezébe helyezik és teljesen megelégedettek, amikor a világ győzedelmeskedni látszik fölöttük, újból csak a ravaszság és álnokság látszatát kelti. Mert hogyan nyugtathatná meg őket vágyaik feláldozása másként minthogy tudomásuk van valamiről, amit mások nem tudnak, vagy hogy nyerte tulajdonképpen, miközben veszteseknek látszottak. ...

5. És még erősebb a világ részéről ez a csalódás, ha az események igazolják a vallásos emberek bizalmát. A legigazibb bölcsesség nyugodtnak maradni és bízni az Istenben. A világ ezt szintén ravaszságnak látja. Az Isten azokért harcol, akik nem harcolnak önmagukért. Ezt a nagy igazságot, ezt a kegyes elvet jelenti ki és magyarázza meg a Szentírás: „Ne tegyetek magatoknak igazságot, kedveseim, hanem adjatok helyet az isteni haragnak, mert meg van írva: Enyém a bosszúállás, én majd megfizetek – úgymond az Úr.” (Róm 12:19) Ne tégy semmit és megtettél mindent. Mennél kevesebbet teszel te, annál többet fog tenni érted az Isten. Mennél inkább megadod magad a világ erőszakának, annál hatalmasabban fog felkelni Ő, az ellenállhatatlan, a világ ellen ... Amikor azután a világ végül meggyőződik róla, hogy rosszul jár, és több kárt szenved, mint amennyit okoz, és mégsem hajlandó az Isten hatalmas keze alatt megalázni magát, mi egyéb marad neki hátra, minthogy balsikerét azok hatalmának tulajdonítsa, akik gyengéknek látszanak, vagyis azok ravaszságának, akik úgy tesznek, mintha gyengék lennének, mikor a valóságban erősek.

170

170 – Though...in their principles, and in their future prospects, the Church is one thing, and the world is another, yet in present matter of fact, the Church is of the world, not separate from it; for the grace of God has but partial possession even of religious men, and the best that can be said of us is, that we have two sides, a light side and a dark, and that the dark happens to be the outermost. Thus we form part of the world to each other, though we be not of the world...

it is only the actions of others which we see for the most part, and since there are numberless ways of doing wrong, and but one of doing right, and numberless ways too of regarding and judging the conduct of others, no wonder that even the better sort of men, much more the generality, are, and seem to be, so sinful. God only sees the circumstances under which a man acts, and why he acts in this way and not in that. God only sees perfectly the train of thought which preceded his action, the motive, and the reasons. And God alone (if aught is ill done, or sinfully) sees the deep contrition afterwards, – the habitual lowliness, then bursting forth into special self-reproach, – and the meek faith casting itself wholly upon God's mercy. Think for a moment, how many hours in the day every man is left wholly to himself and his God, or rather how few minutes he is in intercourse with others – consider this, and you will perceive how it is that the life of the Church is hid with God, and how it is that the outward conduct of the Church must necessarily look like the world, even far more than it really is like it, and how vain, in consequence, the attempt is (which some make) of separating the world distinctly from the Church. Consider, moreover, how much there is, while we are in the body, to stand in the way of one mind communicating with another. We are imprisoned in the body, and our intercourse is by means of words, which feebly represent our real feelings. Hence the best motives and truest opinions are misunderstood, and the most sound rules of conduct misapplied by others. And Christians are necessarily more or less strange to each other; nay, and as far as the appearance of things is concerned, almost mislead each other, and are, as I have said, the world one to another. It is long, indeed, before we become at all acquainted with each other, and we appear the one to the other cold, or harsh, or capricious, or self-willed, when we are not so. So that it unhappily comes to pass, that even good men retire from each other into themselves, and to their God, as if retreating from the rude world.

P. S., VII, 36-38.

170 – Jóllehet tehát a kettőről való fogalmunkat, elveiket és jövő kilátásaikat tekintve, az Egyház és a világ két különböző dolog, az Egyház a jelenben ténylegesen mégis a világhoz tartozik és nincs elkülönülve tőle; mert az Isten malasztja még csak részben vette birtokába, és a legjobb, amit magunkról mondhatunk; az, hogy két oldalunk van, egy fény- és egy árnyoldalunk, és hogy az árnyék a külsőre esik. Így egymás számára a világ részei vagyunk, bár nem vagyunk a világéi. Sőt, feltételezve egy egyénileg keresztény indítékoktól vezérelt emberi társaságot, egészében tekintve még ez a társaság is világias lenne, vagyis sok tévedéssel terhelt, tévedést fenntartó és sok rossz gyakorlatot jóváhagyó társaság. A rossz mindig a felszínen úszik. És ha azt kutatjuk, miért van az, hogy a jó a keresztényekben is kevésbé tűnik fel, mint a rossz, az a válaszom: először azért, mert kevesebb van belőle, másodszer pedig azért, mert a rossz kierőszakolja az általános tudomásulvételt, a jó pedig nem. Ezért tárul fel a rossz egész látható mivoltában és különféle alakulataival egy nagy emberi testületben, melyben a maga részével mindenki részt vesz. És harmadszor, a lelket a dolgok természeténél fogva csak az Isten értheti meg és a vallásos lélek Szent Péter szavai szerint „elrejtett szívbeli ember” (I 3:4). Másoknak jobbára csak a cselekedeteit látjuk és mivel a helytelen cselekvésnek számtalan, a helyes cselekvésnek pedig csak egy módja van

és számtalan útja van mások viselkedése megfigyelésének és megítélésének is, nem csodálatos, hogy még az emberek legjobbjai is, és még inkább a többség annyira bűnös és annak is látszik. Az Isten látja egyedül a körülményeket, amelyek között az ember cselekszik és amiért valamely módon és nem másképp cselekszik. Az Isten látja egyedül tökéletesen a tetteit megelőző gondolatfolyamatot, az indítékokat és okokat. És Isten látja egyedül, ha valaki valamit rosszul vagy vétkeesen tett, a mély bűnbánatot utána, – a rendszerint bekövetkező megalázkodást, amely azután önmagunknak tett különös szemrehányásokba tör ki, – és a teljesen Isten könyörületére hagyatkozó alázatos hitet. Gondolj csak rá, a nap mily sok óráját tölti minden ember teljesen magára és Istenére hagyatva, vagy helyesebben, mily kevés percet van másokkal érintkezésben, – fontold meg ezt és meg fogod érteni, miért van az Egyház élete elrejtve az Istennel és miért kell az Egyház külső kormányzásának sokkal jobban, mint ahogy valóságosan hasonlít, szükségszerűen hasonlítania a világhoz és mennyire hiú ennek következtében egyesek kísérlete, hogy határozottan elválasszák a világot az Egyháztól. Fontoljuk meg továbbá, hogy mily sok dolog állja útját két lélek egymással való érintkezésének, míg testben vagyunk. Be vagyunk börtönözve a testbe és érintkezésünk valóságos érzelmeinket gyarlón képviselő szavak útján történik. Ezért értik félre mások a legjobb indítóokokat s legigazabb érzelmeiket és értelmezik helytelenül a lehibátlanabb magatartást. És így jobban vagy kevésbé a keresztények is szükségszerűen idegenek egymásnak, sőt, ami a dolgok látszatát illeti, csaknem megtéveszti az egyik a másikat, s mint mondtam, a világot jelentik egymásnak. Valóban hosszú idő kell hozzá, míg általában megismerkedünk egymással, és hűvösnek, érdesnek, akaratosnak vagy önfejűnek tűnik fel egyikőnk a másiknak, amikor nem is olyan. És ezért fordul elő, sajnós, (szerencsétlen módon), hogy még a jó emberek is, mintha menekülnének a durva világtól, visszavonulnak egymástól önmagukba és Istenükhöz.

171

171 – Human Society is an ordinance of God, to which He gives His sanction and His authority; but from the first an enemy has been busy in its depravation. Hence it is, that while in its substance it is divine, in its circumstances, tendencies, and results it has much of evil. Never do men come together in considerable numbers, but the passion, self-will, pride, and unbelief, which may be more or less dormant in them one by one, bursts into a flame, and becomes a constituent of their union. Even when faith exists in the whole people, even when religious men combine for religious purposes, still, when they form into a body, they evidence in no long time the innate debility of human nature, and in their spirit and conduct, in their avowals and proceedings, they are in grave contrast to Christian simplicity and straightforwardness. This is what the sacred writers mean by „the world”, and why they warn us against it; and their description of it applies in its degree to all collections and parties of men, high and low, national and professional, lay and ecclesiastical.

It would be hard, then, if men of great talent and of special opportunities were bound to devote themselves to an ambitious life, whether they would or not, at the hazard of being accused of loving their own ease, when their reluctance to do so may possibly arise from a refinement and unworldliness of moral character. Surely they may prefer more direct ways of serving God and man; they may aim at doing good of a nature more distinctly religious; at works, safely and surely and beyond all mistake meritorious; at offices of kindness, benevolence, and considerateness, personal and particular; at labours of love and self-denying exertions, in which their left hand knows nothing that is done by their right.

O. S., 271-272.

171 – Az emberi társadalom Isten rendelése ugyan, alá van vetve az Ő akaratának és tekintélyének, de már kezdettől fogva dolgozott egy ellenség a megrontásán. Így azután, ha lényegében isteni eredetű is, körülményeiben, irányában és eredményeiben sok a rossz. Sohasem gyűlhet egybe tekintélyesebb számú ember anélkül, hogy a nagyobb vagy kisebb mértékben minden egyesben szunnyadó szenvedély, akaratosság, büszkeség és hitetlenség fel ne lángoljon s egyesülésük egyik jellemző jegye ne legyen. Még akkor is, ha hívó az egész nép, még akkor is, ha vallásos emberek vallásos célból tömörülnek, – amint egyszer testületté válnak, hamarosan kiütközik belőlük az emberi természet veleszületett gyengesége s szellemükben és magatartásukban, nyilatkozataikkal, és eljárásukkal komoly ellentétbe kerülnek a keresztény egyszerűséggel és nyílt őszinteséggel. Ez az, amint a szent írók „a világ” szóval ki akarnak fejezni s ezért óvnak bennünket tőle; leírásuk bizonyos fokban illik minden emberi egyesülésre és pártra, legyen az magas vagy alacsony társadalmi osztályú, nemzeti vagy hivatásszerű, világi vagy egyházi.

Éppen ezért igazságtalan lenne, ha nagytehetségű és különös esélyekkel rendelkező emberek kényszerítve lennének, ha akarják, ha nem feláldozni magukat a nagyravágyó életnek csak azért, hogy megszabaduljanak attól a szemrehányástól, hogy a kényelmüket szeretik, mikor pedig ellenkezésük talán erkölcsiségük bensőségességének és világiasságtól való távolállásuknak a következménye. Ők bizonyára többre becsülik a közvetlenebb utakat az Isten és az emberek szolgálatában; törekedhetnek a jót oly módon tenni, mely szeplőtelenebbül vallásos jellegű és olyan munkákat végezni, melyek veszélytelenül, biztosan és kétségtelenül érdemszerzőek; az egyéni érintkezésben a szívbeli jóakaratot, a személyes figyelmes szeretetet műveik, a szeretet és önmegtagadás műveit, melyeknél a balkéz nem tudja, amit a jobb tesz.

172

172 – [The true Christian] is ever dying while he lives; he lies on his bier, and the prayers for the sick are saying over him. He has no work but that of making his peace with God, and preparing for the judgment. He has no aim but that of being found worthy to escape the things that shall come to pass and to stand before the Son of man. And therefore day by day he unlearns the love of this world, and the desire of its praise; he can bear to belong to the nameless family of God, and to seem to the world strange in it and out of place, for so he is.

And when Christ comes at last, blessed indeed will be his lot. HE has joined himself from the first to the conquering side; he has risked the present against the future, preferring the chance of eternity to the certainty of time; and then his reward will be but beginning, when that of the children of this world is come to an end.

P. S., IV, 238.

172 – ... Az igaz keresztény ... állandóan halódik, amíg él; ravatalán fekszik és a haldoklóért való imákat mondják fölötte. Nincs más feladata, mint megszerezni békéjét az Istennel és előkészülni az Ítéletre. Nincs más célja, csak hogy méltónak találtassék rá, hogy elkerülje a jövő dolgokat, megszabaduljon s az Ember Fia elé álljon. És ezért napról napra kevésbé szereti ezt a világot és kevésbé kívánja a dicséretét. El tudja viselni, hogy név nélküli házanépe legyen az Istennek, a világ idegennek és hontalannak tekintse e világban, mert az is.

És amikor Krisztus eljön végül, áldott lesz akkor a sorsa. Kezdetül fogva a győztes oldalon állott. Kockáztatta a jelent a jövőért inkább az örökkévalóság lehetőségét, mint az idő bizonyosságát választotta, és jutalma csak akkor kezdődik, amikor e világ fiainak jutalma véget ért.

173

173 – Holy souls take a separate course; they have risen with Christ, and they are like persons who have climbed a mountain and are reposing at the top. All is noise and tumult, mist and darkness at its foot; but on the mountain's top it is so very still, so very calm and serene, so pure, so clear, so bright, so heavenly, that to their sensations it is as if the din of earth did not sound below, and shadows an gloom were no where to be found... I do not mean, of course, that a man can be religious who neglects his duties of this world; but that there I an inner and truer life in religious men, beyond the life and conversation which others see, or, in the words of the text, their „life is hid with Christ in God.” Christ, indeed, Himself worketh hitherto, as His Father worketh, and He bids us also „work while it is day;” yet, for all this, it is true that the Father and the Son are invisible, that they have an ineffable union with each other, and are not in any dependence upon the mortal concerns of this world; and so we, in our finite measure, must live after their Divine pattern, holding communion with them, as if we were at the top of the Mount while we perform our duties towards that sinful and irreligious world which lies at the foot of it...

It is then the duty and the privilege of all disciples of our glorified Saviour, to be exalted and transfigured with Him; to live in heaven in their thoughts, motives, aims, desires, likings, prayers, praises, intercessions, even while they are in the flesh; to look like other men, to be busy like other men, to be passed over in the crowd of men, or even to be scorned or oppressed, as other men may be, but the while to have a secret channel of communication with the Most High, a gift the world knows not of; to have their life hid with Christ in God.

P. S., VI, 209-211, 214.

173 – Szent lelkek a maguk saját útján járnak. Ők feltámadtak Krisztussal s olyanok, mint azok az emberek, akik a hegyet megmászva már a hegycsúcson pihennek. Lábaik alatt minden zsvaj és zsvibongás, köd és sötétség, de fenn a hegyormon csend van, oly nyugodt és derűs, oly tiszta és világos, oly ragyogó és mennyei, hogy úgy tűnik fel nekik, mintha odalent a világ zaja már nem is tombolna s árnyék és homály nem is lenne.

...Egyáltalában nem gondolom azonban, hogy vallásos lehetne valaki, aki kötelességeit a világban elhanyagolja. De a vallásos ember belső és igazi élete túl van azon a határon, amit mások látnak, vagyis mint az Írás mondja: „Az ő életük el van rejtve Krisztussal az Istenben” (Kol 3:3). Krisztus bizonyára maga is működik állandóan, miként Atyja működik s azt akarja, hogy mi is „dolgozzunk, míg nappal van.” Mindemellett azonban mégis igaz, hogy az Atya és Fiú láthatatlanok, hogy kifejezhetetlen kölcsönös egységben élnek s hogy semmiféle függőségben sincsenek e föld halandó dolgaitól. És így a mi korlátolt határaink között nekünk is az Ő isteni példája szerint kell élnünk, közösségben Vele, mintha a hegynek a csúcán lennénk, miközben mégis teljesítjük kötelességeinket azzal a bűnös és istenfelejtett világgal szemben, mely a lábaink alatt fekszik.

... Krisztus felemelkedett a magasba, nekünk fel kell emelkednünk Vele. Elment a szemünk elől és nekünk követnünk kell Őt. Az Atyához ment, rajta kell lennünk nekünk is, hogy új „életünk rejtve legyen Krisztussal az Istenben”...

A mi megdicsőült Megváltónk minden tanítványának kötelessége és kiváltsága tehát Vele együtt felmagasztaltnak és átszellemültnek lenni: gondolataival, indítékaival, törekvéseivel, kívánságaival, hajlamaival, imáival, dicséreteivel és könyörgéseivel a mennyben élni, ha még a testben időzik is. Olyannak látszani, mint más emberek, más emberekhez hasonlóan serényeknek lenni, elmerülni a tolongó tömegben, sőt talán, mint más emberek, megvetettnek és elnyomottnak is lenni, de a világ által nem ismert adományként a Legfőbbel mégis titkos összeköttetésben lenni, Krisztussal az Istenben rejtett életet élni. ...

174

174 – How, it may be asked, can this world have upon it tokens of His presence, or bring us near to Him? Yet certainly so it is, that in spite of the world's evil, after all, He is in it and speaks through it, though not loudly. When He came in the flesh „He was in the world, and the world was made by Him, and the world knew Him not.” Nor did He strive nor cry, nor lift up His voice in the streets. So it is now. He still is here; He still whispers to us, He still makes signs to us. But His voice is so low, and the world's din is so loud, and His signs are so covert, and the world is so restless, that it is difficult to determine when He addresses us, and what He says. Religious men cannot but feel, in various ways, that His providence is guiding them and blessing them personally, on the whole; yet when they attempt to put their finger upon the times and places, the traces of His presence disappear. Who is there, for instance, but has been favoured with answers to prayer, such that, at the time, he has felt he never could again be unbelieving? Who has not had strange coincidences in his course of life which brought before him, in an overpowering way, the hand of God? Who has not had thoughts come upon him with a sort of mysterious force, for his warning or his direction? And some persons, perhaps, experience stranger things still. Wonderful providences have before now been brought about by means of dreams; or in other still more unusual ways Almighty God has at times interposed. And then, again, things which come before our eyes, in such wise take the form of types and omens of things moral or future, that the spirit within us cannot but reach forward and presage what it is not told from what it sees. And sometimes these presages are remarkably fulfilled in the event. And then, again, the fortunes of men are so singularly various, as if a law of success and prosperity embraced a certain number, and a contrary law others. All this being so, and the vastness and mystery of the world being borne in upon us, we may well begin to think that there is nothing here below, but, for what we know, has a connexion with every thing else; the most distant events may yet be united, the meanest and highest may be parts of one; and God may be teaching us and offering us knowledge of His ways, if we will but open our eyes, in all the ordinary matters of the day. This is what thoughtful persons come to believe, and they begin to have a sort of faith in the Divine meaning of the accidents (as they are called) of life, and of readiness to take impressions from them, which may easily become excessive, and which, whether excessive or not, is sure to be ridiculed by the world at large as superstition. Yet, considering Scripture tells us that the very hairs of our head are all numbered by God, that all things are ours, and that all things work together for our good, it does certainly encourage us in thus looking out for His presence in every thing that happens however trivial, and in holding that to religious ears even the bad world prophecies of Him.

Yet, I say, this religious waiting upon God through the day, which is so like that spirit of watching which is under consideration, is just as open to objection and scoffing from the world. God does not so speak to us through the occurrences of life, that you can persuade others that He speaks. He does not act upon such explicit laws, that you can speak of them with certainty. He gives us sufficient tokens of Himself to raise our minds in awe towards Him; but He seems so frequently to undo what He Has done, and to suffer counterfeits of His tokens, that a conviction of His wonder-working presence can but exist in the individual himself. It is not a truth that can be taught and recognized in the face of men; it is not of a nature to be urged upon the world at large, nay, even on religious persons, as a principle. God gives us enough to make us inquire and hope; not enough to make us insist and argue.

P. S., II, 248-250.

174 – Kérdezhetné valaki, hogy ugyan miként viselheti ez a világ magán az Isten jelenlétének a nyomait, vagy miként közelíthet bennünket Hozzá? És mégis, e világ minden

gonoszsága ellenére is bizonyos, hogy Ő benne van, beszél általa, ha nem is feltűnést keltően. Amikor testben jelent meg „a világban vala, és a világ Ő általa lett, és a világ Őt meg nem ismeré”. Nem ütött lármát és zajt, sem hangját nem hallatta az úton. Így van ez most is. Itt van Ő mindig, suttog Ő most is nekünk, ad most is nekünk jeleket. Hangja azonban oly halk s a világ zaja olyan hangos, jeladásai annyira burkoltak és a világ oly nyugtalan, hogy nehéz megállapítani, mikor szól Ő hozzánk és hogy mit mond.

Vallásos emberek különböző módokon megérezhetik, hogy miként vezeti őket a Gondviselés és miként áldja őket személyesen. De csak nagy egészében érzik, és ha megkísérlik bizonyos időpontban vagy helyen kitapintani, eltűnnek jelenlétének nyomai. Ki ne érezte volna már például imájára válaszul a kegyelem áldását oly erősen, hogy ne lett volna abban az órában az az érzése, hogy soha többé nem veszítheti el hitét? Ki nem tapasztalta már életében a körülmények oly különös összetalálkozását, hogy az mindent meggyőző világossággal ne az Isten kezét érezte volna vele? Kiben nem tolultak már fel valami titokzatos erővel gondolatok, hogy intsek és vezessék? Némelyek talán még nagyobb dolgokat is tapasztalhattak.

Régi időkben álmok útján csodálatos irányításokat adott s alkalmilag más, még szokatlanabb módon is közbelépett a Mindenható Isten. És vannak azután dolgok, amelyek erkölcsi vagy jövőbeli dolgok jelképeként vagy előjeleként oly erővel tűnnek fel lelkünk előtt, hogy szellemünk kényszerül a távolba tekinteni és oly dolgokat sejt meg, melyek már nemcsak a láthatók körébe tartoznak. És gyakran egészen feltűnő módon igazaknak bizonyultak az ilyen megsejtések. És az emberi sorsok továbbá oly sajátosan különbözők, mintha a siker és szerencse törvényszerűleg kísérné az egyiket, és az ellenkezője a másikat.

Mivel pedig mindez így van és mert a világ mérhetetlensége és titokzatossága szinte kényszerít rá, joggal gondolunk arra, hogy semmi sincs itt e földön önmagáért, hanem minden, ami itt van, valami mással van kapcsolatban. Az egymástól legtávolabb fekvő dolgok egységbe fonódhatnak, a legkisebb és legnagyobb része lehet egy résznek.

És az Isten a mindennapi élet közönségei dolgai révén igazíthat el bennünket és taníthat meg az útjaira, de csak ha nyitva tartjuk a szemünket. Ez az, amit a gondolkodó embereknek végül is hinniük kell és elkezdenek az élet úgynevezett véletlenségeinek isteni értelmében is valamiképp hinni s fogékonyakká válnak az ilyen benyomások iránt.

Ez könnyen túlzásba csaphat, és akár túlzott, akár nem, a világ szelvében, mint babonaságot kétségtelenül kineveti. De ha az Írás azt mondja, hogy az Isten hajunk szálait is számon tartja, hogy minden a miénk és minden a javunkra szolgál, akkor határozottan biztatás ez a számunkra, hogy mindenben, ami történik, legyen az még oly mindennapi is, kutassuk a jelenlétét és megerősödhetünk abban, hogy a vallásos embert még a gonosz világ is Róla oktatja.

...Az élet eseményeiben nem úgy beszél az Isten hozzánk, hogy másokat is meg tudnánk győzni arról, hogy Ő az, aki szól. Nem működik olyan világos törvények szerint, hogy azokat biztonsággal megállapíthatnánk. Elegendő jelt ad ugyan Önmagáról ahhoz, hogy hódolatot keltsen a lelkünkben Iránta; de oly gyakran látszik úgy, mintha ismét megsemmisítené, amit tett, vagy túrné jeladásainak utánzását, hogy csodatevő jelenlétéről mindig csak személyesen az egyén győződhet meg. Nem olyan igazság, mely az egész világ okulására és elismerésére számíthatna, nem olyan természetű, hogy a világ, vagy akárcsak a vallásos szellemek is alaptörvény gyanánt kényszerülnének elismerni. Eleget ad az Isten ahhoz, hogy vizsgálódjunk és reméljünk, de nem eleget ahhoz, hogy szilárd alapunk legyen a bizonyításhoz.

175

175 – This is the law of Providence here below; it works beneath a veil, and what is visible in its course does but shadow out at most, and sometimes obscures and disguises what is invisible. The world in which we are placed has its own system of laws and principles, which, as far as our knowledge of it goes, it, when once set in motion, sufficient to account for itself, – as complete and as independent as if there was nothing beyond it. Ordinarily speaking, nothing happens, nothing goes on in the world, but may be satisfactorily traced to some other events or fact in it, without the necessity of our following it into a higher system of things in order to explain its existence, or to give it a meaning. We will not stop to dwell on exceptions to this general statement, or on the narrowness of our knowledge of things: but what is every day said and acted on proves that this is at least the impression made upon most minds by the source of things in which we find ourselves. The sun rises and sets on a law; the tides ebb and flow upon a law; the earth is covered with verdure or buried in the ocean, it grows old and it grows young again, by the operation of fixed laws. Life, whether vegetable or animal, is subjected to a similar external and general rule. Men grow to maturity, then decay and die. Moreover they form into society, and society has its principles. Nations move forward by laws which act as a kind of destiny over them, and which are as vigorous now as a thousand years ago. And these laws of the social and political world run into the physical, making all that is seen one and one only system; a horse stumbles, and an oppressed people is rid of their tyrant; a volcano changes populous cities into a dull lake; a gorge has of old times opened, and the river rolls on, bearing on its bosom the destined site of some great mart, which else had never been. We cannot set limits either to the extent or the minuteness of this wonderful web of causes and effects, in which all we see is involved. It reaches to the skies; it penetrates into our very thoughts, habits, and will.

Such is confessedly the world in which our Almighty Creator has placed us. If then He is still actively present with His own work, present with nations and with individuals, He must be acting by means of its ordinary system, or by quickening or, as it were, stimulating its powers, or by superseding or interrupting it; in other words, by means of what is called nature or by miracle; and whereas strictly miraculous interference must be, from the nature of the case, rare, it stands to reason that, unless He has simply retired and has left the world ordinarily to itself, – case, rare, it stands to reason that, unless He has simply retired and has left the world ordinarily to itself, – content with having originally imposed upon it certain general laws, which will for the most part work out the ends which He contemplates, – He is acting through, with, and beneath those physical, social and moral laws, of which our experience informs us... [Accordingly] it is not too much to say that this is the one great rule on which the Divine Dispensations with mankind have been and are conducted, that the visible world is the instrument, yet the veil, of the world invisible, – the veil, yet still partially the symbol and index: so that all that exists or happens visibly conceals and yet suggests, and above all subserves, a system of persons, facts, and events beyond itself...

All that is seen, – the world, the Bible, the Church, the civil polity, and man himself, – are types, and in their degree and place representatives and organs of an unseen world, truer and higher than themselves.

Ess. II, 190-193.

175 – A Gondviselésnek az a törvénye itt e földön, hogy leplezetten működik; s ami látható belőle, az a láthatatlant legfeljebb csak jelzi, némelykor homályba borítva és elrejtve. A világnak, melybe beleszülettünk, megvannak a maga törvényszerűségei és alapelvei, s ezek, amennyiben ismerjük őket, amint egyszer már mozgásban van, elegendők megfejtéséhez: annyira tökéletes és független, mintha nem is volna rajta túl más. Közönséges

szemmel nézve nem történik és nem folyik ezen a világon semmi, amit ne tudnánk kielégítő módon valami más folyamatra vagy körülményre visszavezetni, vagy aminek ne tudnánk megmagyarázni ugyane világon belül más folyamatokba vagy körülményekbe való átalakulását, anélkül, hogy kényszerülnénk létezésének megmagyarázásába vagy értelmezése érdekében a dolgok magasabb rendjében tovább kutatnunk. Nem akarunk most szólni ez általános megállapítás alóli kivételekről, vagy a dolgokról való korlátolt tudásunkról. Amit nap-nap után mondunk és teszünk, azt bizonyítja, hogy legalábbis a legtöbb elmének ez a benyomása a dolgoknak ama rendjéről, melyben élünk. A nap a maga törvénye szerint kel fel és hanyatlik le; megvan a dagály és apály idejének a szabálya. A föld vagy zölden virít, vagy az óceán sírjában rejtetik; állandó törvényszerűséggel előregszik s azután újból megfiatalodik. Az élet, akár növényi, akár állati, hasonló külső és egyetemes törvényeknek van alávetve. Az emberek felnőnek, megöregednek és meghalnak. Ezenkívül rendeződnek társadalmilag, s a társadalomnak megvannak a maga alapfeltételei. Törvényei annak a nemzetek életének, melyek sorsszerűleg peregnék le fölöttük, s ma is éppoly erősek, mint ezer év előtt. És a társadalmi és politikai világ e törvényei beletorkollanak a természettörvényekbe, mindent, amit látunk, egyetlen nagy rendszerré téve. Egy ló megbotlik, – és egy elnyomott nép megszabadul zsarnokától. Egy vulkán pusztává tesz népes városokat. Régi időkben megnyílik a föld, folyam ered belőle és eldönti egy nagy kereskedelmi gócpont későbbi helyzetét, mely különben soha ki nem alakult volna. Nem tudjuk az okok és következmények e nagykiterjedésű és körülményes elágazású csodálatos szövevényének a határait felmérni, melybe minden beleszövődik, amit látunk. Felnyúlik az égig és behatol gondolataink, szokásaink és törekvéseink mélységébe.

Mindenkinek el kell ismernie, hogy ilyen ez a világ, melybe a mindenható Teremtő bennünket beléhelyezett. Ha tehát mégis cselekvőleg van jelen saját művében, jelen a nemzetekben, jelen az egyesekben: akkor a maga ismert világrendjének útján kell hatnia, vagy úgy, hogy erőit felébreszti, illetőleg mintegy ösztönzi, vagy úgy, hogy kikapcsolja, illetőleg megszakítja, más szavakkal: vagy a „természet”, vagy „csoda” útján kell működnie. És mivel a szorosabb értelemben vett csodaszerű beavatkozásnak a dolog természete szerint ritkának kell lennie, minden amellet szól, hogy az Isten az általunk tapasztalat fizikai, társadalmi és erkölcsi törvények által, között és mögött működik, hacsak egyenesen vissza nem vonult a Teremtő és rá nem hagyta a világot egyszerűen önmagára, – megelégedve a kezdetben előírt általános törvényekkel, amelyeknek maguknak kell nagyobb részt az Általa szándékolt célokat munkálniok ... Így azután nem mondunk sokat, ha azt véljük, hogy ez az egyetlen nagy törvény, melynek értelmében az isteni elhatározások az embereken eleitől fogva beteljesültek: hogy a látható világ eszköze, de egyúttal eltakaró fátyla is a láthatatlannak; fátyol, de részben jelkép és jel is, – úgyhogy minden, ami van vagy látható lesz, személyek, tények, események földöntúli rendszerét rejti és mégis jelzi, mindeneke előtt azonban neki szolgál.

...Minden, amit látunk, – a világ, a Szentírás, az Egyház, a polgári kormányzás és maga az ember, – mintaképek, s fokozatuknak és helyüknek megfelelően képviselői és eszközei egy, a magukénál igazabb és fensőbb láthatatlan világnak. ...

176

176 – When Providence would make a Revelation, He does not begin anew, but uses the existing system; He does not visibly send an Angel, but He commissions or inspires one of our own fellows. When He would bless us, He makes a man His priest. When He would consecrate or quicken us, He takes the elements of this world as the means of real but unseen spiritual influences. When He would set up a divine polity, He takes a polity which already is, or one in course of forming. Nor does He interfere with its natural growth, development,

or dependence on things visible. He does not shut it up in a desert, and there supply it with institutions unlike those which might naturally come to it from the contact and intercourse of the external world. He does but modify, quicken, or direct the powers of nature or the laws of society. Or if He works miracles, still it is without superseding the ordinary course of things. He multiplies the flocks or the descendants of Jacob, or in due season He may work signal or public miracles for their deliverance from Egypt; but still the operation of ordinary causes, the influence of political arrangements, and what is called the march of events, are seen in such providences as truly, and can be pointed out as convincingly, as if an Angel and a pillar of cloud were not with them.

Ess. II, 144-145.

176 – ...Ha az Isteni Gondviselés meg kíván nyilatkozni, akkor nem előlről kezdi, hanem a meglevő rendet használja fel; nem küld feltűnő módon angyalt, hanem közülünk bíz meg vagy sugalmaz valakit. Ha áldani akar minket, a papjává tesz egy embert. Ha meg akar szentelni vagy fel akar buzdítani, akkor e világ elemeit használja fel a szellemi befolyásolás láthatatlan, de valóságos eszközeiül. Ha isteni közösséget akar alapítani, akkor már kész vagy alakulóban levő közösséget használ fel. Be sem avatkozik annak természetes növekedésébe, fejlődésébe, vagy a látható dolgoktól való függésébe. Nem helyezi sivatag közepébe s nem látja ott el olyan intézményekkel, melyek a külső világgal való érintkezés és közlekedés következtében természetesen alakulhatókhoz nem hasonlítanak. Csak módosítja, serkenti vagy irányítja a természet erőit vagy a társadalom törvényeit. Vagy ha csodát művel, még mindig nem hatálytalanítja vele a dolgok rendes menetét. Megsokasítja Jákob nyáját vagy ivadékát, jelt ad vagy nyilvánvaló csodát tesz a kellő időben Egyiptomból való megszabadításuk érdekében, de mégis valóságként ismerhető fel az ilyen gondoskodásokban a szokásos okok működése, a politikai adottságok hatása és a dolgok úgynevezett rendes menete, és olyan meggyőzően kimutathatók, mintha angyal vagy felhőoszlop nem is lett volna velük.

177

177 – Things look the same as before, though an invisible power has taken hold of them. This power does not uncliothe the creature, but clothes it. Men dream everywhere: it gives visions. Men journey everywhere: it sends „the Angels of God to meet them.” Men may elsewhere be hospitable; now they entertain Angels. Men carry on a work; but it is a blessing from some ancestor that is breathing on and through it unseen. A nation migrates and seizes on a country: but all along its proceedings are hallowed by prophecy, and promise, and providence beforehand, and used for religious ends afterwards. Israel was as much apolitical power as man is an animal. The rites and ceremonies enjoined upon the people might be found elsewhere, but were not less divine notwithstanding. Circumcision was also practised in Egypt, frequent ablutions may be the custom of the East, the veil of Moyses may have been the symbol of other rulers (if so be) before him, – though the fact has to be proved; a Holy of Holies, an altar, a sacrifice, a sacerdotal caste, in these points the Mosaic law resembled, yet as to these it differed from, the nations round about. The Israelitish polity had a beginning, a middle, and an end, like other things of time and place; its captivities were the natural consequences, its monarchy was the natural expedient, of a state of political weakness. Its territory was a battle-ground, and its power was the alternate ally, of the rival empires of Egypt and Assyria. Heathen travellers may have surveyed the Holy Land, and have thought it but a narrow slip of Syria...

What is true of Judaism is true of Christianity. The Kingdom of Christ, though not of this world, yet is in the world, and has a visible, material, social shape. It consists of men, and it

has developed according to the laws under which combinations of men develop. It has an external aspect similar to all other kingdoms. We may generalize and include it as one among the various kinds of polity, as one among the empires, which have been upon the earth. It is called the fifth kingdom; and as being numbered with the previous four which were earthly, it is thereby, in fact, compared with them. We may write its history, and make it look as like those which were before or contemporary with it, as a man is like a monkey.

Ess., II, 144-145.

177 – ...A dolgok ugyanannak látszanak, mint korábban, mikor nem nyugodott láthatatlan erő fölöttük. Ez az erő nem levetkőzteti, hanem felruhazza a teremtményt. Az emberek álmodnak mindenhol: ez az erő látomásokat ad Az emberek utaznak mindenütt: most „összetalálkoznak az Isten angyalaival”. Máshol is lehetnek az emberek testvéreikkel vendégszeretők: most angyalokat vendégelnek. Valami munkához látnak az emberek: de most kezdetétől végezetéig rajtuk lebeg láthatatlanul valamelyik ős áldása. Egy nemzetség vándorol és elfoglal egy országot; de továbbvonulása egész menetében megszentelődik előzetesen jövendölés, ígéret és gondviselés által és szent célokra szolgál azután. Izrael éppúgy volt politikai közösség, amint az ember teremtmény. A népre parancsolt szertartásokat és szereket máshol is megtalálhatjuk, de ennek ellenére sem voltak ezek kevésbé isteniek. Körülmétélést végeztek Egyiptomban is, a gyakori mosdás lehet a Kelet szokása, Mózes leple lehetett (ha ugyan volt) más törvényszerzők szimbóluma is ő előtte, – bár ezt bizonyítani kellene; Szentek Szentje, oltár, áldozat, külön papi osztály, ezekben a dolgokban a mózesi törvény hasonló, mégis ugyanúgy különbözik is általuk a környező népektől. Az izraelita politikai közösségnek, mint más idő- és térbeli dolgoknak, volt kezdete, középkora és vége; fogságai természetes következményei, királysága természetes menedéke a politikai gyengeség állapotának. Területe csatatér volt és hadereje váltakozó szövetségese a versengő egyiptomi és asszíriai birodalmaknak. Az átvonuló pogányok, megtekintve a Szentföldet, azt gondolhatták, hogy Szíria egy kis darabkája. ...

Ami a zsidóságban igaz, igaz a kereszténységben is. Krisztus királysága, bár nem e világról való, mégis e világban van és látható, valóságos, társadalmi alakulat. Emberekből áll és az emberi egyesülések fejlődését meghatározó törvények szerint fejlődött. Külső arculata az egyéb más királyságokéhoz hasonló. Általánosíthatunk és a különböző fajtájú közösségek egyikének tekinthetjük, a földön volt birodalmak egyikének. Az ötödik királyságnak mondják és minthogy a megelőző négy földivel számozzák, ezáltal valóban velük is hasonlítják össze. Megírhatjuk a történetét és miként az ember hasonlít a majomhoz, az előtte voltakhoz vagy vele egykorúakhoz hasonlóknak tekinthetjük.

178

178 – Satan cannot discern the Hand of God in what goes on; and though he would fain meet it and encounter it, in his mad and blasphemous rebellion against heaven, – he cannot find it. Crafty and penetrating as he is, yet his thousand eyes and his many instruments avail him nothing against the majestic serene silence, the holy imperturbable calm which reigns through the providences of God. Crafty and experienced as he is, he appears like a child or a fool, like one made sport of, whose daily bread is but failure and mockery, before the deep and secret wisdom of the Divine Counsels. He makes a guess here, or does a bold act there, but all in the dark. He knew not of Gabriel's coming, and the miraculous conception of the Virgin, or what was meant by that Holy Thing which was to be born, being called the Son of God. He tried to kill Him, and he made martyrs of the innocent children; he tempted the Lord of all with hunger and with ambitious prospects; he sifted the Apostles, and got none but one who already bore his own name, and had been already given over as a devil. He rose against

his God in his full strength, in the hour and power of darkness, and then he seemed to conquer; but with his utmost effort, and as his greatest achievement, he did no more than „whatsoever Thy hand and Thy counsel determined before to be done.” He brought into the world the very salvation which he feared and hated. He accomplished the Atonement of that world, whose misery he was plotting. Wonderfully silent, yet resistless course of of God’s providence! „Verily, Thou art a God that hidest Thyself, O God of Israel, the Saviour;” and if even devils, sagacious as they are, spirits by nature and experienced in evil, cannot detect His hand, while He works, how can we hope to see it except by that way which the devils cannot take, by a loving faith? how can we see it except afterwards as a reward to our faith, beholding the cloud of glory in the distance, which when present was too rare and impalpable for mortal sense?

P. S., IV, 259-260.

178 – Csodálatos gondviselés valóban, mely annyira hallgató, mégis oly hatásos, oly állandó, oly tévedhetetlen! Az az, ami megghiúsítja a Sátán hatalmát. A Sátán nem tudja felismerni, hol működik az eseményekben az Isten keze, s ha áltatja is magát, hogy találkozik vele és rábukkan: az ég elleni örült és istenkáromló lázadásában mégsem tudja őt megtalálni. Bármily ravasz és leleskedő is, ezer szeme és összes különféle eszközei sem segítenek neki semmit az Isten uralmának fenséges derült csendjével és szent, zavartalan nyugalomával szemben. Bár ravasz és sokat tapasztalt, mégis gyermeknek vagy ostobának tűnik fel az isteni akarat mély és rejtett bölcsessége előtt; sikertelenség és gúny a mindennapi kenyere. Itt gyanít valamit, ott egy vakmerő lépést merészel, azonban minden homályban van előtte. Nem tud semmit Gabriel küldetéséről, a Szűz csodálatos fogantatásáról, vagy hogy mi van az Üdvözítővel, aki megszületett és Isten fiának hivatik. Megkísérli, hogy megölje őt, de csak vértanúkat és aprószenteket avat. Megkísérti a Mindenség Urát éhséggel és földi dicsőség csábításával; megrostálja az apostolokat, de csak azt kapja meg, ki már a nevét viselte s kiről lemondtak már, mint ördögről. Fellázadt Istene ellen teljes erővel a sötétség órájában és hatalmával, s győzedelmeskedni látszott, de végső megfeszülésével és legnagyobb sikerével sem ért el többet, mint amitől „Isten keze és akarata elhatározta, hogy megtörténjék”. (ApCsel 4:28) Ő okozta a világ megváltását, melytől félt és amit gyűlölt. Ő fejezte be a világ engesztelését, amikor a világ nyomorát tervezte.

Ó, csodálatos hallgatása és mégis akadálytalan folyása az Isten előrelátásának! „Valóban elrejtőzött Isten vagy, Izrael Istene, Üdvözítő!” Ha maguk az ördögök, kik természetből fogva szellemek, s tapasztaltak a gonoszságban, minden okosságuk ellenére sem tudják felfedezni kezét, midőn működik: miként remélhetnénk mi, hogy meglássuk, – ha csak azon az úton nem, mely az ördögök előtt el van zárva: az élő hit útján! Hogyan találhatnánk meg másként, mint utólagosan: mint a hit jutalmát, messziről szemlélve fenségének felhőoszlopát, mely jelenléte idején túlságosan idegenszerű és kitapinthatatlan a halandó érzékeknek!

179

179 – We are in a world of mystery, with one bright Light before us, sufficient for our proceeding forward through all difficulties. Take away this Light and we are utterly wretched, – we know not where we are, how we are sustained, what will become of us, and of all that is dear to us, what we are to believe, and why we are in being. But with it we have all and abound. Not to mention the duty and wisdom of implicit faith in the love of Him who made and redeemed us, what is nobler, what is more elevating and transporting, that the generosity of heart which risks everything on God’s word, dares the powers of evil to their worst efforts, and repels the illusions of sense and the artifices of reason, by confidence in the Truth of Him who has ascended to the right hand of the Majesty on high? What infinite

mercy it is in Him, that He allows sinners such as we are, the privilege of acting the part of heroes rather than of penitents? Who are we „that we should be able” and have opportunity „to offer so willingly after this sort?” – „Blessed,” surely thrice blessed, „are they who have not seen, and yet have believed!” We will not wish for sight; we will enjoy our privilege; we will triumph in the leave given us to go forward, „not knowing whither we go,” knowing that „this is the victory that overcometh the world, even our faith.”

P. S., II, 215-216.

179 – ...Titkok világában élünk, de Fény ragyog előttünk, elegendő ahhoz, hogy minden nehézségen átvezessen minket. Vedd el e Fényt és teljesen nyomorultakká válunk: – nem tudjuk többé, hol vagyunk, mi tart fenn, hogy mi lesz velünk és mindazokkal, akik kedvesek nekünk, hogy mit higgyünk és miért vagyunk. De e Fény mindenre világot derít, mégpedig bőségesen. Nem beszélve arról, hogy a feltétlen hit Teremtőnk és Megváltónk irántunk való szeretetében kötelesség és bölcsesség is, mi magasztosabb, mi felemelőbb és elragadtatóbb, mint a bátor szív, mely mindent kockáztat Krisztus szavára, dacol a gonoszság hatalmainak legádázabb törekvéseivel s bízva Annak Igazságában, ki „a Fölséges jobbához a magasba szállott”, (Zs 1:3) elúzi az érzékek káprázatait és az értelem fortélyait? Mily végtelen irgalom Tőle, hogy oly bűnösöknek, mint amilyenek vagyunk, megadja a kiváltságot, hogy ne bűnösök, hanem hősök szerepét játsszuk! Kik vagyunk mi, „hogy neked ajánlhatnók mindezeket?” (1Krón 29:14) „Boldogok”, bizony! háromszorosan boldogok, „akik nem látnak és mégis hisznek!” (Jn 20:29) Nem kívánjuk, hogy lássunk, örülni akarunk a kiváltságunknak; győzedelmeskedni akarunk a nekünk adott szabadságban, hogy előre menjünk, „nem tudva hová megyünk”, tudva, hogy „ez a győzelem, mely meggyőzi a világot, a mi hitünk.”

180

180 – But the true Christian... knows how to „use this world as not abusing it.” He depends on nothing in this world. He trusts not its sights against the revealed Word. „Thou wilt keep him in perfect peace whose mind is stayed on Thee, because he trusteth in Thee.” Such is the promise made to him. And if he looks out into the world to seek, it is not to seek what he does not know, but what he does. He does not seek a Lord and Saviour. He has „found the Messiah” long since; and he is looking out for Him. His Lord Himself has bid him look for Him in the signs of the world, and therefore he looks out. His Lord Himself has shown him, in the Old Testament, how He, the Lord of Glory, condescends to humble Himself to the things of heaven and earth. He knows that God’s Angels are about the earth. He knows that once they were even used to come in human shape. He knows that the Son of God, ere now, has come on earth. He knows that He promised to His Church the presence of a miraculous agency, and has never recalled His promise. Again, he reads, in the Book of the Revelation, quite enough, not to show him what is coming, but to show him that now, as heretofore, a secret supernatural system is going on under this visible scene. And therefore he looks out for Christ, for His present providences, and for His coming; and, though often deceived in his expectation, and fancying wonderful things are coming on the earth, when they still delay, he uses, and comforts him with the Prophet’s words, „I will stand upon my watch, and set me upon the tower, and will watch to see what He will say unto me, and what I shall answer when I am reproved. And the Lord answered me... The vision is yet for an appointed time, but at the end it shall speak and not lie; though it tarry, wait for it, because it will surely come, it will not tarry. Behold, his soul, which is lifted up, is not upright in him; but the just shall live by his faith.”

P. S., VI, 253-254.

180 – Az igazi keresztényre illenek Szent Pál szavai: „Minden szabad nekem, csakhogy nem minden használ. Minden szabad nekem, csakhogy én ne legyek semminek sem a rabszolgája.” (1Kor 6:12) Tud „élni e világgal a nélkül, hogy visszaélne vele.” Nem csüng semmin e világban. Nem bízik a kinyilatkoztatott Ige elleni látszataiban. „Tökéletes békében őrzöd meg azt, akinek a szíve Reád hagyatkozott, mert bízik Benned.” (Iz 26:3) Ez megígértetett neki. És ha kitekint a világba, hogy kutasson, nem az után kutat ekkor, amit nem tud, hanem amit tud. Nem keresi az Urat és Megváltóját. Már régen „megtalálta a Messiást” és Ő utána kutat. Maga az Ura parancsolta meg neki, hogy vigyázzon Rá a világ jelenségeiben és ezért van résen. Maga az Ura adta tudtul neki az Öszövetségben, hogy ő, a Dicsőség Ura, magát megalázva leereszkedik az ég és föld dolgaihoz. Tudja, hogy az Isten angyalai lebegnek a föld körül. Tudja, hogy egykor még emberi alakban is megjelentek. Tudja, hogy nemrégén az Isten Fia jött el a földre. Tudja, hogy Ő megígérte Egyházának, hogy vele lesz természetfeletti tevékenységével és soha vissza nem vonta ígértét. És azután a Jelenések Könyvében éppen elegendőt olvas ahhoz, hogy meglássa nem a jövődőt, hanem hogy meglássa: mint idáig, úgy most is egy titokzatos természetfeletti világrend érvényesül e látható színtér leple alatt. És ezért kutat Krisztus után, mostani gondviselése után és jövetele után. Bár gyakran csalódik várakozásában és csodálatos dolgokat vél a világon történendőknek, amikor azok bekövetkezése még késlekedik, vigasztalja magát és él a próféta szavával. „Kiállok őrhelyemre, megvetem lábamat a sáncon és figyelek, hogy lássam: mit szól majd hozzám, és mit feleljek, ha cáfol engem. És felelt nekem az Úr. ... Amit a látomás mond, még a távolban van, de már teljesedéséhez közeledik és meg nem hiúsul; ha késlekedik is, higgy benne, mert biztosan eljő és el nem marad. Íme abban, aki hitetlen, nem igaz a lélek, az igaz azonban hite által életben marad.” (Hab 2:1–4)

181

181 – Who can live any time in the world, pleasant as it may seem on first entering it, without discovering that it is a weariness, and that if this life is worth anything, it is because it is the passage to another? It needs no great religion to feel this; it is a self-evident truth to those who have much experience of the world. The only reason why all do not feel it is, that they have not lived long enough to feel it; and those who feel it more than others have but been thrown into circumstances to feel it more. But while the times wax old, and the colours of earth fade, and the voice of song is brought low, and all kindreds of the earth can but wail and lament, the sons of God lift up their heads, for their salvation draweth nigh. Nature fails, the sun shines not, and the moon is dim, the stars fall from heaven, and the foundations of the round world shake; but the Altar's light burns ever brighter; there are sights there which the many cannot see, and all above the tumults of earth the command is heard to show forth the Lord's death, and the promise that the Lord is coming.

P. S., VII, 158.

181 – ... Ki élhet ez első tekintetre még oly kellemesnek tűnhető világban csak egy ideig is anélkül, hogy ha van valami értéke ez életnek, csak azért van, mert átmenet egy másikba? Nem szükséges nagy vallásosság ennek megértéséhez. Magától értetődő igazság azoknak, kiknek van valami tapasztalatuk e világról. S csak azért nem érzi mindenki, mert nem élt még elég ideig, hogy megérezze. És akik jobban érzik, mint mások, csak olyan körülmények közé kerültek, amelyek jobban megéreztetik.

De míg az idők előregenek, a föld színe elhalványul és a dal hangja elhalkul és a föld minden népei csak panaszkodni és jajveszéklni tudnak, az Isten fiai felemelik fejüket, mert közelget válságuk. (Lk 21:28) A természet elenyészik, a nap nem süt, a hold elsötétül, a

csillagok lehullanak az égről és az egek erői megrendülnek. (Mt 24:29), de az Oltár fénye, mindig ragyogóbban ég. Látomások tűnnek fel, miket a tömeg nem láthat és a föld zsvivájában áttör a parancs az Úr halálának hirdetésére és az ígéret, hogy jön az Úr. (1Kor 11:26)

182

182 – The mind finds nothing to satisfy it in the employments and amusements of life, in its excitements, struggles, anxieties, efforts, aims, and victories. Supposing a man to make money, to get on in life, to rise in society, to gain power, whether in a higher or lower sphere, this does not suffice; he wants a home, he wants a centre on which to place his thoughts and affections, a secret dwelling-place which may soothe him after the troubles of the world, and which may be his hidden stay and support wherever he goes, and dwell in his heart, though it be not names upon his tongue. The world may seduce, may terrify, may mislead, may enslave, but it cannot really inspire confidence and love. There is no rest for us, except in quietness, confidence, and affection; and hence all men, without taking religion into account, seek to make themselves a home, as the only need of their nature, or are unhappy if they be without one. Thus they witness against the world, even though they be children of the world; witness against it equally with the holiest and most self-denying, who have by faith overcome it.

Here then Christ finds us, weary of that world in which we are obliged to live and act, whether as willing or unwilling slaves to it. He finds us needing and seeking a home, and making one, as we best may, by means of the creature, since it is all we can do. The world, in which our duties lie, is as waste as the wilderness, as restless and turbulent as the ocean, as inconstant as the wind and weather. It has no substance in it, but is like a shade or phantom; when you pursue it, when you try to grasp it, it escapes from you, or it is malicious and does you a mischief. We need something which the world cannot give: this is what we need, and this is it which the Gospel has supplied.

I say, that our Lord Jesus Christ, after dying for our sins on the Cross, and ascending on high, left not the world as He found it, but left a blessing behind Him. He left in the world what before was not in it – a secret home for faith and love to enjoy wherever they are found, in spite of the world around us... This is the Church of God, which is our true Home of God's providing, His own heavenly court, where He dwells with Saints and Angels, into which He introduces us by a new birth, and in which we forget the outward world and its many troubles.

P. S., IV, 189-190.

182 – A lélek nem talál semmit, mi az élet dolgaiban és élvezeteiben kielégíthetné, nem tudják kielégíteni ingerei, harcai, gondjai, fáradalmai, céljai és győzelmei sem. Képzeljünk el egy embert, kinek dől a pénz, érvényesül az életben, társadalmi tekintélyre és befolyásra tesz szert, legyen hát magas vagy alacsony társadalmi állású, nem elégíti ez ki. Szüksége van otthonra, szüksége van egy központra, hol gondolatai és érzelmei elcsitulhatnak, egy titkos kis nyugvóhelyre, hol a világ viszontagságai után vigaszra találhat, amely, bármerre kalandozzék is, rejtett támasza és gyámola lehet, s ami a szívében lakozik, ha nyelve nem fejezi is ki. A világ kecsegtethet, ijeszthet, csábíthat, rabul ejthet, de igazi bizalmat és szeretetet nem tud gerjeszteni. Nem találhatunk nyugalmat csak a békességbe, a bizalomban és az odaadásban; és ezért törekszik minden ember, ha vallásra nem gondol is, hogy otthonot teremtsen természetes egyedüli csillapítószerül magának, és boldogtalan, ha nincs neki. Így tesznek az emberek tanúságot a világ ellen, jóllehet e világ fiai, – együtt tesznek tanúságot a legszentebbekkel és a legnagyobb önsanyargatókkal, kik hitben legyőzték a világot.

Így talál tehát bennünket Krisztus, belefáradtnak e világba, melyben élünk és munkálkodnunk kell és amelynek rabszolgái vagyunk, ha akarjuk, ha nem. Úgy talál bennünket, hogy rászorulunk egy otthonra, vágyódunk utána és készítünk magunknak egyet, ahogy éppen lehet: teremtmény segítségével, mert az ez minden, amit tehetünk. A világ, melyben kötelességeink vannak, oly határtalan, mint a sivatag, oly nyugtalan és viharos, mint a tenger, oly változékony, mint a szél és az időjárás. Nincs magva és tartalma, olyan, mint az árnyék vagy kísértet, ha megkísérled megragadni, elillan előled, vagy még rosszindulatú is és rútol elbánik veled. Szükségünk van valamire, amit e világ nem adhat. Ez a nyomorunk, és ekkor jön az Evangélium segítségünkre.

Amikor a mi Urunk Jézus Krisztus vétekinkért a kereszten meghalt és felment a magasba nem úgy hagyta hátra a világot, amint találta: áldást hagyott maga után. Hátrahagyott a világban valamit, ami korábban nem volt meg benne: – egy rejtett otthon, melyben a hit és szeretet örvendeznek és mindig élnek, a környező világ ellenére. Azt kérdezed, mi ez? ... Az Isten Egyháza ez, mely a mi Isten terve szerint valódi otthonunk, az ő tulajdon égi udvara, hol a szentekkel és angyalokkal lakozik, hová bevezet bennünket újjászületés által, és amelyben elfeledhetjük a külső világot és zűrzavarának tarkaságát.

183

183 – The world is no helpmeet for man, and a helpmeet he needs. No one, man nor woman, can stand alone; we are so constituted by nature; and the world, instead of helping us, is an open adversary. It but increases our solitariness. Elijah cried, „I, I only am left, and they seek my life to take it away.” How did Almighty God answer him? by graciously telling him that He had reserved to Himself a remnant of seven thousand true believers. Such is the blessed truth which He brings home to us also. We may be full of sorrows; there may be fightings without and fears within; we may be exposed to the frowns, censure, or contempt of men; we may be shunned by them; or, to take the lightest case, we may be (as we certainly shall be) wearied out by the unprofitableness of this world, by its coldness, unfriendliness, distance, and dreariness; we shall need something nearer to us. What is our resource? It is not in arm of man, in flesh and blood, in voice of friend, or in pleasant countenance; it is that holy home which God has given us in His Church; it is that everlasting City in which He has fixed His abode. It is that Mount invisible whence Angels are looking at us with their piercing eyes, and the voices of the dead call us.

P. S., IV, 195-196.

183 – ... A világ nem segítő társ az ember számára, az embernek pedig szüksége van társra. Senki, sem férfi, sem nő, nem tud egyedül lenni; így vagyunk természetünknél fogva alkotva; és a világ, ahelyett, hogy segítene bennünket, nyilvánvalóan ellenfelünk, csak még nagyobbá teszi magányosságunkat. Illés felkiáltott: „Egyedül én maradtam meg s most nekem is életemre törnek, hogy elvegyék”. (3Kir 19:10) Mit válaszolt neki a Mindenható Isten? Kegyesen közölte vele, hogy hétezer igaz hívőt meghagyott magának. Ezt a boldogító valóságot érezteti meg velünk is. Tele lehetünk gyásszal, harcol dúlhatnak körülöttünk és retteghetünk, ki lehetünk téve az emberek rosszallásának, becsmérlésének, vagy megvetésének; kerülhetnek bennünket, vagy hogy csak a legenyhébb esetet vegyük, (amint ez bizonyosan megtörténik,) belefáradhatunk e világ hiábavalóságába, hidegségébe, barátságatlanságába, távoliségába és komorságába, – és mégis szükségünk van valamire, ami közel van hozzánk. Mi a menedékünk? Nem emberi ölelés, nem test és vér, nem baráti hang, vagy mosolygó tekintet; hanem a mi szent otthonunk, mit Isten adott nekünk az ő Egyházában, az az örök város, melyben sátrát felütötte, az a láthatatlan hegy, honnét az

angyalok sugárzó szemeikkel lenéznek ránk, és ahová a holtak hangjai hívnak. ... „Ha Isten velünk, ki ellenünk?”

Boldogok, akik, mikor a látható dolgokba belefáradnak, jó reménnyel tudnak a láthatatlan dolgok felé fordulni és „boldog a nép, melynek az Úr az Istene”. „Jöjjetek hozzám mindnyájan, – mondja, – kik elfáradtatok és meg vagytok terhelve, és én felüdítlek titeket.” (Mt 11:28) A pihenés jobb, mint a fáradozás. A béke megnyugtat és a nyugalmas lét nem ábrándít ki. Ezek biztosan jók. Ilyen a mennyei Jeruzsálem nyugalma, mely mindnyájunk atyja (Gal 4:26) és ilyen azok csendes imája, a menny előre való megízlelése, kik kirekesztik magukat egy időre a világból és keresik láthatatlan jelenlétben Őt, kit a másvilágon szemtől-szembe fognak látni.

184

184 – Ever since Christianity came into the world, it has been, in one sense, going out of it. It is so uncongenial to the human mind, it is so spiritual, and man is so earthly, it is apparently so defenceless, and has so many strong enemies, so many false friends, that every age, as it comes, may be called „the last time.” It has made great conquests, and done great works; but still it has done all, as the Apostle says of himself, „in weakness, and in fear, and in much trembling.” How it is that it is always failing, yet always continuing, God only knows who wills it, – but so it is; and it is no paradox to say, on the one hand, that it has lasted eighteen hundred years, that it may last many years more, and yet that it draws to an end, nay, is likely to end any day. And God would have us give our minds and hearts to the latter side of the alternative, to open them to impressions from this side, viz. that the end is coming, – it being a wholesome thing to live as if that will come in our day, which may come any day.

P. S., VI, 239-240.

184 – A kereszténység, amióta e világban megjelent, bizonyos értelemben mindig távozóban van innét. Oly kevésbé illik az emberi természethez, annyira szellemi, az ember pedig annyira testies, látszólag oly védtelen s oly sok hatalmas ellensége és oly sok hamis barátja van, hogy minden kort sorában „az utolsó időnek” lehetne nevezni. Nagy hódításokat tett, nagy műveket cselekedett; de mindezt, mint az apostol önmagáról mondja „gyöngeségekben és félelemben és nagy rettegésben” (1Kor 2:3) tette. Hogyan van az, hogy mindig eltűnőben van és mégis mindig megmarad? Csak az Isten tudja ezt egyedül, aki így akarja. Tény azonban, hogy így van. És nem paradoxon, ha egyrészt azt mondjuk: fennállott 1800 esztendeig és fennmaradhat még sokkal tovább, másrészt pedig azt valljuk, végéhez közeledik, sőt valószínűleg utolsó napjait éli. Az Isten oltotta szívünkbe és elménkbe ez utóbbi szemléletmódot, hogy éppen az olyan benyomások iránt vagyunk fogékonyak, amelyek a közeli véget hirdetik; – mert valóban üdvös úgy élni, mintha már a mi napjainkban következnek be az, ami bármely napon bekövetkezhetik.

185

185 – The earth that we see does not satisfy us; it is but a beginning; it is but a promise of something beyond it; even when it is gayest, with all its blossoms on, and shows most touchingly what lies hid in it, yet it is not enough. We know much more lies hid in it than we see. A world of Saints and Angels, a glorious world, the palace of God, the mountain of the Lord of Hosts, the heavenly Jerusalem, the throne of God and Christ, all these wonders, everlasting, all-precious, mysterious, and incomprehensible, lie hid in what we see. What we see is the outward shell of an eternal kingdom; and on that kingdom we fix the eyes of our

faith. Shine forth, O Lord, as when on Thy Nativity Thine Angels visited the shepherds; let Thy glory blossom forth as bloom and foliage on the trees; change with Thy mighty power this visible world into that diviner world, which as yet we see not; destroy what we see, that it may pass and be transformed into what we believe. Bright as is the sun, and the sky, and the clouds; green as are the leaves and the fields; sweet as is the singing of the birds; we know that they are not all, and we will not take up with a part for the whole. They proceed from a centre of love and goodness, which is God himself; but they are not His fulness; they speak of heaven, but they are not heaven; they are but as stray beams and dim reflections of His Image; they are but crumbs from the table. We are looking for the coming of the day of God, when all this outward world, fair though it be, shall perish; when the heavens shall be burnt, and the earth melt away. We can bear the loss, for we know it will be but the removing of a veil. We know that to remove the world which is seen, will be the manifestation of the world which is not seen. We know that what we see is as a screen hiding from us God and Christ, and His Saints and Angels. And we earnestly desire and pray for the dissolution of all that we see, from our longing after that which we do not see.

P. S., IV, 210-211.

185 – A föld, amit látunk, nem elégíti ki bennünket, mert csak a kezdet ígérete valaminek, ami túl van rajta. Még akkor sem elégíti ki, amikor éppen a legvidámabb s a legszebb virágdíszben pompázik, amikor a legvonzóbban tárja fel titkai báját. Tudjuk, hogy sokkal több van benne elrejtve, mint amit látunk. Szentek és anyagok világa, dicsőséges világ, az Isten palotája, a Seregek Urának a hegye, az égi Jeruzsálem, Isten és Krisztus trónja: mindezek a csodák benne rejtőznek örökösen, gyönyörűségeken, titokzatosan, megfoghatatlanul abban, amit látunk. Amit látunk: burkolata az örök királyságnak és erre a királyságra merednek rá hitünk szemei.

Világítsd át Uram e burkolatot, mint születésedkor, mikor angyalaid megmutatták magukat a pásztoroknak! Pompáztasd dicsőségedet, mint a fáj virágjait és leveleit! Változtasd át a Te hatalmad erejével ezt a látható világot azzá az isteni világgá, melyet mi emberek nem látunk! Rombold le, amit látunk, hogy elmúljon és átalakuljon azzá, amit hiszünk! Bármennyire tündöklők a nap, az ég kupolája és a felhők, bármennyire zöldek a levelek és a mező, bármily kedves a madarak éneke, – tudjuk, hogy ez nem minden és nem akarunk megelégedni a résszel az egész helyett. Mindez a szeretet és jószág középpontjából árad, ami maga az Isten; de mindez nem az Ő teljessége. Beszél az égről, de nem az ég. Csak asztali morzsa; csak eltévedt sugarai és halvány visszfénye képének.

Várjuk az Isten napjának elérkeztét, amikor ez az egész külső világ, bármily szép legyen is, elpusztul, amikor az ég ellobban és a föld eltűnik. El tudjuk a veszteséget szenvedni, mert tudjuk, hogy az csak a lepel szétszakadása. Tudjuk, hogy e látható világ elpusztulása csak a láthatatlan világ felkelte. Tudjuk, hogy amit látunk, csak mintegy válaszfal, mely Istent, Krisztust és szentjeit és angyalait rejti el előlünk. És mély komolysággal imádkozunk mindannak eloszlásáért, amit látunk mert vágyódunk az után, amit nem látunk. ...

186

186 – What a day will that be when I am thoroughly cleansed from all impurity and sin, and am fit to draw near to my Incarnate God in His palace of light above! what a morning, when having done with all penal suffering, I see Thee for the first time with these very eyes of mine, I see thy countenance, gaze upon Thy eyes and gracious lips without quailing, and then kneel down with joy to kiss Thy feet, and am welcomed into Thy arms. O my only true lover, the only Lover of my soul, Thee will I love now, that I may love Thee then. What a day, a long day without ending, the day of eternity, when I shall be so unlike what I am now,

when I feel in myself a body of death, and am perplexed and distracted with ten thousand thoughts, any one of which would keep me from heaven. O my Lord, what a day when I shall have done once for all with all sins, venial as well as mortal, and shall stand perfect and acceptable in Thy sight, able to bear Thy presence, nothing shrinking from Thy eye, not shrinking from the pure scrutiny of Angels and Archangels, when I stand in the midst and they around me.

M. D., 482-483.

186 – Micsoda nap lesz az, midőn minden tisztátalanságtól és büntől teljesen megtisztulva, közelébe kerülhetek emberré lett Isten odafent az ő merő fénytel telt palotájában! Micsoda reggel lesz az, amikor vétkeim büntetéséért levezekelve, először nézlek szememmel, nézem remegés nélkül vonásaidat, nézem szemedet és ajkaid kegyességét, és letérdelek ujjongva, hogy csókoljam lábadat és szívesen látott vagyok karodban! Ó, én egyetlen hűséges szerelmem, lelkem egyetlen szerelme: szeretni akarlak Téged most, hogy majd akkor szerethesselek! Micsoda nap lesz az, hosszú vég nélküli nap, az örökkévalóság napja, amikor annyira egészen más leszek, mint most, mikor még érzem magamon a halál testét és zavar és szétszór tizezernyi gondolat, melyek mindegyike elzárhatja előlem az eget! Ó, én Uram, milyen nap lesz az, midőn egyszer s mindenkorra megszabadultam minden bűnemtől, bocsánatostól és halálostól, midőn tökéletessé válva gyönyörűségedre állok a szemed előtt, el tudom viselni jelenlétedet, nem borzadva össze tekinteted előtt, nem rémülve meg az angyalok és arkangyalok vizsgálódó tisztaságától, mikor közöttük állok és körülvesznek engem!

187

187 – If ever, though Thy grace, I attain to see Thee in heaven, I shall see nothing else but Thee, because I shall see all whom I see in Thee, and seeing them I shall see Thee. As I cannot see things here below without light, and to see them is to see the rays which come from them, so in that eternal City Claritas Dei illuminavit eam, et lucerna ejus est Agnus.

M. D., 587-588.

187 – Ha kegyelmed által elérem, hogy az égben nézhesselek, nem fogok semmi mást látni, mint csak Téged, mert mindent, amit látok, Benned fogok látni és azokat látva Téged látni. Amint már idelent a földön is úgy van, hogy világosság nélkül nem látom a dolgokat s „látni” őket annyit jelent, mint a belőlük kiáradó sugarakat látni, így van ez abban az örök városban, „mert Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány – Claritas Dei illuminavit eam, et lucerna eius est Agnus”. (Jel 21:23).

188

188 – A Christian's life is not only moral as opposed to vice and crime, not only religious as opposed to unbelief and profaneness, not only renewed as opposed to the old Adam, but is spiritual, loving, pleasing, acceptable, available, just, justifying; not of course the origin or well-spring of our acceptableness (God forbid!) but we believe this, – that He who eighteen hundred years since purchased for us sinners the gift of life eternal, with His own blood, and who at our baptism spoke over each of us the Word of acceptance, and admitted us at once to His presence, by the same Word forthwith proceeded to realize His gracious purpose; that „His word ran very swiftly”, as being „living and powerful, and sharper than any two-edged sword;” that it reached even to our hearts, conveying its virtue into our nature, making us what the Almighty Father can delight in, and so returning to Him not „void”, but laden with

the triumphs of His grace, the fruits of righteousness in us as „an odour of a sweet smell,” as „spiritual sacrifices acceptable to God, by Jesus Christ.” He works out His justification towards us, in us, with us, through us, and from us, till He receives back in produce what He gave in seed.

Jfc., 93-94.

188 – A keresztény élete nemcsak erkölcsileg ellentéte a bűnnek és gonoszságnak, nemcsak vallásilag ellenkezik a hitetlenséggel és világiassággal, nemcsak állandó ellentétben van a régi Ádámmal, hanem lélek, szeretet, öröm, áldás, igazság és növekvő igazságosság. ...

Ő, aki ... a maga saját vérével váltotta meg nekünk bűnösöknek az örök élet adományát, és aki keresztségünkben mindannyiunkat gyermekévé fogadott és mindjárt magához bocsátott: igéje által szakadatlanul tovább működik bennünk, hogy megvalósítsa kegyelemteljes szándékát. sietve jön hozzánk igéjével, elevenen és hatalommal teljesen és „élesebben a kétélű kardnál”, úgy, hogy egészen szívünkig hatol, erejének részesévé teszi természetünket, hogy olyanná alakítson, akiben a Mindenható Atyának kedve telhet, hogy így nem „üresen”, hanem kegyelmének győzelmi zsákmányával, az igazság bennünk megért gyümölcseivel térjünk hozzá vissza: mint „édes illat párája”, mint „Jézus Krisztus által Istennek tetsző lelki áldozat”. Így munkálja Ő megigazulásának a művét rajtunk, bennünk, velünk, általunk, belőlünk, – míg visszakapja termésben, amit csírában adott.

189

189 – To be Christians, surely it is not enough to be what which we are enjoined to be, and must be, even without Christ; not enough to be no better than good heathens; not enough to be, in some slight measure, just, honest, temperate, and religious. We must indeed be just, honest, temperate, and religious, before we can rise to Christian graces, and to be practised in justice and the like virtues is the way, the ordinary way, in which we receive the fulness of the kingdom of God... It is much more than honesty, justice, and temperance; and this [more] is to be a Christian... We must have a deep sense of our guilt, and of the difficulty of securing heaven; we must live as in His presence, daily pleading His cross and passion, thinking of His holy commandments, imitating His sinless pattern, and depending on the gracious aids of His Spirit; that we may really and truly be servants of Father, Son, and Holy Ghost, in whose name we were baptized. Further, we must, for His sake, aim at a noble and unusual strictness of life, perfecting holiness in His fear, destroying our sins, mastering our whole soul, and bringing it into captivity to His law, denying ourselves lawful things, in order to do Him service, exercising a profound humility, and an unbounded, never-failing love, giving away much of our substance in religious and charitable works, and discountenancing and shunning irreligious men. This is to be a Christian.

P. S., I, 78-80.

189 – Ahhoz, hogy keresztények legyünk, bizonyosan nem elegendő csak olyannak lenni, amilyenek Krisztus nélkül is kötelezve vagyunk és lennünk kell, – nem elegendő, jó pogányoknál nem jobbaknak lennünk; nem elegendő valami szűkös mértékkel igaznak, becsületosnak, mértékletesnek és vallásosnak lennünk. Bizonyos, hogy igaznak, becsületosnak, mértékletesnek és vallásosnak kell lennünk; mielőtt a keresztény kegyelmi magaslatokra feljuthatunk, s annak, hogy az Isten országának a teljességét befogadhatjuk, legalább is a rendes útja az, hogy az igazságban és más erényekben gyakorlottak legyünk.

Mélyen tudatában kell lennünk bűneink súlyának, és a nehézségnek, hogy az eget elnyerjük; az Ő jelenlétében kell élnünk, keresztyét és szenvedését naponta szemünk előtt kell tartanunk, szent parancsaira gondolnunk, bűn nélküli életét például vennünk, Lelkének

kegyelmi segítségével élünk, hogy valóban és igazán az Atyának, Fiúnak és Szentléleknek szolgáljunk, kiknek nevében megkeresztelték bennünket Továbbá nemes, a rendesnél szigorúbb életmódot kell Érette célunkul tűznünk. Őt félve megszentelésünkön dolgozunk, bűneinket kiirtanunk, egész lelkünkön uralkodunk és magunkat törvénye igájába hajtunk, megengedett dolgokat is megvonnunk magunktól, hogy tetszését elnyerjük, mély alázatosságot és túlárado soha el nem fogyó szeretetet gyakorolunk, vagyonunkból az Isten és felebaráti szeretet céljára sokat áldozunk, a vallástalan embereket rosszalunk és kerülünk. Ez jelenti a keresztényt.

190

190 – [The Saint] differs from an ordinary religious man, I say, in this, – that he sets before him the one object of life, to please and obey God; that he ever aims to submit his will to God's will; that he earnestly follows after holiness; and that he is habitually striving to have a closer resemblance to Christ in all things. He exercises himself, not only in social duties, but in Christian graces; he is not only kind, but meek; not only generous, but humble; not only persevering, but patient; not only upright, but forgiving; not only bountiful, but self-denying; not only contented, but meditative and devotional. an ordinary man thinks it enough to do as he is done by; he will think it fair to resent insults, to repay injuries, to show a becoming pride, to insist on his right, to be jealous of his honour, when in the wrong to refuse to confess it, to seek to be rich, to desire to be well with the world, to fear what his neighbours will say. He seldom thinks of the Day of Judgment, seldom thinks of sins past, says few prayers, cares little for the Church, has no zeal for God's truth, spends his money on himself. Such is an ordinary Christian, and such is not one of God's elect. For the latter is more than just, temperate, and kind; he has a devoted love of God, high faith, holy hope, overflowing charity, a noble self-command, a strict conscientiousness, humility never absent, gentleness in speech, simplicity, modesty and unaffectedness, an unconsciousness of what his endowments are, and what they make him in God's sight. This is what Christianity has done in the world; such is the result of Christian teaching: viz., to elicit, foster, mature the seeds of heaven which lie hid in the earth, to multiply (if it may be said) images of Christ.

P. S., IV, 158-159.

190 – ... Az Isten szentjének egyedüli életcélja, hogy Isten tetszését megnyerje és neki engedelmeskedjék, a maga akaratát mindig igyekszik alárendelni Isten akaratának, komolyan törekszik szentségre és állandóan igyekszik minden dologban Krisztusnak hű képmásává válni. Nemcsak szociális kötelességeit teljesíti, de a keresztény erényeket is gyakorolja; nemcsak szíves, de szelíd is, nemcsak nagylelkű, hanem alázatos is, nemcsak állhatatos, hanem türelmes is, nemcsak nyílt szívű, hanem engedékeny is, nemcsak bőkezű, de önmegtartózkodó is, nemcsak szerény, de közbenjáró és áhítatos is. Az átlagember elegendőnek tartja, hogy úgy cselekedjék, amint vele cselekedtek; rendjén találja, hogy a sértéseket felrója, a jogtalanságokat megtorolja, kellő büszkeséget mutasson, jogaihoz ragaszkodik, becsülése dolgában érzékeny legyen, hibája bevallását megtagadja, gazdagságra törekedjék, világi kegyeket keressen, a szomszéd beszédétől féljen. Ritkán gondol az ítélet napjára, ritkán gondol régi bűneire, keveset imádkozik, nem sokat törődik az Egyházzal, nem buzgólkodik az Isten igazsága érdekében, pénzét önmagára költi. Ilyen a közönséges keresztény, de nem ilyen az Isten választott seregéből való. Ő több, mint csak igazságos, mértékletes és szíves, bensőségesen szereti az Istent, erős a hite, szent a reménye, kiáradó az emberszeretete, nemes önuralom, szigorú lelkiismeretesség, soha meg nem szűnő alázatosság, nemes beszédmód, egyszerűség, szerénység és természetesség jellemzik, s nincs tudatában értékeinek s annak, hogy mivé tesz ezek őt Isten színe előtt. Ez a kereszténység teljesítménye a világban. A

keresztény tanítás gyümölcse pedig az, hogy a földben rejtőző égi magvakat kiserkenti, elülteti, megérleli és ezzel Krisztus képmásait, ha szabad így mondanunk, megsokszorosítja.

...

191

191 – Love, then is the seed of holiness, and grows into all excellences, not indeed destroying their peculiarities, but making them what they are...the soul which is quickened with the spirit of love has faith and hope, and a number of faculties and habits, some of which it might have without love, and some not; but anyhow, in that soul one and all exist in love, though distinct from it; as stalk, leaves, and flowers are as distinct and entire in one plant as in another, yet vary in their quality, according to the plant's nature...

Love then is the motion within us of the new spirit, the holy and renewed heart which God the Holy Ghost gives us; and, as being such, we see how it may exist in infants, who obey the inward law without knowing it, by a sort of natural service, as plants and trees fulfil the functions of their own nature; a service which is most acceptable to God, as being moral and spiritual, though not intellectual...Love, then, is the life of those who know not an external world, but who worship God as manifested within them.

P. S., IV, 309-311, 313.

191 – A szeretet tehát az új szellemnek, a szent és megújult szívnek gerjedése bennünk, a Szentlélek Isten adománya. És mert az, megértjük, miért lehet meg a gyermekekben is, akik anélkül, hogy tudnák, követik a bennük lakozó törvényt, mintegy természetes ösztönből, amint a növények és fák a maguk saját természetének megfelelően teljesítik életfunkcióikat. Olyan engedelmesség ez, ami az Istennek különösen tetszik, mert erkölcsi és szellemi lényükhöz illő, ha nem tudatos megfontolásból ered is. ...

Szeretet így azok élete, kik semmit sem tudnak a külső világról, hanem a bennük kinyilvánuló Istent imádják. ...

192

192 – Faith at most only makes a hero, but that love makes a saint; that faith can but put us above the world, but that love brings us under God's throne; that faith can but make us sober, but love makes us happy. It warns us that it is possible for a man to have the clearest, calmest, exactest view of the realities of heaven; that he may most firmly realize and act upon the truths of the Gospel; that he may understand that all about him is but a veil, not a substance; that he may have that full confidence in God's word as to be able to do miracles; that he may have such simple absolute faith as to give up his property, give up all his goods to feed the poor; that he may so scorn the world, that he may with so royal a heart trample on it, as even to give his body to be burned by a glorious martyrdom; and yet – I do not say, be without love; God forbid! I do not suppose the Apostle means there ever was actually such a case, but that it is abstractedly possible; that no one of the proper acts of faith, in itself, and necessarily, implies love; that it is distinct from love. He says this, – that, though a person be all that has been said, yet unless he be also something besides, unless he have love, it profiteth him nothing. O fearful lesson, to all those who are tempted to pride themselves in their labours, or sufferings, or sacrifices, or works! We are Christ's, not by faith merely, nor by works merely, but by love; not by hating the world, nor by hating sin, nor by venturing for the world to come, nor by calmness, nor by magnanimity, – though we must do and be all this; and if we have love in perfection we shall, – but it is love makes faith, not faith love. We are saved, not by any of these things, but by that heavenly flame within us, which, while it

consumes what is seen, aspires to what is unseen. Love is the gentle, tranquil, satisfied acquiescence and adherence of the soul in the contemplation of God; not only a preference of God before all things, but a delight in Him because He is God, and because His commandments are good; not any violent emotion or transport, but as St. Paul describes it, long-suffering, kind, modest, unassuming, innocent, simple, orderly, disinterested, meek, pure-hearted, sweet-tempered, patient, enduring. Faith without Charity is dry, harsh, and sapless; it has nothing sweet, engaging, winning, soothing; but it was Charity which brought Christ down. Charity is but another name for the Comforter. It is eternal Charity which is the bond of all things in heaven and earth; it is Charity wherein the Father and the Son are one in the unity of the Spirit; by which the Angels in heaven are one, by which all Saints are one with God, by which the Church is one upon earth.

P. S., IV, 317-318.

192 – A hit legfeljebb hősöket teremt, a szeretet azonban szenteket szül. Hittel csak a világ fölé tudunk emelkedni, szeretettel azonban az Isten trónja elé. ... Ez óva int minket, hogy megértheti valaki az égi valóságokat a legvilágosabban, a legmegnyugtatóbban, a legszabatosabban, teljes készséggel valóságosan felfoghatja az Evangélium igazságait és igazodhatik hozzájuk, megértheti, miként minden körülte csak látszat s nem lényeg, oly tökéletes bizalommal lehet az Isten igéje iránt, hogy még csodát is tudna művelni, oly tisztá és föltétlen hite lehet, hogy minden birtokát és javát a szegényeknek adja, megvetheti a világot mégannyira, királyi szívvel lábával taposhat rajta, sőt dicsőséges vértanúhalálban a tűznek is átadhatja testét, – és mégis, nem mondom, Isten őrizzen tőle, szeretet nélkül van. ... Jellemezhetnek valakit az összes elmondottak, ha nincs még azonfelül is valamije, ha nincs szeretete, akkor mindezek semmit sem használnak neki. Rettenetes intés ez mindenkinek, ki nagyra van fáradalmaival, szenvedéseivel, áldozataival vagy tetteivel! Nem egyedül a hit révén vagyunk Krisztuséi, nem egyedül tettek révén, hanem a szeretet által; nem a világ megvetése, a bűn gyűlölete, a földieknek az égiekért való feláldozása, nem lelki békesség és nemesszívűség által, – ámbár mindezt meg kell tennünk és ilyeneknek kell lennünk, és ha tökéletes a szeretetünk, így is lesz, – de a szeretet építi a hitet és nem a hit a szeretetet. Nem a dolgok egyike révén üdvözülünk, hanem a bennünk égő égi láng által, mely midőn elemészt, mi látható, a láthatatlan felé tör. A szeretet a lélek nemes, nyugodt, kielégült megnyugvása és odaadása Isten szemléletében; nemcsak mindenek fölött való értékelése Istennek, hanem gyönyörködés Benne, mert Ő Isten és parancsai jók; nem valami heves felgerjedés vagy elragadtatás, hanem mint Szent Pál írja, a szeretet türelmes, nyájas, szerény, igénytelen, mesterkéletlen, egyszerű, békés, önzetlen, szelíd, tisztaszívű, megnyerő, állhatatos, kitartó. A hit szeretet nélkül száraz, zord, erőtlen; hiányzik belőle az édesség, nem megkapó, nem megnyerő, nem kellemes. Az volt szeretet, ami Krisztust a földre hozta. A szeretet csak másik neve a Vigasztalónak. Az örök szeretet az, ami az összes dolgok köteléke égen és földön. A szeretet az, amiben az Atya és a Fiú egy a Lélek egységében, ami által az ég angyalai egyek, ami által az összes szentek egyek Istennel, ami által az Egyház egy a földön.

193

193 – We know that God's service is perfect freedom, not a servitude; but this it is in the case of those who have long served Him; at first it is a kind of servitude, it is a task till our likings and tastes come to be in unison with those which God has sanctioned. It is the happiness of Saints and Angels in heaven to take pleasure in their duty, and nothing but their duty; for their mind goes that one way, and pours itself out in obedience to God, spontaneously and without thought or deliberation, just as man sins naturally. This is the state to which we are tending if we give ourselves up to religion; but in its commencement,

religion is necessarily almost a task and a formal service...We are ever but beginning; the most perfect Christian is to himself but a beginner, a penitent prodigal, who has squandered God's gifts, and comes to Him to be tried over again, not as a son, but as a hired servant...

The servant is not in his lord's confidence, does not understand what he is aiming at, or why he commands this and forbids that. He executes the commands given him, he goes hither and thither, punctually, but by the mere letter of the command. Such is the state of those who begin religious obedience. They do not see anything come of their devotional or penitential services, nor do they take pleasure in them; they are obliged to defer to God's word simply because it is His word.

We must begin religion with what looks like a form. Our fault will be, not in beginning it as a form, but in continuing it as a form. For it is our duty to be ever striving and praying to enter into the real spirit of our services, and in proportion as we understand them and love them, they will cease to be a form and a task, and will be the real expressions of our minds. Thus shall we gradually be changed in heart from servants into sons of Almighty God.

P. S., III, 91-94.

193 – ... Tudjuk, hogy az Isten szolgálata tökéletes szabadság s nem szolgaság, – de csak azok részére, akik már régen szolgálnak Neki. Eleinte a szolgaság egy faja, feladat, míg kívánságaink és hajlamaink lassanként összhangba nem kerülnek az Isten akaratával. Az angyaloknak és szenteknek az a boldogságuk az égben, hogy örülnek kötelességüknek és semmi egyébnek, mint kötelességüknek; egyedül ez irányítja lelküket, mely magától és tétovázás nélkül árad ki az Isten iránti engedelmisségben, mintegy úgy, miként a bukott ember magától hajlamos a bűnre. Ez az állapot az, amire mi, mint vallásos emberek, törekszünk. Amíg azonban a dolog kezdetén vagyunk, addig a vallás majdnem szükségszerűen feladat és formaságokkal törődő szolgálat. Ha az ember kezdi belátni a bűnösségét s eltökéli magát új élet kezdésére, azt kérdezi: Mit kell tennem? Tágas a tér előtte és nem tudja, hogy mivel kezdje. Az engedelmisség meghatározott, egyszerű tetteit kell megkívánni tőle s kell kitűzni a számára. Meg kell neki mondani, hogy rendszeresen kell járnia templomba, imádkoznia kell reggel és este, s állandóan olvasnia kell a Szentírást. Ez igyekezetét meghatározott célra fogja irányítani és a munkája nagyságából eleinte adódó zavart és határozatlanságot megenyhíti. .. Szükségszerűen fárasztók lesznek ezek neki, sőt még a figyelmét sem lesz képes kellőképp rájuk irányítani. Még a hasznukat sem fogja belátni, nem találja úgy sem, hogy jobba teszik, bár szüntelenül végzi őket. Így engedelmissége eleinte teljességgel a béres engedelmissége: „A szolga nem tudja, mit mível az ura.” (Jn 15:15) Ez Krisztus felvilágosítása neki. A szolgát ura nem avatja be bizalmába, a szolga nem ismeri urának szándékait, rendelkezései és tilalmai okát. Egyszerűen végrehajtja parancsait, megy ide és oda, pontosan az előírás betűi szerint. Ilyen azoknak az állapota, akik kezdenek Isten akaratára figyelni. Nem látják jámborsági és bűnbánati gyakorlataik semmi eredményét s nem végzik azokat benső örömmel. Egyszerűen alkalmazkodniok kell az Isten igéjéhez, azért, mert az Ő igéje...

...A vallásos életet valami olyannal kell megkezdenünk, ami pusztá formának látszik. Nem az a hibánk, hogy formaságokkal kezdjük meg, hanem az, hogy azzal folytatjuk. Mert kötelességünk mindig küzdenünk és imádkoznunk, hogy szolgálataink igazi szellemébe behatolnunk; s mennél inkább megértjük és megszeretjük őket, annál inkább szűnnek meg formaságok és pusztá feladatok lenni, annál inkább lesznek szellemi lényünk valódi kifejezői. Így kell lassanként a Mindenható Isten szolgálataiból bensőleg a gyermekeivé átalakulnunk...

194

194 – The temper of the Christian Church is high and heavenly, noble, majestic, calm and untroubled. For it is the state of heart imparted by the Divine Paraclete, who stands by us to strengthen us and raise our stature, and, as it were, to straighten our limbs, and to provide us with the wings of Angels, wherewith to mount heavenward; – by Him who takes possession of us, and dwells in us, and makes us His agents and instruments, nay, in a measure, His confidants and counsellors, till we „comprehend the breadth and length and depth and height, and know the love of Christ, which passeth knowledge, that we may be filled with all the fulness of God.” Religious men, knowing what great things have been done for them, cannot but grow greater in mind in consequence. We know how power and responsibility change men in matters of this world. They become more serious, more vigilant, more circumspect, more practical, more decisive; they fear to commit mistakes, yet they dare more, because they have a consciousness of liberty and of power, and an opportunity for great successes. And thus the Christian, even in the way of nature, without speaking of the influence of heavenly grace upon him, cannot but change from the state of children to that of men, when he understands his own privileges. The more he knows and fears the gift committed to him, so much the more reverent is he towards himself, as being put in charge with it...

S. D., 142-144.

194 – ...A keresztény egyház lelkülete magasztos és mennyei, nemes, fejedelmi, nyugodt és zavartalan. Mert a Szentlélekistenben osztozó szív állapota, aki velünk van, hogy erősítsen minket, természetünk fölé emeljen, mintegy kiegyenesítse tagjainkat és angyalszárnyakat adjon, hogy felemelkedjünk velük a menny felé, – aki birtokába vett bennünket és bennünk lakozik s ügynökeivé és eszközeivé, sőt bizonyos mértékben meghitt barátaivá és tanácsadóivá tesz minket, ameddig felfogjuk, hogy „mi a szélesség és hosszúság, a magasság és a mélység, és megismerjük Krisztus szeretetét, mely meghaladja a megismerést, s betelünk az Istennek egész teljességével.” (Ef 3:18–19) Vallásos emberek, tudva azt, hogy mily nagy dolgok történtek értük, kényszerülnek e tudat következtében lélekben felemelkedni. Tudjuk, hogy a hatalom és felelősség már evilági dolgokban is mennyire megváltoztatja az embereket. Komolyabbakká, éberebbekké, körültekintőbbeké, az élet valóságai iránt erősebb érzékűekké, határozottabbakká válnak; félnek hibák elkövetésétől, mégis többet mernek, mert a szabad elhatározás és hatalom tudatában vannak és nagy sikerekre van lehetőségük. És így a keresztény, amikor megértette kiváltságait, már egészen természetes úton, a reá szálló mennyei kegyelem hatásáról nem is szólva, kényszerül szinte gyermekből felnőtté érni. Mennél jobban ismeri és félti a reábízott adományokat, annál nagyobb tisztelettel van önmaga iránt, mint aki felelős értük.

195

195 – „Whosoever shall confess that Jesus is the Son of God, God dwelleth in him, and he in God.” Is it not plain, that such a doctrine as is here declared will exceedingly raise the Christian above himself, and, without impairing – nay, even while increasing his humility, will make him feel all things of earth as little, and of small interest or account, and will preserve him from the agitations of mind which they naturally occasion?

S. D., 142-144.

195 – János ezt mondja: „Bárki vallja, hogy Jézus az Isten Fia, abban az Isten marad, és ő az Istenben.” (1 4:15) Nem világos-e, hogy egy ilyen, e szavakkal kinyilvánított tanítás rendkívüli módon önmaga fölé emeli a keresztényt, és a nélkül, hogy kárára lenne, – sőt,

éppen míg növeli az alázatosságát, minden földi dolgot kicsinynek és csekély értékűnek vagy jelentőségűnek fog vele érezetni és megőrzi őt a lelki megrendülésektől, amiket a földi dolgok természetesen okoznának?

196

196 – Christians are called upon to think little of the ordinary objects which men pursue – wealth, luxury, distinction, popularity, and power. It was this negligence about the world which brought upon them in primitive times the reproach of being indolent. Their heathen enemies spoke truly; indolent and indifferent they were about temporal matters. If the goods of this world came in their way, they were not bound to decline them; nor would they forbid others in the religious use of them; but they thought them vanities, the toys of children, which serious men let drop. Nay, St. Paul betrays the same feeling as regards our temporal callings and states generally. After discoursing about them, suddenly he breaks off as if impatient of the multitude of words: „But this I say, brethren,” he exclaims, „the time is short.”

Hence, too, the troubles of life gradually affect the Christian less and less, as his view of his own real blessedness, under the Dispensation of the Spirit, grows upon him; and even though persecuted, to take an extreme case, he knows well that, through God’s inward presence, he is greater than those who for the time have power over him, as Martyrs and Confessors have often shown.

And, in like manner, he will be calm and collected under all circumstances; he will make light of injuries, and forget them from mere contempt of them. He will be undaunted, as fearing God more than man; he will be firm in faith and consistent, as „seeing Him that is invisible”; not impatient, as one who has no self-will; not soon disappointed, who has no hopes; not anxious who has no fears; nor dazzled, who has no ambition...And now further let it be observed...that all this greatness of mind...which in other religious systems degenerates into pride, is in the Gospel compatible...with the deepest humility.

The self-respect of the Christian is no personal and selfish feeling, but rather a principle of loyal devotion and reverence towards that Divine Master who condescends to visit him. He acts, not hastily, but under restraint and fearfully, as understanding that God’s eyes is over him, and God’s hand upon him, and God’s voice within him. He acts with the recollection that his Omniscient Guide is also his future Judge; and that while He moves him, He is also nothing down in His book how he answers to His godly motions. He acts with a memory laden with past infirmity and sin, and a consciousness that he has much more to mourn over and repent of, in the years gone by, than to rejoice in. Yes, surely, he has many a secret wound to be healed; many a bruise to be tended; many a sore, like Lazarus; many a chronic infirmity; many a bad omen of perils to come. It is one thing not to trust in the world; it is another thing to trust in one’s self.

S. D., 145-148.

196 – Ugyanezért vannak rá hivatva a keresztények, hogy jelentéktelen dolgoknak tekintsék az emberek szokásos törekvéseit: – a gazdagságot, fényűzést, előkelőséget, népszerűséget és hatalmat. Az ezekkel való nemtörődés volt az, ami miatt az első időkben a közömbösség vádjával illették őket. Pogány ellenfeleiknek igazuk volt; érzéketlenek és közömbösek voltak a földi dolgokkal szemben. Ha útjukba kerültek e világ javai, nem voltak kötelezve visszautasításukra, másokat sem akadályoztak vallásos használatukban; de hiúságoknak tekintették, gyermeki játékszereknek, amikkel komoly emberek nem törődnek. Sőt Szent Pál ugyanilyen érzelmeket árul el általában földi hivatásaink és állapotainkkal szemben. Miután beszél róluk, mintegy türelmetlenül e sok szó miatt, hirtelen félbeszakítja: „Azt mondtam tehát, testvérek: – kiált fel – Az idő rövid.” (1Kor 7:29)

Az élet viszontagságai is egyre kevésbé és kevésbé érintik a keresztényt, amint saját valódi boldogságának a meglátása a Lélek adománya folytán feltárul előtte; és, hogy meglátása a legvégső esetet vegyük, még ha üldöznék is, jól tudja, hogy amint a vértanúk és hitvallók gyakran megmutatták, az Isten benső jelenléte által nagyobb azoknál, mint akiknek egy időre hatalmuk van fölötte.

És hasonlóképpen nyugodt és összeszedett lesz minden körülmények között; könnyen fogadja a sérelmeket és elfelejti egyszerűen azért, mert semmibe veszi őket. Rettenthetetlen lesz, mert jobban féli az Istent, mint az embereket; erős lesz a hitben és állhatatos, „mintegy látva a Láthatatlant” (Zsid 11:27); nem türelmetlen, mert nem akaratos; nem csalódik, mert nem vár semmit; nem aggódik, mert nem fél; nem kápráztatják el dolgok, mert nem becsúgyó; meg sem vesztegethető, mert nincsenek vágyai.

És említsük meg továbbá másrészt, hogy mindez a most leírt lelki nagyságot jelentő tulajdonság, mely más vallásokban büszkeséggé fajul, az Evangéliumban összefér, – sőt, mi több, bensőségesen egyesül – a legmélyebb alázatossággal ...

... A keresztény önbecsülése nem személyét illető és önös érzés, hanem inkább a meglátogatására leereszkedett Isteni Mester iránti igaz áhítat és tisztelet forrása. Nem cselekszik meggondolatlanul, hanem tartózkodóan és félelemmel telten, mert tudja, hogy az Isten szeme rajta, az Isten keze fölötte és az Isten hangja benne van. Arra emlékezve cselekszik, hogy Mindentudó Vezetője egyúttal jövődő Bírója is, és miközben sugall neki valamit, fel is jegyzi könyvébe, hogy miként válaszol jó sugallataira. A múlt gyengeségével és vétkével megterhelt emlékezettel és annak a tudatában cselekszik, hogy a korábbi években elkövetett tettei miatt sokkal több a sírni és bánkódnia, mint az örvendezni valója. Igen, bizonyosan van nem egy gyógyítani való sebe, nem egy ápolásra szoruló sérülése, nem egy Lázáréhoz hasonló fekélye, nem egy tartós gyengesége, nem egy jövődő veszedelmet jelző rossz előjele. Más dolog nem bízni a világban és más dolog az önbizalom.

197

197 – Contemplate then thyself, not in thyself, but as thou art in the Eternal God. Fall down in astonishment at the glories which are around thee and in thee, poured to and fro in such a wonderful way that thou art (as it were) dissolved into the kingdom of God, as though thou hadst nought to do but to contemplate and feed upon that great vision. This surely is the state of mind the Apostle speaks of in the text when he reminds us who are justified and at peace with God, that we have the access to His royal courts, and stand in His grace, and rejoice in hope of His glory. All the trouble which the world inflicts upon us, and which flesh cannot but feel, sorrow, pain, care, bereavement – these avail not to disturb the tranquillity and the intensity with which faith gazes upon the Divine Majesty.

P. S., IV, 146-147.

197 – Szemléld magadat nem úgy, mint tennenmagadban, hanem miként az Örökkévaló Istenben vagy. Borulj le csodálkozva a körülted és benned fel és alá oly csodálatos módon áramló nagyszerűségeken, hogy beléolvadsz úgyszólván az Isten országába, mintha semmi mást nem kellene tenned, csak nézned és táplálkoznod e nagy látománnyal. ... A világ minden ránk mért csapása, mit a test kényszerűen megérez, szomorúság, fájdalom, gond, gyász: nem tudják megzavarni az Isteni Felsőgre meredő hit szemét...

198

198 – Did a man act merely a bold and firm part, he would have cause to say to himself, „Perhaps all this is mere pride and obstinacy.” Were he merely yielding and forgiving, – he

might be indulging a natural indolence of mind. Were he merely industrious, – this might consist with ill-temper, or selfishness. Did he merely fulfil the duties of his temporal calling, – he would have no proof that he had given his heart to God at all. Were he merely regular at Church and Holy Communion, – many a man is such who has a lax conscience, who is not scrupulously fair-dealing, or is censorious, or niggardly. Is he what is called a domestic character, amiable, affectionate, fond of his family? – let him beware lest he put wife and children in the place of God who gave them. Is he only temperate, sober, chaste, correct in his language? – it may arise from mere dullness and insensibility, or may consist with spiritual pride. Is he cheerful and obliging? – it may arise from youthful spirits and ignorance of the world. Does he choose his friends by a strictly orthodox rule? – he may be harsh and uncharitable; or, is he zealous and serviceable in defending the Truth? – still he may be unable to condescend to men of low estate, to rejoice with those who rejoice, and to weep with those who weep. No one is without some good quality or other: Balaam had a scruple about misrepresenting God's message, Saul was brave, Joab was loyal, the Bethel Prophet revered God's servants, the witch of Endor was hospitable; and therefore, of course, no one good deed or disposition is the criterion of a spiritual mind. Still, on the other hand, there is no one of its characteristics which has not its appropriate outward evidence; and in proportion as these external acts are multiplied and varied, so does the evidence of it become stronger and more consoling. General conscientiousness is the only assurance we can have of possessing it; and at this we must aim, determining to obey God consistently with a jealous carefulness about all things, little and great...If it be objected that an evidence from works is but a cold comfort, as being at best but faint and partial, I reply, that, after all, it is more than sinners have a right to ask, – that if it be little at first, it grows with our growth in grace, – and moreover, that such an evidence, more than any other, throws us in faith upon the loving-kindness and meritorious sufferings of our Saviour. Surely, even our best doings have that taint of sinfulness pervading them, which will remind us ever, while we regard them, where our True Hope is lodged. Men are satisfied with themselves, not when they attempt, but when they neglect the details of duty. Disobedience blinds the conscience; obedience makes it keen-sighted and sensitive. The more we do, the more shall we trust in Christ; and that surely is no morose doctrine, which, after giving us whatever evidence of our safety can be given, leads us to soothe our selfish restlessness, and forget our fears, in the vision of the Incarnate Son of God.

P. S., II, 158-160.

198 – ...Ha valakinek a cselekedetei csupán merészségről és állhatatosságról tanúskodnak, okkal kérdezheti önmagától, hogy nem pusztán büszkeség és makacsság volt-e talán mindez? Ha csupán engedékeny és elnéző volt, – ez természetes lelki tunyaságból származhatott. Ha pusztán serény volt, – párosulhatott ez csökönyösséggel vagy önzéssel. Ha csupán e földi hivatása kötelességeit teljesítette, – az egyáltalában nem bizonyítja, hogy szívét az Istennek adta. Sokan vannak olyanok, akik pusztán templomba járnak és szentáldozáshoz járulnak rendszeresen, – s emellett laza lelkiismeretűek, nem aggodalmasan becsületes magatartásúak és gáncsoskodók vagy fősvények. Akit az úgynevezett polgári vonások jellemeznek, szeretetreméltó, ragaszkodó, gyöngéd a családjához, óvakodják, nehogy a feleség és gyermek foglalja el nála az Isten helyét, aki adta őket. Ha valaki csupán megfontolt, józan, erkölcsös, kifogástalan a beszédjében, eredhet az pusztán nehézkességből és érzéketlenségből, vagy járhat együtt szellemi göggel. Jó kedélyű és lekötélvező? – lehet ez a fiatalos életerő és a világ nem ismerésének a gyümölcse. Megrögzött szokásos mérték szerint választja a barátait? – kemény és barátságtalan lehet. Vagy ha buzgó és serény az igazság védelmében, mégis lehet, hogy képtelen leereszkedni a szegény emberhez, örülni az örvendezővel és szomorkodni a szomorkodóval. Senki sincs valami jótulajdonság nélkül. Balaám aggodalmaskodott, nehogy

elferdítse az isteni üzenetet, Saul bátor volt, Joáb hűséges, a beteli próféta tisztelte Isten szolgáit, az endóri boszorkány vendégszerető volt; világos tehát, hogy egy jótett vagy hajlam nem ismertetőjele még az áhítatos léleknek. Másrészt e jellemvonások mégis külső tanúbizonyságok és amint e külsőleges tettek megsokasodnak és különféle irányúak: tanúskodásuk nyomósabbá és megnyugtatóbbá válik. A mindenben való lelkiismeretesség az egyedüli záloga, hogy e megnyugvást elérhessük és erre kell törekednünk öntudatosan engedelmességgel az Istennek, következetességgel, aggodalmas gondoskodással minden dologban, kicsiben és nagyban... És ha ellenvetik, hogy a cselekedetek tanúskodása csak gyenge vigasz, mert a legjobb esetben is tökéletlenek és részlegesek, az a válaszuk, hogy mégis több ez, mint amit joguk lenne bűnösöknek kérni, – hogyha kezdetben jelentéktelen is, növekszik a kegyelemben való gyarapodásunkkal, – és ezenkívül az ilyen tanúskodás jobban növeli, mint valami más, a mi Üdvözítőnk kegyelmében és érdemdús szenvedésében való hitünket. Kétségtelen, hogy még legjobb tetteink is magukon viselik a mindent átható bűnösségnek azt a bélyegét, ami rájuk tekintve örökké emlékeztet bennünket arra, hogy hol van a mi igazi reménységünk. Az emberek megelégedettek önmagukkal, nemcsak amikor törekednek kötelességeik teljesítésére, de akkor is, amikor elhanyagolják. A kötelesség elhanyagolása elaltatja a lelkiismeretet, a kötelességteljesítés éléslátásává és érzékennyé teszi. Mennél többet teszünk, annál nagyobb lesz a bizalmunk Krisztusban; és kétségtelenül nem komor az a tanítás, mely megadja bizalmunknak a lehető biztonságot, megenyhíti önös elégedetlenségünket és elfelejteti félelmünket a megtestesült Istenfiának szemléletében.

199

199 – Thus the heart of every Christian ought to represent in miniature the Catholic Church, since one Spirit makes both the whole Church and every member of it to be His Temple. As He makes the Church one, which, left to itself, would separate into many parts; so He makes the soul one, in spite of its various affections and faculties, and its contradictory aims. As He gives peace to the multitude of nations, who are naturally in discord one with another, so does He give an orderly government to the soul, and set reason and conscience as sovereigns over the inferior parts of our nature. As He leavens each rank and pursuit of the community with the principles of the doctrine of Christ, so does that same Divine Leaven spread through every thought of the mind, every member of the body, till the whole is sanctified.

S. D., 131-132.

199 – ... Minden egyes keresztény szívének a katolikus egyházat kell kicsiben képviselnie, mert ugyanaz a Lélek teszi mind az egész egyházat, mind annak minden tagját az Ő templomává. Amint eggyé teszi Ő az egyházat, amely magára hagyva sok részre szakadna, úgy eggyé teszi különféle hajlamai és képességei s ellentmondó céljai ellenére a lelket is. Amint békét ad a természettől fogva egymással viszálykodó nemzetek sokaságának, ugyanúgy rendező hatalmat ad a léleknek és az értelmet és lelkiismeretet uralkodóként természetünk alantasabb részei fölé helyezi. Amint átjárja a közösség minden rendjét és foglalatosságát Krisztus tanításának az elveivel, ugyanúgy járja út ugyanez az Isteni Kovász a szellem minden gondolatát, a test minden tagját, míg csak az egésztest meg nem szenteli. ...

200

200 – Religion has (as it were) its very life in what are paradoxes and contradictions in the eye of reason. It is a seeming inconsistency how we can pray for Christ's coming, yet with time to „work out our salvation,” and „make our calling and election sure.” It was a

seeming contradiction how good men were to desire His first coming, yet be unable to abide it; how the Apostles feared, yet rejoiced after His resurrection. And so it is a paradox how the Christian should in all things be sorrowful yet always rejoicing, and dying yet living, and having nothing yet possessing all things. Such seeming contradictions arise from the want of depth in our minds to master the whole truth. We have not eyes keen enough to follow out the lines of God's providence and will, which meet at length though at first sight they seem parallel.

P. S., V, 48.

200 – A vallásosság (hogyan úgy mondjuk,) valójában az értelem szemében látszólagos ellentmondásoknak és következetlenségeknek tűnő dolgokban él. Látszólagosan nem egyeztethető össze, hogy Krisztus jöveteléért imádkozunk és mégis időt kérünk rá, hogy „üdvösségünket munkálhassuk” és „biztosítsuk” hivatásunkat és kiválasztott voltunkat”. Látszólag következetlenség volt, hogy vágyódhattak jámbor emberek első jövetelére és képtelenek voltak mégis elviselni. Hogyan félhettek és örvendezhettek mégis az apostolok feltámadása után? És így látszólagos ellentmondás az is, hogy a keresztény mindenkor szomorkodik és mégis állandóan örvendezik, halálra vált és mégis él, semmije nincs és mégis minden az övé. Az ilyen látszólagos ellentmondások abból erednek a lelkünkben, hogy hiányzik benne a mélység a teljesség igazság elsajátítására. Nincsenek elég éles szemeink az isteni gondviselés és akarat útjainak nyomon követésére, amelyek, bár az első pillantásra nem látszik úgy, mégis találkoznak végül.

201

201 – A religious man, in proportion as obedience becomes more and more easy to him, will doubtless do his duty unconsciously. It will be natural to him to obey, and therefore he will do it naturally, i.e., without effort or deliberation. It is difficult things which we are obliged to think about before doing them. When we have mastered our hearts in any matter (it is true) we no more think of the duty while we obey than we think how to walk when we walk, or by what rules to exercise any art which we have thoroughly acquired. Separate acts of faith aid us only while we are unstable. As we get strength, but one extended act of faith (so to call it) influences us all through the day, and our whole day is but one act of obedience also. Then there is no minute distribution of our faith among our particular deeds. Our will runs parallel to God's will. This is the very privilege of confirmed Christians; and it is comparatively but a sordid way of serving God, to be thinking when we do a deed, „if I do not do this, I shall risk my salvation; or, if I do it, I have a chance of being saved;” – comparatively a grovelling way, for it is the best, the only, way for sinners such as we are to begin to serve God in. Still as we grow in grace we throw away childish things; then we are able to stand upright like grown men, without the props and aids which our infancy required. This is the noble manner of serving God, to do good without thinking about it, without any calculation or reasoning, from love of the good, and hatred of the evil; – though cautiously and with prayer and watching, yet so generously, that if we were suddenly asked why we so act, we could only reply „because it is our way;” or „because Christ so acted;” so spontaneously as not to know so much that we are doing right as that we are not doing wrong; I mean, with more of instinctive fear of sinning than of minute and careful appreciation of the degrees of our obedience. Hence it is that the best men are ever the most humble; as for other reasons, so especially because they are accustomed to be religious. They surprise others, but not themselves; they surprise others at their very calmness and freedom from thought about themselves. This is to have a great mind, to have within us that „princely heart of innocence” of which David speaks. Common men see God at a distance; in their attempts to be religious

they feebly guide themselves as by a distant light, and are obliged to calculate and search about for the path. But the long practised Christian, who, through God's mercy, has brought God's presence near to him, the elect of God, in whom the Blessed Spirit dwells, he does not look out of doors for the traces of God; he is moved by God dwelling in him, and needs not but act on instinct. I do not say there is any man altogether such, for this is an angelic life; but it is the state of mind to which vigorous prayer and watching tend.

P. S., VI, 73-75.

201 – ...A vallásos ember ugyanabban a mértékben, miként az engedelmesség egyre könnyebbé válik, kétségtelenül egyre öntudatlanabbul fogja a kötelességét teljesíteni. Természetes lesz neki, hogy engedelmeskedjék és ezért természetesen fogja tenni, vagyis megerőltetés és fontolgtatás nélkül. Nehézségekkel járó dolgokat meg kell előbb fontolnunk, mielőtt megteesszük. Ha azonban meggyőztük a bensőnket bizonyos dologról, nem gondolunk többé kötelességre, miközben engedelmeskedünk, amint nem gondolunk járásunkra, amikor járunk, vagy egy művészet mesterségbeli szabályaira, ha tökéletesen elsajátítottuk. Az egyes különálló hitgyakorlatoknak csak addig van jelentőségük a számunkra, amíg ingatagok vagyunk. Ha már szilárd a hitünk, akkor, (hogy úgy mondjuk,) egyetlen egész napra kiterjedő hitgyakorlat lesz az életünk, amint egész napi munkánk is már csak egyetlen engedelmességi cselekedet. Nincs ekkor már szó hitünk kiméricskelt szétosztásáról egyes tetteinkre. Akaratunk feloldódik az isteni akaratban. Ez az állhatatos keresztény igazi kiváltsága; s ezzel összehasonlítva csak szegényes módja az Isten szolgálatának valamely cselekedet előtt arra gondolni, hogy „ha ezt nem teszem, akkor kockáztatom üdvösségem, ha teszem, reményem van az örök életre”, – összehasonlítva szegényes út; mert a legjobb, sőt egyedüli útja a bűnösöknek, mint amilyenek mi is vagyunk, ezzel kezdeni meg az Isten szolgálatát. Olyan mértékben azonban, ahogy a kegyelemben növekszünk, elvetjük a gyermekes dolgokat s utána egyenesen tudunk állni, mint a felnőttek, gyermekkorunk szükséges támaszai és segítő eszközei nélkül. az az Isten szolgálatának nemes módja, ha anélkül tesszük a jót, hogy gondolnánk rá, számítás és okoskodás nélkül, a jó iránti szeretetből és a rossz gyűlöletéből; – mindazonáltal óvatosan; virrasztva és imádkozva, de oly nagylelkűen, hogy hirtelen kérdésre, miért cselekszünk így, csak azt tudnánk válaszolni: „azért, mert így szoktuk” vagy „mert Krisztus így cselekedett”; oly önkénytelenül, hogy nem annyira azt tudjuk, hogy helyesen cselekszünk, hanem inkább azt, hogy nem helytelenül; úgy gondolom, inkább a bűntől való ösztönös félelemből, mint engedelmisségünk fokának gondos mérlegelésével. Innét van, hogy a legjobb emberek a legalázatosabbak is mindig; egyéb okokon kívül főként azért, mert szokásukká vált, hogy vallásosak legyenek. Meglepnek másokat, de nem önmagukat, meglepnek másokat önmagukról való nyugodt és őszinte gondolkodásukkal. A lelki nagyságot az jelenti, ha „az egyszerűség oly királyi szívével” rendelkezünk, mint amilyenről Dávid beszél. Az átlagos emberek távol látják az Istent; abbeli törekvésükben, hogy vallásosak legyenek, ügyefogyottan igazodnak egy távoli fényhez, melynek útját ki kell kutatniok és számítaniok. A régi gyakorlott kereszténynek, ki Isten kegyelméből közelebb jutott Isten színéhez, az Isten választottjának, kiben a Szentlélek lakozik, nem kell kívül kutatnia az Isten nyomdokai után; neki a benne lakozó Isten adja az indítékot s csak ösztönzését kell követnie. Nem mondom, hogy van olyan ember, aki egészen ilyen, mert ez már angyali élet. A lélek ilyen állapotára törekszik azonban a buzgó imádság és virrasztás.

202

202 – We do not know in what the duty and happiness of other beings consist; but at least this seems to have been man's happiness in Paradise, not to think about himself or to be conscious of himself. Such, too, to recur to the parallel especially suggested on this day,

seems to be the state of children. They do not reflect upon themselves. Such, too, seems to be the state of those orders of Angels whose life is said to consist in contemplation – for what is contemplation but a resting in the thought of God to the forgetfulness of self? Hence the Saints are described as „Virgins who follow the Lamb whithersoever He goeth.” But Adam, discontented with what he was, pined after a knowledge which he could not obtain from without – which he could only have from miserable experience within – from moral disorders within him, and from having his mind drawn to the contemplation of himself in consequence of those disorders. He obtained the wished-for knowledge; and his first recorded act afterwards was one of reflection upon self, and he hid himself among the trees of the garden. He was no longer fitted for contemplating glories without him; his attention was arrested to the shame that was upon him.

P. S., VIII, 259.

202 – Nem tudjuk, mi a kötelessége más lényeknek, de úgy látszik mégis: az ember boldogsága a paradicsomban abból állott, hogy nem tűnődött önmagáról, és önfeledt volt. Nagyon hasonlóan látszik ... a gyermekek állapota. Nem gondolkodnak önmagukról. Ilyennek látszik azoknak az angyali karoknak is az állapota, kiknek élete a szemlélődés, – mert mi egyéb a szemlélődés, mint az önfeledésig való megnyugvás az Istenre gondolásban? Ezért ír a Jelenések könyve a szentekről, mint „szüzekről, kik követik a bárányt, amerre csak megyen”. (14:4) De Ádám elégedetlenkedve azzal, ami volt, tudás után sóvárgott, mit nem szerezhetett meg másképpen, mint csakis erkölcsi megzavarodásának vigasztalan megtapasztalása és e megzavarodás következtében szellemének önmagáról való kényszerű szemlélődése által. Megkapta a kívánt tudást s első feljegyzett cselekedete önmaga szemléltetése volt és elrejtőzött a kert fái között. Nem volt képes többé a rajta kívüli fényességének szemlélésére, figyelmét a rájött szégyenérzet kötötte le.

203

203 – Our righteousness is Christ, our propitiation „within us”; on it we rely, not on ourselves. It is our boast thus to look back from the ultimate manifestations of life, in which is our sanctification, upon that Glory within us, which is its fount, and our true justification. It is our blessedness to have our own glory swallowed up in Christ’s glory, and to consider our works and our holiness, to avail merely as securities for the continuance of that glory; not as things to be dwelt upon and made much of for their own sake, but as a sort of sacramental rite addressed to Him, for the sake of which He may be pleased still to illuminate us, and as tokens that His grace is not in vain. And after all, what we are, whatever it is, could not avail, were it tried in the balance, for more than this, to prove our earnestness and diligence. Even what is acceptable in us is still so imperfect that the blood of Christ is necessary to complete what His Spirit has begun; and, as His regenerating grace has infused sweetness into what was bitter, so must His mercifulness overlook the remaining bitterness in what. He has made sweet.

Jfc., 200.

203 – ...A mi megigazulásunk ... „Krisztus”, engesztelő áldozatunk, „bennünk lakása”; erre hagyatkozunk, nem önmagunkra. Ez a mi dicsekvésünk így visszatekinteni az élet utolsó megnyilvánulásaink, amely magában rejti megszentelődésünk, a Dicsőségre bennünk, amely a forrása annak, és a valódi megigazulásnak. A mi boldogságunk a magunk saját dicsőségének Krisztus dicsőségébe való beleszövődése, és tetteinket és szentségünket pusztán mint e dicsőség tartóssága biztosítékainak tekinteni; nem olyan dolgokként, amit nyomatókkal mondunk és önmagáért sokra tartunk, hanem mint egyfajta Neki szóló szentségi

szertartásként, amiért Ő kegyeskedik mégis megvilágosítani bennünket, és annak jeleként, hogy kegyelme nem hiábavaló. És végül, amik vagyunk, bármik is, ha mérlegre tétetnénk, nem segíthetne többre, mint buzgalmunk és iparkodásunk bizonyítására. Sőt ami szívesen látott bennünk, még az is annyira tökéletlen, hogy Krisztus vére szükséges annak teljessé tételére, amit Lelke megkezdett; és amint az Átala adott újjászületés kegyelme édessége öntött abba, ami keserű, úgy az Ő könyörületességére van szükség a keserű maradék megbocsátására abban, amit Ő édessé tett.

204

204 – We know two things of the Angels – that they cry Holy, Holy, Holy, and that they do God’s bidding. Worship and service make up their blessedness; and such is our blessedness in proportion as we approach them. But all exercises of mind which lead us to reflect upon and ascertain our state; to know what worship is, and why we worship; what service is, and why we serve; what our feelings imply, and what our words mean, tend to divert our minds from the one thing needful, unless we are practised and expert in using them. All proofs of religion, evidences, proofs of particular doctrines, scripture proofs, and the like, – these certainly furnish scope for the exercise of great and admirable powers of mind, and it would be fanatical to disparage or disown them; but it requires a mind rooted any grounded in love not to be dissipated by them. As for truly religious minds, they, when so engaged, instead of mere disputing, are sure to turn inquiry into meditation, exhortation into worship, and argument into teaching.

P. S., VIII, 265.

204 – Az angyalokról két dolgot tudunk, hogy „szent, szent, szent” kiáltják és teljesítik Isten parancsát. Imádás és szolgálat a boldogságuk; és így a mi boldogságunk is annál nagyobb, mennél jobban hasonlítunk hozzájuk. De az értelem minden próbálkozása, mi a helyzetünkön való töprengésre irányul és annak kiderítésére, hogy megtudjuk: mi az imádás és miért imádkozunk, mi a szolgálat és miért szolgálunk, mit foglalnak magukba érzelmeink és mit jelentenek szavaink: hozzájárul szellemünknek az egyedül szükséges dologtól való eltérésére hacsak nem vagyunk gyakorlottak és jártasak bennük. A vallás minden bizonyítéka, tanúsága, az egyes tanok megokolása, az Írás bizonyosságai és hasonlók, – kétségtelenül működési tervül szolgálnak a szellem nagy és csodálatos erejének kipróbálására és vakbuzgóság lenne lebecsülni vagy megtagadni őket, de szeretetben gyökerezett és alapozott lélekre van hozzájuk szükség, hogy szét ne szóródjunk átaluk. Ha igazán vallásos lelkek bocsátkoznak bele, bizonyos, hogy a vizsgálódás pusztá megvitatás helyett elmélkedéssé, a buzdítás imádássá, az érv tanítássá válik.

205

205 – True faith is what may be called colourless, like air or water; it is but the medium through which the soul sees Christ; and he soul as little really rests upon it and contemplates it as the eye can see the air...Bystanders see our minds, but our minds, if healthy, see but the objects which possess them. As God’s grace elicits our faith, so His holiness stirs our fear, and His glory kindles our love. Others may say of us „here is faith,” and „there is conscientiousness,” and „there is love;” but we can only say „this is God’s grace,” and „that is His holiness,” and „that is His glory.”

Jfc., 336-339.

205 – ...Az igaz hit színtelennek mondható, a levegőhöz vagy a vízhez hasonlónak; csak az út-mód, amelyen át a lélek Krisztust látja; és a lélek éppoly kevésbé támaszkodik rá valójában és éppoly kevésbé fontolgatja, amint a szem nem láthatja a levegőt. ... A mellettünk állók látják szellemi állapotunkat, de lelkünk, ha egészséges, csak az őt megragadó tárgyakat látja. Amint Isten kegyelme feléleszti hitünket, éppúgy felkelti szentsége félelmünket, és lánggra lobbantja dicsősége szeretetünket. Mások mondhatják rólunk „ez hit”, „ez lelkiismeretesség”, és „ez szeretet”; de mi csak azt mondhatjuk „ez az Isten kegyelme”, „ez az Ő szentsége” és „az Ő dicsősége”.

206

206 – Divine worship is simply contemplating our Maker, Redeemer, Sanctifier, and Judge; but discoursing, conversing, making speeches, arguing, reading, and writing about religion, tend to make us forget Him in ourselves. The Ancients worshipped; they went out of their own minds into the Infinite Temple which was around them. They saw Christ in the Gospels, in the Creed, in the Sacraments and other Rites; in the visible structure and ornaments of His House, in the Altar, and in the Cross; and, not content with giving the service of their eyes, they gave Him their voice, their bodies, and their time, gave up their rest by night and their leisure by day, all that could evidence the offering of their hearts to Him...Unwavering, unflagging, not urged by fits and starts, not heralding forth their feelings, but resolutely, simply, perseveringly, day after day, Sunday and week-day, fast-day and festival, week by week, season by season, year by year, in youth and in age, through a life, thirty years, forty years, fifty years, in prelude of the everlasting chant before the Throne, – so they went on „continuing instant in prayer,” after the pattern of Psalmists and Apostles, in the day with David, in the night with Paul and Silas, winter and summer, in heat and in cold, in peace and in danger, in a prison or in a cathedral, in the dark, in the day-break, at sun-rising, in the forenoon, at noon, in the afternoon, at eventide, and on going to rest, still they had Christ before them; His thought in their mind, His emblems in their eye, His name in their mouth, His service in their posture, magnifying Him, and calling on all that lives to magnify Him, joining with Angels in heaven and Saints in Paradise to bless and praise Him for ever and ever...

Jfc., 336-339.

206 – ...Az Isten imádása Teremtőnk, Megváltónk, Megszentelőnk és Bíránk egyszerű szemlélete; a vallási dolgokról való pusztá beszéd, fejtegetés, szónoklás, vitatkozás, olvasás és írás inkább elfeledtetni bennünk való jelenlétét. Az ősök imádkoztak; elhagyva egyéni hajlamaikat az őket körülvevő végtelen templomba tértek. Krisztust látták az evangéliumokban, a credoban, a szentségekben és más szertartásokban; házának látható építményében és díszítéseiben, az oltárban és a keresztnél; és nem elégedve meg szemük istentiszteletének adásával, Neki áldozták hangjukat, testüket, idejüket, lemondtak éjjeli nyugalomukról és nappali pihenőjükéről, mindenről, mi szívük Neki ajánlását tanúsíthatta. ... Tántoríthatatlanul, lankadatlanul, nem hangulatokról és felbuzdulásokról pillanatnyira ösztönözve nem érzelmeik által vezetettve, hanem határozottan, egyszerűen, kitartóan, nap-nap után, vasárnap és hétköznap, böjtös napokon és ünnepeken, hétről-hétre, évszakra évszakra, évről évre, fiatalon és korosan, az egész életen, harminc éven, negyven éven, ötven éven át, az Isten trónja előtti örökkévaló ének prelúdiumaként, – így haladtak szakadatlanul, „kitartóan esdekelve az imádságban”, a zoltárosok és apostolok nyomdokain, napközben Dáviddal, éjjel Pállal és Szilással, télen és nyáron, forróságban és fagyban, békesség és szorongatás idején, börtönben vagy katedrálisban, éjjeli homályban, hajnalhasadtakor, virradatkor, délelőtt, délben, délután, napnyugtakor és nyugalomra téréskor, mindig

Krisztussal maguk előtt; Róla tünődve lelkükben, jelképeivel szemükben, nevével ajkukon, Őt szolgálva magatartásukkal, Őt dicsőítve, és hívva minden élt dicsőítésére, egyesülten az angyalokkal a mennyben és a szentekkel a paradicsomban, örökkön-örökké áldva és magasztalva Őt.

207

207 –But Christ has purchased for us what we lost in Adam, our garment of innocence. He has bid us and enabled us to become as little children; He has bid us and enabled us to become as little children; He has purchased for us the grace of simplicity...that simple-mindedness which springs from the heart's being whole with God, entire, undivided. And those who think they have an idea of it, commonly rise no higher than to mistake for it a mere weakness and softness of mind, which is but its counterfeit. To be simple is to be like the Apostles and first Christians. Our Saviour says, „Be ye harmless,” or simple, „as doves.” And St. Paul, „I would have you wise unto that which is good, and simple concerning evil.” Again, „That ye may be blameless and harmless, the sons of God without rebuke, in the midst of a crooked and perverse nation.” And he speaks of the „testimony of” his own „conscience, that in simplicity and godly sincerity, not with fleshly wisdom, but by the grace of God,” he had his conversation in the world and towards his disciples. Let us pray God to give us this great and precious gift...so that we may have the boldness and frankness of those who are as if they had no sin, from having been cleansed from it; the uncontaminated hearts, open countenances, and untroubled eyes of those who neither suspect, nor conceal, nor shun, nor are jealous; in a word, so that we may have confidence in Him, that we may stay on Him, and rest in the thought of Him, instead of plunging amid the thickets of this world; that we may bear His eye and His voice, and know no knowledge but the knowledge of Him and Jesus Christ crucified, and desire no objects but what He has blessed and bid us pursue.

P. S., VIII, 267-268.

207 – ...Krisztus visszaszerezte a számunkra, amit elvesztettünk Ádámban: ártatlanságunk öltözetét. Lelkünkre kötötte és képessé tett rá, hogy olyanok legyünk, mint a gyermekek. Megszerezte nekünk az egyszerűség kegyelmét, melyre, bár egyike a legfőbbeknek, nagyon kevésé gondolunk, nagyon kevésé törekszünk. Van ugyan általános, bár gyenge fogalmunk arról, hogy mi a hit, a remény, a szeretet, az igazság és tisztaság, de csaknem vakok vagyunk aziránt, ami a keresztény tökéletesség egyik legfőbb alkotó eleme: az az egyszerűség, mi a szívnek Istennel való teljes osztatlan folytonos egyesüléséből ered. És azok, akik azt gondolják, hogy van valami fogalmuk róla, rendszeren nem emelkednek magasabbra, minthogy összetévesztik a pusztá lelki gyengeséggel és együgyűséggel, ami csak hamis utánzása. Egyszerűnek lenni annyit tesz, mint az apostolokhoz és az első keresztényekhez hasonlónak lenni. Üdvözítőnk mondja: „Legyetek szelídek” vagyis egyszerűek, „mint a galambok”. (Mt 10:16) És Szent Pál ezt mondja: „Akarom, hogy bölcsök legyetek a jóra és együgyűek a rosszra.” (Róm 16:19) „Kifogástalanok és tiszták, az Istennek egyenes lelkű fiai legyetek a gonosz és romlott nemzedék közepette.” (Fil 2:15) És szól a saját „lelkiismeretes bizonyosságáról”, hogy „szíve egyszerűségében és istenes őszinteséggel, nem testi bölcsességben, hanem Isten kegyelmével járt ezen a világon” és tanítványainál. (2Kor 1:12) Kérjük Istent, adja meg ezt a nagy és értékes adományt, hogy kiirtsunk emlékezetünkől mindent, ami sérti Őt, hogy elfelejtsük mind azt az ismeretet, mi bűnre vitt, hogy elnyomjuk magunkban az önző indítékokat, az önhittséget, hiúságot, szűk keblűséget, irigységet, gyűlöletet, aljasságot, hogy elforduljunk minden gyáva, tisztességtelen, megvetendő szándéktól és megszabaduljunk a szolgálai félelemtől, az emberektől való félelemtől, a lelkiismeret téveteg aggodalmaitól és aprólékoskodásától. Hogy így oly bátrakká és nyíltakká

legyünk, mint azok, akik úgy élnek, mintha bűnük sem lett volna, mert megtisztultak tőle, oly mocsoktalan szívűek, nyílt arckifejezésűek és zavartalan tekintetűek, mint azok, akik nem gyanakodók, nem titkolódzók, sem a dolgok elől nem térnek ki, sem nem féltékenyek, egyszóval, hogy tudjunk bízni Benne, Reá támaszkodni és Róla elmélkedve megnyugodni, ahelyett, hogy elmerülnénk e világ nyomasztó légkörében, hogy el tudjuk viselni tekintetét és hangját, hogy ne legyen tudomásunk másról, csak Róla és a megfeszített Jézus Krisztusról, és ne kívánunk semmit, csak amit Ő megáldott és ajánlott, hogy kövessük.

208

208 – Though religious men have gift, and though they may know it, yet they do not realise them... Serious man may know indeed, if it so be, what their excellences are, whether religious, or moral, or any other, but they do not feel them in that vivid way which we call realizing. They do not open their hearts to the knowledge so that it becomes fruitful. Barren knowledge is a wretched thing when knowledge ought to bear fruit; but it is a good thing, when it would otherwise act merely as a temptation. When men realize a truth it becomes an influential principle within them, and leads to a number of consequences both in opinion and in conduct. The case is the same as regards realizing our own gifts. But men of superior minds know them without realizing. They may know that they have certain excellences, if they have them, they may know that they have good points of character, or abilities, or attainments; but it is in the way of an unproductive knowledge, which leaves the mind just as it found it. And this seems to be what gives such a remarkable simplicity to the character of holy men, and amazes others so much that they think it a paradox or inconsistency, or even a mark of insincerity, that the same persons should profess to know so much about themselves, and yet so little, – that they can bear so much praise, so much popularity, so much deference, and yet without being puffed up, or arrogating aught, or despising others; that they can speak about themselves, yet in so unafflicted a tone, with so much nature, with such childlike innocence, and such graceful frankness.

Men who indulge their passions have a knowledge, different in kind from those who have abstained from such indulgence; and when they speak on subject connected with it, realize them in a way in which others cannot realize them. The very ideas which are full of temptation to the former, the words which are painful to them to utter, all that causes them shame and confusion of face, can be said and thought of by the innocent without any distress at all. Angels can look upon sin with simple abhorrence and wonder, without humiliation or secret emotion; and a like simplicity is the reward of the chaste and holy; and that to the great amazement of the unclean, who cannot understand the state of mind of such a one, or how he can utter or endure thoughts which to themselves are full of misery and guilt.

P. S., VI, 263-264; P. S., VI, 264-265.

208 – A vallásos emberek, bár vannak tehetségeik és bár tudnak róla, mégsem érzik azokat. ... Tudhatják ugyan, hogy mik akár vallási, akár erkölcsi, akár más jelességeik, de nem érzik azokat oly eleven módon, hogy öntudatos érzésnek mondhatnánk. Nem vesznek róla a szívükben úgy tudomást, hogy gyümölcsözővé válnának. A sivár tudás szálnalmas dolog, ha a tudásnak gyümölcsöznie kell, de jó, ha másképpen csak kísértést eredményezne. Ha az emberek valamely igazságot átélnek, akkor hatásos indítékká válik ez bennük és mind ítéletükben, mind magatartásukban számtalan következménnyel jár. Saját tehetségeink öntudatos érzése esetében is így van ez. Nemes gondolkodású emberek ismerik a maguk tehetségeit, de öntudatos érzés nélkül. Tudhatnak, ha vannak, bizonyos jelességeikről, tudhatnak jellembeli jótulajdonságaikról, képességeikről, tehetségeikről, de valamiképpen terméketlen ez a tudásuk, mely épp olyannak hagyja a lelküket, mint amilyen volt. És úgy

látszik, hogy ez az, ami a szent életű emberek jellemének oly csodálatos egyszerűséget kölcsönöz és annyira meglep másokat, hogy ellentmondónak és következtelenségnek látják és még kétszínűség jelének is gondolják, hogy ugyanazok a személyek oly sok ismeretet vallanak önmagukról és mégis oly keveset, – hogy oly sok dicséretet, oly nagy népszerűséget, oly sok hódolatot el tudnak viselni anélkül, hogy felfuvalkodottakká válnának, igényük lenne valamire vagy megvetnének másokat, hogy önmagukról oly mesterkéletlenül, oly sok természetességgel, oly gyermekded ártatlansággal tudnak beszélni.

...Azoknak az embereknek, akik elmerülnek szenvedélyeikbe, egészen másfajta a tudásuk, mint azoké, akik megtartóztatták magukat. És amikor ezzel összefüggő dologról beszélnek oly módon érznek róla, amiként mások nem tudnak érezni. Ugyanazokat a gondolatokat, amelyek kísértéssel teltek az előbbieknél, a szavakat, melyek kimondása kínos ezeknek a szégyenkezést és zavart kelt az arcukon, az ártatlanok általában minden veszély nélkül tudják kimondani és gondolni. Az angyalok egyszerű utálattal és csodálkozással, lealacsonyodás vagy rejtett megindulás nélkül tudnak nézni a bűnre. És valami hasonló természetesség a szeplőtelenek és szent életűek jutalma. A tisztátalan, aki nem tudja megérteni az ilyen lelkiületet, nagyon megzavarja, hogy miként tudnak oly gondolatok kimondásakor változatlanok maradni, amelyek neki nyomorúsággal és bűnnel terheltek.

209

209 – The Christian's character is formed by a rule higher than that of calculation and reason, consisting in a Divine principle or life, which transcends all anticipations and criticism of ordinary men. Judging by mere worldly reason, the Christian ought to be self-conceited, for he is gifted; he ought to understand evil, because he sees and speaks of it; he ought to feel resentment, because he is conscious of being injured; he ought to feel resentment, because he is conscious of being injured; he ought to act from self-interest, because he knows that what is right is also expedient; he ought to be conscious and fond of the exercises of private judgment, because he engages in them; he ought to be doubting and hesitating in his faith, because his evidence for it might be greater than it is; he ought to have no expectation of Christ's coming, because Christ has delayed so long; but no so: his mind and heart are formed on a different mould. In these, and ten thousand other ways, he is open to the misapprehensions of the world, which neither has his feelings nor can enter into them. Nor can he explain and defend them on considerations which all men, good and bad, can understand. He goes by a law which others know not; nor his own wisdom or judgment, but by Christ's wisdom and the judgment of the Spirit, which is imparted to him, – by that inward incommunicable perception of truth and duty, which is the rule of his reason, affections, wishes, tastes, and all that is in him, and which is the result of persevering obedience. This it is which gives so unearthly a character to his whole life and conversation, which is „hid with Christ in God”; he has ascended with Christ on high and there „in heart and mind continually dwells”; and he is obliged in consequence to put a veil upon his face, and is mysterious in the world's judgment, and „becomes as it were a monster unto many,” though he be „wiser than the aged,” and have „more understanding than his teachers, because he keeps God's commandments.” Thus „he that is spiritual judgeth all things, yet he himself is judged of no man”; and with him „it is a very small thing to be judged of man's judgment,” for „He that judgeth him is the Lord.”

P. S., VI, 266-267.

209 – ...A keresztény jellem a számítás és értelem számára nehezen érthető szabály szerint alakul. Isteni indítéka és támasza van, ami az átlagember megérzések és bírálata fölé emelkedik. Pusztán világi alapon ítélve a kereszténynek önteltnek kellene lennie, mert

adományokkal áldott, tapasztalásból kellene ismernie a rosszat, mert látja és beszél róla, méltatlankodnia kellene, mert tudatában van bántalmazásának, önérdék vezethetné, mert tudja, hogy ami helyes, hasznos is; ... kételkednie és haboznia kellene a hitében, mert nagyobb lehetne a bizonyítéka rá, nem kellene várnia Krisztus jövetelére, mert már oly régen késedelmeskedik, – de nincs így: lelke és szíve más anyagból van gyúrva. Ilyen és ezernyi más módon ki van téve a világ félreértésének, melynek nincsenek meg az érzékei s nem is tudja magát azokba beleélni. Nem tudja a keresztény maga sem ezeket megmagyarázni és minden emberrel, jóval és rosszal szemben érthetően megokolva védelmezni. Oly szabályhoz igazodik, amit mások nem ismernek, nem a saját bölcsességéhez vagy ítéletéhez, hanem Krisztus bölcsességéhez és a Lélek ítélőtehetségéhez, ami megadatott neki, – az igazság és kötelesség iránti azon benső átruházhatatlan érzékenység szerint, ami irányítója gondolkodásának, szeretetének, vágyainak, vonzalmainak és mindennek, ami benne lakozik, és ami rendíthetetlen kötelességtudásának folyománya. Ez az, ami egész életének és magatartásának annyira nem e világi jelleget ad, ami „el van rejtve Krisztussal az Istenben”. Felemelkedett Krisztussal a magasba és ott „lakozik folytonosan szívével és lelkével”. Ennek következtében kényszerül fátyolt öltetni az arcára, megfoghatatlan a világ ítéletének és „mintegy torzalakká válik a tömegnek”, bár „bölcsebb, mint az agg” és „okosabb, mint tanítói, mert megtartja Isten parancsait.” Így a „lelki ember mindent megítél, de őt senki sem ítéli meg” (1Kor 2:15) és „legkisebb gondja, hogy ember mondjon felőle ítéleteket”, mert „aki megítéli őt, az Úr az.” (Uo. 4:3–4)

210

210 – What we were when children is a blessed intimation, given for our comfort, of what God will make us if we surrender our hearts to the guidance of His Holy Spirit, – a prophecy of good to come, – a foretaste of what will be fulfilled in heaven. And thus it is that a child is a pledge of immortality; for he bears upon him in figure those high and eternal excellences in which the joy of heaven consists, and which would not be thus shadowed forth by the All-gracious Creator, were they not one day to be realized.

Childhood is a type of the perfect Christian state; our Saviour so made it when He said that we must become as little children to enter His kingdom. Yet it, too, is a thing past and over. We are not, we cannot be children; grown men have faculties, passions, aims, principles, views, duties, which children have not; still, however, we must become as little children; in them we are bound to see Christian perfection, and to labour for it with them in our eye. Indeed there is a very much closer connection between the state of Adam in Paradise and our state in childhood than may at first be thought; so that in surveying Eden, we are in a way looking back on our own childhood; and in aiming to be children again we are aiming to be as Adam on his creation...Adam's state in Eden seems to have been like the state of children now – in being simple, inartificial, inexperienced in evil, unreasoning, uncalculating, ignorant of the future, or (as men now speak) unintellectual...

In [both] these states the „knowledge of good and evil” is away, whatever be the meaning of that phrase, and that instead of it the Lord is our Light, „and in His light shall we see light.”

... Far different is our state since the fall: – at present our moral rectitude, such as it is, is acquired by trial, by discipline: but what does this really mean? by sinning, by suffering, by correcting ourselves, by improving. We advance to the truth by experience of error; we succeed through failures. We know not how to do right except by having done wrong. We call virtue a mean, – that is, as considering it to lie between things that are wrong. We know what is right, not positively, but negatively; – we do not see the truth at once and make towards it, but we fall upon and try error, and find it is not the truth. We grope about by

touch, not by sight, and so by a miserable experience exhaust the possible modes of acting till nought is left, but truth, remaining. Such is the process by which we succeed; we walk to heaven backward; we drive our arrows at a mark, and think him most skilful whose shortcomings are the least...

This gift which sanctified Adam and saves children becomes the ruling principle of Christians generally when they advance to perfection. According as habits of holiness are matured, principle, reason, and self-discipline are unnecessary; a moral instinct takes their place in the breast, or rather, to speak more reverently, the Spirit is sovereign there. There is no calculation, no struggle, no self-regard, no investigation of motives. We act from love. Hence the Apostles say, „Ye are the temple of the living God; as God hath said, I will dwell in them, and walk in them.”

P. S., II, 67; P. S., V, 102-103, 107-109.

210 – Gyerekkori állapotunk vigasztalásunkra történő boldogító tudtul adása annak, hogy mivé akar tenni bennünket az Isten, ha szívünket alárendeljük Szentlelke vezetésének. A jövő jó megjövendölése – előzetes megízlelése ez annak, ami a mennyben fog beteljesülni. És így a gyermekség a halhatatlanság ígérete, mert képletesen magában hordja azokat a magasztos és örök kiválóságokat, melyekből a mennyei boldogság áll s nem mutatta volna meg a Legkegyelmesebb Teremtő azokat árnyképen, ha nem követné egy nap megvalósulásuk.

A gyermekkor a tökéletes keresztény állapot példaképe. Üdvözítőnk tette azzá, amikor azt mondta, kis gyermekké kell válnunk, hogy bemehessünk az országába. De a gyermekség valami elmúlt dolog is és vége lett. Nem vagyunk, nem tudunk lenni gyermekek. Felnőtteknek képességeik, szenvedélyeik, céljaik, elveik, nézeteik, kötelességeik vannak, mik a gyermekeknek nincsenek. És valamiképp mégis olyanokká kell válnunk, mint a kis gyermekek. Kötelezve vagyunk ebben látni a keresztény tökéletességet és szemünk előtt tartva, törekednünk kell rá. Valójában igazán sokkal szorosabb a kapcsolat Ádám paradicsomi állapota és gyermekkorunk állapota között, mint először gondolhatnók, úgyhogy Édenre gondolva bizonyos módon a magunk gyermekkorára tekintünk vissza és arra törekedve, hogy gyermekekké legyünk: arra törekszünk, hogy olyanokká legyünk, mint Ádám volt teremtéskor. ...

... Ádám édeni állapota a mi mostani gyermekkori állapotunkhoz az egyszerűségben, a mesterkéletlenségben, a rossz nem ismerésében, a fontolás, a számítás nélküliségben, a jövőről való tudatlanságban, vagyis (amint az emberek most mondják) az értelemnélküliségben látszik hasonlítani. A jó és gonosz tudás fája visszatartott tőle. És meg kell jegyeznünk, hogy mi, kik tudói vagyunk jónak és rossznak, kötelezve vagyunk ezért olyanokká válni, mint az egyszerű gyermekek. Így újból reményünk van a paradicsomra, melyben nem lesz tudás fája. Szent János leírja a jövő paradicsomot és szól benne az Élet Fájáról, de nem szól a Tudás Fájáról, mely helyett " Istennek fényessége világítja meg azt, és szövétneke a Bárány" (Jel 21:23) Az látszik tehát, bármi legyen is e megállapítás értelme, a szerint tekintve az emberi természetet, ami teremtéskor volt, a szerint, ami a gyermekkorban (ami a tökéletesség mintaképe) és a szerint, amit jövő állapota rejt magában, hogy mindezekben az állapotokban hiányzik „a jó és gonosz tudása” és hogy helyette az Úr a világosságunk „és az Ő világosságában fogjuk látni a világosságot.” Figyelemreméltóan megegyezik ez az Írás szavaival: „Isten az embert igaznak alkotta, de az beleártotta magát mindenféle mesterkedésbe.” (Préd 7:30) ...

...Egészen más az állapotunk a bűnbeesés után: erkölcsi becsületességünk most, amennyiben van, megpróbáltatás és fegyelmezettség gyümölcse. De mit jelent ez a valóságban? Azt, hogy vétek, szenvedés, önmagunk fegyelmezésének, javulásnak gyümölcse. Az igazsághoz a tévedés megtapasztalása által jutunk el, kudarcok árán arattunk sikereket.

Nem tudjuk, mikor cselekszünk helyesen, legfeljebb akkor tudjuk, ha valamit helytelenül tettünk. Erénynek mondjuk a középszerűséget, – vagyis mintegy két helytelen dolog között levőnek tekintjük. Azt, hogy mi a helyes, nem közvetlenül, hanem csak a visszájából tudjuk. Nem látjuk meg az igazságot egyszerre s nem követjük készségesen, hanem megtámadjuk, a tévedést eröltetjük és rájövünk, hogy az nem az igazság. Érzés szerint tapogatódzunk körül, nem meglátás után, és így vigasztalan kísérletezésekkel kimerítjük a cselekvés lehető módozatait, míg semmi más, csak az igazság marad hátra. Ez előrehaladásunk folyamata; hátrálva megyünk a menny felé. Kitűzünk célpontul valamit és azt gondoljuk a legügyesebbnek, aki a legkevesebb hibát követi el.

...Az az adomány, mely megszentelte Ádámot és üdvözíti a gyermekeket, szabályelvéné válik általában a keresztényeknek, miközben a tökéletesség felé haladnak. Amint a szent életmódban megerősödnek, szükségtelessé válnak elv, megfontolás és önfegyelmzés. Erkölcsi ösztön foglalja el a kebelben a helyüket, vagy hogy nagyobb tisztelettel szóljunk, a Lélek lesz ott az uralkodó. Nem számítgatnak, nincs küzdelem, nincs önkímélet, nem vizsgálgatják az indítóokokat. Szeretetből cselekszenek. Ezért mondják az apostolok: „Ti fel vagytok kenve a Szent által és mindent tudtok.” (Jn I 2:20) „Ti az élő Isten temploma vagytok, miként Isten mondja: Mert köztük fogok lakni és közöttük jární.” (Kor II 6:16)

211

211 – Almighty God does not bring back the past, His dispensations move forward in an equable uniform way, like circles expanding about one centre; – the greater good to come being, not indeed the same as the past good, but nevertheless resembling it, as a substance resembles its type. In the past we see the future as if in miniature and outline. Indeed how can it be otherwise? seeing that all goods are but types and shadows of God Himself the Giver, and are like each other because they are like Him.

P. S., V, 100.

211 – ...A mindenható Isten bár nem hozza vissza a múltat, rendelkezései mégis egyenletes egyöntetűséggel előbbre visznek, hasonlóan az egy középpont körül terjeszkedő körökhöz; – nagyobb jó van jövőben, nem ugyanolyan, mint az elmúlt jó, de hasonló hozzá, miként a lényeg hasonlít visszképéhez. Látjuk a múltban mintegy kicsiben és vázlatosan a jövőt. Miként is lehetne másként, mikor minden jó csak visszképe és árnyéka az adományozó Istennek és hasonlítanak egymáshoz, mert hasonlók Hozzá.